

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

2. CİLT

BEDİİ FAİK

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

II. KİTAP

MATBUAT
BASIN
derken...
MEDYA
II. KİTAP

Yazan: Bedii FAİK

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / eylül 2001 / ISBN 975-6612-22-3

Kapak tasarımı: Dipnot
Baskı: Altan Matbaacılık

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

II. KİTAP

B e d i i F a i k

Ali Naci Karacan'ın memlekete döndüğü ve bir "sabah gazetesi" çıkarmak üzere, *Tan* Matbaası'nın sahibi ve eski "taşlanan *Tan*"da Sertel'lerin ortağı olan Halil Lütfi Dördüncü'yle anlaştığı haberi birden Babiâli'ye yayılıverdi.

Ali Naci Karacan eski gazetecilerimizdendi. Bir zamanlar *İkdam*'ı, sonra galiba ilk *Milliyet*'i çıkarmış, İran asıllı olması dolayısıyla da "Acem Naci" unvanıyla hayli tanınmış eski bir gazetecidir.

Cumhuriyet'in ilanından çok sonra, *Lozan Konferansı* ve *İsmet İnönü* adlı, gerçekten de hayli hacimli ve güzel kitabına armağan olarak İsviçre'ye basın ataşesi yapılmış ve uzun süre orada kalmıştı. Ve işte şimdi, yani demokrasinin ilanından sonra da, tekrar ülkeye dönüyor ve eski mesleğine yöneliyordu!

Tabii onun geldiği haberiyle birlikte, hakkındaki söylenti yumağı da Babiâli'de hemen yuvarlanmaya başlamıştır. Bu yumak çok da renklidir. İyi gazeteci olduğu, güzel yazdığı, gazetecilikteki ataklığına ve atılganlığına erişmenin zor olduğu, bu söylenti yumağının güzel renklerini oluşturur! Sözünden kolayca döndüğü, paraca son derece savruk ve dolayısıyla ödemede aldırıışsız olduğu, İsmet Paşa'ya pek çok şeyini borçlu olması sebebiyle aslaa muhalefet yapamayacağı iddiaları da, yumağın iç karartıcı renkleri arasındadır.

Bizim *Tasvir*'de de bu söylentiler dolaşmaya başlamıştı.

Ama hemen hepsi yaşları, Ali Naci Bey'in gazetecilik devrini görmeye ve hatta bilmeye imkân bırakmayan gençler tarafından yayıldığı için, fazla önemsemiyordum.

Dikkatimi en fazla çeken sözü, yaşlı başlı Hüseyin Rifat söylemiştir:

“Ali Naci'nin hesapsızlığı ile Halil Lütfi'nin cimriliği nasıl uyuşmuşlardır bilemem ama, bu izdivacın fazla sürmeyeceğini söyleyebilirim.”

Yazılarımızı bitirip kahve faslına daldığımız saatlerden birinde Ercüment Ekrem Hoca'ya, Naci Bey'i tanıyıp tanımadığını sormuştum.

“Benim neslim onu elbette tanır ama ben hiç beraber olmadım” demekle yetinmiş, Eşref Şefik ise, sporcu tarafı olduğunu, bir zamanlar Fenerbahçe Kulübü'nün genel sekreterliğini yaptığını söyledikten sonra gazeteci tarafını fazla bilmediğini, yanında çalışanların bir kısmından güzel şeyler, bir kısmından da pek iç açıcı olmayan laflar duyduğunu sözlerine eklemişti.

Aynı akşam Peyami Safa, Sabahattin'in Hasnun Galip Sokağı'ndaki meyhanesinde Ali Naci'yi anlatıyordu:

“Son derece şirindir. Parası varken iyi gazeteci, hem de bütün varını yoğunluğunda üzerinde durduğu bir meseleyi aydınlatmaya harcayacak kadar ateşli bir gazetecidir ama paralar suyunu çekince de hafazanallah, apışıp kalan ve gazetecilikten başka her şeye akli ermeye başlayan bir adam olup çıkar.”

Ve o da eklemişti:

“Onunla sohbet ederim, arkadaşlık, ahbablık ederim, ama birlikte çalışmayı en son düşünürüm. Böyle bir şey olursa atımı kazıkların en sağlamına bağlamayı da hiç unutmam.”

Çok değil, birkaç gün sonra, Necdet Baytok'un uzattığı ahizenin ucundaki ses, “Ben Ali Naci Karacan'ım” dediği zaman, işte bu duyduklarının hepsi beynimde öyle hızla doluşmaya başlamışlardı ki, bir süre duraksamıştım. Ses devam ediyordu:

“Bedii Faik Bey'le konuşmak istiyordum...”

Gözlerim Baytok'ta, elimle ahizeyi kapayarak “Ali Naci imiş” diye fısıldadıktan sonra konuşabildim:

“Buyrun efendim, benim!”

Kırk yıllık bir dost ancak bu kadar rahat ve sıcak sesli olabilir:

“Üstat, zatuâlinizi bulmak amma güç!.. Sizinle mutlaka ve mutlaka görüşmem lazım, acaba *Tan* Matbaası'na kadar bir zahmet uğrayamaz mısınız? Yoksa başka bir yerde mi buluşalım?”

Ve ben daha cevap vermeden eklemişti:

“Geldiğim günden beri okuduğum yazılarınız, bana bu arzuyu verdi. Sizi mutlaka tanımam şart.”

“Akşamüzeri *Tan*'a uğrayabilirim” dememe karşılık da, “Yahu üstat, şunu tam öğleden sonra, mesela iki falan yapalım” demesi üzerine de, saat ikide anlaşıştık.

Necdet, hiç duraksamadan, “Git... Git konuş” dedi, “burada ne huzurlusun, ne de rahat!.. Bu artık belli!.. Hele bundan sonra Cihat'la çekişip duracaksın. Bugün Nihat Erim derken, yarın bir başka şey çıkaracak, büsbütün kırlacaksınız!”

“Dur bakalım, Ali Naci'nin bir teklif yapacağını nereden çıkardın?” dedimse de, ben de böyle bir davetin sonunu pek kestiremiyor değildim.

Hele az sonra odaya giren Vecdi Bürün, “Ali Naci, Peyami Bey'e Bedii Faik'le anlaşılamazsam yardımını isteyeceğim demiş” deyince, iş büsbütün aydınlanmış oluyordu.

Saat tam ikide *Tan* Matbaası'ndan içeri giriyorum. Birkaç yıl önce, yokuşun yarı tepesinden, taşlanışını, yağma edilip tahrip oluşunu dehşetle seyrettiğim *Tan* binası bu! Sahibi Halil Lütfi Dördüncü bu iki üç yıl içinde, sessiz sedasız onu onardı, mürettephanesini düzenledi, makinesini adeta yeniledi diye hep duymaktaydık ama, pek çoğumuzun akli buna güç yatmaktaydı. Hele o sıkıntılı mı sıkıntılı savaş sonu yıllarında bunun söylendiği kadar mükemmel olmasına imkân görenlerimiz pek azdı! Ama şimdi *Tan*'ın onarım gradosunu adeta elle tutabilme imkânı işte önümdeydi ve merdivenleri çıkarken, yalnız bunu düşünmekteydim.

Birinci kat, geniş bir camekânın gösterdiği kadarıyla dahi hemen anlaşılıyordu ki, idare bölümü idi. Ali Naci Bey'in odasını sorabileceğim bir yüz arıyorum, ama geniş salona yerleştirilmiş masaların başındakilerin hepsi başları önlerine eğik, çalışıyorlar... Tam kapıyı tıklatmak üzereydim ki, karşı köşede çalışmakta olan genç başını kaldırdı. Sadece

dudak hareketleriyle, "Ali Naci Bey" diyorum.

Eliyle üst katı gösteriyor...

Sonradan bu genci çok seveceğim, O da Halil Lütü'nün muhasebe elemanlığından, Babıâli'nin çok başarılı bir müessesese müdürlüğüne adım adım ilerleyecek ve önce Ali Naci'nin, sonra oğlu Ercüment Karacan'ın vazgeçilmez adamlarının en başına yerleşecek...

Adı Nurettin Demirkol.

Ağır ağır merdivenleri çıkıyorum. Tam karşıya gelen yüksek kapıda bir patron odasını açıklar gibi bir azamet var, kapıyı tıkladıp açmamla beraber de Ali Naci Karacan'ı karşımda buluyorum. Oda gerçekten büyük, Karacan'ın çalıştığı masa ise lüzumundan fazla iri ve göze çarpıcı.

(Ki bu masayı Naci Bey'le beraber, iki yıl boyunca paylaşacağım; masanın bir de adı vardı: "Zekeriya'nın masası!" Zekeriya, taşlanan Tan'ın başyazan Zekeriya Sertel'dir.

Peyami Safa birkaç hafta sonra Naci Bey ile beni ziyarete gelecek ve bu masa hakkında Naci Karacan'a, "Bunun tahtasından çekmece kulplarına kadar komünistlik bulaşmıştır ama, ne senin için, ne de Bedii Bey için bir tehlike düşünerüm! Siz sağlam zırhlısınız" diyecektir!)

Ali Naci Karacan'la bir saat içinde anlaştım. Öyle candan bir konuşması ve öyle sıcak bir dostluk havası vardı ki, bu bir saat içinde, yaş farkımız erimiş, ilk tanışıklık buhar olup yerini kırk yıllık bir dostluk rahatlığına bırakmış ve sigaralarımızı içip kahvelerimizi höpürdetirken, Babıâli'nin suyunu çoktaan çıkarmıştık!

Ali Naci Bey, İsviçre'den döndüğü akşamın sabahından itibaren, İstanbul'daki bütün gazeteleri saatlerce incelediğini ve her yazarı teker teker günlerce okuduğunu, cümlelerinin arasına serpiştirdiği Fransızca sözcükler ve yakıştırma- larla gerçekten güzel ve hatta hayli eğlenceli bir üslupla anlatmıştı. Yıllar ve yıllar önce bıraktığı Babıâli'yi tanıyamamış ve hele demokrasinin teşrifiyle büsbütün değişmiş ve karışmış bulmuştu.

"Üstat" diyordu, "devr-i dilârâ-i demokrasi teşrif etmişler ama, işte o kadar!.. Babıâli'ye onunla birlikte gelmesi zorunlu olan unsurlardan pek azı ufukta! Bir zatâlinizi tam anlamıyla gelmiş buldum."

Hemen öğreneceğim ki, Ali Naci Bey'in meslektaşlarına iki sesleniş şekli vardır: ya "üstat" der ya da "monşer". Bana ilk günden sonuna kadar bir tek defa dahi Bedii veya Bedii Bey yahut Bedii Faik dediğini duymadım. Hep üstat demiştir. Tartıştığımız, ucu terbiye sınırlarını aşmamış ama kavga tarifine kadar gelip dayanmış nice çekişmemiz olmuştur ama o hep üstat demekte direnmıştır! O kadar ki, gazeteye telefon edip de "Üstat orada mı?" diye sorduğu zaman arkadaşların hemen hepsi ahizeyi bana uzatmaya yahut beni arayıp çağırmaaya alışmışlardı!

İlk haftalarda, onun alaycı tavırlarıyla bu üstat lafını tartıp, biraz sıkılmadım diyemem ama kısa zamanda gördüm ve o devirde beraber olduğum bütün arkadaşlar da görmüşlerdir ki, çok samimidir ve yazılarını beğenmekte, bana değer vermekte ve gazetesinde hatta kendisinden fazla söz sahibi olmamdan huzur duymakta gerçekten içtendir, yapmacıksızdır!

Naci Bey o ilk tanışmamızın sonunda konuşmasını, "Üstat beraber çalışmayı kabul edersen gerçekten çok sevineceğim. Elbette size *Tasvir*'de aldığınızın üstünde bir ücret vereceğiz. Fakat bir noktayı hemen söyleyeyim, ben bu farkın çok fazla olmasını rahatlıkla düşünebilirim, ama ortağımın Halil Lütfi olması işi biraz..." diye sürdürüyordu ki, sözünü kesip hemen atılmışım:

"*Tasvir*'den aldığının üzerine 100 lira fazlası bana yeter!"

"Buna sevinirim, hemen Halil Lütfi'ye haber veriyorum" demiş ve birkaç dakika sonra da Halil Lütfi Dördüncü aramıza katılmıştı!

Para konuşmak beni hep sıkmıştır. Ama ilk ve galiba son defa, o gün bunu eğlenerek, gülerек yapmışımdır. Bunda alaycı bir cömertle, gerçekten zeki ve nükteli bir hasisin çekişmelerini seyretmenin keyfi kadar, *Tasvir*'den kopacağım duygusuyla birlikte içime hemen dolan bir rahatlığın payı da büyüktü şüphesiz!

O çekişmeyi hiç unutamam. Naci Bey, ortağına, "Monşer" demişti, "nihayet üstadı ikna etmeye muvaffak oldum ve kendisine *Tasvir*'den aldığından fazlasını vereceğimiz sözünü de verdim."

Buna karşı Halil Lütfi, kendine has o sinsi gülüşüyle yüzünü aydınlattıktan sonra ne dese beğenirsiniz:

“Bedii Faik’i kazanmamıza elbet sevinirim, ama dur bakalım yahu, vereceğimiz para fazlalığından önce başka fazlalıklar olduğunu nasıl atlarsın?”

Ve benim biraz hayretle yüzüne bakmanı bir süre seyrettikten sonra eklemişti:

“Mesela burada daha güzel bir gazete bulacak bu bir, yazarları daha çok ilgi görüp şöhreti daha çok artacak bu iki!.. Sonra efendim, bizimle *Tasvir* idaresi ve seviyesi arasında karlı dağlar vardır bunu göreceksin, bu üç!..”

Naci Bey de galiba biraz şaşırmişti:

“Ne yani monşer” dedi, “bütün bunlardan dolayı onu bir de borçlu çıkarıp üste para talep edelim istersen.”

Halil Lütfi, hiç istifini bozmuyordu, aynı eda içinde devam etti:

“Yok yahu o kadar değil ama, bütün bu farklılıkların üzerine bir de para farkı koymak bence biraz fazladır, onu yaparsak ilerde düşünüyoruz.”

Hiç saklamayacağım, onun ciddi mi, şaka mı olduğu zor anlaşılan bu tavrı olmasaydı, Tanrı biliyor ya, *Tasvir*’den aldığı 300 liranın 100 lira fazlasına razı idim. Ama o böyle davranınca, ben de başka bir oyuna geçip, “*Tasvir*’den 400 alıyorum, 500 verirsiniz anlaşırsınız” deyip kestiriverdim.

Naci Bey hemen kabul etmişti. Bir de tumturaklı bir teşekkürü unutmadı. Halil Lütfi ise, yapmacık olduğu belli bir düşünme payı bıraktıktan sonra, “Gel yahu” dedi, “seninle el sıkışalım. Babıâli’de herhalde öğrenmişsindir, Halil Lütfi el sıkıştı mı, ölür de sözünden dönmez, bunun değeri de ayrı ve bunu da unutma.”

Uzattığı eli sıkarken, “Bunun değeri o kadar yüksek ki üstat, bütün maaşı versem gene de ömür boyu borçlu kalırım” demem pek hoşuna gitmiş, yıllar boyu da bana hatırlatmaktan hep zevk almıştır!

Hele bir iki ay sonra, maaşımı tam bir katı fazlasına çıkarmak zorunda kalınca, “Halil Lütfi farkı”nı ustalıkla kullanmaya çok çalıştı ama, olayın seyri benden yana ve ortağı Karacan da benim tarafımda olunca çaresiz kaldı!

Tan’da ilk haftalar ve aylar gerçekten çok hareketli ve heyecanlıydı.

Naci Bey, idareye hiç karışmama sözünü verip onu Halil

Lütfi'ye bırakmış, buna karşılık ortağı da yazı işlerine hiç karışmama sözüyle bölüşmeyi tamamlamıştı.

Ama Ali Naci Karacan'ın daha ilk anda Babîâlî'den çok uzak kalışının tesiri hemen fark ediliyordu. Mesela yazı müdürlüğüne kimi getireceğini adeta şaşırmış ve en olmayacak birini davete kalkmış, istihbaratın başına da gene pek uygunsuz tipleri aday olarak düşünmeye koyulmuştu. Yalnız bir büyük meziyeti danışmayı hiç elden bırakmaması ve her teşebbüsünden önce "Ne dersin üstat, falancayı davet edelim mi?" diye sormadan geçmemesiydi.

Ve her soruşunun sonunda benden "Hayır" cevabı çıkmasına bir süre sabrettikten sonra, nihayet kestirip atıvermiştir:

"Pekâlâ artık beni daha fazla yorma da, şu kadroyu kendin yap."

İşte böylelikle ki, *Tasvir*'deki bıkkınlıklarını bildiğim pek çok arkadaşın, başta Necdet Baytok olmak üzere, *Tan*'a gelmeleri hemen gerçekleşmişti.

Necdet geldi, Kadri geldi, Ümit geldi, Fûruzan Tekil geldi.

Ali Naci Karacan'ın yapmak istediği yeniliklerin başında spora büyük önem vermek ve sporu apayrı bir sayfaya yerleştirmek geldiği için, Fûruzan Tekil'in gelişi fazla önem kazanıyordu. Nitekim o da hemen kadrosunu kurmuş ve yardımcılığına Halit Kıvanç'ı getirmiştir. Halit o tarihte "showman"lığın uzağında, spor yazarlığının yakınındaydı. Gene yazmaktan çok konuşmayı sevdiği, hatta bunu daha iyi becerdiği aşikârdır ama, o tarihte bırakınız sahneyi, radyo bile homurtulu bir kara kutudan, neşeyi yalnız köçekçelerde yakaladığını sanan bir karabasan olmanın ötesine geçememiş bir ciddiyet (!) yumağından ibaretti!

Tan'da gerçekten uyumlu, birbirini seven ve sayan bir kadro oluşturmuştuk.

Bir tek sıkıntımız, gazetenin adından geliyordu ve komünist damgası yiyerek parçalanıp taşlanmış bir gazetenin kötü anısı ve halk üzerindeki tedirginlik etkisi, satışımızı besbelli ki zorluyordu. Ben bunun böyle olabileceğini daha ilk gün Naci Bey ile Halil Lütfi'ye söylemiştim. Ama ikisi de karşı koymuşlar, hele Halil Lütfi, aslaa kabul etmemiştir! Ona göre, komünist damgası *Tan*'a değil, Sertel'lere vurulmuştu ve artık onlar olmadığına ve hele yerlerini bizler aldığımıza

göre, böyle bir tehlike bahse konu olamazdı!

Halbuki ne yazık ki hep olmuştur. Gazetenin baş dağıtıcısı, iki günün başı, “Bırak şu komünist gazeteyi, falancayı ver diyen o kadar çok adam var ki abi, bunun farklı olduğunu anlatıncaya kadar göbeğim çatlıyor. Bazen al parasız ve reyim oku, gene öyle düşünürsen atarsın dediğim çok oluyor” diye dert dökmekten bir hal olmaktaydı.

Ama Ali Naci Karacan da, Halil Lütfi Dördüncü de bunun ilk günlerin ve haftaların meselesi olduğunda, zaman biraz geçer geçmez hemen kaybolacağında hep direnmişlerdir.

Türkiye’de en korkulan ve bir vuruldu mu pek öyle kolay kolay da çıkarılmayan damganın “komünistlik” olduğu yıllardır onlar...

Bir fişleme veya fişlenme lafı hep ağızlardadır ve bir insanın, Milli Emniyet tarafından böyle bir işlemle dosyalanmasıyla, açıklık sınırlarında yaşamaya zorlanması aynı şeyler olarak bilinir... Babiâli’de matbaalara girip çıkan ve ancak kendilerini tanımayan toylar ve yeniler tarafından hoş karşılanan, ama işe bir yaşlı veya deneyimli karıştı mı, hemen baş çevriliveren nice tipler vardır ve hepsi de yarı aç yarı tok, eserleri ceplerinde dolaşır dururlar...

Böyle bir hava henüz dağılmamışken, işinde gücünde olmaktan başka bir kaygısı olmayan okuyucu için, artık *Tan* düzelmiş veya damga yenmeye sebep olamazmış gibi iddiaların hafif kalması elbette tabii idi! Dahası var: bazı öğretmenler, ellerinde *Tan* gazetesi görüldüğü için, okullarının müdürleri tarafından sorguya çekildiklerini bize bildirmekteydiler. Ve dahası: Gazeteciler Cemiyeti’ne Vilayet’ten gönderilen bir görevli, yeni *Tan*’da, eski *Tan* mensuplarından kaç kişinin bulunduğunu soruyor ve isimlerini istiyordu.

“Bir tane bile yoktur” demem karşısında, adamın kaşlarını çatarak, “Bu hususta imza verebilecek misiniz?” deyişini hiç unutamam.

Ben bunları, Ali Naci ve Halil Lütfi’yle konuşmanın faydasızlığını iyice gördüğüm için, Naci Bey’in oğlu Ercüment Karacan’a yöneldim.

Ercüment, son derece sevimli, hiç mi hiç bilmediği gazeteciliğe ister istemez yönelmenin az çekingenliği, ama pek çok da merakı içinde, bir genç adamdı. Robert Kolej’den son-

ra, Amerika'da makine mühendisliği okumuş ve sonra babasının teşvikiyle gazeteciliğe geçmek zorunda kalmıştı. Ali Naci Bey, onu hep idarî kısımda tutmuş, o da bir gün dahi yazmaya veya yazı işlerine dalmaya hevesli olmamıştır. Simavi kardeşler gibi, onun da kartpostal yazabilirliğinin ötesinde bir yazı kabiliyeti olmadığı muhakkaktır ama, sayfa düzenlemeyi -eğer o sahaya atlasaydı- değme gazeteciden fersah fersah ilerde yapabileceği de aynı ölçüde mutlaktır.

Üç gün kadar, bütün yazı müdürlerinin iş bırakması üzerine, bir ara *Tan*'ı birlikte çıkarmak zorunda kalmıştık. Ne kadar işe yatkın, kabiliyetli ve zevkli olduğunu yakından gördüm. Yıllar ve yıllar sonra, ne zaman karşılaşsak, o günleri anar ve bana hep o üç sayıyı hâlâ sakladığını söylerdi.

Ercüment'in gazetenin idarî kısmında olması tirajı, satışı, iadeyi, ilanı daha yakından görmesini sağladığı için, ben *Tan* isminin getirdiği zararları ona anlatmanın daha da kolay olduğu inancıyla, elime ne geçerse artık ona veriyor ve ne duyarsam, bazen iddiacılarla karşılaşmasını da sağlayarak, hep ona duyuruyordum.

Her şeyi hep ilgiyle dinlemiştir. Bir çabasını görmedim ve söylenenler hep onda kalmış gibiydi ama bir yıl kadar sonra yaptığım bir isim değiştirme hamlesinde hemen benim yanımda oldu ve babasını ikna etmemde bana en büyük yarımı yaptı.

Açıkcısı, *Tan* iyi basımlı, hayli dolgun içerikli bir gazete olabilmisti ama, bir türlü beklediğimiz satış düzeyini bulamıyordu.

Ali Naci Bey bir sabah, nasılsa biraz fazla erken gelerek beni şaşırttığı gibi, karşıma oturur oturmaz, "Nerede hatamız ve yanlışlarımız varsa, bir gözden geçirelim üstat, bugün asıl işimiz bu olsun" diyerek de büsbütün hayrete düşürdü.

Ve hemen de eklemiştir:

"Şimdilik şu *Tan* adına takmayı bırak da, muhtevayı konuşalım."

Tabii sevinçle, hatta biraz da heyecanla kabul ettim. Zira arada bir ima yoluyla kendisine anlatmaya çalıştığım ve hepsi de ondan kaynaklanan bazı aksaklıkları bu defa açık seçik konuşma imkânı önüme gelmiş oluyordu. Hemen gazeteyi açıp, parmağımı Refik Halit'in fıkrası üzerine koydum:

“Mesela al bir tane tuhaflık ve okuyalım beraberce de gör eserini.”

Refik Halit'i Ali Naci Bey, beni gazeteye davet ettiği günün akşamı görmüş ve birinci sayfaya her gün bir fıkra yazmasını istemişti. Halbuki eski Refik Halit'in, gene eski tabirle kendisi değil “müstehase”si vardı artık. Hele bir mücadeleci siyasî gazetenin ilk sayfasında ona yer vermek, savaş planlarıyla kafa çatlatmakta olan bir genelkurmay heyetinin içine bir emekli sazıcıyı sokmaktan farksızdı! Ve o gün de üstadımız aksi gibi, bu saz uygunsuzluğunun en akordu bozduğunu sergilemekteydi. *Tan*'ın bütün birinci sayfasını kaplayan, parti çekişmelerinin, Bayar'ın söylevi, İsmet Paşa'nın tavsiyeleri, Menderes'in çıkışları gibi ateş dolu bir yazı hengâmesinin içinde, Refik Halit Bey'in yazısı İstanbul pastanelerindeki muhallebi ve sütlaç porsiyonlarının pek küçüldüğünü anlatıyor ve eski devir muhallebiciliğindeki haysiyeti ciddi ciddi arama gayreti içinde bulunuyordu.

Yazıyı biraz da hırsla ve yüksek sesle Naci Bey'e okuduktan sonra, “İşte” dedim, “bu senin eserin, eğer hâlâ böyle bir birinci sayfa yazısı olabileceği iddiasında isen, benim başka söyleyeceğim olamaz.”

Hak verdiği, esmer yüzünün sararmasından belliydi. Hemen, “Tamam” dedi, “onun işi bitti, şimdi Halil Lütfi'yle konuşup hallederim. Başka?”

Gazeteyi tekrar önüme çekerek sayfayı çevirdim ve parmağımı birkaç hafta önce itiraz etmeme vakit bırakmayarak yayımlama sözü verdiği, berbat bir resimli roman karelerinin üzerine vura vura, “Al bu da ikinci eserin” dedim, “şu maskaralığa bak, bir adam akademide tanınmış ressamdır, yardım görmesi gerekir diye akraba tavsiyeleriyle resimli roman çizeri olabilir mi? Bunun apayrı bir hüner olduğunu ve her ressamın resimli roman çizemeyeceğini sen bilmeyeceksin de Halil Lütfi mi bilecek Naci Bey? Düşün ki o bile dün bana bunu göstererek ‘Nedir bu yahu?’ diye sormuştur.”

Bu tenkidime, Refik Halit'inkinden fazla üzüldüğü hemen görülüyordu. Zira o berbat resimli roman özentisini pek sevdiği bir akraba hanım getirmiş ve arkadaşı olan ressamı göklere çıkardıktan sonra, böyle bir şöhrete resimli roman çizdirmenin orijinalliği üzerinde nutuk atarken, ben odadan çıkıvermiştim.

Naci Bey, gazeteyi önüne çekip, resimli romanımıza uzun uzun baktı ve sonra, "Pekâlâ üstat" dedi, "bunu da anladık, söylerim hemen bir yolunu bulup keserler. Başka?"

Naci Bey gazetenin fotoğraf işlerini, ünlü fotoğrafçı Süreya'nın kardeşi Zeki'ye vermişti. Zeki çok nazik, gerçekten fotoğrafa meraklı ve bu konuda bilgili bir arkadaşı ama, gazete fotoğrafçılığının istediği çabukluk, beklediği hareket kabiliyeti ve şart saydığı karar sürati onda yok değilse de azdı. Gerçi bu henüz bizde pek fazla ihtiyaç hissettirmemişti ama, her an böyle bir gereksinmeyi duyabilirdik. Ben başladığımız günden beri Naci Bey'e bunu söylemekte ve Zeki'nin yanına genç bir kabiliyetin verilmesindeki yarara parmak basmaktaydım. Ama sanırım Halil Lütfi'yle anlaştığı bir bütçenin sınırlarını Naci Bey de pek fazla zorlayamıyordu ve bu sebepten de bana hak verdiği halde pek çok eksiği kolayca tamamlayamıyorduk. Nitekim o gün de böyle oldu, bir fotoğrafçı eklenmesinde uzun süre uğraştık, Halil Lütfi yukarı çıkıp bize katıldı, ona konuyu açtık, Refik Halit meselesinde olduğu kadar, resimli roman konusunda da beni haklı buldu ve hele sonuncusunu kollarını havaya kaldırıp "Hele şükür yahu!" diyerek sevinçle karşıladı ama benim bu kadar tasarrufa karşılık, bir foto muhabiri almamızdaki ısrarıma gene de önce direndi ve neden sonra, "Peki yahu" deyip maaşının pazarlığını kendisine bırakmamız şartıyla ancak razı oldu.

Bu toplantı fırsatını, kendi tenkitlerini sıralamakta da gerçekten iyi kullanmıştır. Bence, her şeyin arkasında bir yersiz masraf görmesinin ve pek çok konuya, ille de bir gereksiz para fazlalığı şüphesi iliştiirmesinin dışında, söyledikleri hep doğru ve yerinde şeylerdi. İkinci sayfaya koyduğumuz büyük makalelerin bir kısmını, haberlerdeki uzunluğun veya can evi eksikliklerinin hemen hepsini iyi yakalamış ve besbelli dağarcığına yerleştirmişti. Hatta Naci Bey'in, haftanın en az üç günü başyazı sütununu boş bırakmasını, yeni çıkan bir gazetenin zaafı olarak görüyor ve eğer para istemeyeceksem haftada birkaç gün benim orayı da takviye etmemde yarar buluyordu.

O gün Naci Bey bu teklife coşkuyla atlamış ve "Fahri Hırçın" imzasıyla bize orta makale getirmekte olan çıplak başlı, pek nazik bir zatın bazı yazılarıyla benim yazacaklarımın alt-

larına imza yerine üç yıldız koyup başyazı olarak yayımlanmalarını kararına hemen o anda varmıştır! Onun bu aceleciliği ve heyecanı, bir süre, içime bu konuda Halil Lütüfi'yle önceden anlaştıkları ve beni oyuna getirdikleri şüphesini bile vermişti ama, sonradan gördüm ki, Naci Bey'in yazması ancak çok keyifli olmasına, işlerinin pek tıkırında gitmesine bağlıdır ve Ali Naci Karacan yazar olarak sıkıntı gazetecisi, bunalım yazarı, ıstırap dürtüğüyle coşabilen, koşabilen cinsten değildir! Naci Bey'in tuzu hep kuru olmalı, buzunu da hep kalıplı durmalıdır! Tuzu ile buzunu böyle tutun, yüzü hep güler, dili de hep alaydadır, şakadadır, neşededir.

İşte ondaki bu yazı zorlanması sebebiyledir ki, *Tan*'da çıkan imzasız başyazıların çoğunu benim malım yapmış, hat-ta nur içinde yatsın, Sipahi Ocağı'ndan bana telefon ederek, okumamı istediği bazılarını dinleyip de bir an duraksadıktan sonra, "Bas üstat sonuna Ali Naci Karacan..." dediği çok olmuştur!

O gün Halil Lütüfi'nin de katılmasıyla, sanırım en yararlı konuşmayı yapmış ve daha pek çok konuda vardığımız kararların kısa bir süre içinde de meyvelerini görmeye başlamıştık. Bir defa hatırlatmama rağmen, Naci Bey o gün Ercüment'in aramıza katılmasına nedense evet dememiş, Halil Lütüfi ise "Bırak o şimdi hele bir aşağısını kavrasın bakalım" diyerek geçiştirmişti.

Bu tarihten sonradır ki, ben *Tan*'ı kendi gazetem gibi görmek ve saymak eğilimine hızla dalmaya başlamışımdır ve tam bu havanın keyfi içindeykeeen, bir olay hayatıma bir göktaşı gürültüsüyle inivermiştir.

Tam o günlerde, *Vatan*'da başyazar yardımcısı ve küçük fıkra yazarı olan Mümtaz Faik Fenik gazeteden birdenbire ayrılmış ve Ankara'da hazırlıklarına başlanmış olan *Zafer*'in düzenlenmesi görevini alıvermişti.

Dehşetli bir soğuk algınlığından rahatsızdım ve yazılarımı yedekleyerek evde düzelmeye çalışıyordum. Yatağımda gazeteleri okumaya çalışırken, eşim iriyanı bir zatın beni görmek istediğini söyledi ve daha o sözünü tamamlamadan, *Vatan*'ın yazı müdürlerinden Melih Yener'i (Kalas Melih) karşımda buldum. Melih benim bir yıl okuduğum İstanbul Lisesi'nden sınıf arkadaşımı. İyi kalpli, saf mı saf, atıp tutan

ama kimseyi de kırıp geçirdiği görülmemiş bir temiz insandı.

Eşime "Affedersiniz" dedi ve sonra ne yapsa beğenirsiniz? Üzerimdeki battaniyeyi çekip inanılmaz bir çeviklikle bana sardı ve kucakladığı gibi, "Kapıda Emin Bey'in arabası duruyor, seni *Vatan*'a götüreceğim. Üşütürsek namussuzum, yolda her şeyi anlatacağım" diyerek kapıya hem de hızla yöneldi.

"Bırak da üstüme bir şeyler giyeyim" dememe hiç aldırmaz bile etmemiş ve apartmanın kapısına kadar beni taşımıştır ama, annem ile eşimin itirazları karşısında duraksamaktan da kendini alamamış ve bu defa yarı yarıya giyinmeme razı olurken bu sırada da hepimize meseleyi özetlemiştir. Mümtaz Faik'in ani gidişi, gazetede onun sütunlarını boş bırakmıştır. Aksi gibi ertesi gün pazardır ve Mümtaz'ın "Pazar Sohbetleri" boş kalacaktır, Yedekçi imzasıyla yazdığı küçük fıkralar boş kalacaktır ve bana şimdi bunları doldurma yardımı yapmam düşmektedir. Anneme, "Biz Bedii'yle İstanbul Lisesi'nden beri arkadaşız, onun yardımdan aslaa kaçmayan bir arkadaş olduğunu ben iyi bilirim. İnanın teyzeciğim kılına bile zarar gelmeyecek. Onu sıcacık ve rahat bir odada her türlü ihtiyacını karşılayarak misafir edeceğiz" dedikten sonra, eşimin getirdiği ilaçlarımı da cebine tıkmış ve beni tekrar kucaklayarak Ağahamamı Caddesi'ndeki Hacı Bekir Apartmanı'nın önünde yolu yarı yarıya tıkamış olan Ahmet Emin Bey'in limuzininin arka koltuğuna yatırdıktan sonra şoföre, "Haydi" demişti, "doğru *Vatan*'a".

Gerçekten de *Vatan*'da Emin Bey'in boş odasını bana açtılar, Melih ilaçlarımı masaya dizdi, istediğim anda çayı, yiyeceği, her şeyi her şeyi kendisine söyleyebileceğimi, kendisinin yan odada benim isteklerimi hazır bekleyeceğini, yalnız beni kimsenin rahatsız etmemesini, hatta belki de görmelerini istemeyeceğimi hesaplayarak, bunu temin için, "Kapıyı kilitliyorum" dedi ve çıktı!

Arkasından kapıya gidip yokladım, gerçekten de kilitlemişti. Önce kızar gibiydim ama hemen gülmem tuttu ve tatlı bir macera heyecanının yüreğime dolmaya başladığını duyup hatta keyiflendim de...

Galiba bu keyifledir ki, dört küçük fıkra ile bir pazar sohbetini bir iki saat içinde yazıp kapıya vurmuşumdur. Melih

bir şey istediğimi sanarak telaşla kapıyı açtığı zaman da, “Tamam” dedim, “al bu ‘Pazar Sohbeti’niz, bu da salıya kadar küçük fıkralarınız...”

Koskoca boyuyla dikilip, yüzüme şüpheyile bakışını, sonra masaya yaklaşıp yazıları hayretle izleyişini hiç unutamam.

İlk anda pek şişirme şeyler olduğu kuşkusuyla derin derin soluk koyvererek okumaya başlamıştı ama daha ilk küçük fıkrada, “Yahu sen yoksa başka bir gezegenden falan mısın?” diyerek boynuma sarılmış ve sonra hepsini hepsini tekrar tekrar okuyup ne söyleyeceğini bilemez bir halde, her fıkranın sonunda dizine bir şaplak indirip “Aslansın, sen bir aslansın”dan başka laf bulamamıştır!

Fıkralarına Mümtaz Faik “Yedekçi” imzasını koyuyordu. Melih bana “Bunlara ne koyalım?” dediği zaman, ben de hiç duraksamadan “Yedekçi’nin Yedeği” dersiniz deyivermiştim.

Sonradan öğreneceğim ki, Ahmet Emin Yalman da, Rezzan Yalman da fıkralar kadar bu imzadaki tevazuu pek beğenecekler ve Emin Bey’in ilk işi, pazartesi günü meseleyi gerekenlerle konuştuktan sonra, beni davet etmek olacaktır.

Tabii Melih beni gene aynı itinayla sarıp sarmalayarak, arabaya yerleştirdiği zaman bunları bilmiyor, yolda ona sadece tashihlere dikkat edilmesini, bir kelimedede hatta bir harfte hata olursa, çok üzüleceğimi söylüyordum.

Pazartesi sabahı kendimi iyi hissediyordum ve gazeteye gitme kararıyla giyiniyordum ki, telefondaki Melih’in sesi, “Hiç kıpırdama seni gene arabayla alacağım, önce *Vatan*’a gider sonra *Tan*’a dönersin” derken pek coşkulu gibiydi.

Ve az sonra gelip birlikte dönerken de bu neşesinin sebebini azametle açıklıyordu. Emin Bey becerisinden dolayı ona teşekkür etmiş ve Mümtaz’ın doldurulamayacağından emin olarak kasten bıraktığı boşluğun bu kadar çabuk doldurulması karşısında hayretini de bildirmişti.

“Peki ama” dedim, “şimdi *Vatan*’a niye gidiyoruz?”

“Emin Bey de, idare müdürümüz Nuri Bey de (Nuri Türen) sana teşekkür edecekler.”

“Bunu telefonla da yapabilirlerdi bir, bir adamın teşekkür için apar topar getirilmesi değil, ayağına gidilmesi nezaket gereğidir, bu da iki!”

Melih biraz kızardı ama hemen kendini toplayarak bakla-
yı da yarı yarıya ağzından çıkarıverdi:

“Canım yalnız o değil tabii, başka şeyler de var...”

Matbaaya kadar artık ağzımı açmadım. Bir teklif alacağımı fark etmiş, ne yapacağımı düşünmeye dalmıştım. Bütün yol boyunca Ali Naci Bey'in yüzü gözlerimin önündeydi; *Tan*'daki arkadaşlarımla halleri, tavırları hep gözlerimin önünde gidip geliyordu...

Önce Nuri Türen'in odasına alındım. Daima terbiyeli, her zaman bir Fransız'ın Türkçe'siyle konuşan, hep ölçülü, hep mesafeli ve seviyeli kalmaya dikkat gösteren bir zattı Nuri Türen. Beni gerçekten hararetle karşılamış ve bu defa bir Fransız'ın coşkusu içinde kucaklamakla da, sevdiği dile biraz daha uyum sağlamıştı.

“Bedii Bey” diyordu, “yazılarınıza hepimiz bayıldık. Artık bundan sonra sizi bırakmak niyetinde değiliz, bunu bilmiş olun.”

Hiç ses çıkarmadan sadece gülümsemekle yetindim. Ama o, kahvelerimizi yudumlarken, biraz sonra Emin Bey'in de benimle görüşeceğini söylemiş ve bana bir sürprizle karşılaşmış gibi olmamam için, meseleyi önceden açmayı doğru bulduğunu açıklamıştı.

İster istemez, “Kismetse olur ama, Nuri Beyciğim, *Tan* yepyeni bir gazete ve ben oraya başlayalı daha üç ay bile olmadı, yani *Tan*'ın çıkışıyla benim girişim bir. Üstelik de ben orada Ali Naci kadar yetkiliyim. Bana bu imkânı severek vermişler, bırakmam doğru olur mu sizce?” dedim ama, Nuri Türen'in yüzünden Ahmet Emin Bey'e ve *Vatan*'ın şöhretine fazla direnemeyeceğim havası öylesine taşıyordu ki, biraz daha üstelersem sinirlenmem ihtimalinin doğacağını anlayarak susmayı yeğlemiştim.

Ve az sonra Ahmet Emin Bey'in sessiz gülüşüyle karşı karşıya idim. Sadece beni tebrik ederken sesi duyulabilmiş ve bir de kendileriyle birlikte çalışırsam pek memnun olacaklarını söylerken, aynı ses bir oktavlık kadar daha yükselbilmişti. Tabii ona da Naci Bey'i, *Tan*'daki durumumu ve hele hele yeni girdiğim bir gazeteden bu kadar çabuk ayrılırsam, bana kendilerinin de güven duymaması gerektiğini açık açık, tane tane söyledim ama Emin Bey, bunların hiçbir-

rine önem vermez bir tavır içinde az sonra, bu defa sesini yarım oktav daha yükselterek cevap verdi. Oradaki rahatlığının burada âlâsını bulabilecektim. Tabii imkânların da hayli fazlasını ve Naci Bey'i gücendirme konusuna gelince, üstat Yalman onun da çaresini bulmuştu. *Tan'a* her gün adımın baş harfleriyle bir küçük fıkra yazabilirdim. *Tan'ın Vatan'a* rakip olması bahis konusu bile değildi.

Mümtaz Faik Fenik, küçük fıkralarına "Akıntıya Kürek" başlığını koymuştu. İmzasını "Yedekçi" olarak atması da doğrusu bu başlığa en yakışanı idi. Halbuki Ahmet Emin Bey'den az sonra öğrendiğim, *Vatan'ın*, Mümtaz'a ait sütunu kendi malı saydığı ve imza yerine bir nam-ı müstear kullanmasına dayanarak, hatta "Yedekçi" imzasının bile gazetesinin malı olduğunu düşündüğü idi. Emin Bey, büyük fıkralarımı imzam ile, ama küçükleri, *Vatan'ın* geleneğine (!) uyarak, "Akıntıya Kürek" başlığı ve "Yedekçi" imzasıyla yazmanın kendilerini daha çok sevindireceğini söylemekteydi.

Hiç duraksamadan buna karşı çıktım. O sütunun bence Mümtaz Faik'e ait olmasının *Vatan'ın* ona sahip çıkmasından daha geçerli olduğunu, hele benim o sütunu aynı ad altında kullanmamın asgari şartının Fenik'in izin vermesine bağlı olduğunu, sakın sakın anlattım. Emin Bey'in buna biraz canı sıkılmıştı ama, üzerinde daha fazla durmadı ve hemen Nuri Bey'i çağırıp bana yaptığı teklifi naklettikten sonra, ücret meselesini aralarında görüşüp bana bildireceklerini, bu arada benim de Melih'in odasında biraz beklememi rica etti. Konuşmaları on dakıkada bitmiş ve Ahmet Emin Bey bizzat gelip beni odasına götürdükten sonra, Nuri Bey'e, "Anlatınız" diyerek koltuğuna oturmuştu. Ve Nuri Bey de hemen anlatıyordu:

"Bedii Bey, size net 750 lira vereceğiz. Tabii bunu *Tan'a* da bir fıkra yazacağınızı düşünerek böyle tuttuk. Aksi halde, yani *Tan'ı* bırakırsanız maaşınız 1 000 liradır."

Lafın burasında Emin Bey söze girdi:

"Her gün bir küçük fıkra, bir büyük fıkra, haftada bir de 'Pazar Sohbeti' istiyoruz. İşte hepsi bu kadar. Küçük fıkralarınızı 'Akıntıya Kürek' başlığı altında yazarsanız bizi daha çok sevindireceğinizi de tekrarlamak isterim."

Hiç duraksamadan, "Eğer bunda ısrar ederseniz, işi bu-

rada bırakalım" demem, Emin Bey'i gene sarstı ama hemen, "Hayır... Hayır" dedi, "ısrarcı değilim, ama gazeteye ait bir sütunun silinmemesini istiyor, okurlarımızın alışkanlıklarına, aşinalıklarına daha uygun davranmamız gerektiğine inanıyorum."

Nuri Bey de galiba bu yönde bir şey söylüyordu ki, sözünü keserek, Ahmet Emin Bey'e döndüm ve kestirip attım:

"Affedersiniz ama, ben de o sütunu kullanmamayı, yazarlık ahlakına daha uygun buluyor ve en fazla, en faz'ı sahibinin iznine bağlanması gerektiğine inanıyorum."

Lafı yarım kalmış Nuri Bey, bu defa heyecanla atıldı:

"İşte orada yanılıyorsunuz Bedii Bey, o sütunun sahibi *Vatan* gazetesidir. Dikkat edecek olursanız, imza dahi 'Mümtaz Faik' değil 'Yedekçi'dir. Yani o da anonim olması için öyle yapılmıştır."

Hiç tatmin olmamıştım. Sadece, "Siz öyle sayıyorsunuz ama gerçekten öyle bile olsa, benim meslek anlayışım, gene de eski yazarının iznine başvurmanın gerektiği üzerinde çalkılıdır" deyip kestim.

Ahmet Emin Bey hemen atılıp, "Neyse" dedi, "asıl konumuz sizi kazanmak, bunları sonra daha uzun konuşup rahatlıkla çözebiliriz. Biz şimdi yaptığımız teklife cevabınızı bekliyoruz."

Ve Nuri Bey teklifi tekrar etti:

"*Tan'a* da yazarsanız 750, yazmazsanız 1 000 lira. Ve tabii ilaveten yazacağınız ve bizim de yayımlamayı kabul ettiğimiz her yazı için ayrıca telif ücreti olacaktır."

Şimdi komik gelir ama 1949 yılında 1 000 lira bugünün milyarlarına yakın alım gücündedir. Ve o tarihte yalnız Babıâli'nin değil, pek çok alanın da, eh, doruk ücreti sayılabılır. Pek çok gazetede yazı müdürlerine verilen en az üç katı, biraz daha kabacalarının da rahatlıkla iki katıdır!

Niye saklayayım, tabii sevinçliydim. Hele *Tan'dan* tam ayrılmayıp bir fıkrayla da olsa, ilişkili kalmam beni daha da ferahlatıyor, kolayca yazığa gidebileceğimizi, eksiklerimizi rahatça tamamlayabileceğimizi düşünürken, içime tatlı bir sıcağın yayıldığını duyuyordum.

Ve henüz de üç yıllık bir gazeteciydim.

Emin Bey'e, "Teklifinizi reddetmiyorum" dedim, "teşek-

kürler ederim. Ama Ali Naci Bey'le de konuşmam gerektiğini, eminim ki siz de kabul edersiniz. Biz onun haberi olmayan bir şartı konuştuk, bir de bakarsınız o bu şekilde yazmamı istemez ve ben o zaman tam olarak *Vatan*'a katılırım."

Emin Bey de, Nuri bey de adeta bir ağızdan, "Keşke kabul etmese de öyle olsa" dediler ama yarım saat sonra Naci Bey'le ortaklaşa kullandığımız odaya dalarken, onun, "Vay vay üstat, artık limuzinden aşağısı kurtarmıyor bakıyorum" demesi karşısında şaşırmıştım. Evet, Emin Bey beni *Tan*'a da arabasıyla göndermek inceliğini göstermişti ama, Naci Bey'in odası sokağı gören tarafta değildi, bir... Hele cumartesi günkü limuzin seferlerimizi ne görmesine, ne de duymasına henüz vakit vardı, bu da iki!.. Fakat Babıâli'de her taşın müzevir, her direğin haber fısıltıcı ve her kapının dedikodu püs-kürtücü olduğunu söyleyenler de elbette yalancı değillerdi!

Ama ben Naci Bey'e hiçbir şeyi atlamayarak, hepsini teker teker anlattım ve sonunda da, "Şimdi karar sizin" dedim, "eğer benim bir fıkrama razı iseniz yalnız onun ücretini alır, *Vatan*'a yazarım. Yok razı değilseniz..."

Lafımı bitirememiştim. Çalan telefonu açan Naci Bey, "Sana üstat" deyip ahizeyi uzattı ve öbür uçtan gene Nuri Türen'in Fransız Türkçesi'ni duydum:

"Bedii Bey, vakit geçmeden hemen söyleyeyim, biz arkamızdan tekrar düşündük, bazı arkadaşlar *Tan*'a yazmanızda büyük mahzur görüyorlar. Emin Bey'i de ikna ettiler. Bu sebeple teklifimizi, bu defa oradan alacağınız ilave ücreti de düşünerek ve Emin Bey'in size verdiği dışarıya yazma izninden vazgeçmesi gibi bir hatamızı da göz önünde tutarak, ücreti 1 200 liraya çıkarıyor ve *Tan*'a tamamen veda etmenizi istiyoruz. Hemen konuşmaya başlamadan önce bunu size bildirmeyi uygun..."

Gerçekten donup kalmıştım. Naci Bey'e şimdi ne diyebilirdim?.. Aksi gibi yüzüme endişe ve dikkatle bakıyordu. Kendimi toplayarak, telefona, "Sizi sonra ararım Nuri Bey, teşekkür ederim" deyip ahizeyi bıraktım.

Naci Bey, "Ne o üstat" dedi, "yeni teklifler mi?"

"Yok canım" dedim, "tamamen bize gelirseniz daha memnun oluruz tertibinden malum lafazanlıklar..."

Naci Bey birden yerinden kalktı ve odadan çıkarken, "Üs-

tat bekle" dedi, "beş dakikada dönerim. Sen bu arada benim yazı müsveddesine bir göz at istersen..."

Gelişi biraz uzadı ve Allahtan öyle oldu. Zira ben bu arada odacı Sedat'ın getirdiği postayı karıştırıyordum ki, "Zafer Gazetesi" antetli bir zarf dikkatimi çekti ve hemen açtım.

Mektup Mümtaz Faik Fenik'ten geliyordu.

Bu mektubu, devrin patron anlayışıyla, yazar görüşünün hemen hemen klasik bir çekişmesini göstermesi açısından önemli bulduğum ve genç kuşağa öğretici bir yönü olduğunu düşündüğüm için aynen aktarıyorum:

"Sevgili Kardeşim,

Ahmet Emin Bey'den aldığım bir mektupta 'Akıntıya Kürek' sütununun ve 'Yedekçi' imzasının anonim bir sütun ve imza olduğu yazılmakta ve buna bir nevi tesahup edilmektedir. Kendisine bugün uzun bir mektup yazarak nokta-i nazarının yanlış olduğunu, bu sütunun muharriri olarak herkesin beni tanıdığını ve sütun anonim olmadığından hapse bile mahkûm olduğumu yazdım. Ve müstear isimlere dair Burhan Felek'ten, Aydede'den, Server Bedi'den ve daha birçok muharrirden misal gösterdim. Matbuat kanununun dahi müstear isimlere, hakiki isimler gibi mesuliyet tanıdığını anlattım.

Biz senelerce çalışarak tesis ettiğimiz sütunları ve imzaları bir hovarda gibi bir anda harcarsak ne olur? Kaldı ki hepimizin sütunlarımız ve imzalarımız üzerinde değişmez haklarımız vardır.

Sana yapılacak bir teklifi bu zaviyeden mütalaa etmeni tabii görürüm. Bu hususta benim görüşümü sen de bilesin diye bu mektubu yazıyorum. Herhalde bir teklife ona göre vaziyet alacağından eminim.

Hasretle ve sevgi ile yanaklarından öperim kardeşim.

Mümtaz Faik Fenik

13 mart 1949"

Şimdi, Ahmet Emin Bey'in "Akıntıya Kürek" adında ve "Yedekçi" imzasında niçin o kadar durduğunu daha iyi anlıyordum ve şeytana uymayıp reddetmemdeki isabeti büsbütün kavrayıp rahatlamıştım.

Naci Bey, bu defa yanında Halil Lütfi Bey olduğu halde döndüğü zaman, ben Mümtaz'ın mektubunu hemen cevap verilecekler arasına yerleştirmiş ve çekmecemi kapatmak üzereydim.

Halil Lütfi Bey'in para konusu dışında aslaa sönmeyen te-bessümünün ve yüz ışıklarının tamamen kapandığına bakıp, mâli konulara dalınacağını anlamak pek kolaydı. Halbuki daha Naci Bey'le dahi hiç para meselesine dokunmamıştık. Ama anlaşılan o da bunu ortağı ile ayrı ayrı değil, birlikte konuşmamızda yarar bulmuştu. Nitekim hemen, "Eee anlat bakalım şimdi üstat" dedi, "Ahmet Emin-i kerim ve Yalman-ı necip, zatiâlinize nasıl bir akça-i mübarek teklif buyurmaktadır?"

Hiç duraksamadan 1 200 dedikten sonra hemen ekledim: "Tek söz, sizlerden kopmaktansa fedakârlık etmeyi yeğlerim. 1 000 lira verin onları reddedip sizde kalayım."

Ve yerimden kalkarak "Siz iki ortak konuşun ben dışarıdayım" demekteydim ki, ikisi de kollarımı tutup çıkmamı önlediler. Hele Halil Lütfi, "Dur yahu Bedii, bu pazarlık işidir, nereye gidiyorsun? Devlet notası verir gibi ücret tespiti istenir mi?" deyip beni güldürdü de...

Ben 1 000 lira aylığın Halil Lütfi'yi en az bin ay uykusundan edeceğini ve bunu indirmek için akla hayale gelmez meseleler bulacağını bilmezlerden değildim. Nitekim hemen, "Yok yahu bu para Babiâli'nin harcı değildir. Bu Ahmet Emin nereden buluyor bu kadar parayı?" yollu sızlanmalara başlamış, az sonra da, "Sen madem fedakârlık etmeyi göze aldın, haydi bunu biraz daha imkânlarımıza yaklaştır da görelim" denemelerine geçmiş ve sonunda Ali Naci Bey'e dönüp, "Yahu Naci konuşsana, biraz da senin fikrini duyalım" diyerek, yook Naci Bey'in söyleyeceğini kabul edeceğinden değil, ama bence biraz daha düşünme payı istediğinden, to-pu ortağının kucağına bırakmıştı.

Uzatmayayım Halil Lütfi önce 600'den dem vurmuş, bunun dahi Babiâli için çok yüksek, hele benim gibi çok genç bir yazar için pek güvenli olduğunu tatlı tatlı sıraladıktan sonra, nihayet 700'e kadar gelip dayanmıştı.

Hiç ses çıkarmadan dinliyordum. Nasıl olsa bir kaybım olmazdı. Ötede 1 200 hazır, burada da teklifim 1 000'de çakılı durmaktaydı. Naci Bey, işi önce Halil Lütfi'ye bırakmış gibi,

sadece sigara içiyor, yalnız bir iki nefesten sonra söndürüp tekrar yenisini yakarak huzursuzluğunu belli ediyordu. Hatta Halil Lütfi onun iki nefes çekip söndürdüğü izmaritlerin iriliğine bakmış bakmış da, “Yahu bak masraflar gittikçe çoğalıyor. Halbuki sen bu arada tasarruf yapacağına, ziyankârlık ediyorsun, sırası mı bunun?” deyip ikimizi de güldürmüştü.

Ama Naci Bey az sonra gene dalmış ve Halil Lütfi'nin, “Yahu Bedii gel sen beni dinle, Halil Lütfi'nin vereceği 700 lira Ahmet Emin'in vereceği 1 200'den daha sağlamdır. Onda ad Emin ama, bende dâd emin” demesi üzerine sanki uyanmış gibi lafa girip, “Bak üstat” demişti, “seni bırakmak istemediğimizi herhalde anlamışsındır. Üstelik de öyle bir küçük fıkrayla falan yetinmek niyetinde olmadığımızı da görmüş olmalısın. Ama lütfen kabul et ki, Ahmet Emin'in yerleşmiş ve yıllanmış gazetesinin imkânlarıyla, bizim birkaç aylık gazetemizin imkânları bir olamaz!”

Hemen atıldım:

“Bunu kabul ettiğim, teklifimden belli değil mi? Sizden 200 lira eksikliğini niçin istedim?”

“Anlıyorum ama” dedi Naci Bey, “şimdi seninle anlaşsak, Ahmet Emin'in veya bir başkasının yarın başka bir teklifle aramıza girmeyeceğinden nasıl emin olacağız?”

Halil Lütfi'ye baktım:

“Sen de böyle mi düşünüyorsun üstat?”

“Yok yahu o kadar değil” dedi, “bence Naci pek haksız da sayılmaz ama, ben senin zırt pırt oradan oraya gideceklerden olmadığını bilirim. Üstelik de Babiâli'de kaç gazete var ki?.. Ve sen bunlardan ya birinde ya ikisinde rahatlık bulabilirsin!..”

Halil Lütfi, hiç şüphesiz benim “Elimi sallasam ellisi” ter-tibinden bir rahatlık içinde olmadığımı, ustalıkla gözüme so-kuyordu ve hiç de haksız değildi. Ve hemen itiraf edeyim ki, onun bu tavrı ve özellikle, ancak bir iki gazetede rahatlık bu-labileceğimi hatırlatması, aklıma hemen gitmeye hazırlandığım *Vatan*'daki bir gerçeği tekrar sokuverdi:

Ahmet Emin Bey, Mümtaz Faik'in “Akıntıya Kürek” sütu-nunu kullanırsam, okurların alışkanlıklarına, aşinalıklarına daha uygun davranmış olacağımızı söylemiş ve ben karşı-çıkılmışım. Gerçi bunu sonra hallederiz demiş ve asıl konu-

nun benim kazanılmam olduğunu söylemişti ama, gene de kati bir tavır koymamıştı ortaya. *Tan*'ı terk edip de oraya gitsem ve gene aynı konuyu tartışmaya başlasalar, bu defa kapıyı vurup çıkmaktan başka yapacağım bir şey olabilir miydi? Mümtaz Faik'in mektubu çekmecemde, bütün sıcaklığıyla duruyordu ve yukarıdan aşağıya haklı örnekler taşımaktaydı. Öbür tarafta yazar emeğini, yazar didişmesini hiçe sayan bir patronluk iddiası vardı ve buna göre sütunlar anonim, emekler, çabalar, eserler anonimdi!..

Naci Bey'in sesiyle daldığım düşüncelerden sıyrıldım.

"Hayrola üstat" diyordu, "sesin çıkmaz oldu. Hâlâ kendine gazete mi seçiyorsun?"

Birkaç saniye duraksadıktan sonra, ne yaptım biliyor musunuz?

Hemen telefona uzandım ve Nuri Bey'in numarasını çevirip, sesini duyar duymaz, "Nuri Bey" dedim, "Emin Bey'e lütfen saygılarımı ve teşekkürlerimi bildiriniz. Beni affetsin, *Tan*'dan ayırlamıyorum ve bana gösterdiğiniz teveccühü de en güzel hatıra olarak saklıyorum."

Telefonu kapattığım zaman ikisinin de şaşkınlığı kadar memnuniyetleri de yüzlerine oyulmuş gibiydi.

Halil Lütflü, "Yaşa Bedii sana yakışan buydu" demekle yetinmiş, ama Ali Naci Bey, gözleri hafif nemli, "Üstat 1 000 liradan çok fazlası hakkın ama, onu verebileceğiz" diyerek elini uzatmıştır.

Halil Lütflü bu arada dahi 750'de direndi ve üst tarafının hiç olmazsa bazı ilave yazılarla kapanmasını gene benim gayretime bırakmaya çabaladı ama, Naci Bey, "Eğer öyle olursa o zaman da biz, daha zararlı çıkarız, üstadın hangi yazıları hiçbir bedel istemeden yazdığını gel bana sor" deyip meseleyi kapatmıştır!

Ve işte tam o sıralardaydı ki, Sütlüce'de bir emekli generale (Nuri Killigil) ait fabrika şehrin pek çok köşesini sarsan bir patlamayla adeta havaya uçmuştu. Bu, çocuklar ve bayram şenlikleri için fişekler, tabanca mantarları, çatapat ve maytaplar yapan bir fabrikaydı ve baştan aşağı patlayıcı maddelerle dolu depoları kadar imalat yerleri ve işçi barınakları da patlayıp paramparça olmuştu.

Bitti mi bitmedi mi pek de tam olarak yinelenmemiş be-

nim maaş meselesini hemen oracıkta bırakıp, arkadaşları olay yerine koşturmaya koyulmuştuk. Ben foto Zeki ile genç yardımcısının birlikte gitmelerinin daha doğru olacağını, gerekirse Ercüment'in başka fotoğrafların banyosunu rahatlıkla yapabileceğini söyleyerek, hemen tutulan iki arabaya da bütün arkadaşları adeta tıktım ve Halil Lütfi'nin "Dur yahu, bir araba kâfi" demesine hiç aldırmadan, spordaki bir arkadaşınızı ve Beyoğlu'na bakan Ümit'i bile kafileye ekledim.

Ve o anda Ali Naci Bey'in gazetecilik gradosunu adeta elimle tutmuş ve bir felaket fırsatının bunu göstermesindeki acılık dışında, her safhasına hayran olmuşumdur.

Ali Naci Bey ortak masamızın üzerinde ne varsa hepsinin kaldırılmasını söyledikten sonra, kadroya yeni katılmış olan yazı müdürü Fatin Fuat'ı, beraber çalıştığı Necdet Baytok'u, ikisine de yardım eden Necmi'yi ve Aziz'i derhal odasına toplamış ve yarın gazetede hiçbir hafıflığa yer bırakılmayacağını ve gazetenin en az dörtte üç ölçüsüyle patlama haberlerine ve yazılarıyla fotoğraflarına bağlanacağını kısaca anlatmıştı.

Yazı işlerinin her zaman kullandığı plan kâğıtlarını, o gün küçük bulmuş ve tam gazete boyu ham kâğıtları önüne yayarak, sayfaları kaba çizgileriyle belirlemeye girişmişti.

"Birinci sayfada" diyordu, "tek kelimelik bir manşet isterim" ve sonra bana dönüp soruyordu: "Ver bir kelime üstat." Ağzımdan "İnfılak" dökülmüş o da buna hemen yapışıp "İN... Fİ... LÂK..." diye sayfanın başına koskocaman yazmıştı. Onun yazdığı çok büyüktü ve neredeyse sayfanın beline kadar iniyordu. Halbuki, öyle büyük harf yoktu. Bu ancak klişeyle mümkün olabilir o da çizmekten, klişe çekimine, daha önemlisi klişehanenin o boya ayarlanmasından diğer işlerin aksamasına kadar bir alay mesele içeriyordu.

Naci Bey sermürettip Adnan'ı çağırıp, bağırdı:

"En büyük harfin kaç punto?"

"96 efendim."

"Daha büyüğü yok mu?"

Adnan sustu ve bir sağına bir soluna baktıktan sonra, adeta fısıldar gibi, "Benden duyduğunuzu söylemeyin ama Halil Lütfi Bey'in şimşir harfleri vardır, savaşta bir defa kullandırmıştı" deyivermez mi? Naci Bey "Haydi hepiniz Halil Lütfi'ye koşup isteyin" dedikten sonra Adnan'a tekrar bağırdı:

“O şimşirlerin en büyüğü sayfanın beline yaklaşır mı?”

Adnan şöyle bir baktı, “Belki de geçer bile” dedi.

Ama iki ortaktan biri, müthiş bir olayın heyecanı içinde böyle çırpınırken, öteki ne yapmıştı biliyor musunuz? Amerikan tarzı yazı masasını güzelce kilitlemiş ve sanki paydos zili çalmış da evinin yolu gözükmüş bir bekçi tasasızlığı içinde, Kınalıada vapuruna doğru çoktaan yola koyulmuştu.

Kendisinden şimşir harf dilemeye giden arkadaşlar gelip de durumu bildirdikleri zaman Naci Bey’le birbirimize baktık ve benim hırsıla, sermürettip Adnan’a dönüp, “O şimşir harfler neredeyse göster bana, oranın kapısını kıracağım” dememe ilk karşı koyan da gene Naci Bey olmuştur.

“Üstat sen bırak kapı kırmayı, biz onu çocuklarla hallediriz” deyip çıkmış ve az sonra nefesi biraz sıkışmış olarak dönünce de, “Oldu üstat” demişti, “kapı kırmaya da değdi doğrusu, infilak manşeti tam gazetenin yan boyuna gelip dayanacak bence.”

Ve arkasından da gülerek eklemişti:

“Sen niye kapı kıracaktıydın üstat? Herif zaten sana vereceği paranın buruluşu içindeyken, bir de kapısını kırdın mı, alimallah zarar der keser, harfleri bozdun der keser velhasıl seni eski duruma getirinceye kadar keser de keser. Halbuki şimdi kapıya tam on kişiyi yükledirdim, kimi suçlayacak? Üstelik de şimşir harflerinin gazeteyi öne geçirdiğini görünce sevincinden belki ötekini unuttur bile.”

“Gazetenin bu olayla öne geçeceğine gerçekten inanıyor musunuz?” diye sormam üzerine de, hiç duraksamadan cevap vermişti:

“Tabii en başa geçmek değil ama, pek çoğunu aşacağımız muhakkaktır.”

Gerçekten de öyle oldu.

Savaş boyunca tek patırtı bile duymamış, savaşın patlamalarını, gürlemelerini ancak gazete sütunlarından izleyebilmiş olan halk kitlesi, şehri hemen hemen boydan boya sarsmış bir patlama karşısında, gazetelere adeta yapışmıştı ve ertesi sabah hepsinin arasında, yan beline kadar “İnfilak” manşetiyle boy gösteren *Tan*’ı alanlar çoğunluktaydı!

Gazetenin çıktığı günden beri yüzü hep asık olan baş dağıtıcımızın bile yüzünde güller açıyor ve “Ha şöyle...” den baş

ka söyleyecek laf bulamıyordu.

Siyasi haberleri bile çok küçültmüş ve birer köşeye tıkmıştık. Ve Sedat Bey'in 1948 Olimpiyatı'nda yaptığının benzerini yapmış, gazeteyi baştan aşağı infilaka ait resimlerle doldurmuştuk. Ve tabii arkadaşların yazdıklarından en can alıcı başlıkları çıkarıp resimlere eklemekte de Naci Bey başta, hepimiz yarış halindeydik!

Tan'ın bu infilak olayına bir küheylan gibi binip koşturması tam bir hafta sürmüştür. Sonra yavaş yavaş, olay yatıştı, bizim şimşir hurufat kullanma imkânımız ve olayın etrafında gürültü yapabilme dayanaklarımız eridi ve tekrar tam eski satış düzeyimize değilse de, onun ancak biraz üzerine oturuverdik!

Bu dalgalanma bence Ali Naci Karacan'la Halil Lütfi Dördüncü arasındaki ortaklığın, tatsızlığa doğru yönelişindeki ilk adımı oluşturur. Arkası hemen gelmedi ama adımlar hep yavaş yavaş ilerledi ve sürdü...

İnfilak olayıyla kazandığımız ek tirajın gittikçe elimizden kaydığını görüyor ama sadece çırpınıyorduk. Halil Lütfi para musluklarını açmamakta direniyor, Ali Naci Bey ise bu kısıntıya karşı homurdanmaktan başka bir reaksiyon göstermiyordu.

İşte o günlerdeydi ki, sansasyonel bir tefrika arayıp da bir türlü bulamamanın sıkıntısı içinde olan Naci Bey bana dönüp birdenbire, "Üstat başka çare kalmadı, ya bir şeyler yap yahut da bir şeyler bul getir" demedi mi?

Tam da savaş yıllarında Almanların çıkardığı *Spher* dergilerindeki müthiş resimleri karıştırıyordum. Destelerle *Illustrated London News* dergisi de önümde duruyor ve onlarda da Batılılar cephesinin savaş fotoğrafları boy boy diziliyordu.ERCÜMENT'le birlikte dergileri arşivde bulmuş ve faydalanabilir miyiz diye bizim odaya taşımıştık.

Naci Bey'in "Bir şeyler yap" demesi üzerine, kafamda birden bir ışık yandı ve dudaklarımdan, "Hitler'in ağzından hayatını yazacağım" sözleri dökülüyordu!

Ali Naci Bey, kendine has coşku içinde hemen yerinden fırlamıştır:

"Tamam üstat, harika olur, ne zaman başlayabilirsin?"

İster istemez güldüm:

“Aman Naci Bey, şu anda aklıma gelivermiş bir fikri geliştirmeden nasıl gün verebilirim?”

Ama o coşmuştu bir kere; hemen Ercüment'i çağırdı ve Hitler'in hatıralarını yazacağımı, hemen reklamlara başlamamız gerektiğini, Halil Lütüfi'yle konuşmasını, afiş bastırmamızda ayrıca fayda olacağını öyle heyecanla anlatmaya koyuldu ki, ben bile heyecanlanıp, elimi çok çabuk tutmam gerektiğine inandım. Hemen bir karara daha varmıştık: tefrika fotomontajlarla bezenecekti ve bu konuda arşivdeki sayısız savaş yılları fotoğraflarının üzerine *Spher* ve diğer dergiler biçilmiş kaftandı!

Doğrusu ya, özellikle bu konuda foto Zeki Bükey'in gayreti harika sonuçlar vermiştir. Önce benim içine gireceğim bir fotoğrafı seçiyor ve Zeki yerleşeceğim yere göre bana poz verdirerek çektiği fotoğrafımı tam ana resmin istediği boya ayarlayarak ortaya çıkarıyordu!..

Mesela vagondan sarkan Hitler'in elini Himmler yerine ben sıkıyor veya Hitler'in gülerek sırtına vurduğu delikanlı, bir Alman SS'i değil, ben oluyordum!

Resimler öyle eğlenceli ve başarılıydı ki, Hitler'in ağzından savaşı, Eva Braun'un aşkını ve Türkiye'deki savaş yazarları hakkındaki fikirlerini yazarken gerçekten büsbütün eğleniyordum.

Bu arada, tefrika yalnız tutmakla ve gerçekten büyük ilgi görmekle kalmamış, pek çok komik olaya da sebep olmuştur.

Bunlardan en ilginç emekli general Hüsnü Erkilet'in, yazdıklarını ciddi sayıp benimle girdiği gülünç polemiktir.

Erkilet Paşa, savaş yazarlarımızdandı ve o devirdeki pek çok asker gibi Alman ordusunun kudretine hayranlık duyanlardandı. Ben savaşın bir bölümünde bazı generalleriyle çekişmeye başlamış olan Hitler'in ağzından şöyle yazmıştım:

“Doğrusu ya, generallerimin hepsinde Türkiye'deki general Erkilet kadar bana güven ve inanç görmeyi çok isterdim.”

Erkilet Paşa işte bu latifeyi gerçekten Hitler'in sözüymüş gibi ciddiye almış ve bana askeri başarılarından başlayarak, Hitler'in Rusya'ya hücum edeceğini ilk ve tek kendisinin kestirdiğine kadar bir alay malum şeyleri sıraladıktan sonra ne yazmıştı bilir misiniz?

“Hitler'in saçma bir sözünü nakletmeden önce, sizin ga-

zetecilik ciddiyetinize düşen şey, bir Türk generalinin durumunu incelemek olmalıydı.”

Hem gülmüş hem de üzölmüşümdür. Gülmem, saçmalığın bu derecelere yükselmesinden, üzüntüm de, bir emekli generale ister istemez yüklenip onu büsbütün sıkıntıya sokacağım duygusundandı. Ama yapmadan da duramadım ve generalin, koyduğumuz fotoğrafları sahi zannetmesinden böyle bir yanıışa düşebileceğini, böylece de kusurun biraz da bizde olduğunu itiraf etmek zorunda olduğumuzu e’Jemeden de olamadım.

İkinci tuhaflık Gazeteciler Cemiyeti’nde olmuştur.

Cemiyet’in tahsildarı Alaaddin Bey o tarihte müdür olan Adnan Akın’a, “Şaştım doğrusu Adnan Bey” der, “bizim Bedii Bey genç yaşına rağmen amma işler başarmış, amma maceralar yaşanmış.”

Adnan Akın, hayretle sorar:

“Ne oldu Alaaddin Bey, ne yapmış ki Bedii Bey?”

Alaaddin Bey o zaman koltuğu altındaki *Tan*’ı açarak, Adnan’a uzatırken, “İşte bakın” demiş, “Hitler’le burada kol kola, şurada da Goebbels’in elinden bir şey alıyor!”

Adnan Akın kahkahasını tutamaz ve hemen sorar:

“Resmin altını görmüyor musun? Baksana ne yazıyor Alaaddin Bey?”

Cevap bütün *Tan* kadrosunu uzun süre hep keyiflendirmişti:

“Görmez olur muyum, resimleri montaj adlı bir fotoğrafçının çektiği yazılıyor.”

Ben bu Hitler tefrikasını dört yıl sonra, Falih Rıfkı Bey’in, “Yeniden gözden geçir ve ekleyip çıkaracaklarını hemen ayarla da yayımlayalım” demesi üzerine *Dünya* gazetesinde tekrarlamıştım. Gene ilgi görmüş, hatta bu defa fotomontaj şakaları olmadığı halde, daha çok ilgi görmüştür. Ama hafif bir yürek sızımı da bu vesileyle söylemeden geçemeyeceğim:

Tefrikanın ortalarında bir yerde, Almanya’nın Türkiye büyükelçisi Von Papen ile Hitler’i Türkiye hakkında konuştuyordum. Benim hayalime göre Hitler, Türkiye üzerine de bir sefer yapıp yapamayacağını araştırması içindeydi ve bu sebeple Türkiye’deki elçisini çağırıp konuşmaya girişmişti. Bu görüşmede ben, Von Papen’in Türkiye’ye hücumun doğ-

ru olmadığını söylemekle kalmayıp, bunun Alman ordusunu ne kadar zorlayacağını çeşitli örnekler sıralayarak, özellikle Türklerin gerilla savaşına zorlanmaları halinde Alman ordusuna savaşın ilk büyük yenilgisini tattırabileceklerini Hitler'e söylediğini yazıyordum.

Konuşma hayli uzundur ve Hitler'in sonunda ikna olduğunu ima eden bir havada biter.

Bu bölümün yayımlanmasından bir iki ay sonraydı ki, Falih Rıfkı Bey matbaaya gelir gelmez odama girmiş ve bir mektubu bana uzatırken, "Al" demişti, "Von Papen'den aldığım mektupta senden bahsediyor, bunu sakla, güzel bir hatıra bence."

Von Papen o tarihte emekliydi, Nürnberg Mahkemesi'nde beraat etmişti ve şatosuna çekilip ömrünün son demlerini geçirmekteydi. Türkiye'deki dostlarından biri, bizim tefrikadaki Hitler'le konuşma pasajını tercüme ederek kendisine gönderir ve Von Papen de buna dayanarak Falih Bey'e o mektubu yazar. Mektubu Cemal Paşa'nın oğlu Behçet Cemal tercüme etmişti ve aynen şöyle diyordu:

"Azizim Atay, arkadaşınızın yazısına hayret ettim, Hitler'le konuşmam sırasında yanımda bulunmuş gibi yazdığını, hatta bir zabıt tutucu ciddiyeti içinde yazdığını görmemin hâlâ şaşkınlığı içindeyim. Kendisini tebrik ettiğimi..."

Hemen acımı söyleyeyim: *Dünya'yı* satıp da Beyhan Cenkçi'nin saygısız ve o derecede meslek ahlakından uzak davranışları karşısında, bir tek kitabıma ve dosyama dahi dokunmadan hırsla çekip gittiğim zaman, geride bıraktığım nice belge, mektup, fotoğraf gibi bu mektup da kayıplara karışmış ve sonradan çok arama ve çabalamalarıma rağmen ötekiler gibi bu da bulunamamıştır.

Bunu buraya ısrarla yazışımın sebebi, eğer o hengâmede bunları bulmuş ve saklamış olan biri var da insafa gelir ve gönderirse, bana dünyayı bahşetmiş gibi olacaktır demekten ibaret! Yoksa ne Von Papen'in övgüsüyle büyüyeceğim, ne de bazı meslektaşların ve siyaset şöhretlerinin mektuplarını bulursam onlardan pay çıkarıp, nemalanacağım. Sadece sırası gelmişken söyleyeyim dedim, işte o kadar.

Her neyse, *Tan*'da Hitler tefrikası sürerken, bir başka komik olay da alacağım telif ücretinden doğmuştu. Ben, yazı-

ların on punto siyah hurufatla dizilmesini ve her bölüme iki fotomontaj yerleştirilmesini şart koşmuş ve tefrika başına 10 lira istemiştin. Naci Bey hemen kabul etmiş, Halil Lütfi ise, tefrikanın biraz ilerlemesinden sonra fikrini söyleyeceğini bildirmişti. Ama tefrika başladığı için, tabii kesemez ve Naci Bey'e inanmaktan başka da bir şey yapamazdım.

Ama az sonra Halil Lütfi Bey de memnuniyetini bildirdi, yalnız kendine göre ufak (!) bir itirazı vardır. Tefrikanın içine konan fotoğrafların boyları hesaplanacak ve yazı bedelinden düşülecektir ki, bu da yazının üçte biri kadar tutuyor ve yuvarlak hesapla tefrika başına 7,5 lira olması isteniyordu.

Bu defa gülememiş, gerçekten kızmıştım ve Halil Lütfi Bey'in hesaplayamadığı bir avantajım da elimde duruyordu. Zira tefrikayı hemen hemen günlük yazıyordum ve kesmek elimdeydi!.. Nitekim, Cemiyet'e çekilmiş ve bir gün sonra Naci Bey'in gönderdiği hademe Sedat'a tefrikayı kestiyimi hemen bildirmiştim!

Tefrikaya ait sütunlar ertesi gün boştu. Halbuki büyüklü küçüklü iki fıkram ise yerindeydi.

Naci Bey'in sonra söylediğine göre, kendisine ilk tepki Denizbank Genel Müdürü Yusuf Ziya Öniş'ten gelmiştir ve Hitler'i Eva Braun'la sevişmenin tam eşiğinde bıraktığım tefrikanın kesilmiş olmasına kızan sevimli ve deryadil Öniş, Ali Naci'ye, "Yahu nerede bu Bedii Faik? Hitler'i o halde bırakmak valla Churchill ile Roosevelt'in bile harcı değildir" diyerek Naci Bey'i coşturmuş, o da o heyecanla Halil Lütfi'ye bu işi hemen çözmesini, aksi halde mesele uzarsa işin çok daha zorlaşacağını söylemekle kalmamış, bir de tefrika başına 15 lira verilmesini istemiştir!..

Ben bu artırmayı, Halil Lütfi'den önce reddettim ve Halil Lütfi de bu hareketimi görür görmez 10 lirayı yalnız kabul etmekle kalmadı, bir de beni sözümün erliğiyle adlandırıp kutladı!

* * *

Celal Bayar ile Adnan Menderes'in bizleri ziyarete geleceklerini Kemal Salih Bey'den öğrendik.

Kemal Salih Sel, Babıâli'de artık iyiden iyiye belirlenmiş

olan ilan fikrinin ve anlayışının, en namlı, hatta o tarihte hemen hemen tek temsilcisi olan İlançılık Şirketi'nin ortaklarından. Çok eski bir gazetecidir. Yunus Nadi Bey'le birlikte çalışmış, *Cumhuriyet* gazetesinin kuruluşunda var olduğu gibi, hayli uzun süre de yazı müdürlüğünü yapmış, saygın, sakin ve tam anlamıyla beyefendi bir meslek emeklisiydi. Celal Bayar'la yakınlığı biliniyor ve İstanbul basını ile Demokrat Parti kurucularının, özellikle de Bayar'ın temaslarında büyük rol oynuyordu.

Ali Naci Bey, bana haberi verdiği zaman gerçekten sevinmiştim. *Tan* isminden dolayı gazeteye yakıştırılan kırmızılık, *Tan*'ın hafifçe de olsa palazlanmaya başlamasını çekemeyen bazı "refiklerimiz" (o tarihte gazetelerin birbirlerine arkadaş demeyi biraz sulu veya avamkâri bulup refik demeleri hemen hemen usuldendi), evet bazı refiklerimiz tarafından da ima yollu sataşmalarla koyulaştırılmaya başlamıştı. Bayar ile Menderes'in gazeteyi ziyaret etmeleri, hiç değilse halk içinde şu eski *Tan*'dan devrolan bu söylentileri veya damgaları silmekte geçerli olabilirdi.

Nitekim sonradan Kemal Salih Bey'den öğreneceğim ki, ziyaret daha çok bu maksatla düzenlenmiştir ve bunda Ali Naci Karacan'ın bir süre önce Kemal Salih Bey'e, "Ne yapsak boşuna oluyor, halk *Tan* adından fena halde irkilmiş, Bedii'nin hakkı var galiba, ad bizim en büyük handikapımız" demesinin payı çok büyüktür.

Bayar'ı da, Menderes'i de *Tasvir*'i ziyaretlerinden tanıdığını daha önce anlatmıştım. Bu defa muhalefette daha pişmiş, kendilerine de partilerine de daha güvenli bir kuntluğa bürünmüş oldukları hemen anlaşıyordu. Artık İnönü'ye aman dokunmayalım havasından çıkmışlar, neredeyse İnönü'ye biraz daha fazla dokunalım havasına girmişlerdi.

Resimler çekilirken, istekleri üzerine davet ettiğimiz yazı müdürleri ve Halil Lütfi Bey'in hesap müşaviri bir zatın izin isteyip gitmelerinden sonra, odada Ali Naci, Halil Lütfi beyler ve ben, misafirlerimizle gerçekten derin bir sohbete koyulduk. Soru kısmını daha çok ben üstlenmiş gibiydim. Mesela daha önce naklettiğim dörtlü takrir meselesini o gün sormuşumdur. Ama en çok bizi duygulandıran, "İktidara geçince başbakanın kim olacağını hiç konuştunuz mu?" diye sormam üze-

rine, Adnan Menderes'in, "Bedii Bey şunu aklınızdan hiç çıkarmayın; biz ikbal için bu yola girmiş insanlar değiliz, iktidarda hiçbirimiz görev almayacağız" demesi olmuştur!

Adnan Bey bunları büyük bir hararet ve heyecan içinde söylerken, Bayar da başını sallayarak iştirak ediyordu.

Bir söz daha hafızamda çelik bir çivi gibi çakılıdır. Ali Naci Bey, Avrupa'daki, bilhassa İsviçre'deki devlet adamlarının son derece mütevazı bir yaşayış içinde olduklarını kısaca sıraladıktan sonra, bizdeki resmî saltanatın azametinden bahsediyordu ki, Celal Bayar atılmıştı:

"Bütün bunlar, o yatlar, beyaz trenler, hatta bırakınız onları, lüks arabalar ve resmî makam şatafatları, hepsi hepsi iktidara geldiğimiz gün tarihe gömülecektir."

Ve hemen eklemişti:

"Muhalefetteki gezilerimi yaptığım cip, benim için en mükemmel makam arabasıdır. Demokrat Parti'den her kim görev alacaksa, bunu ona göstermeyi başkanlık gereği sayarım."

Hemen bir parantez açayım, bir yıl sonra iktidara gelmişler ve Celal Bayar, bırakın görev alan başka bir arkadaşına, kendisine dahi bunu hatırlatmamış, sadece ilk gün Meclis'e ciple gelmiş, sonra görev almakla unuttukları sözler gibi, cipi de bir kenarda bırakıvermiştir!..

Bayar ile Menderes'in gazetemizi ziyaretlerini tabii ballandırarak okurlarımıza aktarmıştık. Ama *Tan* adının üzerimize akseden gölgesini hafifletmekte pek faydası olmadığı gibi, bazı "refiklerimiz"ın fısıltılarını bu defa mırıldanmaya vardır-maları daha da sıklaştı.

Kendimi bildim bileli, okul sıralarından beri karşı olduğum komünizme bu derece haksız ve anlamsız yaklaşılmamız beni deli ediyordu.

Bu hırsladır ki, o günlerde, bir yıl kadar önce aldığı *Yeni Sabah*'ı yavaş yavaş düzeltmeye, derleyip toparlayıp Babiâli'nin hatırı sayılır bir elemanı yapmaya yönelmiş olan Safa Kılıçlıoğlu'na karşı, son derece kırıncı ve ilerde iyice arkadaş olacağımız bütün aylar ve yıllar boyunca hep sıkıntısını duyacağım yersiz bir hücumla geçtim!..

Gerçi durup dururken yapmış değildim ve sonradan Murat Sertoğlu tarafından yazıldığını öğrendiğim imzasız bir yazıda, *Tan*'ın eski komünistliğinden dem vurulup, bizlere aca-

ba ne derece bulaşmış olduğunun araştırılması gerektiği yollu bir ifadeydi buna sebep ama, pekâlâ sakın, hatta çok alaycı cevaplar verebilirdim. Halbuki ben bu doğru yol yerine, hırsın dürtüsüyle açılmış yanlış tarafa sapıp, Safa Kılıçlıoğlu için söylemediğimi bırakmamışımdır.

“Araştırma mı gerek? Doğru, hem de çok doğru, ama bunu önce *Yeni Sabah*’a yöneltip, mesela Safa Kılıçlıoğlu’nu araştıralım isterseniz...” diye başlayan ve hazretin Yalova’daki garsonluğundan, daha sonra çalıştığı bir ticarethanenin vergi hatalarını ihbar etmekten elde ettiği “ihbariye” servetine kadar, sonradan üzüлüp pişman olacağım pek çok şeyi sıralıyordum!.. Kendisine garsonluğunu (sanki kusurmuş gibi) hatırlatmanın ötesinde bir de ad takmıştık:

“İhbariye Kapitalisti.”

Safa Kılıçlıoğlu, beklediğim ve daha şiddetli bir karşılığa hazırlandığım cevabı nedense vermedi. Herhangi bir yazarına da verdirmedi! O tarihte müşavirliğini yapan ve basın ilişkilerini ayarlayan İlhami Safa Bey’den (Peyami Safa’nın ağabeyi) öğrendiğime göre, hatta beni tahrik eden yazıya kızıp sahibine hayli sert çıkmış ve İlhami Safa Bey’e de, “Birader bizimkiler durup dururken çanak tutmuşlar, vallahi habirim bile yoktu, ama bu herifte de insafın zerresi yok” demiş.

İlhami Safa Bey, Kılıçlıoğlu eski *Yeni Sabah*’ı Cemalettin Saraçoğlu’ndan satın aldığı günlerde bizi tanıştırmış idi. Yazım üzerine Safa Kılıçlıoğlu bunu da hatırlatarak İlhami Safa’ya bir de takılır:

“Sanırım onu bana tanıtırken, sen de bu derece kınıcı ve hırçın olduğunu bilmiyordun.”

İlhami Safa pek terbiyeli ve barışçı bir zattı. Sonradan Safa Kılıçlıoğlu’yla da dost olunca hemen anladım ki, o gün bana onun ağzından nakledilen sözlerdeki sıfatlar İlhami Safa’nın değiştirip hafiflettiği şeylerdir. Asılları herhalde en hafifinden “edepsiz”, “şer” veya “şirret” olabilirdi. Nitekim bu anıyı bir gün birlikte tazelerken, Kılıçlıoğlu o meşhur gümbürtülü sesi ve kahkahasıyla, “Birader” demişti, “şimdi ne söylediğimi tam olarak hatırlamıyorum ama, herhalde rahmet okumayıp küfrün en okkalısını savurduğumu tahmin edersin. İlhami Safa herkesin dost olmasını isteyen bir adamdı. ondan dolayı sözlerimi törpülemiş olmalı. Nasıl ki,

o gün bana da senin çok üzgün olduğunu söylemişti.”

Bu konuşmayı Gameda'nın ilk merkezinde yapıyorduk. Doğan Nadi, Ercüment Karacan, sanırım Erol Simavi hep birlikteydik. Safa Kılıçlıoğlu ile barışık ve dost olmama bütün arkadaşlarım da artık sevinmekteydiler. Nitekim o gün Safa Bey, “Nasıl ki, İlhami Safa bana da senin çok üzgün olduğunu söylemişti” der demez Ercüment atılmıştı:

“Ama Bedii'ninki doğruydu, en yakın şahidiyim, hatta meşhur mangallı taksiyle sabaha karşı evlerimize dönerken ‘Yahu galiba iyi yapmadım, içim hiç de rahat değil’ diye söylenmiş durmuştur!”

Sanırım Kılıçlıoğlu'nun o vakte kadar içinde kalmış ukdeyi, asıl Ercüment'in bu sözü söküp atmıştır.

Tan'a komünistlik yakıştırmalarının ve imalarının bana yaptırdığı ikinci sertlik, Nâzım Hikmet'in affı için yapılan kampanyada patladı.

Naci Bey, Ahmet Emin Yalman'ın başı çektiği af kampanyası için açılan imza listesini kendisine getiren Peride Celal'i her zamanki samimiyeti ve sıcaklığı ile karşılamış ve gösterilen yere imzayı basmıştı. Peride Celal Hanım, Naci Bey'in baldızının kızıdır ve Naci Bey kendisine daima itina ve sevgi gösterir. O gün bu imza işlemi yapılırken, ben hemen çıkmış ve yazı işlerinden başlayarak bütün arkadaşlara, eğer Naci Bey tarafından imza atmaları istenirse sakın böyle bir şey yapmamalarını söylemeye koyulmuştum. Tek endişem vardı, herkes böyle bir kampanyaya imza atar, mesele olmazdı. Ama biz Tan'da çalışıyorduk ve bize kızılık bulaştırmak için gözleri fıldır fıldır dönen bir alay “refikimiz” vardı. Nitekim Naci Bey'den başka hiç kimse imza atmamıştır.

Ben o gün akşama kadar da yazı işleri odasında oyalanıp, Naci Bey'le ortak kullandığımız odaya girmedim. Akşamın geç saatlerinde odaya geçtiğim sırada da sermürettip Adnan, Naci Bey'in bıraktığı başmakalenin prova baskılarını getirdiği zaman, beynimden vurulmuşa döndüm.

Naci Bey kampanyaya yalnız liste imzalamakla katılmıyor, bir de başyazı döşenerek (hem de ne başyazı) adeta balıklama dalıyor ve şahsen dalmakla da kalmayıp Tan'ı da sürüklüyordu.

Hiç düşünmeden, sermürettibe “Bu başyazıyı dağıtın çık-

mayacak” dedikten sonra Ercüment’e haber gönderip, yukarıya gelmesini rica ettim. Ve gelir gelmez de vaziyeti anlatıp, *Tan* ismiyle bu başyazıyı birleştirenlerin neler düşünebileceklerini bir bir sıraladım. Üstelik Naci Bey kendine has coşku içinde, esasen var olan abartma gücünü, Nâzım’ın affını isterken öyle çoğaltıp saçaklandı ki, karşısına geçecek herhangi bir polemikçinin, işi Atatürk’e götürüp bağlaması ve sonra o yapış yapış ve saçak saçak abartılı methiyeyi komünizm övgüsünün dik âlâsı gibi göstermesi işten bile değildi.

Ercüment bana hemen hak verdi; sadece, yazıyı yırtmayıp ertesi günü Naci Bey’le tartışmanın daha doğru olacağını söylemiştir ama, ben ona da uymadım ve yazıyı yok ettim. En nihayet istifa eder işi bitirirdim. Ertesi sabah sıkışırsam yapabileceğim bu idi!

Naci Bey gazeteye öğleye doğru geldi. Ercüment daha önce gelmiş, ama bana bir haber getirmeden idaredeki işine dalmıştı. Naci Bey odaya girer girmez, “Üstat” dedi, “ışittim ki başmakalemi beğenmemişsin!”

“Evet Naci Bey” dedim, “beğenmedim. *Tan* adı yetmiyor-muş gibi bir de Nâzım Hikmet methiyesini kaldırabileceğimize inanmadığım için de koymadım.”

“Vay vay...” dedi, “Peyami Safa Bey hoş geldiniz mi diyeyim, yoksa...”

Siz şu Tanrı’nın işine bakar mısınız? Tam o sırada kapı açılıp da Peyami Safa girmesin mi?

Ali Naci Karacan bir saniye önceki sözleri söyleyen kendisi değilmiş gibi, yerinden fırladığı gibi bu defa, “Vay Peyamiciğim nerelerdesin, biz de şimdi seni konuşuyorduk” diye öyle bir karşılayış gösterdi ki, sanırım Peyami Safa da biraz şaşırıldı. Ama bu sayededir ki, aramızdaki Nâzım Hikmet konusu unutulmuş ve Naci Bey’le arama girer gibi olan soğukluk hemen eriyip yok olmuştur!

Hatta Peyami Safa’nın Ahmet Emin Yalman’ın o günlerde sık sık yazdığı Nâzım Hikmet övgülerine takılıp pek latif alaylar yapmasına Naci Bey de katılmış ve Ahmet Emin Yalman’ı hayli iğnelemiştir!

Haftalar, hatta aylar var ki, bir tiyatroya dahi gidebilmiş değiliz. Eşimin yüzü biraz asık ama, halimi anladığı da muhakkak. Düpedüz yazarlık yapmıyorum. Gazetenin her yerinde varım ve ancak sabaha karşı, yani gazetenin ilk baskısını gördükten sonra eve dönüyorum. O tarihte gazeteler sabaha doğru basılırlar ve makine dönünceye kadar faaliyet durmaz. Çoğu zaman Ercüment'le evlerimize birlikte dönüyoruz. Haftada birkaç gün Naci Bey'in de bizlerle sabahladığı oluyor. O saatlerde Sirkeci'de bir taksi var. İçinde mangal yanıyor, konuşkan, terbiyeli ve hayli de yaşlı şoförü, gece yarısından çok sonra arabasını Tan'ın önüne çeker ve bizi bekler. Ona o kadar alışmış ki, göremediğimiz zaman telaşlanır ve hemen Sirkeci'ye doğru yürümeye başlarız ve az sonra görür görmez de bağırırız:

“Nerdesin Latif Efendi, donduk?”

Latif Efendi'nin böyle ender anзалarda cevabı hep aynıdır:

“Mangalın harı geçsin diye bekledim efendim.”

Naci Bey eğer varsa, hemen şoförün yanına oturur. Ercüment'le ben de ayaklarımızın dibindeki mangalın iki tarafına, arkaya kasılırız... Öylesine yorgunuzdur ki, pek az konuşur, daha çok Latifi dinlemeyi yeğleriz.

İşte gene böyle bir eve dönüşü Ercüment'le beraber yapıyorduk ki, ben içime birden basan sıkıntı ve bunalım içinde Erci'ye, “Yarın akşam şu yolculuğu yalnız yapar mısın?” diye sorduktan sonra, haftada bir gece olsun eve erken dön-

mek istediğimi, mesela aylardır bir tiyatroya dahi gidemediğimi, bırak sağlığımı, aile saadetim de bu çalışmaya ne kadar dayanacağını artık kestiremez olduğumu anlatmaya koyulmaz mıyım? Ağzımdan sözler sanki kendiliklerinden çıkıyor gibiydi ve ben susmak istediğim halde onları durduramıyor, önleyemiyordum.

Ercüment kendine özgü şirinlik içinde beni sonuna kadar dinledikten sonra, kendisinin de bana yakın bir ruh hali içinde olduğunu söyledi ve o mangallı takside o anda bir karara vardık. Haftada en az iki gün o da, ben de, gazeteden erken çıkacak, biraz dinlenmeye, eğlenmeye, hiç değilse başka konularla ilgilenmeye vakit ayıracaktık!

Vardığımız kararı ilk alkışlayan tabii şoför Latif Efendi olmuşur:

“Ha şöyle be beyim, valla ben size şaşıp şaşıp kalıyordum. Her gün bu dayanılır şey mi? Biraz da kendinize bakın, çocuk çocukla oyalanın. Çalışmak güzel ama, dayanılır gibisi olunca güzeldir.”

Onun şu son cümlesini Ercüment’le ezberlemiştik. Ne zaman işten bunalıp da, önümde aspirin tüpüyle suyu görse Ercüment söylerdi:

“Çalışmak güzel ama, dayanılır gibisi olmalı.”

Ve işte bu karar sonucudur ki, bir iki akşam sonra eşimle Şehir Tiyatrosu’nun dram bölümü olan “Fransız Tiyatrosu” dediğimiz zarif binada Ahmet Muhip Dıranas’ın *Gölgeler* adlı oyununa gitmiştik.

Bu oyunu seçmemin tabii sebebi de var. Ahmet Muhip’in şiirlerini çok sevmemin ötesinde, piyesini merak etmem bir, bütün kritiklerin, Refi Cevat Ulunay’dan Ekrem Reşit’e, Zahir Güvemli’den Cemil Cahit’e, Ömer Naci’ye kadar, ama hepsinin, oyunu yerden yere vurmaları, iki!..

Gölgeler benim için, o vakte kadar hiç ilgilenmediğim ve gradolarına dair en ufak bir fikrin edinilmesine vakit harcamadığım, Babiâli’deki tiyatro kritiği seviyesine mutlaka eğilmek gereğini göstermesi yönünden de önemlidir. Bana göre, seyrettiğim oyun, hassas bir şaire çok yakışan ince, ipince bir hüznü taşıyordu. Bağırğan, frapan sahnelerle donanmış değildi. Kulaktan çok ruha seslenen bir fısıltıyı her yerine sindirmiş gibiydi!.. Halbuki Ulunay’da neler okumuştum?

Oyunda bir tek ama bir tek “diş dokunur” sahne olmadığı.. Ekrem Reşit’te ne görmüştüm? Oyunun “Berbat bir demeden başka bir şey olmadığını monşer” ve diğerlerinin hepsinden de benzerlerini tabii!

Ertesi gün yazımı *Gölgeler*’e ayırdım. Ve bütün duygularımı sıraladıktan sonra, tiyatro kritiklerimizin paylarını da ayırıp noktadım.

Üç dört gün sonra Ahmet Muhip Dıranas’tan bir mektup almışımıdır. O vakte kadar Muhip’le tanışmak bir yana, karşılaşmış bile değilim ve mektubunun beni şaşırttığı kadar sevindirdiğini de tabii hemen söylemeliyim:

“Aziz Bedii Faik,

Gölgeler’in İstanbul basınından aldığı darbelerin sızılar içinde, kırgın ve yorgun Ankara’ya dönüyordum ki, son bir ümitle karıştırdığım gazeteler arasında Tan’daki sütunun, bana Tan’ın bir lütfu gibi geldi. Okudukça, ağrıyan başıma meltemlerin en tatlısı esiyor, sızlayan yüreğime şifaların en tesirlisi sürülüyor gibiydi... Lütfen şükranlarımı kabul et. Ve beni bir daha elime kalem alabilir miyim acısına kadar getirip mıhlamış olan bunca zehirli ok tomarından kurtarmakta gösterdiğin asalete ve gayrete başka yaralanmışlar için de lütfen devam et!

Sevgilerle, daima sevgilerle, her seferinde sevgilerle...

Ahmet Muhip Dıranas”

Ahmet Muhip’le böylece başlayan dostluğumuz, onu gerçekten çok vakitsiz kaybettiğimiz güne kadar, hiç azalıp bulanmadan ve hiç dalgalanıp “yorulmadan” sürüp gitmiştir.

Mektubundaki son cümleyi bana gönderdiği kitaplarının hepsinde de tekrarlar:

“Sevgilerle, daima sevgilerle, her seferinde sevgilerle...”

Bir güzel adamdı. Bir güzel beyin, bir güzel kalp, bir güzel mana idi.

Şevket Rado’yla birlikte yaptığımız Ankara yolculuklarında, Ankara’daki bir günümüzü mutlaka Dıranas’a ayırır. öğle yemeğinden başlayıp gecenin geç saatlerine kadar birlikte olmayı düzenlerdik. Bu günlerin aramızda bir de adı vardır: “Muhip günü.”

Uzun boyu, ona çok yakışıp büsbütün halavet veren erken ağarmış saçlarıyla uzaktan görünüşünü içim sızlayarak hep hatırlarım. Bizi görür görmez, gülüşlerin en tatlısıyla aydınlanan bir yüzle yaklaşır ve Şevket Rado hemen bağırır:

“Muhip günü başlıyor...”

Ağır ağır, adeta düşünmeden hiçbir zaman konuşmadığını söylercesine ağır bir konuşma tarzı vardı. Onun teklifiyle bir karara hemen varmıştık, politikayı hemen hemen hiç konuşmayacak, daima edebiyatta, güzelliklerde, sanatta, sevgide kalacaktık.

Bu kararda azimle durmuşuzdur da... İçimizden biri boş bulunup da politikaya yönelir gibi oldu mu, Muhip ağır ağır söylenirdi:

“Hemen bir şiir oku, ezberinde ne varsa ve aklına ne gelirse oku bakalım.”

Halbuki o da politikanın içindeydi, Demokrat Parti'yi başından beri desteklemiş, *Zafer*'e uzun süre fıkralar yazmıştı. Bu yazıları hayli zorlanarak yazdığı yakınlarınca bilinen şeydir. Ama onun özellikle Bayar'a karşı derin bir saygısı vardı ve bu hiç eksilmeden hep sürüp gitmiştir. Burada Bayar'ın da ona karşı apayrı bir ilgi ve itina gösterdiğini hemen söylemeliyim. Adalet Partisi'nin iktidara gelmesiyle, Demirel Bayar'daki bu “Muhip sevgisi”ni aynen devralmış gibi davrandı ve ona karşı aynı ilgiyi ve itinayı hep gösterdi. Muhip'i bir kenara itmek ve mesela İş Bankası'ndaki geçim dayanağını da hi elinden çekip almak Ecevit'in ilk iktidarına düşmüştür. Bayar da, Demirel de, belki ömürlerinde tek mısra yazmış değillerdi. Halbuki beriki, politikacıdan önce şairim dediği zaman, sesi kulakları tırmalar!..

Şimdi şöyle en az yarım yüz yıl geriye bakıp da *Tan*'ı düşündüğüm zaman, orada kazandıklarım arasında Ahmet Muhip'in en başta oturduğunu, pırıl pırıl bir dostluk ve sevgi içinde oturduğunu görüyorum.

O tarihte henüz “Muhip'li günler”e geçememiş, başlayamamıştık ama, onun edebî varlığı kadar insanlığı, adamlığı ve ateşini hiç eksiltmeyen dostluğu, uzaktan uzağa bile yüreğimi ısıtmaya hep yetmiştir!

O günler siyaset sahnesinin hemen hemen en dağdağlı devreleridir.

Neler olmuyordu ki, bizzat milletvekilleri tarafından yapılmış en tutarsız ihbarlardan, bizzat başbakanlar veya bakanlar tarafından yapılan en ağır ithamlara kadar, yayımlamaya güç yetiştığımız bir haber sağanağı adeta yağıyordu!

Bu arada iki defa kabine kurup birinci ve ikinci Saka hükümetleri olarak numaralanan Hasan Saka nihayet istifa etmiş ve yerine, din cephesi daha geniş, muhafazakârlığı daha bariz Şemsettin Günaltay Hoca başbakan olmuştu.

Belki hiç ilgisi yok ama, iki meczubun Büyük Millet Meclisi'ne nasılsa girerek, bağıra çağıra Arapça ezan okumaları da tam o günlere rastlar. O yıllarda ezan Türkçe idi ve bu olay üzerine Falih Rıfkı Atay'ın "Ezanın Türkçeleşmesinde Atatürk bizzat çalışmıştır" demesine, hiç umulmayan bir yönden, Hikmet Bayur gibi o vakte kadar hep medeniyetçi bir cephenin malı saydığımız bir kişiden çatlak bir cevap geliyordu:

"Hayır, Türkçe ezanla Atatürk'ün alakası yoktur."

Düşününüz, ezanın Arapça'dan Türkçe'ye çevrilip okunması kararı gibi gerçekten büyük bir harekette Atatürk'ün ilgisi olmayacak!..

Çocukları bile güldürüp, hebennekaları bile isyan ettirecek böyle bir iddia, benim Parlamento mücadelelerini hep il-

giyle izlediğim Hikmet Bayur'a karşı ilk kırılışım olduğu kadar, o devir muhalefetine, Atatürk devrimleri üzerinde, fırsat verildiği anda, daha çok şeyler yapabileceklerini göstermesi yönünden de uyarıcı olmuştur!

Halbuki Demokrat Parti'nin (DP) ikinci büyük kongresinde, söz alan pek çok ateşli nutukçu, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Atatürk devrimlerinden tavizler vererek, irtica körüklediğini bas bas bağırmışlar ve bu iddialarını avuç dolusu muskayı göstererek kanıtlamışlardı. Bu muskalar bir tarafı altı oklu olmak üzere CHP tarafından düzenlenmiş ve Adana'da halka dağıtılmıştı!

Biz bu ateşli devrimcilik savunmalarını gördükçe ve hele Gönaltay Hoca'yla iyice belirmeye başlamış dinî eğilimleri duydukça, Atatürk devrimlerinin artık İsmet Paşa'dan çok, Bayur'ın korumasına geçmekte olduğu inanişına doğru yönelmiştik.

Çok değil beş altı ay sonra asıl gerçek kafamıza dank edecektir ama o günlerin dağdağasında bunu görmek ne mümkün!

5424 sayılı kanunun değiştirilerek, ilahiyat fakültesi kurulmasına karar verilmesi tam o günlere rastlar...

Başbakan Gönaltay'ın, "İlkokullarda din dersleri okutmaya başlayan bir hükümetin başkanı benim!.. Bu memlekette Müslümanlara namazlarını öğretmek, ölülerini yıkamak için, imam-hatip kursları açan bir hükümetin de başkanı benim. Ve bu memlekette Müslümanlığın yüksek esaslarını öğretmek için ilahiyat fakültesi açan bir hükümetin de başkanı gene benim" diye övünmelere geçmesi de hep o günlerdedir.

Meczip da olsalar iki yobazın ustalıkla Meclis'e kadar girip, bağıra çağıra Arapça ezan okumaya girişmeleri, hiç şüphe yok CHP iktidarının oy tamahıyla estirmeye koyulduğu bir taviz havasından güç alıyordu.

DP, CHP'de iyice beliren, hele Gönaltay'ın gelmesiyle bütün alevlenen bu tavizciliği için için kıskanmakta olduğunu 1950 seçimlerinde ve daha sonrasında hemen göstermiş ve CHP'ye köy enstitülerinin kapatılmasından başlayarak, imam-hatip kurslarının açılmasına kadar uzanan çizgiden hiçbir oy kânı çıkmayacağını iyi anlamıştır. Ve tabii buna

karşılık, Atatürk devrimlerindeki ilk çözmelerin ve çözümlerinin CHP'ye mal olması gibi bir damganın ağırlığını da iyi duymuş olmalıdır!

DP'nin ikinci büyük kongresinde, Atatürk devrimlerinden sızlanma, yakınma hatta din ileri sürülerek yapılmış bir kinaye veya tarız dahi yoktur. Hatta tam tersine CHP'yi Atatürk devrimlerinin düğümlemlerini çözmekle itham eden sözler pek çoktur. DP'nin "Bu tarafı sonra, iktidara gelince biz sizleri rahmetle aratacak kadar bol ve iştahla yapacağız" diye içinde sakladığı dediğim gibi sonradan anlaşıldı. Onların o anda asıl meseleleri, iktidarı hilesiz hurdasız bir seçim kanunu yapmaya zorlamaktı! Bunun dışındaki bütün gürültü paturtu hep gösteriştir ve asıl hedefi büsbütün parlatmak için yapılmış çıkışlardır.

Ama bu ateşle, çok ama çok fazla ileriye giderek, eğer seçimler bu defa da dürüst yapılmazsa "ihtilal hakkı"nın kullanılmasından başka çare kalmayacağını haykırarak kadar da ileri gitmişlerdi. Birleşmiş Milletler Anayasası'nın bu hakkı tanıdığını, kürsüden haykıran hatip sayısı az değildir ikinci kongrede.

Nitekim Celal Bayar bu ateşli ihtilal nutuklarındaki tehlikeyi görmekte gecikmedi ve cevap sırası kendisine gelir gelmez, ihtilal yoluna gitmenin düşünülmemesi gerektiğini, eğer ihtilali arzu etselerdi, bunu 1946 seçimlerinden sonra halkın galeyanını istismar ederek yapmalarının çok kolay olduğunu söyledi. Böylelikle ki, nutuklarda "ihtilal" sözü sönmüş ve onun yerini hep birlikte alınan bir kararla içilen "husumet andı" alıvermiştir!

Eğer hürriyet misakı gerçekleşmez de seçimler gene 1946'daki gibi bir hile kemendi halinde millet kaderine dolandırılırsa, CHP iktidarının "milli husumet"e uğrayacağı ilan ediliyordu.

Burada da hemen bir parantez açacak ve Avni Doğan Bey'in *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası* adlı kitabından bir küçük paragrafı aktarmadan geçemeyeceğim:

"Demokrat Parti'nin ikinci büyük kongresinde ilan edilen husumet andı, antidemokratik davranışlara karşı, milletin direnme ve karşı koyma -hatta ihtilal- hakkında bahsetmişti!.. Talihin garip cilvesine bakınız ki, daha geniş bir hür-

riyet, daha düzgün bir adalet iddialarıyla ortaya atılanlar, eski hürriyet ve adaletleri de ortadan kaldırdıkları için, 1960'ta millî husumetin ve ihtilalin yıldırımlarını karşılarında görmüşlerdir."

Ama DP'nin ikinci büyük kongresi, hemen teslim edilmeli ki, büyük akis uyandırmış ve iktidar üzerinde yapmayı istediği her tesiri, hatta tahribi yapmıştır da!

Önce bu biraz da kendi içinde bir "tasfiye kongresi" olmuş, Sadık Aldoğan, Osman Nuri Köni, Ahmet Kemal Silivri, Necati Erdem ve Dr. Sakaroğlu'nun partiden çıkarılma kararları, oybirliğiyle tasdik edilmiş, onlar da önce "Müstakil Demokratlar" olarak kısa bir süre kaldıktan sonra, Millet Partisi'ne katılıp, bu yeni partiyi biraz daha güçlendirmişlerdir.

İktidar tarafına gelince, onlarda önce müthiş bir öfkelenme belirmişti. Daha şiddetlenme taraftarlarıyla, ılımlı politikanın devamını isteyenler arasında büyük tartışmalar çıktığı, her gün gazetelere yağın haberler arasındaydı. İlimli politikanın devamını isteyen Şemsettin Günaltay'ın istifasının tam sıyrından döndürüldüğü de bu haberlerin biberi gibidir!..

Buna karşılık, Nihat Erim'den Prof. Yavuz Abadan'a kadar CHP'nin hemen bütün yazarları ikinci kongrenin "husumet andı" damgasına ateş püskürüyorlar ve CHP'deki sertleşme meyillerinin artmasındaki haklılığı ısrarla vurguluyorlardı.

"Millî husumet andı"na karşı hiç reaksiyon göstermeyen, hatta onu görmezlikten gelen İnönü olmuştur!.. Sadece kasında Parlamento'yu açış konuşmasında muhalefeti eleştirmeden olamadığı gibi, bütün konuşma ibresini CHP'nin üzerinde tuttuğu için, tenkit hatta aslaa tarafsız olamamakla itham edilir.

Devlet ve parti başkanlıklarının bir şahısta toplanmaması gerektiği iddiaları, işte asıl bu nutuk üzerine başlamış ve hep sürüp gitmiştir.

O günlerde pek çirkin bir ihbar davası da atlanmamalı:

Millet Partisi'nin Denizli milletvekili olan Reşat Aydın, birdenbire bir ihbarın sahibi olarak gazete manşetlerine kadar yükselmiştir. Yaptığı ihbar böyle bir "itibar"ı gerekli kılacak kadar da ağırdı doğrusu!

Aydın'ya göre, İnönü ve Bayar'ın hayatlarına kasteden

bir komplo düzenlenmişti ve bu komplonun tertipçileri, General Sadık Aldoğan, Osman Bölükbaşı ve Fuat Arna idiler!.. Sözde bu zevat hükümeti devirmek için bu yolu uygun görmüşler ve hemen faaliyete girişmişlerdi!

Haberi aldığımız zaman, *Tan*'da bir tek kişinin dahi inanmadığını hemen söylemeliyim. Hatta Necdet Baytok'un karışıklı oturduğu Fatin Fuat'a, "Ben bu haberi koymam, ne dersin?" dediğini iyi hatırlarım. Ama haberin arkası hemen gelip de, Bölükbaşı ve Arna'nın bu ihbar üzerine tevkif edildiklerini öğrenince haberi kullanmamız adeta farz olmuştu. Ama yazı müdürlerinden her ikisinin de, Aydınlı'ya adeta küfrederek, başlık atma hesabına giriştiklerini de gülerek seyretmiştim.

Haberi benimle birlikte izleyen Naci Bey'in, bahsi geçen kişileri fazla tanımamaktan gelme bir kayıtsızlığı hemen belli oluyordu. Sadece, "Vay vay vay... Bir de suikastlar devrine giriyorsak, yandı bu memleket" demiş ve bizlerin, "Yok canım palavradan ibaret hepsi! Yakında anlaşılır ve sanık denilen zevat hemen çıkarlar" demelerimizi bir süre dalgın dalgın dinledikten sonra, odasına yürüyüvermişti.

Fatin'in bana dönüp, "Nesi var patronun? Halini gören komployu kendisi hazırlamış zannedecek nerdeyse" deyişine benden önce Necdet cevap vermişti:

"Galiba Halil Lütfi'yle iş buraya kadar!.. Ben Ercüment'i de aynı havada görüyorum."

Sonra ikisi birden bana dönüp, "Sana herhalde açılacaktır, aman haberimiz olsun da ne olur ne olmaz belki erken bir karara varmamız gerekebilir" yollu bir şeyler homurdanarak kâğıtlarına eğildiler.

Doğrusu ya, son günlerde Naci Bey'in halindeki durgunluğun farkında olmamak imkânsızdı. Neşesini tamamen kaybetmiş, malum ve meşhur şakaları hiç görülmez olmuş ve daha farklı tarafı, gazeteye çok belirsiz zamanlarda gelip, bazen çok az kalarak çalışması, daha doğrusu çalışmamasıydı!

Yerime döndüğüm zaman, hiç duraksamadan, "Naci Bey" dedim, "bana anlatacak çok şeyin olduğunu yüzünden okumaktayım. Ama olabilir ki daha buna hazır değilsindir veya zamanını tayinde tereddütlüsündür, o takdirde sormamış gibi olayım, bitsin."

Önce hiç sesini çıkarmadan dalgın dalgın bir noktaya bakıp durdu ve sonra birden derin bir soluk koyvererek, “Senden saklayacak bir şeyim yok elbet” dedikten sonra biraz daha düşünür, tartar gibi yapıp ekledi:

“Bu Halil Lütî’yle yürümüyor, bugün yarın bitirip keseceğim ama kendi başıma bu yükü kaldıramam için, bir iki yol var ki, şimdi onlardan hiç değilse birinin gerçekleşmesini bekliyorum!”

İşittiklerim ummadığım şeyler değildi. Bence hatta geç kalınmıştı ve Naci Bey’in maddî imkânları tükenme noktasına gelmeden böyle bir kararı alması gerekiyordu ama, ne zaman bunu çılatmışsam, hemen lafı değiştirmiştir, ne zaman ima etsem, hemen anlamazlıktan gelip Halil Lütî’nin sağlamlığından dem vurmıştır. On beş gün kadar önceki ilk tartışmalarında, hatta ben mihraktaydım. Naci Bey Halil Lütî’ye:

“Bak monşer, üstat başlangıcından beri şu *Tan* adına karşı çıktı, ben hep itiraz ettim. Ama şimdi görüyorum ki, haklı olan o. Şimdi sana teklifim *Tan* adından vazgeçip...”

Aman efendim, Halil Lütî’ye adındaki Halil’den vazgeçdenseydi bu derece kızar mıydı acaba? Hatta cinsiyetini değiştirmesi teklifinde bulunulsaydı bu ölçüde köpürür müydü acaba?

Öyle bir kükrüyordu ki, *Tan* adının ne kusuru, ne lekesi, ne gölgesi ne de en küçük bir mahzuru vardı. Gazete bir türlü doğru dürüst, cazip, halka yaklaşmış bir gazete olamamıştı. Üstat bu arada beni kollamayı ve ayırmayı da ihmal etmemiş ve belki de bunu Ali Naci Karacan’ı büsbütün sarsmak için yapmıştı.

“Bu gazetede Bedî’nin yazılarından başka okunan ne var göstere bana!” diyor ve Naci Bey’in adeta söyleyip söyleyeceğine pişman olmuş gibi büzülmesinden sanki sadist bir zevk alıyordu.

Çekmecemde sakladığım bir tomar okuyucu mektubunu Halil Lütî’ye uzatmadan olamazdım artık:

“Al bak üstat” dedim, “bunları lütfen oku, hepsi de memleketin çeşitli yerlerinden gelmiştir, üzerlerindeki posta damgalarından bunu anlayabilirsin. Hepsi de ‘*Tan* çok güzel gazete ama, bize komünist diyeceklerinden korktuğumuz için rahatça alıyoruz. Buna bir çare bulmalısınız...’ yollu

sızlanmalarla doludur. Tabii şifahî şikâyetleri, buralara kadar gelerek yapılan uyarıları da bunlara eklemek gerekir.”

Halil Lütî sarsılır gibi oldu ama ancak şöyle bir anlık, ondan sonra mektup tomarını elinin tersiyle iterek, “Yahu” dedi, “elli-altmış mektup veya on beş-yirmi okuyucu ziyareti ne mana taşır? Bunları CHP’nin malum kanadı yaptırır olamaz mı? Vaktiyle yıktırdıkları gazeteyi, isim olarak dahi olsa karşılarında bulmak onları az mı rahatsız ediyor sanıyorsunuz?”

Artık besbelliydi ki, bu konuda Nuh demişti ve peygamber demesine imkân olmadığını da iyice belli etmişti. *Tan* adını sanırın doğruca sahip olduğu imtiyazı dolayısıyla da ayrıca, onu değerli bir mal saymanın hırsı ve tamahı içinde büsbütün benimsiyordu.

Naci Bey o gün Halil Lütî’nin inadını daha fazla zorlamayı hiç denemeden hemen pes etmiş gibi yapmış, “Tamam tamam... Kapatalım böyle kalsın” deyip bırakmıştı.

Ama şimdi, aradan on beş gün kadar geçtikten sonra “Halil Lütî’yle yürümüyor” noktasına gelip durması karşısında, Halil Lütî’nin yanı sıra şu *Tan* adından sıyrılmanın kolaylığı da belirmiş oluyordu.

Az sonra odaya giren Ercüment’in de neşesizliği hemen görülüyordu. Babasına, “Bir haber var mı?” diye sorduktan sonra oturmuş ve Chesterfield kanepede duran gazete ve dergi yığınına karıştırmaya başlamıştı. Naci Bey biraz sonra sükûtu bozdu:

“Bu akşam sen doğru eve git Erci, biz üstatla Sipahi Ocağı’nda yemek yer hemen geliriz. Nuri belki oraya gelecektir, o takdirde cevabını da öğreniriz, biter.”

Bu Nuri’nin eski hariciyecilerden ve eşinin güzelliği Babı-âli’ye hemen yayılmış olan Akça Matbaası sahibi Nuri Akça olduğunu o akşam öğreneceğim. Meğer Naci Bey’in beklediği haberlerden biri onun mutabakatı imiş ve Halil Lütî’nin matbaasında daha bir süre kiracı olarak kalacağı düşünülen gazete, bir süre sonra Halil Lütî’nin çıkaracağı güçlükler ve dayatacağı inanılmaz faturalar önünde bunalınca, Akça Matbaası bir can simidi olacaktır.

O akşam yemekten sonra Naci Bey’in Emlak Caddesi’ndeki (talihin garip tecellisi, bu cadde şimdi *Milliyet*’e büyük

emek vermiş Abdi İpekçi'nin adını taşıyor) apartman daire-sine döndüğümüz zaman salonda,ERCÜMENT bizi bekliyord-u, yanında yeni evlendiği ilk eşi Nilgün vardı. Naci Bey'in ve benim pek sevdiğimiz Fuat Divitçioğlu'nun geleceğini bildiriyor ve pek sevimli bir zat olan dayısının da az sonra bize katılacağını söylüyordu. Fuat,ERCÜMENT'in teyze oğludur ve Naci Bey onu yalnız sevmekle kalmaz, ona çok da inanır ve güvenir.

Böylece beş-on dakika sonra salondaki büyük masanın çevresinde toplanmıştık. Ben hemen söze girip, Halil Lüt-fi'den ayrılmakla birlikte *Tan* adının da bırakılmasını ve hiç vakit geçirilmeden yeni bir imtiyaz alınmasını istedim. Ortaya attığım isim de, *Tan*'ın kızıl gölgesini tam silecekmiş gibi gördüğüm *Milliyet*'tir!

Bu tafsilatı şahıslarına kadar yazmamın sebebi, pek çok insanın, hatta *Milliyet*'te hiç çalışmamış olanların bile, ona kuruculuk taslamalarını görmem, hele bazıları vefat etmiş-lerse, ya ailelerinin ölüm ilanlarında yahut da arkadaşları-nın anı kırıntılarında böyle yanlışlara çok sık rastlamamdır.

Bir örnek vereyim, Fatin Fuat arkadaşımızın vefat ilanın-da "*Zafer* gazetesini kurdu, *Milliyet*'in kuruluşunda da çalış-tı" tarzında, neden yapıldığına aslaa mana veremediğim bir sürü yanlış kim yaptı bilemem ama düzeltmeden de geçme-menin gereğine inanıyorum. Fatin, *Zafer*'de çalışmıştı ama aslaa kurucusu değildir. *Zafer*'i DP adına en çok Mümtaz Faik, haydi biraz da Samet kurdular. *Milliyet*'e gelince, Fatin Fuat *Tan*'da kısa bir süre yazı müdürlüğü yapmış ve Ali Naci'nin Halil Lüt-fi'den ayrılmasının ardından, tekrar Anka-ra'ya dönmüştür. *Tan*'da çalıştı, *Milliyet*'te değil, hele onun kuruluşu sırasında hiç olmadığı gibi, olsaydı dahi böyle bir işe karıştırılmasına imkân yoktu!

Milliyet adı o akşamERCÜMENT ile Fuat'ın ve hatta bir ara-lık konuşmalara katılan Hidayet Karacan'ın beni hararetle desteklemeleri sonucu, kararlaştırılmış ve konmuştur. Naci Bey, bir süre daha Halil Lüt-fi'nin tesislerinde çalışacağımız için değişikliği oradan ayrılmamıza bağlamak istiyordu ama, durmayan ve gittikçe dozunu hızlandıran ısrarlarını karşı-sında dayanamayıp o da pekiy demiştir!

Birkaç gün sonra, afiş ustası İhap Hulusi'ye, Naci Bey,

Ercüment ve ben gittik. İlk logo İhap'ındır. Spor başlığı, benim fıkra başlıklarım da onundur.

Milliyet, şüphesiz bir eli yağda, öbürü balda doğmadı. O günlerin sıkıntılarını başta Naci Bey ile Ercüment ve en az benim kadar, hatta benim para işleriyle ilgisizliğim ve uzak durma huyum düşünülürse, benden de çok Nurettin Demirkol bilir!..

Gene bir parantez açacağım. Gazetelerden bahsedilirken, bir bölümün hep hakkı yenmiş gibi gelir bana. Bunların başında idare müdürleri, idare elemanları vardır. Nedense onları biliriz, hatırlarız da, gazete anılarında az yazar, gözlerimizi daha çok sahnedekilere diker, onlara ayarlar.

Gemilerin çarkçıbaşları gibidir bizim idare müdürlerimiz. Süvariden konuşulur da, onlardan ya konuşulmaz yahut da az bahsedilir.

Bu duyguyladır ki, *Tan*'dan *Milliyet*'e çevrilişi yazarken, Nurettin Demirkol'u atlamam bence mümkün değil artık...

Tan'ın kuruluşunda gencecik Demirkol, Halil Lütfi'nin muhasebe elemanıydı. Çok saygılı, çok nazık ama daima haysiyetine de pek itinalı olduğu hemen anlaşılır bir ciddiyet içindeydi.

Ali Naci Bey de, Ercüment de onu hemen sevmişler ve benimsemişlerdir. Hele Ercüment daima onunla beraber olmayı gerektiren idare görevi dolayısıyla, genç Demirkol'u hepimizden iyi anlamış ve benimsemiştir.

Halil Lütfi'den, önce ortaklıkta, sonra da müessesedeki kiracılıkta duramayıp ayrıldıkları zaman, baba oğul bir tek Nurettin Demirkol'un idari deneyimleriyle, o genç yaşta edinebildiği muhasebe ustalığına dayanıyorlardı.

Doğrusu, bu güven tam karşılıklıdır, o da onlara bağlanmış ve bütün sıkıntılara, hele o ilk günlerin bazen göçebeliğe kadar dayanmış karışıklıklarına ve yokluklarına rağmen, bağını ne gevşetmiş, ne de sevgisinde ve saygısında bir açık vermiştir.

Ben, yıllar ve yıllar sonra, artık *Milliyet*'in Abdi İpekçi'nin yönetimiyle başlara oynadığı o en başarılı devresinde, Ercüment'ten şu sözü duymuşumdur:

"Nurettin ile Namık bende kaldıktan sonra kim giderse umurumda bile değildir!"

Namık dediği, *Milliyet*'in sporunu yöneten ve o sayfalara, varlığıyla gerçekten bir haysiyet kazandırmış olan rahmetli Namık Sevik, öteki de Nurettin Demirkol'dur.

O sıralarda Abdi İpekçi'nin *Hürriyet*'e geçeceği rivayeti, ne hikmetse Babiâli'de ısrarla dolaştınlıyordu ve Ercüment bu rivayetin gittikçe yoğunlaşması karşısında, Abdi'nin kendisiyle hiçbir şey konuşmamasına galiba biraz alınmıştı... Fuat Divitçioğlu, o ve ben yemektekdik. Ben hiç bahse karışmamıştım ama Fuat aile yakınlığı dolayısıyla olsa gerek, lafa girmiş ve "Bence bir şey sorma ama, gidecekmiş gibi de tedbirini al" demişti. Ercüment işte bu noktada o çıkışı yapmıştır!..

Şüphesiz yok, Abdi'yi kolayca feda edebileceği anlamı yoktu bu çıkışında, sadece o hafif kırgınlığın tesiri vardı. Ama tabii Nurettin ile Namık'a verdiği büyük önem de burcu burcu tütüyordu!

Nasıl ki, başka bir gün de, Yeşilköy'ün o eski dış hatlar bölümünün iğrenç kargaşası içinde, eşimi beklerken, Nurettin'e rastlamıştım. O da Amerika'dan gelecek Ercüment'i karşılamaya gelmişti.

"Baypas olmuştu ya ağabey, maalesef su topladı, işte şimdi o suyu aldirmaktan dönüyor..."

Bunları anlatırken kırılmış sesinden ve pınarlarından hemen taşmaya hazır gözyaşlarından sevgisi ve bağı öylesine belli oluyordu ki, içim titredi.

"Hiç şüphem yok atlatmıştır Nurettin, Ercüment aslandır" yollu bir şeyler söylemeye çalıştığım zaman acı içinde gülüp, "O" dedi, "hiçbir zaman fenayım demez ki ağabey. Her şeyi içine atarak katlanmasını siz de benim kadar..."

Sözünü kestim:

"Ben de bilirim ama, hiç kimse senin ona yakın olduğun kadar olamaz, sen de bunu iyi bil!"

Güzel ekip, inançlı beraberlikler, gazetecilikte her meslekten daha önemlidir derssem abartılı bir meslek iltiması yapmış olmam sanırım.

Nitekim *Tan* hep böyle yürüyebildiği gibi, *Milliyet*'e çevrilirken çektiği sıkıntıları ve karşılaştığı güçlükleri de hep bu sayede aşabilmiştir.

Tan'ın son devresindeki bir güzel anım, şimdi bakıyorum da Dr. Adnan Adıvar'ın mektubunda hâlâ capcanlı durur gibi...

Dr. Adnan Adıvar, o sıralarda milletvekili idi ve Meclis'e verdiği bir önergede, Yüksek Ticaret Okulu'nun kapatılmasını istemişti.

Halide Edip Hanım'ın bu pek şöhretli ve pek de zarif eşine göre, Yüksek Ticaret Okulu'ndan çıkanlar, hep başka alanlara yayılıyorlar ve böylece de okulun asıl gayesinden ne kadar uzak olduğunu gösteriyorlardı. Binaenaleyh Yüksek Ticaret Okulu kapatılmalıydı!..

Güle güle yazdığımı hâlâ hatırladığım bir küçük fıcrada üstada karşı çıktım:

"Her okulun mezunları arasında başka alanlara geçmiş, hatta oralarda sivrilmiş insanlar vardır. Mesela şimdi zatiâliniz varsınız diye Mekteb-i Tıbbiye'yi kapatacak mıyız?"

Tabii binlerce yetişmiş olan bir okulun mezunları ve mensupları üzerinde yazının aksi gerçekten çok büyük oldu ve aynı gün Yüksek Ticaret Okulu'ndan bir profesörler heyeti, başta müdürleri Nihat Sayar olduğu halde, gazeteye teşekkürle geldiler.

Naci Bey nedense bu ziyarete büyük ilgi gösterdi ve heyette Dr. Adıvar'a ait bir iki küçük anısını anlattıktan sonra, az önce Kemal Salih Bey'den öğrendiğine göre, yazımın Bayar ve Menderes tarafından da çok beğenilmiş olduğunu nakletti.

Ben ondaki bu aşırı ilgiyi biraz yadırgadım, hatta işe Bayar'ın, Menderes'in karıştırılmasını fazla aşırı buldum. Ama az sonra gördüm ki, Naci Bey hiç de hesapsız değildir ve onun bu ateşlemesi, Yüksek Ticaret Okulu'nu Tan'ın o sayısını sonuna kadar tüketip, kestikleri fıkrayı, Dr. Adıvar'a ve milletvekillerine postalatacak bir harekete götürmüştür.

Bir hafta kadar sonra da Dr. Adnan Adıvar'dan aldığım mektubu, Naci Bey'le birlikte okuyorduk:

"Pek Muhterem Bedii Faik Beyefendi,

Bana, adeta omuzlarımdan kavrayarak sarsarcasına hatırlattığınız hatamı sadece kabul etmekle kalmıyor, onu düzeltmek için de icap edenı hemen yapmış bulunuyorum. Fıkranızı elbet hiç unutmayacak ve daima derslerin en zarifi sayacağım.

*Hürmet ve muhabbetle,
Dr. Adnan Adıvar "*

Prof. Nihat Sayar'a Dr. Adnan Adıvar'ın hatasını düzeltme teşebbüsünü tabii hemen bildirdim. O da bana bir plaket verilmesi kararı alındığını, bunun gününün bana bırakıldığını söylediği zaman da karşı çıktım. O yıllarda bugünkü gibi zırt pırt plaket verilmesi sululuğu yoktu ve şüphesiz bir irfan yuvasının bunu düşünmesi büyük bir incelikti ama, bence abartılıydı, bir. Adnan Adıvar'ın inceliğine ve hemen gösterdiği olgunluğa karşı, yakışıksız bir gösteri gibiydi, iki!.. Ben ödül gösterilerine sıcak bakan bir anlayışta ve yaradılıştta değildim, üç!

Çok şükür Prof. Sayar ve arkadaşları da bunu nihayet kabul ettiler ve okuldaki bir yemekle yetinip meseleyi kapattık!

O günlerin bir büyük olayı da Vali Lütfi Kırdar'ın görevden alınıp, yerine Prof. Fahrettin Kerim'in getirilmesidir.

Gazeteciler Cemiyeti'nce hazırlanan altın kalem, Lütfi Bey'e Haydarpaşa Garı'ndan trene uğurlanırken vermek görevi bana düşmüştü.

Lütfi Kırdar'ın kendisine basının bir küçük şükran sembolü olarak uzattığım kalemi alırken söylediğini hiç unutamam:

“Matbuatın sevgisini kazanmış olmak, bana her sıkıntıyı ve haksızlığı unutturmaya yeter.”

O, bunları söylerken, çevre yığınla ekâbir doluydu ve içlerinde Lütfi Bey'in İstanbul'dan artık alınması gerektiğini rapor etmiş CHP müfettişleri ve parti kodamanları da vardı!

Fakat bence o günlerin üzerinde en fazla durulması gereken bir olayı vardır ki, *Cumhuriyet* ve *Tan* dışında hemen hiçbir gazetede fazla yer bulmamış, hatta bazılarında övülmüş, beğenilmiş ve aksi düşünenler yerilmiştir:

1950'nin mart ayının tam başında CHP iktidarı, tekke ve türbelerin kapatılmasına ait kanunu yürürlükten kaldırıyor ve aynı günde seçimlerin 14 mayısta yapılacağını ilan ediyordu.

Çok değil, üç ay önce aynı CHP, Başbakan Günaltay'ın ağzından “Atatürk inkılaplarının temsilcisi ve mütevellisi olduğunu” ilan etmişti ve şimdi 1925'te bizzat Atatürk tarafından konmasına çok özen gösterilmiş bir yasağı, tuhaf tesadüf, tam seçim tarihiyle birlikte kaldırdığını ilan ediyordu!

Köy enstitülerinin lekelenip tekmelenmesiyle açılan yoldan, imam-hatip kursları gelmiş, arkasından din görevlilerinin dinî vazife dışında da kisvelerini korumalarında fayda bulan iddialar sökün etmiş, arkasından da işte tekke ve zaviyelerin açılması kararı arz-ı endam eyleyivermiştir!.. Ve biz seçime girecektik ve efendim işte bunları bize armağan eden bir iktidar partisiyle!.. O iktidar partisi ki, bir yandan Atatürk devrimlerinin mütevellisi olduğunu söyleyip, bir kesimi, sonra bunları sıralayıp başka bir kesimi kazandığını veya kazanacağını zannederken, hiçbirini kazanamayacağını fark bile edememiş bir gafletin tam gayyasındadır!..

Ve tabii muhalefet partisi olanın da şansına ve avantajına bakınız:

Acaba neresinden başlayarak sökebilirim diye sinsi sinsi düşündüğü Atatürk devrimlerinin, ucundan kenarından kemirilip sökülmeğe başladığını yavaş yavaş görmekte ve gereken kopyayı rahatlıkla aldığı gibi, bu sökülüşün yapanlara değil, kendine yaradığını da gene yavaş yavaş düşünmektedir.

Zira halk yığınları tekkelerin açılması kararının DP muhalefeti sayesinde olduğu inancındadır. Nasıl ki, imam-hatip kurslarını ve kisve rahatlığını da gene götürüp DP'nin puan hanesine çoktaan kaydetmiştir bile...

Atatürk devrimlerinin hırpalanması ne zaman başlamıştırın bir tek net ve doğru cevabı vardır:

Atatürk'ün ölümünden sonra!

Üst tarafı laf ü güzaf ve birtakım zorlama kayırmacılıklardan ibarettir!

Hizmetlerine ait takdir kusurundan veya noksanından değil, sırf devrimleriyle artık uyusmaz olduklarını görerek, çevresinden uzaklaştırdığı birtakım şöhretleri, o ölür ölmez en önemli görevlere getirmek dahi, Atatürk devrimlerinin sökülme noktası sayılacak gradodadır!

Ben 1960 İhtilali'nden sonra, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun güzel çiftliğinde eşimle birlikte ağırlandırken, eski günleri konuştuğumuz bir derin sohbet sırasında, Karaosmanoğlu'ndan, "Doğrusunu isterseniz, DP olarak biz de tekke ve zaviyelerin açılmasını isterdik. Ama bunu CHP kadar kolaylıkla ve çabuklukla yapabileceğimizi aklınızın köşesin-

den dahi geçiremiyorduk” sözlerini duyduğum zaman, not almak istediğimi gören Fevzi Lütfi Bey gülerek, “Aman Bedi-iciğim buna gelinceye kadar meselenin daha neleri var ki, bunları hatırladıkça ve birbirimize hatırlattıkça, yazmaya kâğıt dayanmaz” demekten kendini alamamıştı.

Mesela gene o sırada öğrendim ki, tekke ve zaviyelerin açılma kararı alındığı günün akşamı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu Adnan Menderes'in evinde akşam yemeğindedir ve Menderes karara biraz şaşmakla kalmamış, “Bunlar bizim elimizden koz alacaklarını zannetmenin hırsı içindedirler!..” hükmüne de varmıştır.

Elbette haklıydı. Hatta CHP bu kozu aldığına o kadar emin olmaya başlamıştı ki, seçimden “tulum” çıkabilecekleri iddiaları ve çalım o günlerde başlamıştır.

Buna karşılık, DP'de bilhassa yönetim katında hâlâ seçimlerden başarıyla çıkılabileceği inancı tam değildir!

Nitekim buna ait bir belge niteliği taşıması yönünden, o tarihte Ankara valisi olan Avni Doğan merhumun *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası* adlı kitabından bir parçayı hemen şuracıkta nakledeceğim:

“Demokratlar şüphe ve tereddüt içinde idiler. Neticenin ne olacağını kestiremedikleri için adayların ilanından önce CHP ile bir anlaşma zemini aradılar.

Halk Partisi'nden Hilmi Uran, Faik Ahmet Barutçu ve parti genel sekreteri, Demokrat Parti kurucularından Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan arasında bir toplantı yapıldı. Bu görüşmenin konularından en önemlisi, DP için belirli bir kontenjan ayrılması isteği idi. Bizzat Adnan Menderes'ten işittiğime göre, bu talep karşısında Faik Ahmet Barutçu, kendine has olan o meşhur kahkahasıyla gülmüş ve ‘Yalnız genel başkanınız için bir kontenjan kabul ederiz’ demiştir.”

CHP, Şemsettin Günaltay ve arkadaşlarının başlattıkları ve hızla sürdürdükleri sözde “seçmen tavi” hareketinden artık o kadar emindir ve seçimi o derece çantasında keklik görmeye başlamıştır ki, onlardaki bu tavır ve çalım o günlerde DP moralini de az sarsmamıştır!

Gene Avni Doğan Bey'den öğreniyoruz ki, seçimlerden ön-

ceki günlerde, "Bütün ihtimalleri hesaba katan tek insan İnönü'dür".

Bakınız seçimden çok önce, Ankara Valisi Avni Doğan Bey'i Çankaya'ya çağırarak ne diyor:

"Seçim neticelerini riyazi bir katiyetle ölçmek mümkün değildir. Seçimi Halk Partisi kaybedebilir. Dahiliye vekili, hatta bütün vekiller mebus seçilmeyebilirler. Bu duruma düşen vekiller mesuliyetten kaçınırlar. Ankara'nın her türlü karışıklıktan korunması, emniyet ve huzurun temini vali olarak senin omuzlarında kalacaktır. Her şeyi hesap ederek tedbir aldınız mı?"

İnönü Avni Doğan'ın aldığı tertibatı ve tedbir demetini dikkatle dinledikten sonra ekliyor:

"Sen Yozgat'tan adaylık koydun. Şayet mebus seçilirsen, Meclis toplanıp yeni hükümet kuruluncaya kadar valilik vazifesinden ayrılmayacaksın!"

Ne gariptir ki, seçimdeki bütün ihtimalleri hesaba katabilen ve devletin sağlığı ve sağlamlığı yolunda tedbir üstüne tedbir düşünebilen aynı baş, o günlerde meydana gelen bir ölüm olayında anlaşılmaz bir basiretsizlik gösterebilmiş ve ibrenin kendi partisinden karşıya, alabildiğince kaymasına pekâlâ sebep olmuştur.

Olay, Mareşal Çakmak'ın ölümü idi ve fazla vakitsiz sayılmasa da, devlet radyosunun olayı alelade haberler arasında şöyle bir duyurup, normal yayınına devam etmesi, hele bu yayının, köçekçeler, fasıl musikisi ve en eğlenceli tarafından oyunlarla dopdolu olması karşısında, halk kelimenin tam anlamıyla galeyana gelmişti. Ankara'ya telgraf üstüne telgraf çekiliyor, radyo ve hükümet protesto ediliyor ve sonunda iş İnönü'ye telgraf çekme furyasına gelince, postanelerle halk arasında müthiş bir çekişme başlamış bulunuyordu.

Hayır, ne İnönü istifini bozmuş, ne hükümet sfenks durumunu değiştirmiş ve ne de radyo ala ala hey tutumundan vazgeçmiştir.

Ve böylece de bütün gazetelerin büyük yayılımı altında, halk kitleleri, her biri kendi zahirini meydana vuran bir gös-

teri ve yaygara içinde, sokaklara taşmıştır... Mareşal'in gömüleceği gün, İstanbul zannederim 31 Mart Olayı'ndan beri görmediği ve bir daha görebileceğini de hiç düşünemediği bir kara hareketin içine düşer gibi olmuştur.

Sözde son dakikada hükümet Mareşal'in şanına yakışır bir cenaze törenini ayarlamış gibiydi ama, artık uygulamak ne mümkün... On binlercesi takkeli, sarıklı, kalpaklı, papaklı, hatta entarili, şalvarlı ve belleri beş yüzlük bir alay tespihlerle sarılı bir kalabalık Mareşal'in tabutunu kaptığı gibi taaa Teşvikiye'den Beyazıt'a kadar taşımaya koyuldu. Durmadan tekbir getiriyorlar ve tabutun bir kalabalık denizinin dalgalanmasına kapılarak oradan oraya kayması karşısında da "Allah Allah Allah" bağırılan içinde adeta ürperiyor, adeta köpük köpük kabarıyor ve seyredenleri de korkutuyorlardı.

Ben, pek çok arkadaşla beraber, tabutu Cemiyet'in önünden geçirilirken seyrettiğim zaman, bazı meslektaşlar içerdeki telefonlardan hâlâ radyoevini arıyor ve çıkanlara küfrü basıyorlardı.

Hiç unutamam, biz tam önümüzden dalgalana dalgalana geçen tabutu medenice selamlarken, beş on kara sakallı yumruklarını kaldırarak, "Dua okuyun... Tekbir getirin lan..." diye bağırmışlardı. O sırada omuz başımdan, bir süredir Cemiyet'e uğramayı pek sever olmuş aktör Ercüment Behzat Lav'ın, gıcırdattığı dişleri arasından, "Eeee... Halk Partisi!.. Dinî kisvenin görünmesinden ne çıkar der misin, bak işte bunlar çıkar. Tekkeleri açarsan da bak bakalım bundan sonra daha ne çıkacak?.." diye homurdanışını unutamam!

Neler neler çıkmadı ki ve hâlâ çıkıyor ve çıkışın duracağına benzer bir hali de ya yok yahut da ben görebilenlerden değilim!..

1950 seçiminin iyice yaklaşması, CHP tarafından hazırlandığı söylenen af kanunu söylentilerini hızlandıracak sanılırken, ne hikmetse söndürüvermiştir. Ve böylece af ancak 1950'nin temmuzunda DP'ye nasip olacaktır.

Seçimden önce af olmayacağı anlaşıncı, biz sanırın ilk önemli "açlık grevi" haberiyle karşılaştık.

Nâzım Hikmet, yatmakta olduğu Bursa hapishanesinde açlık grevine başlamıştı.

Kıyamet mi kopmuştur? Yooo... Haber gazetelerde beş on satırlıktır, o kadar!..

Şüphe yok o zaman da memlekette "aydın"lar vardı. Hatta yazdığı romanlarda ne dediği anlaşılmayan, Türkçe'den nasipsiz romancılar da bellî vardı. Ama Nâzım açlık grevi yapıyor diye hiçbiri hapishane kapılarında gösteri yapmamış, hiç kimse "Ah insanlık, vah yaşama hakkı" diye deli dervişler gibi dövünmemiştir! Çünkü Nâzım Hikmet açlık grevine kendi karar vermiş, kendi uygulamış, Belçika'dan emir, yahut başka bir cezaevinde hükümet olan, hatta devlet kesilen bir çarpıklar sürüsünün liderlerinden talimat almamıştı!

Açın bakın o günlerin, ayların gazetelerine, Nâzım'ın sağlığını, kilosunu, ateşini, tansiyonunu gün be gün izleyip yazan bir tane var mı?..

Biz, açlık grevinin önemini, hele Nâzım Hikmet gibi bir

şöhretin malı ise, o günlerde de elbet biliyorduk! Ama bunun devleti sarsmak, hatta ülkeyi bölmek için yapıldığını ve bunu yapanların da övülüp desteklenmesinin “aydın”lık gereği olduğunu öğrenmemiz için elli yıl gerekmiştir!

Seçimler iyice yaklaşmıştı artık. Ama biz *Tan* adından kurtulup *Milliyet* olmanın verdiği rahatlık dışında, pek huzurlu değildik. Nuruosmaniye’de ahşap bir binaya taşınmıştık. Yapı, Halil Lütfi’nin yapısını iç geçirerek hatırlamamız için yapılmış gibiydi. Baskımız, Ethem İzzet Benice’nin *Son Telgraf*’ında yapıyor, dizgimiz Nuri Akça’nın mürettiphane-sinde hazırlanıyor... Bunların ikisi de çalıştığımız binaya çok yakın ama, ne de olsa ayrı ve parçalı. Herhangi bir ihtiyaç olsa, odadan odaya veya kattan kata geçmekle çözemiyoruz, yapıdan yapıya geçmek, bir sokaktan ötekine gitmek zorundayız.

Yalnız bir şeyimiz hiç olmazsa bozulmamıştır: heyecanımız!.. Hele seçimler yaklaştıkça buna bir de helecan eklenmiştir ve hemen bütün meslektaşlarımız gibi biz de yerimizde duramaz haldeyiz!

Seçim 14 mayıs pazar günü yapılacak!.. Naci Bey’le birlikte iki gün önceden Ethem İzzet Benice’ye giderek seçim günü baskımızda bir aksaklık olmaması için ilgilenmesini ve sorumlu arkadaşları tanımamız gerektiğini söyledik.

Ethem Bey, iriyarı hantal görünüşünün aksine, sakın ve hatta biraz da mahcup tavırlı bir zattı. O gün bizi rahatlatmak için gerçekten çırpınmıştır. İlgilileri çağırıp yanımızda gerekenleri yapmakla kalmadı, o saatte matbaada bulunmayan makine ustasını da getirterek, *Son Telgraf*’ın basılmasının ardından bizim emrimizde olduğunu, ne istersek yapacağını bildirdi!

Bu arada ben gerekirse sabahtan sonra da basabileceğimizi, seçim sonuçlarının gecikmesi karşısında belki iki veya üç baskı yapmamız gerekebileceğini hatırlatıp, patronun yanında ustasına söylemeyi unutmadım. Ethem Bey hepsini kabul etmiş, bir de ilave güzel bir jest yapmış, hemen sermürettibini ve Murat Kayıhanlı’yı çağırarak, ilave baskılarımızın mürettiphanesinde düzenlenebileceği talimatını vermiştir.

Ama idare binamıza dönerken, Naci Bey, “Haydi üstat bundan sonrası artık senin” derken, fazla rahat mıydı? San-

mıyorum!.. Kadromuz öyle küçülmüştü ki, İstanbul'un dört bir yanındaki seçim hengâmesine yetişmemiz bir mucize idi. Yazı işleri müdürleri Fatin Fuat ve Necdet Baytok çoktaan ayrılmışlardı. Fatin Ankara'ya dönmüş, Necdet bir süre önce, bir zeytinyağı tacirinin, Esat Kâmil Ertur arkadaşımızı da yanına alarak, girdiği *Güneş* gazetesi macerasında şansını denemeye kalkıp hüsrana uğramıştı!.. Bu *Güneş* adında bir gariplik olduğu o tarihte belirtmeye başlamıştı galiba! Halil Lütfi'nin en üst katına, biraz da tadil ederek yerleşen *Güneş* sadece Necdet Baytok'u değil, Peyami Safa'yı da büyük itibar göstererek almış, sonradan Başbakanlık Yüksek Murakabe Kurulu üyeliğine atlayan Esat Kâmil Ertur arkadaşımızın yönetiminde önce çok iddialı iken, sonra yavaş yavaş sönmüş ve en az ömürlü olmak bakımından kendisinden çok sonra çıkan *Güneş*'lerin de ardında kalmıştır!..

Hepsinin bir ortak yönü hep tüccarlar veya müteahhitler tarafından çıkarılmalarıdır!

Evet işte böylece Necdet de, Fatin Fuat da gidince, 1950 gibi, demokrasi tarihimizin adeta damgası olan seçimde gazeteyi çıkarmak bana kalmıştı. Yardımcım olarak bir Orhan Özkırım vardı. O kadar ki, ajans ayıklamaya, telefonları almaya dahi birden fazla arkadaş ayıramıyordum. Geri kalan arkadaşları şehrin bölüm bölüm ayırdığımız seçim alanlarına dağıtmak zorundaydık!

Samimi görüşümü söyleyeyim. Her gazetecinin 1950 seçimi gibi bir olayı yaşamasını ve o günün heyecanını ve helecânını tepesinden tırnağına kadar duymasını çok isterdim!..

Bugün dahi o günleri yazarken bir meslek sırtmasının sarıntılarını hissediyorum!.. Tanrım! Ne müthiş bir duygu, ne tarifi imkânsız ürperti idi o!..

13 mayısı 14'e bağlayan gece sabaha karşı, kanun gereği seçim sandığından ne kadar uzak durmaları gerektiğini sorduktan sonra, adımlarıyla bir iki üç diye sayarak tam kanunun istediği noktaya gelir gelmez sırtındaki yatağı yere serip oturan, yatan yahut ayakta dikilen yüzlerce insanın varlığını, seçim bölgelerine dağılan arkadaşlarımız heyecandan boğulurcasına anlatıyorlar... Aksaray'daki bir seçim sandığından birkaç adım ötede doksanlık bir ninenin, Üsküdar'da bir seçim yerinin beş on adım ilerisinde bir ihtiyar dedenin,

şafakla beraber geldikleri yerden ayrılmamak için yemin ettiklerini anlatırken bir kısım arkadaşlarımız ağlıyorlardı.

Haberleri aldıkça öyle heyecanlanmıştık ki, Orhan'a bir saat kendisinin, bir saat de benim nöbetleşerek birkaç seçim bölgesini bizzat görmemiz gerektiğini söylediğim zaman, ajans bültenlerini ayıklamaya hazırlanan Aziz Özbay dayanamayıp bağırmıştı:

"Hayatımda böyle bir fırsatı bir daha belki de bulamam, iyisi mi ben kaçmadan sen bana uygun bir saat ayırsan derim..."

Böylece ilk olarak da onu gönderdim. Ama tabii bir saat içinde dönemedi ve saatler sonra geldiği zaman da, heyecanından önce gördüklerini yazmakta, sonra da asıl işine ısınmakta sıkıntı çekti!

Orhan Özkırım üzüleceğimi iyi bildiği için tam vaktinde dönmüştür. O daha ziyade civardaki sandıkları dolaşmış, en fazla Beyazıt'a kadar uzanmıştı. Yerine otururken, "Bilmem ama, eğer bu seçimi de CHP kazanırsa, aklımı oynatabilirim" deyişini unutamam.

Nitekim öğleden sonra çıktığım kısa cevelandan döndüğüm zaman ilk sözüm, "Haklısın, CHP kazanırsa, akli oynayacak herhalde yalnız ne sensin, ne de ben" olmuştur.

Benim Topkapı'da gördüğüm sahne, gerçekten ibret vericiydi:

Bir ayağı sakat ama yağız mı yağız bir genç, yatalak anasını sırtına vurmuş ve seçim sandığı görevlilerinin karşısına dikilerek, önce anasının oy vermesine izin istiyordu.

Görevlilerin birkaç dakikalık bir istişareden sonra razı olması üzerine de, yırtık perdeli seçim hücrelerine anasını sokup çıkardıktan sonra, bu defa onu kollarında taşıyarak yan binanın duvarına dayayıp oturtmuş ve görevlilere tekrar seslenmişti:

"Bana sıra ne zaman gelirse buradayım abiler!.."

Delikanlının yanına gidip hemen sormuştum:

"Nerelisin arkadaş?"

"Yozgat'lıyım abi" dedikten sonra duvara dayadığı anasının yanına çökerken, "Bu benim anam" demişti, "dayandı aslanlar gibi bu güne kadar. Ne yazık ki babam geçen haftaya kadar dayanabildi. O da olsaydı şimdi burada üçtük!"

Nereye oy verecekleri öylesine belli idi ki, zaten soramaz-

dım ama, kanun cevaz verseydi de sormaya gerek yoktu, cevap gözlerinden ışıkm olmuş akıyor, boynundan ter olmuş süzölüyordu!..

Matbaaya dönerken bindiğim taksinin şoförü gazeteci olduğumu fark edince adeta bağırıştır:

"Hiç dolaşma abi, git gazetene Demokratlar kazandı diye yaz, rahatına bak!"

Gerçekten de sonunda böyle yaptık. Bütün Türkiye ayak-taydı artık, yurdun her köşesinden DP'nin tahminler aşan zafer haberleri akıyordu. Gazeteyi bağlamadan önce son bir kontrol için, Ankara'da *Zafer* gazetesini aradım. Karşıma Mümtaz Faik Fenik'in gazeteci eşi Advıye Fenik Hanım çıktı. Bana hemen DP merkezine gelen haberlerin de DP'nin zafe-ri yönünde olduğunu söylemiş ve *Zafer*'i bu hava içinde bağ-lamak üzere olduklarını nakletmiştir.

Biz de sabahın ışıklarıyla beraber "DP İktidarda" başlığı-nı *Milliyet*'e oturtup evlerimizin yolunu tutabildik.

Portre

Ali Naci Karacan

Hayli kısa boyluydu. Ama boylu boslu hiç kimse onun kadar azametle yürüyememiştir sanırım. Hiçbir boylunun, muhatabına onun kadar tepeden bakamayacağı gibi!..

Bu azametli tavır, ona saygınlık kazandırıyor muydu? Buna ancak belki diyebilirim. Ama gülünç yapmadığı muhakkaktır.

Ali Naci Karacan'a bir tek sıfat verme zorunluğu olsa, en yakışanın "şirin" olduğu rahatlıkla söylenebilir!

Yusuf Ziya Ortaç, "Onda şeytan tüyü dedikleri nesneden çok bolu ve uzunudur. Onun içindir ki, onların sık sık dö-külüp zıyan olmasına aldırılmaz bile" derdi.

Ali Naci Bey'in, zaman zaman borcuna aldırışsız, sorumluluklarını umursamaz görüntüsünü, sanırım en güzel anlatan tarif bu, Ortaç'inkidir!

İlk dünya savaşından önce çıkardığı gazetede, Ahmed Haşım'ın yanı sıra fıkralar yazan Yusuf Ziya, aylar geçip de maaşlarından pek bir ses gelmemesi karşısında, biraz da Ahmed Haşım'ın arkasına saklanarak, patronun odasına damlar...

Ali Naci, her iki yazarı karşısında görür görmez öyle bir özlem, öylesine bir sevgi gösteriyle karşılar ki, şaşırıp kalırlar. Ve onlar bu şaşkınlık içindeyken, beriki açılır:

"Haşım!.. Haşım!.. O ne yazılar öyle... Okumaya valla! de billahi de doyamıyorum. Sen yalnız şirinin değil, hatta ben-

ce ondan çok daha ilerlerde, nesrin de piri, üstadı, şeyhi, şeyhülislamısın...”

“Ve ya sen Yusuf Ziya, seninkiler de ne yazı öyle!.. Valla geçen sabah Hidayet (eş) ben bu kadar tesirli yazı okumadım derken, heyecandan titriyordu...”

Söyler de söyler... Ve az sonra, bu kadar ateşli iltifatlar karşısında para durumları akıllarından uçmuş olarak dışarı çıktıkları zaman Ahmed Haşım, Yusuf Ziya'nın kolunu tutarak patlamadan kendini alamamıştır:

“Bak Yusuf Ziya, bizim terbiyemiz var ya hani şu terbiyemiz, galiba en büyük zaafımızı teşkil ediyor!”

Yusuf Ziya olayı anlatırken:

“O gün evlerimize gene ceplerimiz boş dönmüştük ama, kalplerimiz methiyelerle dolu ve tuhafır, sanki paralı değilsen de, her an olabılırmışız gibi bir rahatlık içinde!..”

Ali Naci Karacan, İran'ın Hemedan şehrinde doğmuştur. Türkiye'ye genç yaşta göçmüş ve kısa zamanda da kendini yazı alanında gösterebildiğine göre, hasımlarının o devrede pek sık kullandıkları “Acem Naci” sıfatından çok daha fazla, Türklüğe yakın olduğunu ispatlamıştır.

Onun “Hemedani” soyadını uzun süre kullanmasına, en çok takan ve takılanın mizah romancımız Hüseyin Rahmi olduğu bilinir. Sonunda o yılların en gürültülü kalem kavgasına da girmişler ve Hüseyin Rahmi Gürpınar hızını alamayarak bu kavgayı *Şekavet-i Edebiye* adlı bir kitapta toplamıştır. Hüseyin Rahmi'nin mizah dilinde Ali Naci'nin adı “Eşekçi Acem”dir. Karacan'ın kaleminde de Hüseyin Rahmi Gürpınar “Kocakanları güldürmek için kıcını yırtan bir mas-kara”.

Ama olayın dozunu çok artıran ve Ali Naci'nin Acemliği üzerinde adeta kalem değil, bir tırbuşon kullanırcasına bura bura duran Hüseyin Rahmi olunca, Naci Bey'in de tepesi atar ve o meşhur cümleyi kaleminden kaçıtırır:

“Evet, ben Acem'im, Acemliğimle de iftihar ederim. Siz Türkler aslında ne öğrendinizse biz Acemlerden öğrendiniz!”

O çağın, Ziya Gökalp'ten fıskıran ve tam olarak anlaşıl-mamış, Osmanlılıkla da ilgisi ve ilintisi bütün ipleri, organ-larıyla sapasağlam duran milliyet anlayışı içinde, bu cümle pek az infial uyandırmış ve hemen hemen gününde tesirini

kaybedivermişti ama, 1949 yılındaki *Tan*'da benim karşıma çıkarıldığı zaman çok sarsıldığımı inkâr edemem.

Hele pek çok rakıbin *Tan* adına dayanarak gazeteye sürmeye çalıştığı kırmızılığın üzerine, bunun yayılması, herhalde çok ağır olabilirdi. Acemlikle övünmek haydi neyseydi ama, Türklüğü küçümsemenin altından kalkmak sanırım kolay da değildi!

Kitabı bana gülerek getiren *Vatan*'dan Faruk Fenik'ti. Ballandıra ballandıra okuduğu cümlelerden sonra, "Şimdi gazeteye gidiyorum, öyle bir yazı patlatacağım ki, bakalım seninki ne yapacak?" demiş ve ardından eklemişti:

"Sen hiç karışmasan bence akıllılık edersin."

Bütün neşemin, keyfimin kaçtığını iyi hatırlarım. Bir aralık Ahmet Emin Bey'le konuşup konuşmamak arasında çok duraksadığımı, meseleyi önceden Naci Bey'e duyurmakta fayda mı, zarar mı olduğunu tartmakta da çok bocaladığımı unutamam!

Ama ertesi gün, daha ertesi gün ve bir ertesi gün daha gelip geçtiği halde *Vatan*'da hiçbir şey çıkmadığını görünce hayli şaşırdım. Ve bir daha bekleyip de gene bir şey olmadığını görmenin yarı rahatlık, yarı şüphesi içinde, *Vatan*'a uğramaya tam karar vermiştim ki, Cemiyet'in lokantasına gelen Sinan Korle imdadıma yetişmişti.

"Faruk yazıyı hazırladı" diyordu, "ama Ahmet Emin Bey yayımlanmasına izin vermedi."

Öyle rahatlamış, öyle sevinmişim ki, yemekten sonra Ahmet Emin Bey'e birlikte gitmeyi teklif ettim. Ama o gün Ankara'ya gideceğini öğrenince, tabii buna imkânım olmadı. Ve daha sonra Faruk Fenik'ten dinlediğime göre, Emin Bey Faruk'un yazısını duyar duymaz, "Bunu koymayınız" der, "durup dururken, demokrasi mücadelesi yapmakta olan bir arkadaşını korumakta ne anlam var? Birbirimize girmek yerine, demokrasinin önündeki engelleri yıkmakta beraber olmalı değil miyiz?"

Ve beni pek duygulandıran şu eklemeyi de hemen yapmış:

"Sadece Ali Naci'yi üzmemekle kalmayız. Bedii Faik Bey de herhalde çok üzülür ve zorlanır. Kaldırın bu yazıyı ortadan."

Ali Naci Bey bu olayı aslaa duymadı. Ercüment'e bile

hiçbir zaman söylemedim. Kavgacı bir yazar olmayan Naci Bey'in, Ahmet Emin Bey'e hiçbir vesileyle çatmasına da pek ımkân görmediğim için, bir nankörlük görüntüsü de ufukta yoktu. Nitekim böylece de sürüp gittiştir.

Yalnız bir yıl sonra Ahmet Emin Bey'le Ankara Palas'ta karşılaşınca, olayı bir cümleyle hatırlatıp teşekkür etmeme karşılık, her zaman mahcup tavırlı ve hafif sesli Yalman, gözlerini pabuçlarına dikerek, büsbütün zor duyulur bir sesle:

"Faruk'un çok yaramazlıkları vardır, bunu hatırlamıyorum bile..." demekle yetinmiştir.

Ali Naci Karacan, devrin geleneği gereği tabii gazete sahibi başyazarlardandı.

Ama hakçası, başyazarlığı, hiçbir iz bırakmamışken, gazeteciliği Babıâli'ye en sonunda *Milliyet* gibi bir gazeteyi bırakma başarsına gelip perçinlenmiştir.

Başyazarlarından bir tekının büyük akıls yaptığını ve unutulmaz olduğu söylenemez. Bunda, yazmaya daha az önem vermesi, hatta bazen hiç mi hiç vermemesi, büyük pay sahibidir şüphesiz! Ama gazeteciliğe, her türlü malın mülkün üzerinde bir önem tanınması, onu zaman zaman eşyasız bir kira evinde oturmaya zorlasa da, zaman zaman taksiden tramvaya geçirse de, sonunda *Milliyet* gibi bir gazeteyi Türk basınına armağan etme şerefine ulaştırmıştır!

Naci Bey'le iki yıla yakın beraber olduk. Aynı odada aynı masayı paylaşacak kadar... Bazen katıla katıla gülmenin neşe deryasında, bazen zır denilse ağlamanın eşliğinde mihlanıp kalmış bir sıkıntı ve kahır gayyasında olmuşuzdur ama, hiçbir zaman birbirimizi kırmamışızdır. İtiraf edeyim, benden ona zaman zaman saplanan kırıclık vardır da ondan bana yöneleni yoktur.

Ali Naci Bey, aslında bir keyif, sohbet, şaka, latife, nükte adamıydı. Ruh halı bu coşku tutamından pay alamadı mı, acısını yazarlığı hemen bırakmaktan veya isteksiz yazmaktan çıkarırdı!..

Gençliğinde, hemen her yazar gibi, şiir de yazdığını Yusuf Ziya'dan duymuş ve kendisine hatırlatarak, "Kuzum Naci Bey bir tanesini okusana" demiştim. Gözlerini karşı duvara dikip bir süre düşündükten sonra, dudaklarına muziplik

yapacağı zaman geliveren hafif bir tık titremesi arasında, Haşım'ın bir şiirini okumuş ve sonra, "Ne yapalım üstat, bû-yük şairler, hafızalarımızda öyle yer ediyorlar ki, bizim kü-çük denemelerimiz onların altında kalıp çoktaaan geberip gitmişler bile..." deytvermişti.

Sahi, Ahmed Haşım'le pek latif bir şakalaşması da vardır.

Biliyorsunuz Ahmed Haşım Bağdatlı idi ve o yüzden o da karşıları tarafından "Arap Haşım" olarak adlandırılır ve her polemikte bu tarafı başına kakılır.

Gene böyle bir yazı haksızlığını konuştuğları sırada, Ali Naci, kendisine, "Yahu Haşım" demiş, "senin de elin armut devşirmiyor ya, kalemin hepsinden de güçlü, verirsın ağzla-rının payını olur biter."

Ahmed Haşım bıkkınlık içinde, "Aman" der, "bilmiyor musun, keyfi kaldı mı ki polemğin? Ne yazsam karşıma ge-çip sen onu hacı fişfişlarına anlat tertibinden sululuklara gi-recek ve beni büsbütün çileden..."

Ali Naci'nin başına sallayarak bu defa, "Yahu sahi senin şu Araplığın da çok fena, o olmasaydı..." demesi üzerine de Haşım parlamıştır.

"Beyefendi hazretleri, bize Arap demeyi de artık Türklere bıraksanız..."

Bir garip tutumu veya huyu vardır ki, onu da söylemeden geçemeyeceğim.

Ne zaman gazetedeki istihbarat salonuna girse, arkadaş-ların ayağa kalkıp kendisine saygı göstermelerini hep gör-mezlikten gelir ve bırakın hatır sormayı merhaba bile deme-ye adeta üşenirdi. Çocuklar da tabii haklı olarak bu durum-dan rahatsız, hatta bir kısmı hırslı idiler.

Bir gün istihbaratta hepsinin tam kadro toplanmasını kolladıktan sonra yanlarına gidip bağdım:

"Bana bakın, bundan böyle patron buraya geldi mi, hiçbi-riniz ayağa kalkmayın, hatta yüzüne de bakmayıp başlarını-za kâğıtlarınıza eğin... Bir de böyle deneyelim ve bana kalır-sa tesirini hemen göreceksiniz."

Öyle de yaptılar ve ilk karşılaşmada ne oldu bilir misiniz? Naci Bey salonun kapısından birkaç adım ötede hepsini şö-y-le bir sūzdükten sonra, teker teker hatır sorup şakalaşmaya başlamasını mı?

“Vay Azız Bey, bu ne meşgûliyet, nasılsınız bakalım?”

“Vay Kadri Bey, görüyorum ki gözünüz incil dökülmekten başka...”

Arkadaşlar şaşırmışlar, beni kutladıktan sonra da hep böyle davranmışlardır!.. Ve tabii Naci Bey'den de daima karşılık gördüler.

Aşağıdan bakması fizikî gereği iken, kendini insanlara tepeden bakmaya ayarlamış bir tavır içinde olan kişi elbette ummadığı bir karşılık önünde sarsılabilir ve pekâlâ normale dönebilirdi! Nasıl ki öyle de olmuştur.

Ali Naci Bey, milyarder Paul Getty ve benzerleri gibi hemen hiç para taşımazdı. Ama öyle bir edası vardır ve hele bir malın fiyatını sorar veya bir taksiye binerken görseniz, öyle bir hali, etvarı vardır ki, ensesini biraz sıkarsanız pantolonuna milyarlar dolar sanabilirsiniz.

Nişantaşı'ndaki Emlak Caddesi'nden (şimdi Abdi İpekçi) bindiği taksiyle Sirkeci'ye Tan'ın kapısına geldiği zaman, taksiye binışı gibi, inişi de öyle azametli ve servet radyasyonuyla doludur ki, kapıyı para vermeden çarpıp binaya girdikten neden sonra şoförün ayılıp arkasından dalarak, kapı kapı onu aradığına çokook şahit olmuşuzdur. Daha tuhafını söyleyeyim, bu şaşkınlığın aynı şoförde birkaç defa görüldüğüne de çok rastladık.

Bunlardan bir tanesinin, “Yahu sen de biraz gözünü aç da inerken para iste” denmesine karşılık, “Amma yaptın abî, onda öyle bir fiyaka var ki, altımallah bu defa belki de beni paraya boğacak demekten kendini alamıyor insan” deyişini hep gülerek tekrarlamışızdır.

Ali Naci Bey şüphe yok enteresan bir patron, tatlılıkla gururu, azametle dostluğu ve şirinliği bir arada tutarken ucu garipliklere kadar uzanan bir adamdı. Bence iki güzel eserinden biri *Milliyet* ise, öteki, oğlu Ercüment'tir. Onda ki iyi, hem de çok çok iyi babalığa, oğlu tam bir hayr-ül halef olmakla karşılık vermiş ve gerçekten de babasının eseri kadar hatıralarına da hep itina ve saygı göstermiştir.

Ben *Milliyet*'ten ayrılmak zorunda olduğum zaman, Ali Naci Bey, maddî takat tükenmesinin de hayli altında idi.

DP'nin taze iktidarlığından faydalanarak, Ercüment'i İstanbul Sular İdaresi'nin idare meclisine yerleştirecek derece-

lere gelmiş, bu sıkıntıya baba oğul da sessizce göğüs gerebilmişlerdir!

O günlerde Ercüment'in eski Citroen'inin yolda arızalandığını görüp hemen yanına koşmuştum. Kucaklaştık. Ama O Sular İdaresi'ndeki görevi, biraz uygunsuz veya ağır bulacağımı mı düşündü, yoksa o sıkıntı sırasında bana içini mi dökmek istedi bir türlü anlayamadığım bir ruh hali içinde, "Ne yapalım, şu arabanın derlenip toparlanmasını bile Sular İdaresi'nden aldığımıza borçluyuz..." yollu bir şeyler mırıldanıyordu ki, "Bak Ercüment" dedim, "senin baban öyle bir adamdır ki, aslaa batmaz. Karacan'dır ama ad olarak, tabiat olarak ise karabataktır... Dalar ve az sonra çıkar. Şimdi dalma devresinde, göreceksin yakında çıkacak ve su yüzünde hem de neşe içinde görünecektir!"

Ercüment bu sözümü hiç unutmamış, yalnız babasının biyografisini yazan Sadun Tanju'ya anlatmayı benim unutmama üzölmüştü. Bu sitemine birkaç defa hedef olduğum, kusurumu burada olsun düzeltmeyi istediğim için şimdi sizlere tekrarladım.

Sonradan Güneş gazetesinin ve Gameda'nın yeri olan güzel binayı yaptırıp *Milliyet*'i oraya taşıdığı zaman, Ali Naci Bey beni de eserini gezdirmeye çağırmişti.

Kapıda Ercüment ile Nurettin Demirkol beni karşıladılar. Her ikisini de kucaklarken, Ercüment'in kulağıma, "İşte senin karabatak su yüzünde" deyişi hâlâ içimi ısıtır.

Demokrat Parti'nin iktidara gelişi değil ama, o derece büyük bir farkla gelişi, DP kurucularını bile şaşırtmıştı.

Bu sonucu tahmin edebilseler, birkaç ay önce Cumhuriyet Halk Partisi'nden bir kontenjan isteme iskandiline girebilirler miydi? Ve hele Faik Ahmet Barutçu'nun kahkahalar arasında, "Yalnız genel başkanınıza bir kontenjan tanıyabiliriz" küçümsemesine muhatap olurlar mıydı?

Aslında, milletteki DP sevgisine ve bağına bakarak ve yalnız bunları ölçerek hareket etmelerinin sonucudur o şüphe ve tereddüt!.. Bunun yanında hatta önünde, milletin yüreğinde iyice mayalanmış olan CHP nefretini de hesaba katabilseydiler, CHP'den kontenjan ummaz, ona Faik Ahmet Barutçu'nun kahkahasına rahmet okutan bir teklifi kolayca yapabilirlerdi!

Ama doğrusu ya, güven pozlarını takınmakta pek az vakit kaybetmişler ve hemen sanki bu sonuç yüzde yüz beledikleriymiş gibi davranmakta hiç kusur etmemişlerdir.

Buna karşılık, tam bir bulut sessizliği ve  l  evi hüznü karşı tarafta, CHP'dedir. Tulum  ıkma tafralarına seçim yaklaşıkça iyiden iyiye ısınmış olmanın ateşi, sonucun buzlamasıyla öylesine s n vermişti ki, hiç kimsede, CHP'nin büyüklü k  kl  hiçbir elemanında, ağız açacak hal kalmamıştı!

Sonuç karşısında birdenbire kim tarafından ortaya atıldığı belirsiz bir "beyaz ihtilal" lafı yayılmış ve pek çok da itibar

görmüştür. Aslında 27 yıllık CHP saltanatının kansız kavgasız ve sadece oyla çökmesinde şüphesiz duru bir beyazlık vardır ama, ihtilal yerine, devrim galiba biraz daha yakışanıydı ve ondan dolayıdır ki biz *Milliyet*'te "beyaz devrim"i kullanmışızdır.

Bu beyaz devrimin matematik şeması, gerçekten ürperticidir de:

Seçime iştirak yüzde doksana çok yakındı. DP 408 milletvekili alırken, 27 yıllık CHP iktidarı ancak 69 milletvekili alabilmiş, Millet Partisi'nin tek milletvekiline karşılık da bağımsızlar 9 milletvekili alarak, sayıyı tamamlamışlardı.

Seçim sonucunu bekleyip yayımladıktan sonra eve dönebilmiştik ama, birkaç dakika bile uyumak mümkün değildi ki!.. Telefon durmadan çalıyor, yorgunluğumuzun veya uykusuzluğumuzun farkında olmayan dostlar, arkadaşlar çat kapı eve doluyorlardı!

Saat öğleyi bulmadan alelacele bir duş alıp, matbaaya koştuktan başka çare bulamadım. Ama orası da tam anlamıyla ana baba günüydü. Bütün odalar, sofalar, antre, halkla dolu, "Şimdi ne olacak?" diye sorandan "İnönü'ye hesap sorulacak mı?" diye bağırana kadar, "Celal Bayar başbakan olmalı" diye haykırandan, "Maaşlara zam isteriz, bunu hemen yazın" diye kıvranana kadar neler yoktu ki!.. Bir aralık gürültü patırtı arasında Naci Bey ve Ercüment'le göz göze gelebildim. Naci Bey en alaycı tavrını takınıp, önüne çıkana "Monşer şöyle biraz çekil de işimize bakalım" diye diye yanıma gelebildi ve ilk sözü, "Üstat, bayılıyorsun şu miting kalabalığına, partici misin nesen? Bırak şunları da, Erci'yi de alıp hemen çıkalım" demek olmuş ve Ercüment'in koluma yapışmasıyla beni çekip sokağa çıkarması sayesinde derin bir oh çekip kösedeki eczaneye girivermiştim. Başım öyle zonkluyordu ki, eczacının verdiği aspirinleri yutarken Naci Bey alaycı halini sürdürüyordu:

"Üstat, bu Demokratlar halkı üstümüzden çekmenin yolunu bulamazlarsa, biz gazeteyi haftalar boyu çıkaramayız."

Ama tabii yalnız bizimki değil, az sonra bir kısmını gördük, bir kısmını da arkadaşlardan duyduk ki, CHP'yi destekleyen gazeteler dışında, bütün "refiklerimiz" halk coşkusunun kargaşası içindedirler.

Aksine CHP yanlısı "refikler" sanki ebediyen kapanmış gibi sessiz, ana kapıları ve bütün pencereleri, kepenkleri örtülü haldeydiler.

İlk korkumu Naci Bey ve Ercüment'le birlikte gittiğimiz Sipahi Ocağı'nda belirttim:

"Bu halk bir taşkınlığa başlar, coşkusunu gittikçe kabartarak sürdürürse, büyük felaket olabilir."

Herkes de aynı kuşkuda idi aslında!.. Ama saatler ilerledikçe gördük ki, bir iki önemsiz olay dışında hiçbir taşkınlık yoktur ve İstanbul'un mini mini valisi, duruma hâkim olmanın bütün tedbirlerini almıştır.

Ve Naci Bey'in evine gelip de hazırlanmış çayları yudumlarken, baba oğul her ikisi de, Meclis'in açılmasını benim izlemem konusunda öyle ısrarcı oldular ki, karşı koyamadım. Halbuki bence Naci Bey'in de gelmesinde yarar vardı ama o daha sonra Ankara'ya gitmenin doğru olacağına ısrar etti.

Seçim sonrası Ankara'sını, daha öncesini, hele Nevzat Tandoğan devresini bilmiyorsanız, öyle pek fazla yadırgamazdınız belki. Nihayet sokakları karmakarışık bir halk yığınıyla biraz fazla dolu, hemen herkesin biraz fazla gürültücü, biraz fazla şamatacı olduğu bir Doğu şehri havası ilk nazarda gözünüze batmaktadır, hepsi bu kadar!

Ama hayır, şayet eskisini biliyorsanız, bir ceket tersine çevirip giymek, bir pantolonu hatta yalnız tersine çevirerek değil, bir de paçalarından birini kısaltıp birini bırakarak bacağına geçirmek ne demekse Ankara böyle olmuş gibiydi!

Köylü kıyafetinin, işçi tulumunun dahi görülmediği anacaddelerinde, kavşaklarında, bulvarlarında şimdi tam aksine kravatlı kostüm azınlıkta, şapka tek tük, ütülü pantolon ender-i nadirat olmuş, yerlerini kasket, mintan, çarık, şalvar ve hepsinin beteri, at almış, öküz almış, manda almış, at arabası ve kağı almıştı!

Ankara Palas'ın tam karşısında Meclis binasının bulunması sayesinde daima sessiz ve تنها olan yolu, öylesine doluydu ki, gardan otele her zaman beş on dakikada aldığımız mesafeyi yarım saatte aşabilmiş ve bavullarımızı almaya koşan otel personeli kaldırıma yayılmış köylü vatandaşlara dakikalarca meram anlatmak zorunda kalmışlardı. Ben ilk başboşluk ve serkeşlik belirtilerinin sızısını o gün Ankara Pa-

las'a girerken duymuşumdur. Çantamı ister istemez bir vandaşın omuzuna çarpmış olan taşıyıcı Şevki isyanla, "Yahu biraz çekilin be!.." der demez birkaç kişi birden bağırmişti:

"Yavaş ol hemşerim, demokraaaasi var gayri!"

Artık bu teraneyi hep duyacağız!

Bir şoför, yolda önüne çıkan umursamaza kafasını camdan uzatıp bağırdı mı, cevabı hemen alır:

"Sus lan, demokraaaasi var!"

Tam aksine, bir yaya da, durdurduğu arabanın istediği yöne gitmek istemediğini görüp de sebebini sormaya görsün, cevabı hazırdır:

"Get lan, demokraaaasi var!"

Biz demokrasiyi, daha ilk gününden ezip yayarak bir macuna çevirdiğimizi anlayıncaya kadar, o halk ağzından aynı cıvıllık içinde sözde aydın kafasına atladı ve hâlâ orada kendi karakteriyle değil, girdiği kafanın ona verdiği şekille duruyor!..

Meclis'in toplanışı gerçekten görölmeye değeri. Hareket "muhteşem" diyemezsiniz, çünkü ihtişamdaki çok önce akla takılan gürültü patırtı idi. Çok coşkulu diyemezsiniz, çünkü "coşku"dan çok önce zihne çengellenen kargaşa idi!.. Ama halk ilgisi mi? O binanın parmaklıklarına kadar gelip dayanmıştır! Şayet polis kordonu olmasa, kürsünün dibine kadar taşıp dayanması da işten bile değildir!

Türkiye'nin dört bir yanından seçilerek gelmiş, hem de ülkelerinin tarihinde ilk defa gerçekten seçilerek gelmiş milletvekilleri, bir rüyadan uyanırcasına polis kordonu arasından Meclis'e girerken başlarını kaldırıp yapının pencerelerini adeta sayar gibi bakınıyorlar ve kapıdan yeni bir rüyaya dalarcasına gene mahmur giriyorlardı.

Bu geliş, birkaç gün sonra en anlamlı birkaç çizgiyle Kasım Küfrevi'den dinleyecektik. Ankara Palas'ın, bir kısmı devler için yapılmış sanılacak kadar iri berjerlerinde dinlerken, Küfrevi:

"O an gerçekten bir rüyadan yeni uyanmış gibiydik. Üstelik de gördüğümüz rüyanın aynen çıkıp, karşımızda durduğunu fark etmenin şaşkınlığı içinde! Bu ruh hali, kolay anlatılamaz, yaşamak lazım. Mesela ben yanımdaki doğulu arkadaş Yeredoğ Kişioğlu'na 'İyi ki yanımdasın da rüyada olmadığımı anlıyorum' dediğim zaman o hâlâ etrafına bakıp, 'Biz gerçekten burada mıyız, sen beni bırak da

onu söyle' diye mırıldanıyordu!"

Evet, bir inanılmazın gerçekleştiğini fark etmemek imkânsızdı.

CHP'nin 27 yıllık iktidarı, yaptıkları ve yapmadıklarıyla, getirdikleri götürdükleri, şanları, şerefleri, ayıpları, kusurları, marifetleriyle yıkılmış ve hepimizin aklına, "Bunu yapabildik ha?" sorusunun çengelini önce takmış, sonra da sanki koyuverdiğimiz büyük bir soluğun benliğimizde açtığı boşluğun şaşkınlığı başlamıştır!

Eski Meclis'in basın balkonunda hepimiz adeta tıka basaydık. Herkesin yüzü sapsarı, hemen herkesin gözpınarları taşmaya hazır... En çok ağlayanımız Ahmet Emin Yalman. O kiminle selamlaşıp el sıkışsa gözyaşlarını tutamıyor ve heyecandan titreyen dudaklarından ancak fısıltılı sevinç cümleleri dökülebiliyor.

Basın bu, rivayetsiz, mırıltısız olur mu? Bu arada kabineyi kuran kurana... Bakanlıkları dağıtan dağıtana! Celal Bayar kuracak diyenden, Adnan Menderes'in partinin başına geçeceğini söyleyene kadar neler yok ki!..

Biz Meclis'e Celal Bayar geldikten sonra girmiştik. Bayar seçim sırasında bindiği ciple gelip, halktan büsbütün büyük alkış almıştı.

Ama onun bu jestine en anlamlı reaksiyonu bence ince bir mizah belirtisi olarak, yanımızda bizimle birlikte kapıya yürümekte olan Konya milletvekili o sevimli Muammer Obuz vermiştir:

"Aaaa... Ciple geldi yoksa biz hâlâ kazanmış değil miyiz?" deyivermişti!

İktidarla birlikte resmî saltanatın, cafcacın ve gösterişin ille de başlaması gerektiğine inanmak, ancak bu kadar zarafetle hicvedilebilirdi sanıyorum!..

Nitekim Bayar'ın bu gösterisi de bir defalıktır ve klasik anlayış hemen yerine oturuvermiştir.

Kurucuların diğerleri, bu kadarcık bir tevazu kırıntısını bile akıllarına getirmemişler ve motosiklet koridorunu ertesi gün geçtikleri her yere taşımışlardır...

Ama tabii o ilk günün heyecanı içinde, kimsede ne bunu düşünecek hal, ne de görebilecek göz vardı. Ankaralı meslektaşların bizleri misafir sayarak iltifat etmeleri sayesinde biz

üç arkadaş, Şevket Rado, Kadri Kayabal ve ben basın balkonunun en önüne oturtulmuştuk ve böylelikle salonu pek rahat görebiliyorduk. Aslında salon dolu ve gürültü ayyuka çıkmış bulunuyordu ama, DP saflarından kimsenin, öpüşüp koklaşmak, sarılıp şakalaşmak ve uykudan şen şakrak uyanmış çocukların neşesi içinde yüksek sesle yirmi adım ilerdeki bir arkadaşına seslenmek dışında, yaptığı hiçbir şey yoktu. Yalnız pek küçük bir azınlık halinde Meclis'e gelmiş olan CHP'liler süklüm püklüm oturuyorlar, berikiler ise oradan oraya dolaşıp duruyorlardı!..

DP sıralarının bir kenarında, DP listesinden bağımsız olarak seçime katılıp da seçilmiş bulunan bir Nadir Nadi oturmuş, hafif bir tebessümü dudaklarına ebediyen ilıştirmişçesine, etrafı seyrediyor, arada bir yanına gelip elini uzatan bir milletvekiline, poposunu hafifçe kaldırarak karşılık verdikten sonra gene oturuveriyordu. Sağımdaki Şevket Rado'ya, "Mesleki iltimas falan değil ama gene de en kibarı, en ağırbaşlısı işte bizden biri" deyişimi duyan Kadri, "Haklısın" demişti, "içlerinde prens gibi duruyor valla."

Bir aralık gözlerimiz diğer "bizden olanlar"ı da fark etmedi değil! Ziyad Ebüzziya oradaydı... Cihat Baban oradaydı... Bahadır Dülger oradaydı... Konyalı Saffet oradaydı... Hepsi de (Cihat Baban hariç) basın balkonuna el sallamayı da ihmal etmediler. Bu sırada yerlerine oturmayı yeğleyenler de oluşmaya başlamıştı. O Meclis'in enteresan simalarının hiç şüphesiz başında olan Kâzım Taşkent kendisi gibi Manisa'dan seçilip gelmiş olan milletvekillerini etrafına toplamış ve bir köşeye yerleşmişti. Bu milletvekilleri arasında sonradan çok seveceğimiz Şemi Ergin'i iyi hatırlarım. Bizim Konyalı Saffet de ayrı grubun malı değildi ama, galiba biraz Şevket Rado'nun, biraz da eski gazeteciliğin rûzgârıyla Manisa grubunun içinde yer almış gibiydi.

Ve işte bu kargaşa bir süre sürdükten sonradır ki, birtakım ikazların ve sağı solu yatıştırmaya başlamış bazı akıl zevatın uyarmaları etkisini gösterdi ve herkes yerine oturuverdi.

Ressam Goya, tablosunu yapacağı düşese, "Madam bana bir defa bakınız" dedikten sonra ekler:

"Artık ebediyen hep böyle bakacaksınız."

O anda yerlerine oturmuş bulunan bütün bir Demokrat

gruba da o gün, "Oturdunuz ya, artık ebediyen hep böyle kalmak isteyecek ve böyle kalmak için yapmadık bırakmayacaksınız" dense yeriymiş ama o sırada buna hangimiz inanabilirdik ki?

Hatta bu kimin aklına gelebilirdi ki? Daha bu sabah Ankara Palas'ta gazetecilere, "Halk seçti geldik. Yarın seçmezse aynı rahatlıkla gideriz" diyen Sıtkı Yırcalı değil miydi? Ve Bayar'ın görev alması ihtimalini öne sürüp, "Pekiy o takdirde DP lideri kim olacaktır?" sorusuna, "Lideri seçtik ya, halk değişmez liderimizdir! O ne derse olacak, ne isterse yapılacaktır" diyen Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu değil miydi?

Ama bu inanç yalnız Demokratlardan bizlere doğru akıyor da değildir haa... Bizler de aynı duyguda en az onlar kadar dirençliyiz. Hatta içimizde önlerine geçip de "Yahu bu çocuklardan yolunu şaşıran olsa, seçmeni kulağına yapışır, o yapışmazsa ailesi, o da atlarsa bizler öylesine sarsarız ki doğduğuna pişman olur" diye düşünen ne birdir ne de iki, çoğunluktur!

Sigara içmek üzere, dışardaki küçük terasa çıktığımız zaman Ahmet Emin Yalman sevinç gözyaşları arasında aynı inançta olanların adeta tercümanı gibiydi:

"Bu çocuklardaki neşenin kaynağı" diyordu, "halk tarafından seçilmiş olmaktan ibarettir. Demokrasi bunu tattırır ve bu tadı alan artık halkı bırakamaz, halk sevgisini kazanmaktan vazgeçemez!"

Rahmetli İsmail Habip'in bize Türkçe derslerinde "arifane tecahül"e örnek olarak gösterilen bir cümlesi aklıma takılıyor:

"Namlularımızın mı yivleri aşınmış, yoksa gözlerimizin mi ferisi sönmüştü, bir sabah baktık düşman Çanakkale'ye gelivermiş."

İşte başlangıçta, 1950'de, bizim de aklımız duygularımızın altında, duygularımız da mecralarının içinde değil, bulutların tepesinde olunca, böyle ahkâmları öylesine rahatlıkla kesiyor ve kesenlere de öyle bayılıyorduk ki, gerçek kim bilir nerelerden bizlere dil çıkarıp gülüyordu!

O Meclis'in en yaşlısı olması dolayısıyla, açılış başlangıcının ve yenin töreninin Hüseyin Cahit Yalçın üstadın başkanlığında yapılması gerekiyordu! Diyebilirim ki, Cahit Bey, Meclis başkanlığına gerçekten çok ama çok yakışan fiziğine

rağmen, bir yeis ve üzüntü heykeli halinde kürsüye geldiği zaman, sadece CHP'nin ruh haletini temsil etmiyor, Demokratlardaki çok aşırı neşenin ve coşkunun dengelenmesini sağlamak için de, sanki böyle davranmak zorundaymış gibi görünüyordu.

Nitekim kırık, adeta parça parça bir sesle, "Bu kürsüye seçilerek değil, yaşımın gereği olarak hasbelkader gelmiş bulunuyorum. İctüzüğe uyarak milletvekillerinin ant içmesi için sizleri kürsüye çağıracağım" der demez, kâtibe başıyla işaret etmiş ve divan kâtiplerinden birinin ad okumaya başlamasıyla birlikte, o da getirdiği kitabı açarak okumaya koyuluvermiştir. Artık sanki Meclis'te değildi, hatta hatırladığına göre bir elini de şakağına dayamış ve iyiden iyiye kendini kitaba bırakıvermişti!

Ama DP acemiliği öylesine taze ve DP coşkusu öylesine hiçbir şeyi görmez ve göstermez haledir ki Cahit Bey'in, herhangi bir parlamentoda bir başkanın yaptığı görülmemiş şu biraz da hakaret kokulu kayıtsızlığını kınamak, hiç değilse belirtmek, kimsenin aklına bile gelmemiştir.

Demokratlar yemin sırasının kendilerine gelmesini heyecanlı kıpırtılar ve sırası gelene indirilen ense şaplakları arasında bekliyorlar ve yemini tamamlayıp kürsüden inerken, Meclis tabanına değil, cennet zeminine basmış gibi mest, yerlerine dönüyorlardı!

Başkanlığa Koraltan'ın seçilmesi üzerine, yerini asıl başkana bırakırken Hüseyin Cahit Bey'in ferahlığı da yüzünden okunuyordu.

Yıllar ve yıllar sonra Hürriyet Tepesi'ndeki evinde bu anı şöyle anlatacaktır:

"İnanılmaz, o kürsüden kurtulacağım anı, Malta'da sürgünden kurtulacağım günden daha çok istedim. Bence bir insana yaşının oynayacağı en istenmez oyunların başında böyle bir başkanlık mecburiyeti gelir."

Koraltan Meclis başkanlığına seçilir seçilmez, Hüseyin Cahit Bey'in atlatılmış sıkıntısına karşı, bu defa Meclis'in sıklıkla gereğine inanmış gibi, saçma sapan, haştan aşağı anlamsız övünüş ve gerinişlerle dolu bir nutuk attı.

Az önce Cahit Bey'in kürsüde kitap okumasına, "Bana kalırsa bu, parlamento tarihinde bir ilktir" demis olan Şev-

ket Rado'nun kulağına eğilip, "Bana kalırsa, işte bu da bir ilk olsa gerek, parlamento tarihinde bu derece boş bir palavracılık da görülmemiştir" demekten kendimi alamamıştım!..

Rahmetli Koraltan hep böyle de kalmıştır.

Hatta yıllar geçtikçe ve mesela Falih Rıfkı Atay gibi aşılmaz bir tanık da aramızdan göçüp gidince, Atatürk'le dahi arkadaş oluverdiğini gördük!

"Bir gün Atatürk'e dedim ki, paşam sen böyle yapacağın..."

"Atatürk bir gün beni çağırıp, 'Bak Refik yavrum...' dedi..." yollu atmaları, hiç başına kakılmamış, hiçbir zaman da galiba ciddiye alınıp üzerinde durulmamıştır.

Refik Koraltan'ın Meclis başkanlığına seçilmesinden sonra, sıra kurucuların başına, Bayar'a gelmiş, bu defa o cumhurbaşkanlığına, ardından Menderes hem başbakanlık hem parti başkanlığına, sonra da Köprülü dışişleri bakanlığına oturuvermişlerdir.

Adnan Menderes, yanında Bayar olduğu halde, *Tan* gazetesinde bize, "Biz ikbal peşinde değiliz, iktidara gelirsek hiçbirimizin görev almadığını göreceksiniz" diye pek açık ve seçik konuşmuş, bizler ve tabii başkaları da, bunları gene pek açık ve seçik yazmıştık ama, iktidar şartları meseleyi işte tam tersine getirip düğümlenmişti. Ama ben gene de Ankara'dan gazeteye gönderdiğim küçük fıkrada takılmadan duramamıştım:

"Bir iktidar kuşu varmış.

Bu vurmuş.

Bu yolmuş.

Bu pişirmiş.

Bu yemiş.

Ve bu da mektepten gelmiş, 'Hani bana? Hani bana?' demiş" diye başladıktan sonra tamamlıyordum:

"Mektepten gelenin kim olduğunu sormayın artık, herkes olabilir, biz millet diyelim olsun bitsin!.."

Bu, benim DP iktidarına ilk muhalefet yazımdır. Ondan sonra arkası yavaş yavaş geldi!

Aslında Adnan Menderes'in ilk kabinesi çok beğenilmiş ve her türlü övgüyü de hak etmiş durumdaydı. Özellikle sağlık bakanlığına Prof. Dr. Nihat Reşat Belger gibi bir dirayetlin,

millî eğitim bakanlığına Avni Başman gibi tavizsiz bir eğitimcinin, bayındırlık bakanlığına Korg. Fahri Belen gibi bir dü-rüstlüğün, millî savunmaya Refik Şevket İnce, gümrük ve te- kel bakanlığına Ekrem Hayri Üstündağ gibi sevilen ve geç- mişleri tertemiz şahsiyetlerin getirilmiş olması, kabineyi asıl Celal Bayar'ın kurması gerektiğini söyleyen hafif buruklarla, Adnan Menderes'in sadece parti başkanlığında kalmasını daha uygun bulan bazı homurtucuların dahi ağızlarını tıka- mış ve onlara bile rahat nefes aldırması.

Hakçası istenirse, Adnan Menderes, on yıllık iktidarı bo- yunca böylesine tasvip görmüş bir kabineye yaklaşabileni dahi bir daha kuramamış ve daha hazini, en tahammülsüz davranışı ve daha seçtiği gün pişman olmuşçasına kaçmala- rı için yapmadık bırakmayışı da hep bu beğenilen ve sevilen kişilere rastlamıştır.

Daha bu ilk adımında da, demokratik bir başbakanın çok bir Tiran olma meylini, anlayabilenlere, pekâlâ göster- miş de bulunuyordu!

İlk despotluk çıkışı millî eğitim bakanı Avni Başman'a ya- pılmıştır. Menderes, kendisine durmadan telkinlerde bulu- nan bazı DP ileri gelenlerinin tesiriyle Teknik Öğretim Genel Müdürü Rüştü Uzer'in görevden alınmasını, önce hafiften istemiş, sonra sesini yükseltmiş ve daha sonra Başman'ın "Hiçbir kusuru yok, aksine son derece yararlı" demesi karşı- sında, küpüne bindiği gibi tepesine boşalıvermiştir! Avni Başman her şeyden önce bir haysiyet ve vakar adamıydı. Bir saniye duraksamadan görevi küpün içine tıkıp çekilivermiş- tir! Aynı akşam Ankara Palas'ta gazetecilere, "Prensip uyuş- mazlığı, hepsi bu!.." demekten öteye de geçmemiştir.

Arkasından, istifayı basan Nihat Reşat Belger de gazeteci- lere fazla konuşmadı. O da "Prensipte anlaşılamazsanız çekil- mekten başka çareniz yoktur" demekle yetinmişti. Onun prensip anlaşmazlığında da müsteşarının görevden alınması- nın başbakanca istenmesine karşı koymak yatıyordu. Ve bu müsteşardan da Adnan Menderes'in çevresini saranlardan başka rahatsızlık duyan yoktu! Yalnız Belger, gazetecilere prensip demiş başka bir şey söylememiştir ama istifasında, "Eğer mesuliyetini taşıdığım bir bakanlıkta kendi müsteşa- rımı dahi kendim seçemeyecek ve emirlerle değiştirebilecek-

sem, bakanlıkta duramayacağım açıktır" diye yazdığı *Ulus* gazetesinde çıkmış ve tekzip de görmemiştir.

Hüseyin Cahit birkaç ay sonra *Ulus*'taki başyazılarında artık daha çok bunları işleyecek ve DP'ye karşı bir muhalefet rüzgârının yavaş yavaş esmeye başladığını hep belirtecektir.

Az sonra, rüzgâr denilen bu muhalefet esintilerine, istifayı basan Refik Şevket İnce'yi, Ekrem Hayri Üstündağı ve Fahri Belen'i de katmak zevkini tadacaklar. Böylece de Menderes'in ilk kabinesindeki asıl güven ve beğeni unsurlarının hepsinin ayrıldığını görme sıkıntısı ve üzüntüsü de bizlere düşecektir!

Benim Ankara'da biraz uzunca kalmamın bir sebebi o günlerin tadına doyulmaz hareketliliği ise de, öbür sebebi, Kadri Kayabal'ın kurulmasında önayak olduğu "Türk Haberler Ajansı" hikâyesi idi. Aslını isterseniz, Kadri Kayabal, CHP'nin iktidardan nasıl olsa devrileceği inancıyla seçimlerden az önce, bir yeni haber ajansına ihtiyaç olduğunu ve hele CHP'den sonra o partinin malı sayılan Anadolu Ajansı'nın büsbütün antipatik olacağını söyleyerek, bu yeni ajansı birlikte kurmamızı istemişti. Kendisine buna vakit ayırmama imkân olmadığını söylemem üzerine de, "Sen 1 000 lira koy ve bir de adını statüye genel müdür olarak koymama izin ver yeter" demiş ve benden hem parayı hem de izni alıp ajansı gerçekten de kurmuştu. Ve işte şimdi de Ankara'da kadro yapıyor ve İstanbul'da kurduğu kadronun asıl Ankara ile güçleneceği inancıyla da koşturup duruyordu.

Her gün, benim artık İstanbul'a dönmem gerektiğini söylememe karşılık da, "Bugün son, arkadaşları hazırlıyorum, yarın bir toplantı yaparız, akşam trene yetişirsin" diyerek de beni oyalıyordu.

Nihayet önce, Mehmet Kemal, Savlet Altuğ, Kadri, Nurullah Barıman ve ben toplanıp biraz konuşabildik ve arkasından da gene Kadri'nin tertibiyle arabaya atladığımız gibi Çankaya'da bizi kabul edecek Celal Bayar'a koştuk!

Türk Haberler Ajansı'na bundan başka bir katkı olmamıştır. Bayar'la beraber bir tarafında Kadri'nin durduğu, bir tarafında benim durduğum iki fotoğrafla, Savlet gibi sevimlinin sevimlisi bir arkadaşı tanımış olmanın ötesinde de bir

kazancım olmadı. Olamazdı da, her şey Kadri'nin çabasından ibaretti. Yalnız o ne zaman benden yapmamı istediği bir şey olmuşsa, çoktaaan kâğıt üstünde dahi ayrıldığım halde "Sen kurucususun" demeyi elden bırakmamış, ama ben la-tife yollu "Getir bakalım şu hesapları..." diye ne zaman takıl-sam hemen diklenmiştir:

"Sen çekileli ohohooo köprülerin altından geçen sular de-nizi taşırdı, denizi!.."

Burada Savlet Altuğ'u sevgi ve saygıyla anmadan gı çeme-yeceğim. Bizim ajansa geldiği günkü hareketliliğini, zindeli-ğini ve mücadeleciliğini, Hariciye'ye geçip büyükelçiliğe ka-dar yükseldiği devrelerde de hep taşımış olan Savlet'i, galiba gene bu hareketliliği ve zindeliği aramızdan aldı. Son görevi Çekoslovakya büyükelçiliğinde, bahçesindeki bir ağacı bu-darken düştüğü haberini aldığım zaman içime çöken acı hâ-lâ derin bir sızı halindedir.

İhsan Sabri Çağlayangil'in özel kalem müdürlüğünden, Londra başkonsolosluğuna atandığı zaman, Londra'daki konsolosluk göçebeliğini bugün malımız olan bina rahatlığı-na çevirmek için nasıl çırpındığını yakınları iyi bilirler. Bu-gün Londra'ya atanan her başkonsolos veya konsolosluk elemanı Savlet'i rahmet ve şükranla yâd etmektedir.

Bir muzipliğini de hemen burada aktarıvereceğim:

İhsan Sabri Bey'in özel kalem müdürü iken, bakanını zi-yaret etmek istediğimi söyleyerek, bana bir randevu ayarla-masını istemiştım. Beş on dakika içinde Savlet beni araya-rak, ertesi gün 11'de beklendiğimi bildirdi.

Tam randevu saatinde onun odasına geldiğim zaman da, bir dakika beklememi söyleyip, bakanın odasına girmesiyle çıkması bir olarak döndü ve ara kapıya açarken, "Buyur bekliyor" dedi.

İhsan Sabri Bey'in odasına girdiğim zaman ise adamakıl-lı şaşırdım. Kırk yıllık tanıdığım, sevdiğim İhsan Sabri Bey ağzı bir karış açık bana bakıp kalmış ve neden sonra silkinir gibi, "Yahu Bediiciğim senin geleceğini değil... Dur bakayım yoksa sen misin o?" yollu bir şeyler mırıldanıyordu ki, ben Savlet'in bir muziplik yaptığını hemen fark ettim. Nitekim az sonra İhsan Bey'in onu çağırmasıyla iş anlaşıldı. Savlet ba-kandan randevu alırken, "Efendim" demiş, "benim eski pat-

ronum sizinle birkaç dakika görüşmek istiyor, kendisini tanımazsınız, benim gazetecilik devremde onun yanında çalışmışım. Sizi rahatsız etmeyeceğinden de emin olunuz.”

İhsan Bey de, “Eh birkaç dakika görüvereyim adamcağızı, Savlet'i kıracak değilim ya...” diye düşünerek pekiy deyi-vermiş!..

Savlet'in getirttiği kahvelerimizi içerken, “Valla” diyordu, “aklıma Ankaralı mankaralı birtakım gazetecileri getiriyordum da, seni dünyada düşünememiştim bile!..”

Ama Savlet'in bu muzipliği, Londra konsolosluk binasının ihtiyaçlarını İhsan Bey'e çok defa da birlikte anlatmak fırsatını bize verdi ve bunu sanırım iyi de kullandık!

İstanbul'a dönerken, trende hemen bütün yolcuların DP'nin "mürüvvetini" seyre gelip de neşe içinde dönen "dügüncüler" olduğu hemen anlaşılıyordu.

Particiler, bazı işadamları, emekli kodamanlar, birkaç sanatçı ve tabii DP'nin İstanbul teşkilatının ön plandaki elemanlarıyla, odaların, sofaların başkanları ve yardımcıları...

Yataklı vagonların Ankara bürosundaki sevimli Turgut olmasa, her gün ertelediğim yeri, kolay kolay yeniletemezdim ama, Turgut yalnız içten bir gazeteci dostu değil, aynı zamanda da bir gazetecinin, *Hürriyet*'in acar foto muhabirlerinden Rüçhan'ın ağabeyi idi. Çok nazımızı, kaprisimizi çekmiş, hepsine de tebessümünü bozmadan katlanmıştır. Hele o günlerin yataklı vagon sıkışıklığı sırasında, benim kararsızlığıma katlanıp, her gün yerimi koruyabilmesini unutamam!.. Sadece son gün "Artık tekerlek üstüne düşersen, kusur benim değil" diye takılmış, ama gene de ne yapıp edip, kompartımanımın tekerlek üstüne denk gelmemesini sağlamıştı!

Yataklı vagonlar, o devirde, hâlâ bilhassa Ankara-İstanbul ulaşmasının en gözdesidir. Uçak, henüz Avrupa seferlerinde dahi sonradan pır pır adını taktığımız pervaneli, çift motorlu, küçücük bir imkânın darlığı ve hatta güvensizliği içindedir. Karayolları gerçı bir buçuk yıldır hızla örölmektedir ama, ne öyle programlı otobüs seferleri vardır, ne de güvenli bir araç miktarı eldedir!

Geriye yalnız tren kalmakta, onun da, akşamdan ertesi sabaha kadar süren uzun yolculuğuna katlanabilmek için elbette yataklısı tercih edilmektedir.

Yahya Kemal'in Cumhuriyet'in ilk yıllarında, "İki vagonluk aydınımız vardır, bunlardan bir dolusu Ankara'dan İstanbul'a giderken, öbürü İstanbul'dan Ankara'ya gelir" diyerek, kadrosuzluğumuz kadar, Ankara'nın henüz yerleşilme-ye pek uygun bulunmadığını da anlatmak için kullandığı trenimiz, artık bir kadro fakirliğini anlatmaya pek elverişli değilse de, başkente ulaşmanın hâlâ baş tacıdır!

Türk politikasında, iki "mekân"ın önemi, asıl görevlerinin çok üstüne çıkmış sayılabilir:

Biri Ankara Palas, öteki de Ankara-İstanbul arasındaki yataklı vagonların lokantası!..

Her ikisinde de alınan nice karar, varılan nice sonuç, parlamentolara ışık tutmuş, hatta bazen onlardan önce, memleket kaderine gelip oturacak ağırlık kazanmıştır.

Artık iki vagon dan çok fazla aydınımız vardı ama, etkileri veya tepkileri kolayca kanun, çabucak karar olabilecek politikacılarımız, iki vagonu veya bir küçük otelin bir büyük salonunun birkaç köşesini dolduracak çokluktan, elbette fazla değildi!

Ama yalnız politika değil, şu Vagon-Lits'te veya o Ankara Palas'ta edebiyata ve sanata dair de az konuşma, az kavga olmamış ve nice acı tatlı sonuçlara varılması az görülmemiştir.

Mesela Ahmet Muhip Dıranas, Tevfik Fikret'in incelediği kitabını, saatler ve saatler süren bir gece sohbetinde dostlarının ısrarları üzerine Ankara Palas'ta yazma sözü vermiş ve edebiyatımıza kazandırmıştır. Adnan Menderes de, dargın haldeyken iktidara geldiği Burhan Belge'yi, Ankara treninin restoranında affetti ve hemen "Radyo Gazetesi"nin başına oturtuverdi!..

Atatürk'ün Ankara Palas'ta bir yazısına çok ama çok sınırlanarak haşladığı tarihçi Ahmet Refik'i daha iktidara geçtikleri gün, gazetecilere istihfafla hatırlatarak, "Artık bir daha bu ülkede hiç kimse, hiçbir ferdi masanın üzerine çıkararak 'Ben eşeğim' diye bağtıramayacaktır" diyen Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu güya Atatürk'ü iğnelemiştir ama, birkaç yıl sonra aynı Ankara Palas'ta, "Ben istersem odunu bile millet-

vekili seçtiririm" diye gürlemiş olan aziz arkadaşı Menderes, kendisine hatırlatıldığı zaman aynı gazetecilere, "Ne söyleyeceğimi bilemiyorum, haklısınız, Atatürk'ün ruhundan özür dilemekten başka çarem yok" demek zorunda kalacaktır.

Ankara Palas'ta Atatürk devrinde, başından fesi alınıp atılarak azarlanan yabancı elçi vardır. Görevine bir balodaki sohbet sırasında son verilen parti genel sekreterleri vardır.

Falih Rıfki Atay, "Şu berjerlerin, şu avizelerin, duvarların, aplıkların dilleri olup da bir çözümlerse, anlatacaklarına hiçbir macera romanı yetişemez" der ve sonra birkaç küçük örnek verircesine anlatırdı:

"Bir Cumhuriyet balosundaydık. İsmet Paşa yeni başbakan olmuştu... Az önce bir sefire ile dans edip, masaya dönmüş olan Atatürk, İnönü'nün derin düşüncelere dalmış ve bu yüzden biraz da oturduğu yerde yayılmış haline şöyle bir baktıktan sonra, 'Sen dans etmez misin?' diye sordu. İsmet Paşa'nın 'Etrafta iyi dans edenler var, ben bu işin fazla ustası değilim, hatta hiç ilerleyemedim denebilir' demesi üzerine de, çok güzel dans etmekte olan bir genci masaya çağırarak, 'Size' dedi, 'bir görev veriyorum, paşa hazretleriyle mutabık kalacak ve kendilerinin emrettiği gün ve saatlerde dans derisi vereceksiniz!'

Genç kıpkırmızı olmuştur. 'Emredersiniz' dedikten sonra da İsmet Paşa'nın önünde hafifçe eğilerek, 'Emrinizdeyim paşam' deyip beklemiştir. Ama İsmet paşanın o anda ne randevu tespit edecek bir hali ne de buna isteği vardır. Ne yapmıştır bilir misiniz? Atatürk'e doğru biraz sokularak:

'Paşam, bence maarife yeni bir umum müdürlük gerekiyor, bunun hazırlıklarına başlamadan önce fikrinizi almak...'

İşte bu sırada Atatürk'ün söylediğini Falih Rıfki Atay, hep biraz durup ara vererek ve hangi sözü tesirli kılıp ön plana geçireceğini bilen belagat ustalarına has vurgulama içinde naklederdi:

"Devlet işleriyle dans etmek de elbet bir hünerdir çocuklar, paşa bize bunu anlatmak istiyor zannederim."

Ankara Palas, alçacık boylu, dışına da, içine de hafif bir zarafetle Doğu havası verilmek istenmiş mimarisiyle, bugünün ölçülerine göre, bir başkent oteli değil, ancak bir kasa-ba oteli olabilecek nitelikte bir yapı idi!..

Günün ihtiyaçları düşünülerek, hacmine göre pek büyük bir lobisi ve gene gerçekten büyüyüp küçülebilmesi bölme-lerle ayarlanmış geniş salonları olan bu ilk "Ankara lüksü"ne kavuşulduğu zaman, Atatürk'ün çocuk gibi sevindiğini yakınları hep söylemişlerdir.

Birincinin yetersizliği karşısında hemen yapılan Meclis binasının tam karşısında olması ona bir çeşit siyasî kulüp, sosyal kulüp hüviyetini de hemen kazandırmış ve Parlamento'nun her mesai sonrasında, bir milletvekili akınının ona akmasını sağlamıştır. Hele heyecanlı celse sonlarında, gazeteciler ve haberciler için öyle büyük kaynaktır ki, celse heyecanları henüz sönmeden yakaladıkları politikacıların daha kolay konuşacaklarını bilmenin rahatlığı ve bazen telaşı içinde hepsi hemen oraya koşarlar...

Ankara Palas'ın bir ikisi dışında, öyle ahım şahım odası da pek yoktur. Bir defa pek az odada banyo vardır. Banyolar koridorda, boşalmaları kollanarak kullanılabilir. Banyolu odaların da, hantal küvetlerine ve konulduğu tarihten beri yenilenmemiş batarılerine bakarsanız, gene bugünün ölçülerine göre, kendinizi bir Balkan kasabasının otelinde sanabilirsiniz!.. Yalnız mimarının koyduğu günden beri durduğu intibakı veren perdeleri ağırdır ve hayli de güzeldir. Demokrasiye ve Amerikalıların ülkemize görevli gelişlerinin pek çoğalmasına kadar bu perdeler hayli temizdi de... Ama müdür Levy'ye veya yardımcısı Jack'e bir türlü anlatamadığımız "pabuç bezi" ihtiyacı karşılanmadığı için, o furyadan sonra etekleri pabuç silinmesinden boyandı ve kirlendi!

Ama oda konforu ne derece az olursa olsun, Ankara Palas, hele yazarlar için adeta bir konu meşheri gibiydi ve bu niteliğini 1960 İhtilali'nin az sonrasına kadar taşımıştır. Denebilir ki, tek parti devrinde elmas iken, çok partili, daha doğrusu DP iktidarlı devrede de bu niteliğini korumuş ve ihtilalle birlikte, Türk siyasî hayatındaki yerinden hoşnut olmayan bir bıkkınlık ve yorgunluk içinde, kendisini çekivermiştir!

Ankara Palas'tan yeri geldikçe daha çok bahsedeceğimiz için bu kadarlık bir saplamayı yeterli bularak, ben gene Ankara trenine dönüyorum. Zira Ankara yataklısının önem yitirışı, Ankara Palas'tan çok önce olmuş, birinciye yaşatıp can-

lı tutmakta büyük rolü olan Demokrat iktidar, bu ikincide, hatta silici, önem kaybetmesini adeta teşvik edici olmuştur.

Çünkü DP'nin bayındırlık sarası içinde ilk ağırlık, karayolları şehvetiydi!.. Savaş yıllarında hemen her şeyin yokluğunu çekmiş olan halkı, birdenbire her şeyi bulabilir hale getirme heyecanıyla dalınan liberasyon furyasıyla da ithal otomobil akını başlayınca, bu akın o karayolları şehvetinin üzerine konur konmaz, trene elbette ancak düdüğünü çalarak hayatımızdan uzaklaşmak düşmüştür!

Aslında Adnan Menderes yataklı vagon yolculuğunu ve vagon restoran muhabbetini sevip tutabilseydi, Ankara yataklısı yine de önemini en az Ankara Palas kadar koruyabilirdi. Ama bütün kadrolarını uzun süre ağzının içine baktırıp, ne yaparsa onu yapmak, ne giyerse onu giymeye çabalamak gibi bir sıtmaya uğratmış olan DP lideri, treni sevmiştir. Hayır yalnız vakit kaybı saymak, uzun bulmak yönünden değil, biraz çabuk sıkılan tabiatından, biraz kara yolları coşkusundan sevmemiştir.

Samet Ağaoğlu'ndan dinlediğimize göre, trenin penceresinden karanlığı görmekten, ıssızlığı ve kapkara bir boşluğu, arada bir de olsa seyretmekten hiç hazzetmezmiş!

Samet, pek keyifli bir sohbetimizde, "Anadolu, gün ışığında size yapmanız gereken çok şey olduğunu gösterir. Ama gece karanlığının loş ışıklarında bir vagonun penceresinden ellerinizi şakaklarınıza tutarak ona baktınız mı, kendisine hiçbir şey yapılmadığını haykırır ve yüzünüze çarpar" demiş, beraber olduğumuz Prof. Cihat Abaoğlu arkadaşımız da hemen yapıştırmıştı:

"Bu duygu herhalde Menderes'in değil senin, sen bana kalırsa ona gene duygu ve fikir yakıştırma provası yapıyorsun!"

Samet bu çıkışa sadece gülmüş ve hiç ses çıkarmamıştı. Yalnız ilk devredeki o da pek kısa sürmüş, demiryolu tercihi Menderes'te devam etseydi, trende yer bulmanın bizler için ne kadar güç olacağına dair, gerçekten eğlenceli ve dalkavuklarla menfaat hastalarının sebep olacağı izdihama dair pek güzel hayali tablolar çizmekle yetinmişti!

Hele bir iki işadarnımızı örnek alırken, "Alimallah birkaç yıllık yer kapatma hamlelerine, yataklı idaresinin bile karşı koyabileceğini hiç sanmam" dedikten sonra, o zenginlerimi-

zin Menderes'i görmek ve ona bir şeyler söylemek için yaptıkları atraksiyonları anlattığı zaman, Cihat'la gülmekten kınlmıştık!..

O tarihte, politikacı henüz iş âleminin dalkavuğu değildir. Onun toplantılarında arz-ı endam edip azar ıstıtmeyi, hırpalanmayı henüz demokrasi gereği de saymamıştır!.. Tersine işadama politikacının kapısında ağaç, politikacının ağzı karşısında salyalı mama bekleyen yavru kuştur ve politikacının kudretini kendinden sadır olmuş sayma tafirasından da alabildiğine uzak bir bükülüş içindedir.

Biz zaten ya ifratta durur yahut da tefritte çivileniriz. İkisi arası hiçbir işimizde, hiçbir bölümümüzde, parçamızda yoktur.

Ya işadamını atıfet eşiğinde günlerce aylarca tutmak yahut da işadamının önünde el pençe oturup, yavaş yavaş öğütten azara, azardan hakarete gelip dayanmasını beklemeyi politikacılık saymak ve sanmak!.. Hep bu olmuştur ve şimdi sıra ikincisindedir ve henüz onun hiç kıpırdamaya niyeti yok gibi görünüyor!

Yataklı vagon sevgisi ve keyfi kadar, onun adabı da, hakçası Demokrat Parti iktidarıyla birlikte bozulmaya başlamıştı!..

Vagon-Lits'te rakı verilmezdi. Şefler Mithat olsun, Şefik olsun, pek güvenilir birkaç yolcularına, suyla beyazlatılmama şartıyla rakı verirler, ama beyazpeynirden başka bir mezeyi aslaa vermezlerdi. O beyazpeynirin de yemeğin tabak kalabalığı arasına sıkıştırılması şarttır! DP milletvekilleri ve tabii partizanlar, yataklı vagona demokrasiyi, rakının bağıra çağırarak getirtilmesi ve ille de beyazlatılıp gözlere sokulması şeklinde arz etmeye kalkmışlardır. Bu yüzden az hadise de olmuştur. En sonunda, parti yönetiminin bir uyarı yapması istendi ve elde edildi de, iş biraz olsun eski mecrasına girebildi!

Demokratlarla birlikte vagon restorandaki iki partili yemek usulü de tepetaklak oluvermiştir. Trendeki tek lokanta yetmediği için, yemek iki bölümde verilirdi. Birinciye yer ayırtmakta gecikmiş olanlar, ikinci partide yemek zorunda kalırlar. Bazıları zaten ikinci partide yemeği istedikleri için de ikinci bölümün müşterisidirler. Ve tabii önce yemek durumunda olanların akıllarından kendilerinden sonra yiyecek olanlara da imkân vermek düşüncesi asla çıkmaz ve pek

az bir sohbet sonunda hemen kalkmayı yeğlerler!..

Fakat hayır, Demokrat ağlarımız, sofraya bir kasılmaya görsünler, mihlanmış gibidirler ve gelip gelip acaba yer boşaldı mı diye bakan ikinci parti müşterilerine, tezeğe bakar gibi bakmayı demokrasinin gereği saymaktadırlar. Rakı konusu genelgeyle, uyarıyla falan biraz düzelebilmmişti ama bu restoranda bazen sabahlara kadar oturup hak yeme ve biçare personeli uykusuzluktan helak etme huyu, hiçbir uyarıyı dinlememiş ve karayolları yataklı vagon saltanatını yıkınca-ya kadar da sürmüştür!

O pek kibar şef Mithat'tan buna dair ibret verici sahnele-ri dinledikçe, onlar yerine biz sıkılırdık!

Vagon-Lits'te pek tanınmış elemanlar da vardı:

Galatasaray'ın fedakârlığı ile şöhretli kalecisi Avni orada çalışırdı. Yüzücü Talat orada çalışırdı. Daha sonraları şair ve yazar İbrahim Minnetoğlu orada çalıştı.

Demokrat Parti iktidarından az sonra, yüzücü Talat'ın bir sözünü unutamam:

“‘Siz’ kalktı artık Bedii Bey” demişti, “demokraziyle beraber ‘siz’ demek yasak artık, ille ‘sen’ diyeceksiniz!”

Ve iri gövdesini hafifçe eğerek eklemişti:

“Allah, ‘ulan’a gelip dayandığımızı göstermez inşallah.”

Ama aslında ne değişmiyordu ki? Bazıları hatta altüst oluyorlardı!

Önce büyük şehre göç curnatası başlamış ve gün be gün hızlanmıştı. Yıllardan beri devleti, yol vergisi işkencesinden başlayarak, jandarma dayağı ve polis sertliği cenderesine kadar, sadece bunalıcı ve ezici bir kader olarak görmüş ve ciğerinde duymuş olan halk, demokrasi diye kendisine uzatılan bir nesneyi, pek anlamadan, sadece bu kaderin yasaklarını çiğnemek ve onun koyduklarını bozup tekmelemek anlamına doğru götürünce, elbet bunun denemelerine de girecekti.

Ve doğrusu, hemen her yerde de bu denemeleri yapmıştır ve hem de keyfini süre süre, canını çıkara çıkara yapmıştır!

Devlet, araba veya traktör için ehliyet mi istiyor? O almadan kullanmayı demokrasinin emri saymış ve kullanmaya koyulmuştur!..

Devlet, mülkiyet mi diyor? O, devletin toprağı benim, hat-

ta kullanmayanın arsası, arazisi de pekâlâ benim sayılabilir diye düşünmeyi demokrasinin gereği saymış ve öyle davranmıştır.

1950'nin daha temmuzunda, karayollarının şantiyelerinde yığılmış malzemelerin nasıl olsa kendi malları olduğunu söyleyerek almaya kalkışan köylü gruplar görülmüştü.

Aynı 1950'nin yazında biz davet edildiğimiz karayolları gezisinde, Maraş civarında bir karayolları şantiyesinde, sınıırım mühendis Orhan Vidin'in, "Yahu. kazma kürek kavgası vermekten iş göremez olduk. Bizim şu ateşli köylülere göre, demokrasi demek, artık devlete mal vermek değil, devletten mal isteyip almak anlamına geliyor olmalı ki, olmaz der demez 'Nasıl olmaz? Demokrasinin geldiğini bilmiyon mu?' diye öyle bir dikleşiyorlar ki, gülmek mi, ağlamak mı gerektiğini bilemiyorum" diye anlatışını bizler de gerçekten gülmek mi, ağlamak mı gerektiğini bilemeden dinlemiştik!

Aynı günlerde galiba Adana çevresinde, göğüslerinde çapraz fişeklikler ve omuzlarında çifteler, mavzerler olduğu halde dolaşan bir alay köylüye jandarma karşı çıktığı zaman, "Bırakınız heveslerini alsınlar" diye devleti geri çeken emrin Ankara'dan geldiğini de bizlere anlatan genç kaymakamlardı!..

İsmet Paşa'nın Milli Mücadele hizmetinden de büyük sayılan İkinci Dünya Savaşı politikası, yani bizi savaştan kurtarması, seçimi kurtarmaya yetmemişti ama, Demokrat liderleri tedirgin etmeye hâlâ yetiyordu. Ve bu rahatsızlık içinde de bir tanesi (Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu) meseleye güçlü bir parmak basmakla işi topyekûn halledeceği hayaliyle parmağını da diliyle birlikte uzatmıştı:

"Bizi savaşa sokmamış!.. Marifet mi bu? Böylece Türk milletinin erkekliğini öldürmeye kalktığını fark bile edememiştir!"

Biz, böylece DP lüğatinde savaşa girmenin erkeklik gereği, girmemenin de bir çeşit kastrasyon olduğunu öğreniyorduk ama, köylü vatandaşlarımız, kasabalı, hatta "şeerli" vatandaşlar zaten sevdikleri silahın büsbütün erlik ve erkeklik gereği olduğunu duyarak "mücehhez" geziyorlardı ve içlerinde kavganın da devletin hoşlanacağı bir erkeklik işareti olduğunu öğrenerek öyle davrananlar hiç de az değildi!..

Trenden iner inmez, doğru matbaaya koşmuştum. Ali Naci Bey'in ilk sözü, "Biraz fazla uzattın üstat. Neyse, anlat bakalım nasıl durum?" olmuştu ama, benden önce, Menderes'in kendisini telefonla arayarak Ankara'ya davet ettiğini, bir karara varmadan önce benim dönüşümü beklediğini, aslında beraber olmamızı da düşündüğünü ama Erci'nin burada yalnız kalacağını anlatmaya koyuldu ve daha beni dinlemeden, "Üstat" dedi, "bunlar henüz çok yeni... Tabii birtakım acemilikleri olacak ama, bilhassa Menderes'in zekâsı ve dirayeti hepsinin hakkından gelmeye yetecektir sanıyorum."

Ben "İşi o kadar kolay görmüyorum ama, söylediklerinizin aksini iddia etmek de tabii şimdilik mümkün değil" dedikten sonra, Ankara'ya gitmesinde fayda gördüğümü, hele bir kısmı zaten milletvekili seçildiği için Ankara'da olan gazete sahiplerine, buradan Ahmet Emin Yalman'ın eklenmesiyle, uzak duran bir kendisinin kaldığını anlattım.

Naci Bey gitmeye elbette hevesliydi ama, duraksamasının, gazetedeki maddi sıkıntıdan kaynaklandığını, durmadan para bulmak için, o günlerde evindeki pek çok değerli eşyayı sattığını bildiğim halde, ne hikmetse benden dahi saklıyordu.

Nihayet birkaç gün içinde gene bir şeyler satıp, bir yerlere borçlanarak, istediği sonucu galiba aldı ki, Ankara'ya gitmeye karar vermiş ve hareket edeceği gün, o şakacı tavrının

en sevimli bölümünü kuşanarak, “Yahu üstat, umarım ben orada adamlarla konuşup dururken, sen burada gazeteyi karşlarına bir umacı gibi dikmezsin” diye hem takılmış, hem de pek ima yollu da olsa bir isteğini anlatmıştı!

Aslında o günlerde, bütün bir kadro olarak destekleyip iktidara geldiğini gördüğümüz insanlara, benim küçük fıkralarımdaki takılmalar dışında, karşı çıkmamıza ne imkân vardı ne de bunu gerektiren bir durum ortadaydı! Ama sanırım Naci Bey daha çok benim takılmalarımın, hiç değilse o Ankara’dayken uzamamasını kastediyordu! Fakat, “Hiç merak etme, sen Ankara’dayken, biz burada tereyağı gibi bir gazete hazırlayacağız” dememdeki tarizi de hemen görmüş, “Yok üstat, sen istesen de yağlısını ballısını nasıl olsa yapamazsın da, hani şunun tuzunu, biberini, hardalını biraz azaltsak derim” deyivermiştir!

Sanırım Ankara’dayken *Milliyet*’in onu rahatsız edecek bir havada olmamasına da hep dikkat etmişizdir. Ama dönüşünün ertesi günü, Demokrat Parti ilk icraat olarak, ezanın Arapça’ya döndürülmesini ve Köprülü Fuat Bey’in yukardan yukardan verdiği ilmi fetva (!) ile Anayasa dilinin tekrar eskiye çevrilmesini kabul eder etmez, Naci Bey’le aramızdaki bağların hemen hepsi kopma noktasına gelip dayanı-verdi!

Ankara’da gördüğü ilginin ve itibarın tesiriyle hâlâ mest ve hâlâ duygular, ümitler banyosunda mahmur olan Naci Bey, DP’nin bu ilk icraatını tehlikeli ve zararlı görmekten zannederim bir hayli uzaktı.

Nitekim bana hemen karşı koymuş ve haberin büyütülme yerine, önemsiz sayılıp orta karar bir havada verilmesini istemiştir. Tabii dediği de oldu ama, benim yazılarıma pek karışmadığı için, ben her iki sütunumda da, alabildiğince sert olmayı görev saydım. Ve ertesi gün, haberi koskocaman başlıklarla veren ve mesela *Cumhuriyet* gibi aynı zamanda da yeren bazıları göstererek, “Bak bakalım, sen mi haklısın, yoksa ben mi?” dedikten sonra, ezanın Türkçe olarak pekâlâ alışılmış bir sıcak kabule tam eriştirilmişken, Arapça’ya çevrilmesindeki irtica tavizciliğinden başlayarak, Anayasa diliyle oynamanın, savcı yerine ‘müddeiumumî’ denmesi gibi bir komikliğe, genelkurmay başkanlığı yerine “erkânıhar-

biye-i umumiye riyaseti" denmesi gibi bir ağıdaya gitmesine, evet demenin, aklı tepetaklak, zevki tersyüz etmek olduğunu söyledim de söyledim...

Ve sonunda da, "Bugün bu gazetede buna karşı görünen yalnız ben olmamalıydım, asıl sen başyazar olarak karşı çıkmalı ve dostlarını sarsmalıydın" deyip sustum.

Naci Bey'in tek reaksiyonu, "Vay vay vay... Üstat sen bu adamlara ne kadar az bağlıymışsın!.. Baksana bir ezanla namaza kalkar gibi ateşli bir muhalif olup çıkıverdin!.." demek olmuştu.

Yüzüne bakıp kalmış ve neden sonra sadece, "Pekâlâ Naci Bey şimdi bir şey soracağım ona lütfen cevap ver" dedikten sonra da sorumu, hiçbir süsleme püsleme yapmadan yapıştırmışımdır:

"Sen bu adamları ne yaparlarsa yapsınlar tutacak mısın?"

Önce, "Üstat, bırak şu dramatik pozları, işi bu derece facia noktasına götürme... Bak göreceksin, çok değil iki gün sonra her şey unutulup, biz gene eskisi gibi oluruz" yollu bir şeyler mırıldanmıştır ama, ısrarla, "Yok Naci Bey, ikimizin ihtilaf içinde kalıp çekiştiğimiz bir gazete olamayacağına göre, benim durumumu tayin etmemde bana yardımcı ol ve lütfen net konuş; sen bunları tutmaya devam edecek misin, etmeyecek misin?" dedim.

Bu son cümleyi galiba biraz yüksek sesle söylemiş olacağım ki, daha sonra Orhan Özkırım'dan ve bizim pek sevimli ve gerçekten usta ressam Firuz'dan yan odadan rahatlıkla duyduklarını öğrendim. Orhan, Firuz'a dönüp, "Bence işi bitiriyor" dediği zaman Firuz, "Bana kalırsa da allahaismarladık bile demeyecek" demiş.

Ali Naci Bey'in gerçekten sıkıldığı yüzünün büsbütün karmarmasından belliydi ve nihayet konuştu da:

"Üstat" demiştir, "daha çok çok erken, şimdiden bir tavır almaya gerek görmüyorum. Destekleyeceğim. Üstelik de nemalarını görmek istemek de hakkımdır sanıyorum..."

Yerimden kalktım ve hiçbir şey söylemeden kapıyı vurup çıktım.

Sadece beni merakla beklediklerini gördüğüm Orhan ile Firuz'a veda etmişimdir. Hiç şüphesiz yanlıştı ve çok haksızlık, hatta terbiye dışıydı ama, Ercüment'e bile allahaismar-

ladık demeye gerek görmeden eve dönüşümü, hâlâ bu bu-rukluğu duyarak hatırlarım.

Anneme ve eşime *Milliyet*'ten ayrıldığımı söylediğim zaman, pek şaşmadılar. Annem "Hayırlısı olsun" demekle yetinmiş, eşim ise Ali Naci Bey ve Ercüment'i düşünerek, "Umarım bir kırgınlık olmadan bunu yapmışsınızdır" demiştir.

"Hayır" dedim, "bir kırgınlık yok, bence sadece yol ayrımı!"

Ve hemen birlikte maddî durumumuzun tartısına giriştik. Uzun süredir, eşim her ay önemli bir miktarı ayırarak, gerekli gördüğü bir tasarrufu dikkatle uyguluyordu. Nitekim o gün, elindeki imkânı göstererek, "En az altı ay hiç kılımız kıpırdamadan idare edebiliriz" dediği zaman o kadar sevinmiş ve rahatlamışım ki, içime işsizlik duygusunun zerresi girmemiş, hatta yaptığımı büsbütün beğenmişimdir!

Belki de bu duyguyladır ki, Ali Naci Bey akşamüzeri telefonla arayarak, hiçbir şey olmamış gibi konuşup gazetede beklendiğimi söylediği zaman, kendisine benim oradaki işimin bittiğini, biraz da haşın ve gereksiz bir sertlikle söyledim.

Doğrusu şudur ki, Ali Naci Bey, hep tatlı kalmaya itina etmiş, hep bana ait yersiz bir asabiyetin sönüp geçebileceği duygusuyla hareket etmiştir. Evden çıkmadığım üç gün boyunca, her gün telefon etti ve gerçekten en şakacı, en tatlı üslubunu hep gösterdi ve hiç bozmadı. Sonunda Ercüment'le birlikte gelmişler ve telefonda ihtilaf gidermenin imkânsızlığını görerek bu ziyareti yapmak zorunda kaldıklarını söyleye söyleye geldikleri mütevazı evimden bu defa biraz kırgın ayrılmışlardır.

Naci Bey, "Üstat bir iki ay verelim adamlara, sonra sen gene istediğini yazarsın, gazete de istediği tutumu sürdürür! Benim senden istediğim sadece küçük bir zaman. Ondan sonra, sen gazeteye karışma, gazete de sana karışmasın" dediği zaman, Ercüment de kendisini içtenlikle desteklemişti ama, benim hâlâ da koruduğum, gazetecilik anlayışında, her biri başka telden çalan bir yazarlar "Babil"ini gazete saymak, hele bir mücadele gazetesi saymak ancak tüccarlıktı!

Bir gazetenin satması, ilanı, reklam potansiyeli, elbette çok şeydir ama hiç şüphe yok, her şey değildir!.. Gazetenin bütün bunların üzerinde bir etki gradosu vardır ve ille de olmalıdır! Bu gradonun ise, hedefi birlikte vurmaktan, çizilen

yöne birlikte koşmaktan geçtiği açıktır.

Bu her devirde böyle iken, demokrasiye yeni adım attığımız o yıllarda şüphesiz daha da geçerli ve önemliydi!

Naci Bey'e, "Dşşşünebiliyor musunuz ki, mesela ben ezanın Arapça'ya çevrilmesini, dehşetli bir irtica adımı sayarken, siz başyazınızda bunun laisizme veya Atatürk devrimlerinden hiçbirine dokunmayan harika bir icraat olduğunu dktrmektesiniz ve başka bir yazar arkadaş da öbür tarafta 'Eh ne yapalım laisizme dokunsa veya devrimleri biraz tahrip etse de, katlanıp demokrasi gereği saymalıyız' yollu ahlakm kesme yolundadır. Bunun okuyanı serseme çevirmekten ve 'ingene alar Kürt oynar' dedikleri tutarsızlık sululuğunu iş saymaktan başka bir anlamı var mıdır?" diye sormadan gemediğim gibi, halkın demokrasiyle birlikte yeni yeni ısınmaya başladığı gazete okuma alışkanlığının da dşşşnlmesi gerektiğini, tutarsız bir gazetenin, fikirde alacayı bulacayı yeğlemiş bir gazetenin, yeni doğmaya başlamış şu okuyuculuk alışkanlığına da kr değil zarar vereceğini, getirici değil, götürücü olduğunu da dakikalar boyu söyledim.

Ama hemen grlyordu ki Naci Bey söylediklerimde gerçek payı bulsa da, tutumunu değiştirecek halde değildi. Hiç şüphem yok, bu haline asıl sebep, sonuna geldiği besbelli olan maddi durumundan kaynaklanıyordu. Ve gene şüphe yok, benim gibi, ondan daima yakınlık, daima sevgi ve ilgi görmüş bir yazarın, onun bu sıkıntısını görmesi ve yardımcı olması, en azından insanlık gereği idi! Ama ben o tarihte bu görevi, ondan ayrılarak maddi yükümü geri çekmekle yaptığım kanısındaıydım. Sonra da, daha otuzuna gelmemiş bir yazarın, maddi endişelerle bir iktidar tellallığına soyunmaya kararlı bir patronu desteklemesinin değil, o patronun o ge yazarın ve tabii bütün bir kadronun, geleceğini dşşşnerek davranmasının doğruluğuna inanıyordum!

cmzn de canı sıkkın ve hayli kasvetli ayrılış anında, Naci Bey'in, "Bizi bırakman sana kolay geliyorsa da, bize hâlâ zor gelmektedir, bunu iyi bil" demesine karşılık olarak, "Size uyup da yazmayı srdrsem, günün birinde, hem de pek yakın bir zamanda, Menderes veya bir başkası, beni işten çıkarmanızı zorlayabilir ve o zaman bu ayrılış ikiye de çok daha büyük acı verebilir" dediğim zaman, kapıdan ı-

karken, şöyle bir durakladı ve sonra hiç sesini çıkarmadan merdivenleri koşarak indi. Ercüment'in kapıda boynuma sarılırken, "Kendine iyi bak, *Milliyet* senin, her zaman kapımız açık!" demesini unutmadım ve annem ile eşime naklettiğim zaman da gözlerinin yaşardığını gördüm.

Tekrar Gazeteciler Cemiyeti'ndeki "fultaym" çalışma devrem böylece başlamış oluyordu! Ve aslında Cemiyet'te işler daha da yoğunlaşmış ve hızlanmıştı. Önce bir "Basın Kanunu taslağı" hazırlıyorduk. Demokrat Parti iktidarının muhalefette verdiği sözü tutmaya kalkışması halinde, hazırlıklı olmamız gerekiyordu ve böylece de kurduğumuz hayli geniş bir komisyon çalışmalarına başlamıştı. Bu komisyona davet ettiğimiz İstanbul Üniversitesi hukuk profesörlerinin bir teki dahi katılmazlık etmemiş, hatta bazıları işleri dolayısıyla gelemezlerse, sonradan gece yarlarına kadar çalışmaktan aslaa gocunmamışlardır.

Bu arada başka bir çalışmamız da, meslekteki sarı basın kartı yoğunluğunu gözden geçirmek ve gereksiz yere gazetecilik hüviyeti takınmış kimler varsa, hepsinin ayıklanması için, Basın-Yayın'la birlikte çalışmak üzerindeydi.

Kısa bir süre sonra ortaya çıkan listede kimler yoktu ki... Mesela Vali Fahrettin Kerim Gökay'da sarı basın kartı olduğunu görmüştük. Yılda bir iki defa çıkan *Yeşilay* dergisinin yayın müdürü olduğu için!..

Bu gene bir şey değil, dört eczacı, sekiz gazete bayii, üç belediye şube müdürü, iki profesör, tam on dokuz öğretmen hep sarı basın kartı taşıyor ve bunun o tarihte hiç de önemsenmeyecek avantajlarından yararlanıyorlardı!

Hepsini hemen kestirmişizdir. Birkaçının, hükûmet nez-

dindeki uğraşmaları sonuç vermemiştir. Yalnız Fahrettin Kerim fena halde sinirlenmişti ve Burhan Felek'e birkaç, bana da bir defa telefon ederek, sarı kartının iadesi için, dökmedik dil, yapmadık sitem bırakmamıştır. DP'ye CHP'den devrolmuş bir vali olmasaydı ve o ilk günlerin tedirginliğini hâlâ üzerinde taşır halde bulunmasaydı, işi hükûmete kadar taşıyıp sökeceğinden şüphe yoktu ama Allah'tan üstat, sarı basın kartından önce, koltuğunun endişesi içindeydi!

Bu çalışmalarından baş aldıkça, tabii yemek ve oyun salonlarındaki sohbetlere de devam ediyorduk.

Babıâli'de hele gazeteler içinde geçmiş her olay, anında duyulur. Tabii benim *Milliyet*'ten ayrıldığım da hemen yayılmış ve özellikle *Vatan*'daki aydınlık kesimden hangisine rastlasam Arapça ezan karşısındaki tepkime hak verdiklerini görmüşümdür.

Sadece bir öğle yemeğinde Doğan Nadi, "Yahu hemen parlayacağına biraz sabretseydin, Ali Naci'nin de senin fikrine geleceğini ihtimal çabucak görebilirdin" demiştir ama, aylar sonra *Milliyet*'teki tepkisizliğin sürmesi yanında, kendilerinden 100 000 liraya alınan bir rotatifin, gene *Cumhuriyet*'in makine uzmanı olan Blumel'e şöyle bir derletilip toparlatıldıktan sonra tam 800 000 lira değerle Türk Ticaret Bankası'na terhin edildiğini ve karşılığında da iki katı fazlası kadarının alındığını duyduğu gün, "Sen çok, hem de çok haklıymışsın" demekten kendini alamamıştı!

Nema görmek başlamıştı!

Ve daha tuhafı, o makineye değer biçmek için tayin edilen, iki bilirkişiden biri, hepimizin pek sevdiği o İstanbul efendisi klişeci Kenan Bey, diğeri de bendenizdim.

Önce doğrusu şaşırmıştım, hele Kenan Bey'in bana gelip de, "Aman Bedii Beyciğim, 800 000 lira kıymet biçilmesi isteniyor, Ticaret Bankası hatta daha fazlasına bile çıkabilirsiniz diye ekledi de... Naci Bey'in hatırı büyük, siz de seversiniz, ben de, imzalayalım bitsin. Alan razı satan razı, bize ancak yardım düşer, ne dersiniz?" dediği zaman büsbütün şaşırmıştım.

"Kenan Beyciğim, o makinenin *Cumhuriyet*'ten 100 000 liraya alındığını biliyor, hem de iyi biliyorum. Şimdi ne oldu da değeri sekiz katına çıktı onu henüz anlayabilmiş değilim" de-

diğim zaman Kenan Bey, yanıldığımı, zira makineye yeni parçalar eklendiğini ve mükemmel hale geldiğini, bunu ilk bakışta dahi hemen görebileceğimi, öyle hararetle söyledi ki, sadece, "Yok Kenan Bey, ben bu işe hiç katılmayayım daha iyi, hemen başvuracak ve bilirkişilikten çekileceğim" diyebildim.

Kenan Bey'in çok canı sıkıldı ve galiba nasıl olsa böyle bir işlemin o saatte yapılamayacağını da düşünerek, "Yarın sabaha kadar bir düşünün, hele makineyi de bu arada görürseniz, eminim ki fikrinizi değiştireceksiniz" dedi ve çıktı.

Ama az sonra Türk Ticaret Bankası'nın genel müdür yardımcılarının biri meseleye tüy dikiyordu:

"Bedii Faik Bey, bir tereddüdünüz varmış galiba!.. Emin olunuz meselede hiçbir pürüz yoktur. Esasen yukarıdan meselenin böylece yürütölüp çözülmesi emrini aldık. Sizden ricamız bilirkişi olarak gerekeni yapıp bize de kolaylık..." der demez, "Beyefendi, benim size yapacağım en büyük kolaylık, bunları hiç duymamış olmaktan ve en az elli yıl hafızamda veya notlarımda saklamaktan ibarettir" dedim ve telefonu hızla kapattım!

Ertesi sabah ilk işim Cemiyet'te hazırladığımız bilirkişilikten "istinkâf" dilekçesini bankaya ulaştırmak olmuştur. Yeri me kimi seçtiklerini sormadım, araştırmadım bile! Sadece, birkaç hafta sonra Ercüment'in Amerika'dan arkadaşı Haluk'tan Çağaloğlu'ndaki doktor babasından kalma evi, Naci Bey'e sattığını duymuş ve hayırlısını dilemişimdir. Bir süre sonra da o evin yıkılarak yerine, sonradan *Güneş* gazetesinin, daha sonra da Gameda'nın yerleştiği ilk *Milliyet* Matbaası'nın yapılmaya başlandığını görüp, gene de sevinmişimdir.

Bir bankadan tepeden inme bir emirle kredi almak, sonra o parayla alınan bir makineyi değerini çok yükselterek aynı bankaya karşılık gösterip daha yüksek kredi alarak bina yapmak ve işleri yürütmek bugünün anlayışında ve medya örneklemesinde, tabiinin tabiisi ve basitin de en basiti bir işlem sayılabilir!

Ama o günün basınında pek öyle değildi. Hele siyasi nüfuz kayırmalarını bağıra çağıra söyleyerek iktidara gelmiş bir DP'nin daha birkaç ayını henüz doldurmuşken bunları yapmaya başlaması gözden kaçırılacak gibi değildi. Biliyorduk ki, yâran himayesinde melekliğe soyunmuş bir iktidar, kar-

şıtlarının sindirilmesinde de aynı rahatlıkla zebaniliğe soyunabilir!.. Nitekim böyle olmuştur da. Ve bu yüzden DP iktidarı boyunca, devlet bankaları yüzde yüz, özeller de ona hayli yakın baskılar altında, DP liderinin arzusu istikametine doğru kanıtlanmış, bükülmüştür!..

Ama nur içinde yatsın, Ali Naci Karacan, yarısı zekâsının, yarısı siyasî bir hamakatı iyi sömürmesinin sonucu olan o krediyi aldı da, yat mı aldı? Yoooo!.. Saray mı yaptırdı? Yoooo!.. Savurdu da, kapı önüne konulsalar, simit parasını bile kazanmaları zor birtakım yağcılarının ceplerini doldurmakta mı kullandı? Elbette hayır!.. Sadece gazetesine matbaa binası yapmakta ve tesislerini takviyede kullanmıştır.

Yakından biliyorum ki, öldüğü zaman da aynı bankaya olan borcunu henüz tamamlayamamıştı. En son bütün ödemelerin oğlu tarafından yapıldığını da, o tarihte bankaya genel müdür olmuş Turgut ve yardımcısı İlhami beylerin çok yakın arkadaşların olması dolayısıyla, Ercüment'in ricası üzerine birlikte gidip, taksitleri beraber kararlaştırdığımız yüzünden iyi biliyorum!

Şimdi şu satırları okuyorlarsa, medyadan en az yüzlerce kişinin, patronlar arasından da hemen hepsine yakınının, "Vay enayiler!" diye söylendiğini, nedense duyar gibiyim!..

Hatta neden bilmem banka çevrelerinden de kulağıma sesler gelir gibi oluyor:

"Vay canına, hem gazete sahibi, hem de banka borcu ödüyor ha!.. Uzaylı mı bu herifler?.."

Biz, DP'yi kısa bir süre sonra, iktidara kolayca gelmiş gibi görmeye başladık. Bunda pek de haksız değildik. Dört yıl, bir memleket mukadderatını dip doruk devralan bir kudrete erişmek için nedir ki? Üstelik de böyle bir başarıyı kendileri dahi ummaz iken elde edebilmişler, böylece de kendi başarılarından çok, meseledeki ağırlığın CHP'nin uyandırdığı bıkkınlığa ve nefrete bağlanmasını büsbütün kolaylaştırmışlardı!

Sanırım bu duygularladır ki, DP'nin iktidara gelmesi gibi, gitmesinin de kolay olacağı inancına saplananlarımız az değildi. Hele onları iktidara taşıyanın daha çok basın olduğu inancına kapılmış olanların hemen hepsi böyle düşünmekteydiler. Bunların arasında olduğumu saklamayacağım elbet.

“Getirdiğimiz gibi göndeririz de... Çıkardığımız gibi düşürürüz de...” O sıralarda ağzımızda hep bunlar vardır. Ve tuhafı, aylar geçip de etkisiz kaldığımız meydana salındıkça dahi, tutumumuz da, inancımız da hiç değişmemiştir!

Adnan Menderes, ilk tayın furyası olarak orduda bir tasfiyeye girişip, genelkurmay başkanından başlayarak, pek çok yüksek rütbeli subayın yerine yenilerini tayin ettikten bir hafta sonra, ezanın Arapça okunması kararını aldığı zaman, bu iki icra arasında anlamlı bir bağ olduğunu düşünerek sessiz kalanlar içinde CHP'nin ve CHP'li pek çok Ata-

türkçü geçineninin bulunduğunu söylersem şaşmamalısınız. Ezanın Arapça'ya döndürülmesindeki tehlikeyi gören de söyleyen de yalnız basının bir kısmı olmuştur. Ve bunların daha çoğu da, hani o "Çıkardığımız gibi düşürürüz de..." inancında olanlardandı!.. CHP başlangıçta sessiz kaldığı gibi, Meclis'teki azınlığının da fısıltısı bile yoktur.

DP'nin maksadını apaçık ortaya vuran ve nasıl bir din duygusu sömürsünün gayyasına girmekte olduğunu gösteren bir çirkinliği de hemen buracıkta söylemeliyim:

Ezanın Arapça'ya döndürülmesi kararının verildiği Meclis toplantısı, dışarıya çevrilen hoparlörlerle, Meclis önüne yığılmış (hiç şüphesiz toplandırılmış) halka dinletilmiştir!..

Sadece bu, adımın nereye doğru atıldığını görmeye ve göstermeye yetiyordu ama, yarısı iktidarı değiştirmenin sarhoşluğundan ayılması imkânsız bir uyuşukluk içinde, öbür yarısı da 27 yıllık CHP iktidarından kurtulmanın ya coşkusu ya da şaşkınlığı içinde dalgalanıp duran bir kitlede etrafı görececek göz nerede?.. Muhalefet bile hiçbir şey görececek halde değildir. İçlerinde hatta Şemsettin Günaltay'a seçimi ilan ederken teke ve zaviyeleri serbest bırakıp da ezanın Arapça'ya döndürülmesini unuttuğu için sövüp sayanlar gırladır!..

Ezanın Arapça'ya çevrilmesi, 1950 haziranının tam ortasında olmuştu. Aynı haziranın sonlarına gelmeden Gazeteciler Cemiyeti'ne üyelik müracaatı yapıp da reddedildiği için aklınca hesap sormaya gelen Sinan Onur adlı bir matbaacının elindeki gazetede, "Günaltay Hoca, sen Allahtan ki o kadar akılsızsın da, ezanı dinin icabına döndürmek DP'ye nasip oldu" cümlesini gören Münir Süleyman itirazcıyı göğüsleyerek dışarı çıkaran arkadaşlarına adamın koltuğundan düşen gazeteyi sallayarak bağırmıştı:

"Hay Allah müstahakını versin, ulan bunu söyleyen nk.. daha bir ay öncesine kadar Günaltay'ın şeyi dibinden ayrılmıyordu!"

O meşhur celsede, konuşulanları halkın dinlediğini öğrenir öğrenmez, aleyhte konuşmak için aldıkları sözden hemen bütün CHP'lilerin vazgeçtiklerini de Avni Doğan Bey'den dinlemişimdir! Sonraları sıkıştırıldıkları zaman da, hemen bütün CHP'liler, akıllarının o günlerde toplanmasını düşündükleri kurultayda olduğu bahanesine yapışmışlardı.

Gerçi bu kurultay önemsiz değildi ama, Atatürk tarafından kurulmuş olduğunu söylediği zaman, yalnız mangal küllerini değil, bütün külhan, hatta volkan küllerini bile savuran bir partinin, hoparlörlü, elifli gulguleli bir irtica atraksiyonu karşısındaki tutumu, elbette daha önemlidir.

Ah! Ah! Hep dibi kara tencerelerimizdir bunlar. Biri diğere "Dibin kara" dedi mi, öbürü "Seninki benden kara" demekle haklı olduğu gibi, karalığın hangisinde daha çok olduğunu seyredenler dahi ayırt edemezler!

CHP ricalinin akıllarını başka işe çevirtmeyen muhalefetteki o ilk kurultaylarını, aynı günlerde Gazeteciler Cemiyeti adına Ankara'ya gönderilen üç arkadaş Şevket Rado, Hayri Alpar ve ben birlikte izlemiştik.

Bunun bir gençleştirme kurultayı olacağı o günlerde o kadar sık tekrarlanıyordu ve İnönü çevresinden esen rüzgârlar, bu gençleştirme hareketinin İnönü'nün gözdesi Nihat Erim'le gerçekleşebileceğini öylesine fısıldıyordu ki, parti genel sekreterliğine Erim'in seçileceğine muhakkak gözüyle bakılıyordu. Tabii genel başkanlığa İnönü'den başkasının düşünülmesi dahi mümkün değildi. Gerçi bir küçük grup, İnönü'nün artık çekilmesi ve yerini gençlere bırakması gerektiğini söylemiyor ve hatta biraz gürültüyle yaymıyor da değildir. Ama büyük çoğunluk onların dahi, İnönü'nün kurultaya adım atmasıyla birlikte İnönücü kesileceklerini ve Nihat Erim'in seçilmesine, hatta öncülük edeceklerini söyleyip gülümsemekteydiler.

Kurultayın arifesinde pek çok CHP'liyle görüşmek imkânı bulmuştuk. Hele o seçim sabahında, Mümtaz Ökmen'den Faik Ahmet Barutçu'ya, Şemsettin Sirer'den Avni Doğan, Kemal Satır beylere kadar hemen bütün şöhretli ve itibarlı partililerin şikirlerini öğrenmeye çalışmıştık. Tuhaf değil mi, hemen hepsi Nihat Erim'in İnönü tarafından açıkça istenmesiyle meselenin bittiğini söylemişlerdir de, bir tekinin dahi başka bir ismi ağzına aldığı görülmemiştir. Hele Kasım Gülek namında bir arkadaşları olduğunu, bakanlıklar yaptığını ve aday olursa onun da biraz olsun şansı bulunduğunu söyleyen hiç yoktu.

Fakat toplantı saati yaklaşıncı, gördüğümüz şudur:

Adına Kasım Gülek denilmiş o zat, dimdik sportmen ta-

vırlı, çerçevesiz gözlüklü güneş yanığı çehresine biraz suni gibi yapışmış bir tebessümü hiç bozmamaya çalışarak kurtulayın giriş kapısına dikilmiş ve her girenin eline, taşıdığı tomardan çekip aldığı bir kâğıdı tutuştururken, “Seçilmeyi istiyor ve ne yapacağımı da kısaca şurada anlatmış bulunuyorum. Seçseniz de seçmeseniz de ilginize teşekkür ederim” demekte ve bu çabayı hiç aksatmadan, hiç bıkip usanmadan sürdürmektedir!

O tarihe kadar, biraz fazla gülerse ciddiyetlerinin bozulmuş sayılacağı endişesiyle daima asık ve kasık bir CHP topluluğu, bu tam anlamıyla Amerikanvari davranış karşısında, tabii önce sarsılıyor, irkiliyor ve ancak yerlerine otururken sarsıntıdan kurtulup, ellerine tutuşturulmuş kâğıdı okumaya geçiyorlardı.

Ve kendiliğinden ortaya atılmış bir aday, böyle Amerikanvari bir faaliyet içinde, herkesle kucaklaşmaya veya el sıkışmaya, amma ille de sıcak bir temasa önem verip ter dökerken, öbürü, yani telleri genel başkanın ilgi dinamosuna bağlı olanı, azametinden yanına kolay varılmaz bir tavır içinde arz-ı endam eyleyince olan oldu ve seçim sonucu ilan edildiği zaman İnönü’de bet beniz atmış, Nihat Erim’de göz ferleri çoktaan solmuştu.

Kasım Gülek kazanmış, hem de hayli açık farkla, İnönü’ye rağmen parti genel sekreterliğine seçilmişti!

İnönü’ye rağmen kazanmak, İnönü’nün seçilmesini istediği bir adayı kendiliğinden ortaya salınıp yenmek!.. İnönü bunu hiç unutmamıştır. Gülek’i, parti için çok faydalı çalışmalar yaptığı o ilk yıllarda dahi sevmedi, sevmeydi.

Sonradan iş kravatlılar, kravatsızlar diye parti içi bir ayrımına kadar varacak ve İnönü Gülek’ten kurtulma isteğini hep sürdürecektir.

Ne tuhaftır, Nihat Erim, gide gide İnönü’ye muhalif olmuş ve oradan da Adnan Menderes’in yakın dostluğuna sıçramıştır da, Gülek’in hayat seyrinde, değil Menderes’e kucak açmak, CHP’den bir adım uzaklaşmak dahi yoktur!..

Ve aynı Nihat Erim, dönüp dolaşmış ve tekrar CHP’ye dönüşüyle gene İnönü’nün, artık gözdesi değilse de, pekâlâ makbulü olmuştur ama, Gülek bu mazhariyete gene bir türlü erememiştir!..

Kurultay akşamı, Ankara Palas'ta oturduğumuz köşeye meşhur kahkahasını atarak gelen Faik Ahmet Barutçu, "Kurultayı izlediniz mi?" diye sorduktan sonra eklemişti:

"Nasıl buldunuz?"

"Doğrusu çok demokratikti" dedim, "hem de Amerikanvari bir demokrasi esiyordu. Nihat Erim'in böyle bir hava içinde yenilmesi bence daha da enteresandı."

Faik Ahmet Barutçu şaşırmış gibi yüzüme bakıp sormuştu: "Neden? Nasıl?"

Ve cevabım üzerine de kahkahayı basmıştır:

"Bayındırlık bakanı olur olmaz küçük Amerika olacağız dememiş miydi? İşte olduğumuzu gene ilk kendisi gördü!"

Faik Ahmet Bey kahkahayı basıyordu ama, o kalktıktan biraz sonra gelen Dr. Kemal Satır, hiç de öyle değildi. Zoraki gülüşlerle bizleri dinliyor, arada bir her şeyin yavaş yavaş düzeleceği yollu iyimser laflar ediyordu ama, neşesizliği ne yapsa belli oluyordu.

Israrla ikram etmek istediğimiz içkiyi, midesindeki sıkıntıyı öne sürerek reddetmişti ama, çayda karar kılmış ve Hayri Alpar'ın uzattığı sigarayı alırken, "Sözde" demişti, "sigarayı bırakma kararı aldım. Pek çok arkadaş da öyle... Ama gel de bu şartlar altında bırakabilirsen bırak. En güzelini Mümtaz Ökmen bu sabah söyledi: 'Bu Demokrat Parti bizleri esrara duçar etmesin, ben sigaraya razıyım.'"

Ama Şevket Rado daha da ıgnelisini söylemiştir:

"Sizlerin iktidarında millet esrara düşmediğine göre sizler pek korkmamalısınız derim!.."

Ertesi sabah ziyaretine gittiğimiz Samet'e, hiç lüzumu yokken Hayri, Şevket'in bu latifesini naklettiği zaman Samet Ağaoğlu pek hoşlanmıştı.

"Bunu Menderes'e anlatacağım" dediği zaman da bu defa nedense Şevket pek hoşlandı!

Ve akşama doğru da ihtimal Şevket Rado'nun latifesindeki etkinin sonucu geldi. Telefonla arayan Samet Ağaoğlu, Menderes'in bizleri kabul edeceğini müjdelere gibiydi. Az sonra da Menderes'in pek çalışkan özel kalem müdürü Basri Aktaş arayarak, randevunun saat tam 7'de gerçekleşeceğini bildirmekteydi.

Menderes bizi, âdetinin aksine tam saatinde değilse de

saatine hayli yakın kabul etmiştir. Yanında yalnız Samet Ağaoğlu vardı.

Başbakan ellerimizi sıkarken pek nazik ve mültefitti.

Şevket Rado'ya, patronu Kâzım Taşkent'in de aramızda bulunmasını istediğini ama İstanbul'a gitmek üzere olduğunu öğrenince "çarnaçar" ondan mahrum kaldığını söylemiş, Hayri ile bana da, bir daha sefere Burhan Felek'i de heyete katmamızın mümkün olup olmadığını sormuş ve hemen de konuya girmiştir. Biz konunun beklediğimiz Basın Kanunu olacağından o kadar emindik ki, önce söylediklerini "gırizgâh" zannettik, ama az sonra gördük ki, hayır konu, basın falan değil, adeta doğruca CHP'dir!.. Ve başbakan hiçbir şeyden CHP'den duyduğu rahatsızlık kadar şikâyetçi değildir!

Aksi gibi o günler, CHP'nin kendi derdiyle uğraşmaktan, daha doğrusu kendine gelme gayreti içinde gerinip esnemekten öteye henüz adım bile atmadığı günlerdir!.. Ama başbakanımız, bir şeyler mi duymuş, bir şeyler mi fark etmişti bilinmeden, açmıştı ağzını bir defa!.. Söylüyor da söylüyordu... Ona göre CHP'nin şu sessizliğinde dahi sinsi bir oyunun kokusu vardı! Hele o devlet kadrolarındaki temizlenmekle bitmez izleri, tipleri, taraftarları, hele onlar Menderes'i fena halde sinirlendiriyor ve bazı arkadaşlarının bunları ayıklamakta atıl davrandıklarını saklamıyordu!

Menderes konuşurken, Samet'i gözlüyordum. Dikkatle dinliyordum ama, bu telaşlı ve endişeli görünümün yersizliğini de fark etmekten gelen bir sıkıntının yüzüne aksetmesini de önleyememiş gibiydi.

O görüşmede Menderes tam bir buçuk saat, durmadan konuşmuş ve hep de CHP'den konuşmuştur. Yalnız İsmet Paşa'dan pek uzun boylu söz etmedi. Ona dair yalnız, "Hele paşamız bir kendine gelsin, neler yaptığını görecektir ve tabii payını da vereceğiz" demekle yetinmiştir.

Bir aralık lafa girme fırsatı yakalayarak, CHP'nin onun gördüğü kadar bir yırtıcılığını bizim fark etmediğimizi söyledim ve "Acaba bilmediğimiz bir şeyler olduğu halde atlamakta mıyız?" diye de sordum... Başbakan sorum üzerine bütünü coşmuş ve CHP'nin var olmasının dahi insanı huzursuz etmeye yeteceğini söyledikten sonra, "Şimdi açtınız da

söylüyorum" demişti. "Basının da CHP'ye mazlum gibi bakmaya başlaması, işte o asıl büyük yanlışlık ve tehlikedir!.. Bazılarınız 27 yıllık zulmü ve vahşeti hemen unutmaya başlayarak, CHP'nin tedavisine girişen doktorlar havasını nasıl da sever oldunuz!.."

Bu defa, işte asıl maksat su yüzüne çıkmaya başlamıştı ve Menderes, CHP'yi yerden yere vurmaktaki gayesinin, onu iyi tanımadığımızı veya hâlâ tanıyamayanlarımız bulunduğunu görmenin karşılığı olarak ortaya koyuyordu!

Nitekim, Arapça ezan konusuna net olarak girmemiştir ama, pek önemli icraatlarının, CHP adına muhalefetini yapan yazarlardan tedirginliğini saklamamıştır. Pek belliydi ki onun nazarında, hükûmet icraatının herhangi birine karşı olmak, müstakil bir fikrin sonucu değildi ve olamazdı. Ancak CHP adına muhalefet yapmak olabilirdi!..

Mesela ben ezanın Arapça'ya çevrilmesine karşı çıkmıştım ya, bunu ancak CHP'nin adına yapmış olabilirdim!.. Mesela bir başka arkadaşım, devlet kadrolarındaki alaborayı, fazla ve zararlı bulmuştu ya, onu kendi kafasının doğrultusunda, kendi vicdanının istikametinde yapmamıştı, başbakanımızın anlayışına göre, CHP'nin emrine girmiş, onun adına yapmıştı!..

Sonradan aramızda konuştuğumuz zaman gördük ki, biz üç arkadaşın aklına o an, "Gitti bizim Basın Kanunu ümidi" kuşkusu oturuvermiştir.

Menderes, "Ben esasen CHP'li olmuş veya CHP'yi desteklemeyi marifet saymış olanlarınıza hiç aldırmiyorum. Onlar zaten ölü gibidirler. Ama bizim iken, bizden iken, bizi destekleye destekleye kendine de güç katmış iken, birdenbire yahut yavaş yavaş CHP'ye imdat arabalığına soyunanlara katlanamıyorum..." diyordu.

İstediğimiz Basın Kanunu'nun tamamı içinde önce hep susmayı yeğlemiş ve hep sabretmişim ama tam burada bir çıkış yapmam gerektiği duygusu, içimde öyle yanmış, adeta canımı acıtmıştı ve duramadım, "Duygularınızda haklı olabilirsiniz ama" dedim, "icraatınıza yönelen her tenkidi CHP'ye bağlamanızı kabul etmek imkânsız. Mesela ben, dört yıl boyunca CHP'yi yererken DP'li olmadığım gibi, sizin icraatınızı tenkit ettiğim zaman da CHP'li olmayı kabul etmiyorum."

Şevket Rado'nun çıkışından pek memnun olmadığını hemen fark ettim. Hayri, tam tersine rahatlamış gibiydi ve arkamdan bir şeyler eklemek istercesine kıpırtılıydı. Sonradan öğreneceğim ki, Şevket Basın Kanunu'nu ufkun iyice ötesine atacağımdan korkmuş, Hayri ise, benim daha fazla sessiz kalamayacağıma inanmanın heyecanı içindeymiş!

Ama Menderes, beklediğimin aksine, sözlerimi başını tasdik anlamında sallayarak dinlemiş ve birden sözümü keser gibi, iki eliyle her zaman yaptığı çağırma hareketleri içinde, "Bedii Faik Bey, sizi kastetmiş değilim, ben tatsız tuzsuzlardan bahsediyorum. Mesela sizin 'Hani Bana' fıkranızı tatsız saymaya imkân var mı? Hele CHP'ye mal etmek mümkün mü? Tat kim, CHP kim? Biz Bayar'la beraber o fıkranıza çok gülmüştük..." demiştir.

Bana göre "nedense", arkadaşlarıma göre "çok şükür" ezan yazılarıma hiç değinmemiştir!

Ve işte o gün bizlere başka bir isteğini de açıkça söylemiştir:

"Her görülen yanlışlığımızı veya anlaşılmayan icraatımız kadar, görüp tespit ettiğiniz bir suiistimali hemen yazmak yerine, önce bize bildirmeyi, ben dost gazetecilik sayarım. Eğer bildirdiğiniz halde düzelmediğini görürseniz, öyle bir şey olmaz ya, o zaman tabii istediğinizi yazmak şart olur."

Şevket ve Hayri bu arzuya ateşli tasdik ve tasvip gürültüsüyle hemen karşılık verdiler. Ben hiç ses çıkarmadan uzattığı eli sıkıp kapıya yöneliyordum ki, elimi bırakmadan, "Ali Naci'ye çok selam" dedi. Hafifçe irkilip söyleyip söylememe arasında biraz duraksadıktan sonra, "Ben *Milliyet*'ten ayrıldım efendim" deyiverdim.

Ama hiç şaşmadı, sadece, "Hayırlısı olsun" deyip arkadaşlarıma yöneldi!..

Bu, benim iktidardaki Menderes'le ilk karşılaşmam, ilk görüşmemdir!

Muhalefetteki Menderes'ten çok farklı olmaya başladığını da ilk tespit ettiğim temastır!

Bu fark hiç azalmadan hep sürdü gitti ve sonunda adeta azarak, köpürerek akmaya başladı!..

Muhalefetteki Menderes'le iktidardaki Menderes'in bana göre bir kılıkları kıyafetleri ortak kalmıştır. Onun dışında meşhur gülüşü bile aynı kalamadı, acılaştı, katılaştı.

Fakat başka bir gerçek de şudur ki, halk üzerindeki Menderes hayranlığı, Menderes sevgisi, değil o ilk ayların kara sevdaya benzer görünümünde, yıllar geçip hatalar çok belirgin hale geldiği zamanlarda dahi, sürüp gitmiştir. Tabii azaldı ve karasevdadan dümdüz sevdaya, oradan da belki sevgiye, sempatiye, hoşgörüye yahut “kifafinefs”e kadar indi ama, aslaaa yok olmadı!

Hep seçim kazanabilmesi bundan, her seçimden rakibi ne kadar palazlanırsa palazlansın, onun gene de “anaç” olarak çıkabilmesi bundandır!

1960 İhtilali'ne sebep olan, sertliklerden ve tersliklerden sıyrılabilip de seçime varabilseydi, onun kazanma ihtimali, CHP'ninkinden yine de az değildi!

Ertesi sabah Samet Ağaoğlu'yla buluştuğumuz zaman, bize Adnan Bey'in henüz bir Basın Kanunu hazırlamanın zorunluğunu duymadığını, ilk sırada, Basın Kanunu'nun önemini fersah fersah aşan işlerin bulunduğunu açıkça söylemiş ve bizler de pek şaşmamıştık. Gerçi bir gün önce yine kendisi "O bir problem değil, başbakanla konuşur ve kolayca halledebilirim" demişti ama, Adnan Bey'in tavrından sonra, onun da işi artık o kadar kolay görmediği hemen anlaşıyordu.

Kendisine, "Arkadaşlar bizden güzel haberler bekliyorlar... Şimdi beklentilerimizin daha uzayacağını duydukları zaman herhalde çok bozulacaklardır" dediğimiz zaman da, "Biraz yatıştırın ve oyalayın, zamanı gelince nasıl olsa olabilir" demekle yetinmişti.

Ben sadece, kendisine arkadaşlarımdan daha yakın sayılmamın rahatlık farkı içinde, "Menderes, Basın Kanunu'nu önemsiz veya az önemli işler arasında görmekle hata ediyor. Sadece bunun duyulması veya anlaşılması dahi, basını üzmeye ve soğutmaya bence yeter" demekten kendimi alamamıştım. Buna karşılık eski *Demirkırat* ortağım da, "Dedin ya, lütfen biraz oyalayın ve anlayış gerektiğini söyleyin, bize biraz zaman lazım o kadar..." yollu zoraki tavsiyesini sürdürmüştü.

Aynı toplantıda, İstanbul'da basın yayın il müdürü olan

Zahir Törömküney'in radyo müdürlüğüne getirildiğini öğrenmiştik. Ve basın yayın genel müdürlüğüne de henüz bir tayin yapılmamasının sebebini!..

Tayindeki gecikme, o makam için düşünülen Halim Al-yot'un galiba Fransa'dan gelmesinin beklenmesinden doğuyordu!

Samet Ağaoğlu, hafif bir şefkat edası içinde, "Halim Al-yot'u seveceğinizi sanıyorum. İlk günlerde tabii hoşgörünüze ihtiyacı olacaktır, onu da göstereceğinizden ve arkadaşlarınızı da bu yola hazırlayacağınızdan eminim" dedikten sonra, "Hukuk doktorudur, iyi yetişmiştir, ama Türkçe'si biraz zayıftır. Fakat o da ancak konuşmasında görülür, yazmasında pek sanmam" diye eklemiş ve biraz duraklayarak tamamlamıştı:

"Giritlidir ve Girit Türkçesi'nin diksiyon zaaflarından kurtulamamıştır!"

Kendimi tutamayarak, "Düpdüzgün Türkçe'si olanların turşusu mu çıktı ki, Ahmet Şükrü Esmer'lerin, Selim Sarper'lerin... Bırak hepsini, rahmetli babanın makamına..." diye başlamıştım ama cümlemi tamamlayamadan hemen atılmıştı:

"Tanıdığın zaman seveceğinden emin olmasam, ne dersin de diyeceğim ama sonradan pişman olup üzüleceğin bir şey söylemeni istemediğim için sözünü kesiyorum."

Dışarı çıktığımız zaman Şevket Rado, o kalın sesiyle bizleri güldürmüştür:

"Yahu" demişti, "adamin babasından lafa girdiğin zaman eyvah dedim, galiba şimdi 'Eh, senin babanın da Türkçe'si pek o kadar düzgün değildi' deyip, bütün işleri berbat edecek!.."

Aslında işleri benim berbat etmeme hiç gerek yoktu. İla-maşallah onun uzmanları Demokrat Parti'de, kardelen misali, mantar örneği birer ikişer toprağı patlatıp yeterince başlarını gösteriyorlardı!

Bir defa hemen fark etmiştik ki, hür bir basın istemeyen, yalnız başbakan değildir, yakın çevresi birdenbirc böyle oluvermiştir.

Milletvekilleri arasında da Menderes'in ağzına bakan bir bölüm, elbet böyle idi.

Sonra da, o ilk kabinesindeki, şöhretli zevatın bir bölümü bunun kendi görevleri olmadığı kolaylığına yapışırken, biraz sıkıştırabildiklerimiz de, “Zamanı gelir gelmez onun da yapılacağı muhakkaktır” klasiğinin ardına geçivermişlerdi.

O akşam, durumu telefonla Burhan Felek'e anlattık ve Ankara'da fazla kalmamızın bir faydası olamayacağını göerek, ertesi akşam dönmek zorunda olduğumuzu bildirdik.

Burhan Felek Bey, o kadar hazırlığını yaptığımız ve çıkacağından o derece emin olduğumuz Basın Kanunu'nu: ı ham bir hayal olmasını en az bizler kadar kabul edemiyor ve telefonda beni dinlerken üzüntüsünü gizleyemiyordu.

Ama konuşmanın sonunda sorduğu bir soru irkilmemize yetti:

“Pekiy be çocuklar, niye bir defa da Bayar'la konuşmayı denemiyoruz?”

İşte onun bu hatırlatmasıyla ki, heyetimiz Ankara'da biraz daha kalmaya karar vermiş ve Bayar'ın işe el koyup, Milli Mücadele'deki “Galip Hoca”lığına pek uyan bir azım ve inatla Basın Kanunu'nu gerçekleştirme hareketi doğuvermiştir.

Önce konuşma başvurumuzu hemen kabul etti.

Üç arkadaş Çankaya'da gördüğümüz sıcak ilgiyi yıllar boyu da aslaa unutamadık.

“Bir kuş kanadına kuvvetin nereden geldiğini bilmelidir. Aksi halde uçamaz. Demokrat Parti de kanatlarına kuvvet veren unsurun basın olduğunu bilmek ve bunun karşılığını vermek zorundadır.”

Bu cümleyi, yıllar boyu sırası düştükçe hep kullanmışızdır, Celal Bayar o günkü kabul sırasında söylemiştir.

Ardından, gerekenleri hemen uyaracağını ve kanunun en çabuk nasıl çıkabilirse öyle çıkarılacağını, o kadar vakarlı bir kararlılık içinde söylemişti ki, hiçbirimizin içinde şüphenin zerresi kalmamıştı.

Aynı gün ikram ettiği çayları içtikten sonra gene kendi teklifiyle bize Çankaya'yı bizzat gezdirdi. Bayar, Atatürk'ün kullandığı özel yatak bölümünü kullanmıyor, orayı bir müze gibi onarmayı düşünüyordu. Ama İnönü böyle bir ayrıma gerek görmeyip orayı kullanmış ve üstelik de Atatürk'ün

şahsî eşyalarının hemen hepsini kız kardeşi Makbule Atadan'a göndertmişti.

Bayar Atatürk'ün gardıroplarından birini açtı. İçinde iki üç kostüm, bir de yağmurluktan başka bir şey yoktu. Gardırobun alt bölümündeki pabuç kısmında da, ince uzun, gerçekten sık iki iskarpin duruyordu... Şifonyerlerin ise hepsi boştu.

Bayar Makbule Hanım'a haber gönderdiğini ve Atatürk'e ait giyim eşyaları başta olmak üzere, Çankaya'ya gönderebileceği ne varsa göndermesini istemişti.

"Hazırlıyorlarmış, bugün yarın geleceklerini umuyorum" derken de Atatürk'e karşı en küçük bir detayda dahi ihmal-kârlık göstermeyişinin gururunu taşıdığı pek belliydi.

Ondaki bu dikkatle, ezanın Arapçalaşması celsesini, hoparlörlerle dışarı nakleden arkadaşlarındaki Atatürk umursamazlığını bir arada tutmak şüphesiz kolay değildi; hele Latin harflerinin dahi kaldırılıp Arap harflerinin konmasını istemiş olan bir kısım Konyalı DP'lilerin, partiden ihraçları bir yana, içlerinde taltif edilmişlerin bile bulunmasını Bayar'ın gösterdiği Atatürk itinasıyla bağdaştırmak, vodvillerin bile harcı olamaz ama, "devr-i dilârâ-i demokrasi"de her şeyi görmenin mümkün olacağını kabul etmeli ve buna kendimizi alıştırmalıydık!

Celal Bayar, Çankaya'da yapmak istediği Atatürk bölümünü ihya etmekte ne derece başarılı oldu, bilemiyorum, ama bizim o devrede çıkan o ilk Basın Kanunu onun eseri sayılsa hiç yanlış olmaz!

Aynı gün, parti başkan vekillerini, Adalet Bakanı Halil Özyörük'ü, komisyonların başkanlarını harekete geçirmişti ve nasıl kati konuşmuş olmalıydı ki ertesi sabah Halil Özyörük'ün makam odasında kendisiyle konuştuktan yarım saat sonra, adalet komisyonu üyelerinin davetlerine uyup o komisyundaydık ve bu iki üç gün böyle sürdükten sonra tasarı Meclis'e gelivermişti.

Menderes bu harareti ve faaliyeti, Ankara'dan uzaklaşarak cevaplamıştır. Ve Ankara'da kalan yardımcısı Samet Ağaoğlu hiç Meclis'e gelmeden, diğer kabine üyeleri de şöyle bir görünüp giderek adeta soğutmaya çalışmışlardır ama, Meclis çoğunluğu Bayar'dan aldığı hızla öyle bir coşku için-

deydi ki, kanunu gece yarısı olmadan kabul edip basının kucasına bırakıverdi!

O celseyi, ah! O devirde kaset tekniği ve TV imkânı olabilseydi de Türk basın tarihine görüntülü olarak yerleştirebilseydik!..

Hiçbir parlamento, bir basını böylesine coşku ve sevgi içinde bağrına basmamış ve hiçbir ülkede bir "parlamento-basin kucaklaşması"nın bu derece sıcak sahneleri sergilene-memiştir.

Zaten bir avuç olan CHP'liler önce tek tük iken, büsbütün çekilip gitmeyi yeğlemişler buna karşılık DP çoğunluğu, her maddenin basın lehine çıkması konusunda birbirleriyle yarışır olmuşlardır.

Meclis Başkanı Refik Koraltan heyetimize Meclis'i karşıdan gören, zannederim kordiplomatik locasını açtırdığı için, bütün olanı biteni ayan beyan görebiliyorduk ve kabul edilen her önemli maddeden sonra, locaya gelen milletvekilleriyle kucaklaşıyorduk.

Bir ara Fethi Çelikbaş, "Arkadaşlar, bu madde aceleye getirilemez, basına hürriyet evet ama, bunun hudutsuz olması gibi bir sonuç doğacaksa..." yollu bir uyarıyı, pek de hak-sız olmadan yapmaya kalkıştığı zaman dahi, Sıtkı Yırcalı'nın kürsüye fırladığı gibi, "Biz basın hürriyetinden korkmayı karşıtlarımızın zimmetinde bıraktık! Basın isterse bizim yatak odalarımıza kadar girebilir ve girecektir!" diye bağırması öyle müthiş bir alkış sağanağı doğurmuştu ki, gözyaşlarımızı tutamıyorduk.

Ben, 1954 seçimlerinden iki yıl kadar sonra, İstanbul Kulübü'nde gazete sahipleriyle yaptığı yemekli toplantıda Adnan Menderes Basın Kanunu'nu ağırlaştırmak gerektiğini söylediği zaman Sıtkı Yırcalı'nın o coşkulu sözlerini hatırlatmışım.

Meşhur gülüşüyle karışık hemen cevap vermişti:

"Bekâra kanı boşamak kolaydır."

"Yok efendim, o zaman muhalefette değildiniz ki, iktidarla yeni evliydiniz" diye üstelemem üzerine de, gene gülüşünü hiç soldurmadan, "O kadar çok yenilik de bekârlık sayılır" deyivermişti!

Bana öyle gelir ki, basını hiç sevmemişti, sevmemişti.

Basın onu çok sevip yere göğe sığdıramazken dahi, onun basını içten sevebildiğini sanmıyorum!

Gerçi, hiçbir politikacının basını sevmesi, hele içten sevmesi kolay beklenir şey değildir. Ama Adnan Bey'de, tabii gene bana göre, sevgisizliğin de biraz ötesinde, basını ille de itaatkâr kılmak, ille de başı eğik görmek ister bir hal vardır.

Herkese gülerek bakmak, değişmez tavrıydı, basına da elbet öyle bakardı ama, iyi kulak vererseniz dış gıcırıtlarını duyabilirdiniz!

Bakanlıktan her düşüşünde Samet'in eski dostları aradığı devrelerden gene birinde, Büyüka'da, Prof. Cihat Abaoğlu, Behçet Kemal Çağlar, Osman Nebioğlu ve ben, anlatıklarını ibretle dinlemekteyken, Nebioğlu sormuştu:

"Kuzum Sametçiğim, sen Adnan Menderes'in yüreğini sevgiyle, insan sevgisiyle gerçekten dolu olarak hiç görebildin mi?"

Ağaoğlu hiç duraksamadan cevap vermişti:

"Bedii'yi tahrik için söylemiyorum, ama her türlü sevgiye onun kalbinde az çok rastlayabilirsiniz, yalnız gazeteciye olanına aslaaa..."

Ve sonra yazılara karşı söylediklerinden, şahıslara karşı düşündüklerinden, Falih Rıfkı'ya ve bana ait olanlar dahil olmak üzere, ibret dolu canlı örnekler vermişti!..

Arkadaşlarımdan biraz farklı olarak, ben Samet'in de, pek o kadar değilse de ona hayli yaklaşık bir ölçüde gazeteci alerjisini bildiğim için, anlattıklarından ne kadarının kendi fikri veya abartısı olduğunu kestiremeyerek, pek üzerinde durmamıştım! Ama daha sonra göreceğim ve öğreneceğim ki ucu tahkikat komisyonu macerasına kadar dayanan sayfa kazıtma ve gazeteci tutuklatma olaylarında Adnan Bey'in hırsla koyduğu ağırlık, herkesin fersah fersah üstündedir!..

CHP'nin ortaya atıp da bir türlü çıkaramadığı af kanunu-
nu çıkarmak, nihayet DP'ye nasip oluyordu.

Hiç fazla pürüz çıkmadan maddeler teker teker kabul edilirken, yalnız Tevfik İleri söz almış, "Nâzım Hikmet'i affedemezsiniz o vatan hainidir" diye başlayan uzun ve ateşli bir konuşma yapınca da Meclis elektriklenmiştir.

Tabii bu arada, bütün dünyanın gözleri önünde tam bir demokrasi güzelliği teşhir edip dururken, bir şairin af dışı bırakılmasının Batı âlemine izah edilemeyeceğini söyleyerek, İleri'ye karşı çıkanlar olduğu gibi, az da olsa destekler bir tavra yöneldikleri görülenler de vardı. Ama az sonra Tevfik İleri'nin başbakanın Meclis'teki odasına sohbete çağırılması ve dönüşünde eski ateşinin parlaklığını hayli kaybettiğinin görülmesi karşısında, onu destekleme hevesinde olanların da eriyiverdikleri görülmüş ve kanun büyük, çok büyük bir çoğunlukla çıkmıştır!..

Aynı günde de, Bursa Cezaevi'nde yıllardır (sanırım 12 yıl) yatmakta olan Nâzım Hikmet tahliye oluyordu!..

Cezaevinden kurtulduktan kısa bir süre sonra da bildiğiniz gibi, Boğaz'dan geçen bir Rus şilebine binerek kaçmıştır!

Nâzım Hikmet'in göklere çıkarılması ve çok büyütülmesi, 1968 kuşağının marifeti olduğu için, hapisten çıktığı o tarihte yani 1950 yazında Nâzım Hikmet, elbette gene büyük bir şairdi ama, göklerde değil, normalde toprak üstündeydi ve

Atatürk'ün de önüne geçirilmek istenen bir ibiş hamlenin rüzgârını henüz arkasına alamamış olduğu için de, ne hapisten çıkışında bir bayram sevinci, ne de Rusya'ya kaçışında bir matem inleyişi görülmüştür!..

Nasıl ki açlık grevi yaptığı duyulduğu zaman da, bırakınız hapishanenin kapısını, evlerinin kapıları ardında dahi çorbası boğazından zor geçen ferd-i vahit yoktu!

Nâzım'ın Rusya'ya kaçışına veya kaçırılışına dair, gerçekten sürükleyici ve pekâlâ senaryo değeri geçerli yazılar dök-türülmüştür. Hiçbirine yalan diyemem, buna ne imkânım var, ne de bir gerek görüyorum. Ama Rusya'ya varır varmaz, "Beni Stalin yarattı" diyerek toprağı öptüğü, Anadolu Ajansı tarafından yayıldığı zaman, pek inanılır bulmadığımı söylemeden geçemeyeceğim. Gerçi ajansın haberini doğru saymayı yeğleyip yazılar da yazmıştık ama, haberin geldiği tarihle, Nâzım'ın Rus toprağına ulaştığı zaman arasında epey bir ara vardı ve olsa olsa şair, Rus toprağı yerine bindiği geminin güverte tahtalarını öpmüş olabilirdi!

Ama bizim tenceremizin dibinde de kara olmadığını söylemek mümkün mü ki? 68 kuşağının yükseltme, yüceltme, insanüstü sayma, hele hele Atatürk'e dahi aydınlatıcı şavkı vurmuş sanma sarası kusurdur da, bizim o devirdeki tenceremizin dibinde duran, alçaltma, küçültme ve ille de Atatürk'e kezzap, Atatürkçülüğe zehrap görme ve sayma sıtmanız meziyet midir? Elbette hayır!

Meziyet olan, Nâzım Hikmet'i bir hırsın ve hıncın, bir kinin ve intikam ateşinin elinden koparıp, edebiyattaki yuvasına koymaktır. Siyasetin kirinden ve kininden arındırıp, o orada kalmayı kendine yakıştırmış olsa bile, onu edebiyattan başka bir mecraya yakıştırmamaktır!

Nâzım Hikmet'in Rusya'ya kaçmasına asıl sebebin, öldürülmek, bir tertibe kurban edileceğine inanmak korkusu olduğu çok iddia edildi! Aftan üç dört yıl önce, Bulgaristan'a kaçarken, kendi rehberi tarafından kafasına vurularak öldürülen yazar Sabahattin Ali olayı düşünülürse, şairin aftan önce açlık greviyle sarsılmış bünyesi ve affın bir oldu bir olmadı havası içinde yıllardır dalgalanmasının sinirleri üzerindeki tesiri de dikkate alınırsa, korku ihtimalinin ağırlığı gerçekten artar.

Ama bir de devlet açısından olaya bakış var ki o da pek kolay reddedilemez:

Nâzım'ın affedilmemesi halinde, bütün Batı âlemine karşı demokratik görünüşümüzü savunamayız diye yola çıkmış bir iktidar, Nâzım'ın affedilmemesinden çok ağır olan öldürülmesini, devlet vakarına uygun sayıp bir tertibe nasıl yönelebilirdi?

Basın Kanunu'nu gerçekleştirmenin sevinci içinde, Burhan Felek'in de Ankara'ya gelmesinde büyük yarar gördük. Ertesi gün geldi de... Geldi ve Ankara Palas'ta, Karpiç'te, Süreyya'da milletvekilleriyle kaynaşma ve teşekkür faslı başladı!..

DP'den Manisa milletvekili seçilmiş bulunan Kâzım Taşkent'in hepsi yemekli olan bu toplantıların tertibindeki payı büyüktür.

Kâzım Taşkent, kurduğu Doğan Sigorta'dan sonra, Yapı ve Kredi Bankası'nı da memlekete kazandırmakla kalmamış, Vedat Nedim Tör gibi bir kültür adamıyla, Şevket Rado gibi bir basın değerini yanına alarak, önce *Doğan Kardeş* dergisini, arkasından da *Hayat'ı* yayın hayatımıza katmıştı. Bu yönden bizden de sayılıyor ve basına önem verilmesi gereğini partisine en çok o telkin ediyordu.

Kâzım Taşkent, yayın hayatındaydı ama, dergilerine en küçük bir müdahalesi olmadan... Yayın hayatındaydı ama, yayın imkânlarını, şahsının ve bankasının çıkarları doğrultusuna sokmadan... Ve yayın hayatındaydı ama, şahsına yapılan hücumların yazılı saldırıların ve hatta tehditlerin karşısına bile yayın kudretini aslaa dikmeyi düşünmeden!..

Sermayenin ve madde kuvvetinin, gazeteciliğe böyle gelmesi ve orada böyle durabilmesi!.. İşte zor ama doğru olan budur. Ve galiba böyle olduğu için de, bizde, Taşkent dışın-

da, başka bir örnek pek veremiyor!..

1950 seçim kampanyasında bizzat İnönü hem de doğruca Manisa'da onun DP adaylığını kastederek, "Bir bankacı çok tehlikeli oyunların içinde görülüyor... Ekonomik hayatımız yönünden bunu basit bir siyasi davranış sayamayız." demiş, arkasından Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas, "Bir bankacının bütün davranışlarını izliyoruz. Ve hepsinin çok tehlikeli oyunlar olduğunu..." diye başlayıp süren uzun bir nutukla, Gaziantep'te kükremiş ve Taşkent bütün bu açık tehditleri, şüpheleri üzümlere, hatta bankasının zarar görmesi ihtimali karşısında korkarak izlemiştir ama, bir gün dahi, Vedat Nedim'i ve Şevket Rado'yu yanına çağırarak, şahsına yönelmiş tehditlere yayın imkânlarının topunu tüfeğini çevirtmemiştir! Öbür taraftan, ne Vedat Nedim'in, ne de Şevket Rado'nun aklına "Yahu bizim patrona hücum ediyorlar, hemen savaşıalım!" fikri gelmemiştir! Çünkü onların görevi patronlarını savunmak değildi, yolunu rotasını çizdikleri dergileri çıkarmaktı! Ve patronları da, o dergileri, imkânları, şahsının korunması, şahsının savunulması için kurmuş, arkadaşlarının çizdikleri rotada ve yolda yürümeleri için kurmuştu!

Bana lütfen söyler misiniz, dünün basınındaki bu örneği, bugünün medyasında kırıntı olarak dahi görmek imkânımız var mı?

Bir ekleme daha yapacağım.

Kâzım Taşkent'e, sadece magazin alanında kalmayıp, siyasi bir günlük gazete çıkarması telkininde bulunanlar daima olmuş, hem de çok olmuştur.

Bunlardan bir tanesi benim de bulunduğum bir yemekte kendisine ısrarla tekrarlanıyordu. Tavsiyeyi pek hararetli bir dille yapan Yusuf Ziya Ortaç'tı ve bir aralık, seçim öncesinde Taşkent'in uğradığı hücumları da hatırlatarak, "A Kâzım Beyciğim, eğer o sıralarda bir siyasi gazeteniz olsaydı, mecmua sessizliğinizin, bir gazete şimşegiyle gök gürültüsüne dönüşeceğinden şüphe var mıydı?" demiş ve Taşkent sormuştu:

"Nasıl beyim? 'Gazetem olsaydı, beni savunurdu' mu demek istiyorsunuz?"

"Elbette" dedi Yusuf Ziya, "siyaset dışı mecmualarla aslaa

yapamadığınızı, bir siyasî gazete gümbür gümbür yapardı.”

İşte o zaman Taşkent gerçekten çokook ibret alınacak şu cevabı vermiştir:

“Aman Yusuf Ziya Beyim, mecmuaların patron savunma güçleri ve hakları pek yoktur da, gazetelerin niye vardır?”

Ve canı sıkkın, yüzü kıpkırmızı eklemişti:

“Eğer böyle bir hak varsa, bu bana, günlük gazete çıkar-mamakta çok isabet ettiğimi gösterir sanıyorum. Bence me-sela bir insanın ithamlar, tehditler altında kalması sadece sahibi olduğu gazetenin meselesi oluyorsa, o gazete de sa-vununa yapmamalı! Ancak başka gazetelerin meseleyi ele al-ması halinde, o da onlara katılabilmeli!..”

Ve bu fıkrinde ne kadar samimi olduğunu büyük imkân-larına rağmen hiçbir zaman günlük siyasî bir gazete çıkar-mayıyla göstermiştir!

Haydi uzatın kulaklarınızı da gene fısıldayayım:

Ya banka alıp medyaya, ya medya olup bankaya sığra-mak için, bir taraflarını yırtan bugünün marifetlileriyle, şu küçücük “dün”ü lütfen karşılaştırır mısınız?

Ankara’daki temaslarımıza Burhan Felek “iktidarla bala-yı” adını takmıştı ve gerçekten de çok tatlı sahnelerle dolu-dur. Basın yayın genel müdürlüğüne getirilmiş olan Halim Alyot’un, heyetimize verdiği yemek bunlardan biriydi!

Karpiç’te hayli kalabalık bir gruptuk. Fevzi Lütfi Karaos-manoğlu vardı, Samet Ağaoğlu vardı, Taşkent, Şemi Ergin, Mümtaz Faik ve bizler vardık ve ille bir konuşma yapmasının şart olduğuna inanmış yeni genel müdürü anlamaya çalışı-yorduk. Alyot ter içindeydi, hem de havuza düşüp ıslanmış gibi, yoğun bir terin içindeydi. Basın Kanunu’nun bütün meslek mensuplarına hayırlı olmasını diledikten sonra, tam aldığı görevin güçlüğü’nün farkında olduğunu söylemeye geç-mişti ki, yanımda oturan Şevket Rado’nun kulağıma eğilerek, “Keşke *Apoyevmatini*’nden bir arkadaş da aramızda olsaydı, amma sevinirdi haa!..” demesi üzerine gülmek için ken-dimi öylesine sıkıştırmıştım ki, elimi yüzüme kapadığımı gören Samet Ağaoğlu, yanındaki Hayri Alpar’a, “Galiba Bedii’nin boğazına bir şey kaçtı” diyerek bana su uzatmaya kalkmış.

Gerçi Samet bize Alyot’un Türkçe’sindeki bozukluğu söy-lemişti ama, biz bu kadarını hiç tahmin etmemiştik. Tam bir

Rum ağzı idi bu!.. Rum ağzına düşmüş Türkçe'nin ta kendisiydi!.. Ş'siz, uzatmasız, S'ler ıslıklı, F'ler sönük, B'ler vurgulu, C'ler silik!.. Hâsılı Türkiye'nin basın yayın müdürünü değil de, Yunanistan'ın Türkçe'ye çalışarak bize jest yapmaya kalkışmış basın yayıncısını dinler gibiydik!

Allahtan terlemesinin büsbütün dayanılmaz olması ve sözü, görevinin bir bakanlık değerinde olduğu noktasına getirip üst tarafını çıkaramaz bir halde çırpınması, Samet Ağaoğlu'nun hamlesine yol açtı da, hem kendisi hem de bizler rahat bir nefes aldık.

Samet kendine has konuşma rahatlığı ve hâkimiyeti içinde, hemen atılmış ve genel müdürün bu noktada durması gerektiğini, bundan sonra bu çok önemli görevde onun hakkında, başta basın olmak üzere, kendi hükûmetinin konuşacağını, gerçekten hayret edilecek bir incelikle anlatıvermişti. Böylece de yemeğin hiç gerek yokken sokulduğu resmî ve sıkıcı hava dağılıverdi.

Halim Alyot'u bu temastan sonra, daha yakından tanıdık ve tanıdıkça da uzaklaşmayıp yaklaştık ve sevdik.

Müthiş şaka kaldıran ve tenkide dikkatle eğilen bir tutumu vardı. Pek çok arkadaşın arkasından önünden kendisine "Alyotis" demesini hep gülerek karşılamış "Ne yapalım öyle münasip görmüşler, ben aldırman" demekle yetinmiştir.

Şüphe yok, büyük bir dirayet ve hatta orta çap iriliğinde bir şahsiyet değildi. Ama samimi bir hizmet sevdalısı olduğu muhakkaktır. DP hükûmeti, ondaki bu hizmet sevdasını ve gayretini kullanırken, şahsiyetindeki zaafı da hiç atlama-
mış ve en olmaz isteklerini ona hep rahatlıkla yöneltmiştir.

Pek uzun süre dayanamayıp, nihayet onlardan kopması bundandır!

İnanmadığı ve istemediği şeyleri, bir adama yaptırmanın da bir haddi hududu olduğunu hiçbir zaman kavramamış bir siyasî anlayışın fire vermesi kadar tabii ne olabilirdi?

Bir yabancı dilin "evet"ini, "hayır"ını dahi söyleyip söyleyemediği bilinmez bir zatın dışarıya basın ateşesi olarak gönderilmesi olayında ben Halim'in yanındaydım. Samet Ağaoğlu'nun telefonla verdiği emri almış, önce kızarmış, kekelemiş ve amirini biraz daha dinledikten sonra "Baş üstüne... Emredersiniz..." demişti. Ama bana dönüp, "Yahu ada-

mın hiç lisan bilmediğini bütün ‘teskilat’ biliyor, ben ne durumda kalıyorum şimdi anlayabiliyor musun?” derken sıkıntısı yüzünden akıyordu.

O zatın böyle bir göreve nasıl olup da uygun görüldüğü ve gittiği günden beri görev yerine bile pek uğramadığı halde, nasıl sessiz kalındığı, aylar sonra Samet Ağaoğlu'na sorulduğu zaman, kürsüye çıkmış ve, “Bu Basın Yayın'ın bir tasarrufudur, inceleteceğim” diyebilmiştir!

Tam tersi de var, Batı ülkelerinden birkaçındaki başarılı Basın Yayın elemanları da görevlerinden aynı yolla geri alınmışlar, bunun sorulması karşısında da, aynı kürsüden, aynı laflar söylenmiş ve onlar da Halim'in zimmetine geçirilmiştir.

Birincisinin ve benzerlerinin gitmelerine olduğu gibi, etkilerin geri alınmalarına da hep üzölmüştür ama başka bir şey yapamamıştır.

Tam o günlerde DP hükûmeti Kore'ye asker gönderme kararı almış, hem de bunu Meclis'ten geçirmeye hiç gerek görmemişti!

CHP'nin hemen hemen bir savaş kararı olan böyle bir ağırlığın Meclis'e bırakılması gerektiğine dair çıkışlarına ise hiç aldırmamıştır. CHP yanlısı bir iki gazete dışında, kararı yanlıs veya eksik gören de hemen hiç yok gibidir. Tenkide yeltenenlerinki de fısıltı, mırıltı, kekeleme, geveleme adlandırmalarının ötesine geçemez!

DP, Fevzi Lütü Karaosmanoğlu'nun ağzından, İsmet Paşa'yı bizi savaşa sokmadığı için erkekliğimizi öldürmekle suçlamamış mıydı? Alın bakalım işte şimdi Demokrat iktidar erkekliklerimizi diriltiyor ve milleti erlik platosuna yüceltiyordu!

Ama gerçekten de Kore'ye asker gönderme kararı, ülkede soğuk karşılanmak şöyle dursun, hatta hayli sıcak, hayli coşkulu karşılandı denebilir.

Gazeteler bu coşkunun baş dinamları, DP teşkilatı da tabii gözü kapalı uygulayıcıları idiler!.. Bu ateş, kısa zamanda CHP'nin ağzını tıkamış, nerede Parlamento kararı diye haykırmakta olan hançereleri yavaş yavaş söndürmüş ve onların yerlerini kahramanlık menkıbeleri yaratıp, duygu sömürme hazırlıkları alıvermiştir.

Kore kıtamızın komutanı Asım Eren mi olacak, yoksa Ba-

rut Tahsin mi? İlk ağızda bu söylentiler gazetelerimizin başköşe misafirleridir. Onun ardından geleneksel askere uğurlama törenlerimizin, bu defa "savaşa uğurlama" havasına büründürülüp dramatik hale getirilmesi gelir!

Gazetelerimizde bu sahneler adeta bir fotoğraf yarışması olup çıkmış, en duygulu, en romantik fotoğrafı yakalayıp yan sayfa boyuna yükselten kıskanılır olmuştur!

Özellikle Kore'ye gönderilen ilk kabile tam bir övgü ambalajıyla sarılıp sarmalanmıştı. Aman ne demeçler veriliyor, açığöz veya kendilerini öyle sayan muhabirler, nice subayın, erin, erbaşın kahramanlık hülyaları içinde kıvrandıklarını gurur ve sürur içinde aman ne güzel yazıyorlardı!..

Kore Savaşı'na katılmamızın, basının burnuna getirdiği ilk kokunun tiraj olduğu saklanamaz! Bunda anormal bir taraf da yoktur ama, gide gide iş kimin daha çok kahramanlık menkubesi uyduracağı veya duygu sömürsünün en sunurlusunu bulup çıkaracağı noktasına kadar dayanmıştır ki, yanlış olan buydu!

Hele savaş iyice kızışınca veya kızıştığı gene bizlerden sadır olunca, ortaya bir de "savaş muhabiri" tipi çıkıp, tam teçhizat, dürbünlü, mataralı, komando kılıklı, çelik miğferli birer aslana kavuşmadık mı? Sahnede eşhasın bu tek eksiği de böylece tamamlandı ve keyfimiz büsbütün yerine geldi.

Sedat Simavi Bey, artık iyice başa oynattığı *Hürriyet*'inde Hikmet Feridun'u tam bir savaş muhabiri kılığıyla donatmış ve derhal sevk etmiştir!

Yeni Sabah, zannederim Burhan'ı giydirip kuşattı ve hemen gönderdi.

Arkadan *Vatan*, Ankara'dan zafer kahramanlarını hazırlayıp sevk ettiler.

Cumhuriyet'in kimseyi gönderdiğini hatırlayamıyorum. O sırada yeni çıkmış olan *Yeni İstanbul*'un ise kimseyi göndermediğini iyi biliyorum. Biliyorum zira tam o günlerde oraya yazmaya başlamıştım!..

Kore Savaşı'nın, NATO'ya girmemizi çok kolaylaştırdığı doğrudur. Zaten Menderes harekete karar verirken bunu açıkça söylemişti ve kısa sürede de haklı çıktığı görüldü!..

Ve doğrudur, Kore Savaşı ülkemizin, özellikle Amerika'daki tanınma gradosunu çok, ama çok tırmandırmıştır.

O vakte kadar Türkiye'den ve Türk'ten habersiz olan çok geniş bir Amerikan kitlelerinin Kore Savaşı'yla birlikte bizi duymuş, tanımış ve sevmiş olduğu da doğrudur.

Yanlışı olan, bu doğruları, hep aynı aksiyonla aynı sonuçları verecek birer kaide sanmaktır.

Nitekim yıllar sonra Türkiye'nin başına böyle biri gelecek ve "Tıpkı Kore Savaşı'na katılmamız gibi" diyerek, Amerika'nın Körfez Savaşı'nda dümen suyuna giriverecektir! Kore Savaşı'ndan sonra NATO üyeliğini kazanmıştık ya, şimdi de öyle olacaktı!.. Ve yeni liderimiz, Menderes'in yolunda yürümekten başka bir şey yapmadığını haykırmaktaydı!

Menderes bir koyup bir almıştı, bu, üstelik bir koyup üç alacaktı. Ama ancak hava alabilmişti!

Aslında fark, Menderes'le kendi arasında değildir; asıl fark Kore ile Körfez arasındaydı. Birincisinin ilk Birleşmiş Milletler ordusu fikrinin tutması ve onun eseri kılınması için Amerika poposunu yırtarken, ikincide Türkiye'yi sadece kullanma, çöl sıcağının terini, Türk havlusuyla silme peşindeydi!

"İkinci Menderes"imiz sadece bunu görememiştir ama ne hikmetse, hâlâ hayranları, meftunları onun Körfez Savaşı'nda bile her şeyi gördüğü iddiasındadırlar!

Kore Savaşı'na asker göndermemizi CHP sadece Meclis'in onayından geçmediği için Anayasa'ya aykırı bulup itiraz etmişti ama, memleketteki havayı ve özellikle basındaki coşkuyu görünce, bu iddiasını da tekrarlamaz olmuş ve böylece bir iki hafta içinde Menderes büsbütün rahatlamıştır.

O kadar ki, Başkan Truman karşılıklı savunma yardımı kanununda bir değişiklik yaparak, Türkiye'nin yanında Yunanistan'a ve İran'a da aynı miktar doları karara bağladığı zaman dahi CHP'nin hiç sesi çıkmaz! Biz Kore'de kan dökerken, Yunanistan'ın sembolik bir iştirakle atraksiyon yaptığını, bırakınız onu, İran'ın sakalından bir kılı dahi uzatmadığını söylemek hiçbirinin ya aklına gelmemiş yahut da buna gerek görmemişlerdir!

Amerika'nın tayin ettiği savunma yardımı miktarı 131 milyon dolardı ve İran'a da, Yunanistan'a da aynı veriliyordu!

Bu garabete gene yalnız gazetelerden ses vardır. Ve hakçası Nadir Nadi bunların başında gelmiştir.

Bu arada "Türk Barış Severler Cemiyeti"nin de Amerika'ya

ve Kore Savaşı'na katılmamızı şiddetle protesto eden beyannameler dağıttını söylemeliyim. Bu beyannameler gazetelerden dahi adeta polis kafileleri gönderilerek toplatılmak istenmiş, sokakta dağıtılanlar ise, coplu, silleli bir şiddetle hemen toplanıp yok edilmiştir. Ve tabii akşama doğru da cemiyetin başkanı Behice Boran ve genel sekreteri Adnan Cemgil, soluğu hapishanede aldılar!

Gazeteye gelip beyannameleri araştıran polislere rahmetli Sacit Öget, "Hayır bize gelmedi, ama şimdi sizin bu tahrikiniz karşısında bulup okumak için can atıyorum" demekten kendini alamamıştı.

Sanırım Behice Boran ile arkadaşlarının bu basit hareketleri, bir hafta sonra İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği'nin komünizmi telin toplantısı yapmasına sebep olmuştur. Hele aynı günlerde, Tevfik İleri'nin ulaştırma bakanlığından alınarak millî eğitime getirilmesiyle birlikte, komünizmi telin toplantıları çoğalmış ve ülkenin her köşesine yayılmıştır.

Bu kampanya seline ilk tepki, tabii Rusya'nın dürtüsüyle, Bulgaristan'dan geldi.

Bulgar hükûmeti 250 000 Türk'ü Bulgaristan'dan çıkaracağını açıklamış ve gerçekten de hükûmetimiz üzerinde bir şok etkisi yapmayı başarmıştı!

Dediğini bir hamlede yapabilseydi, o günlerde herhalde büyük sıkıntı da çekerdik ama, böyle azametli bir göçün zorluğu işin peyder peyder yapılmasını sağladığı için, büyük sıkıntı hissedilmemiş, birazı uygulandıktan sonra da zaten gerisi tavsadığı için rahatlamışızdır.

Ama Tevfik İleri'den hız aldığı ısrarla belirtilen komünizmi ezme kampanyaları bu arada hiç durmamış ve iş diyanet işleri başkanından bu konuda fetva alınmasına kadar varılmıştır.

Ahmet Hamdi Akseki Hoca, "Komünistliği, ideolojisiyle ve ne şekilde olursa olsun tatbikatiyla, İslamiyet katiyetle reddeder. Hakiki bir müminin komünistlik fikriyle ve icraatıyla bağdaşabilmesine imkân yoktur" demiş ve imzayı basmıştır.

Bu fetva hayli de etkili oldu. Zira okullarda bile yaygınlaştırılıp üzerinde durulması sağlanmış, bu arada da, Millî Eğitim matbaasında basılan renkli tezhipli kartonları, cami ka-

pılarından başlayarak, hemen her seyyar satıcının kollarına kadar yayılmıştı!

Bu kampanyayı azma noktasından geri çeviren, belediye seçimlerinin gelmesi olmuştur. DP bir ay önceki muhtar seçimlerini kazanmıştı, şimdi de sıra belediyelere gelmişti ve ülkenin tüm kontrolünü ele geçirmenin yolu önlerinde duruyordu!

Tahminler doğru çıkmış ve D.P. 600 belediyenin tam 560'ını kazanarak, gerçekten büyük bir zaferin sahibi olmuştur.

Bu zafer, CHP'lileri büsbütün şaşırtmış ve üzmüş, buna karşılık Demokrat Parti'yi de bir kat daha coşturup şımartmıştır.

Menderes'in meşhur nutku unutulamaz:

"Türk milleti, Cumhuriyet Halk Partisi'ni 14 Mayıs 1950'de iktidardan tasfiye etmişti. Şimdi 3 Eylülde, aynı CHP'yi bu defa muhalefetten de tasfiye etmiş bulunuyor."

İnönü ise sessizdir ve yalnız Kasım Gülek, daha çok uzun yolları olduğunu gördüklerini söylemekle yetinmiştir.

Ama doğrusu istenirse, 14 Mayıs'taki ezici başarının üstüne eklenen şu 560 belediye başkanlığı zaferi, övülmeyecek, hatta şımarılmayacak gibi değildi. Pek çok DP milletvekilinden, "Yahu pek adam bulamadığımız yerlerde bile şöylece hatırlayıp koyduğumuz adaylar dahi CHP'nin ünlü belediyecilerini perişan ettiler" yollu sözleri o günlerde pek sık duymuşuzdur. Bu arada Mersin ilinde Müfide İlhan Hanım'ın belediye başkanı seçilmesiyle önce çok övünmüşler, "İlk kadın belediye başkanını seçmek DP'ye nasip oldu, kimmiş Atatürkçü bakın görün" diyerek de pek tafra satmışlardır ama, tam bir yıl sonra, bütün bir Mersin teşkilatı olarak Müfide İlhan'ın görevden alınması için Ankara'nın yollarını aşındıranlar da gene aynı Demokratlar olacaktır.

Bu defa bizlerin "Hani Atatürkçülüğe delildi?" dememize "Geçin o beylik lafları, parti her şeyin üstünde" diye omuz silkenler de tabii onlardı!

Demokrat Parti'nin, belediye seçimi zaferinden sonra yolunu büsbütün engelsiz gördüğü veya her engeli kolayca yok edebileceği inancına saplandığı, en belirgin işaretini, CHP merkez binasına el koyma kararında vermiştir!

CHP merkez binasının devlet malı olduğu ve parti tarafından gasp edildiği iddiası şüphesiz dip doruk uydurma değildir. Ama DP liderlerinin de en yüksek payları taşıdıkları böyle bir devlet malı gasbından, yaralı ve perişan bir partiyi, bu derece hırsla ve kabaca sorumlu tutmak yerine, daha uygun, daha ılımlı bir yol bulunabilirdi!

Biz birkaç gazeteci arkadaş, bu konuyu kendisine açtığımız zaman, Samet Ağaoğlu, arkadaşlarıma beni göstererek, "Seçimi kazandığımızın haftasında, CHP merkezinde su saati olmadığı ve devlet suyunu hiç para ödemedi senelelerdir kullandıklarının belgesini Bedii Faik'e verdiğimi hatırlıyorum" dedikten sonra Ankara Palas'ın rahat koltuklarından birine kendini bırakırken, "Haydi oturun da rahatça konuşalım beyler. Gasp gasptır ve karşılığı önce geri alınmasıyla başlar" demiş ve gene bana dönerek iğnesini batırmıştı:

"Sahi Bedii Faik, o belgeyi neden kullanmadın? Halbuki belgesiz olarak da olsa, *Zafer* ve başka gazeteler sonradan yazmıştı. Biz senden daha tesirlisini umuyorduk."

Hafifçe sinirlenmiştim ama belli etmemeye dikkat ederek, "O kadar büyük bir seçim zaferinden sonra, küçüğün küçüğü, adinin adisi bir su saati meselesini çıkarıp da, öylesine yere serilmiş bir partiyi suçlamakta kullanmak, bana bir cezaze evine girip de, 'Bana kalırsa merhumun ayak tırnaklarından biri uzun ve kirli' demek kadar gülünç ve çirkin göründü de ondan yayımlamadım" deyiverdim!..

Sanırım su saati meselesini açtığına biraz olsun pişman olmuş ve konuyu hemen değiştirip, Kore Savaşı'na ve NATO'ya girme gayretlerimize dair uzun bir konuşmaya hemen girişivermişti!

Demokrat Parti iktidarı, Nihat Erim'in bayındırlık bakanlığında başlayan karayolları hamlesinin (ki baştan aşağıya Amerikan yardımının sonucu idi) kendi devrelerinde daha hız kazandığını, daha coşkuyla sürdüğünü göstermek için, geniş bir basın kafilesini Anadolu seferine davet ettirmişti. Davetin sahibi Karayolları Genel Müdürlüğü'ydü.

Biz İstanbul gazetelerinden Şevket Rado, Sinan Korle, Hayri Alpar, genç Fethi Pirinçcioğlu, yaşlı Ahmet İhsan Ağabey... (Ahmet İhsan Bey *Hürriyet*'in yazı müdürüydü ve pek babayani, pek şefkatli ve gerçekten hoşgörülü bir beyefendi.) Ankara'dan Cehdi Şahingiray, Kemal Cündübeyoğlu, Fethi Giray, Foto Hilmi, Rüçhan... Velhasıl gezinti başladığı zaman, tam sekiz arabalık bir kafileyi oluşturuyorduk!

Karayolları genel müdür yardımcısı o pek nazik ve sevimli Orhan Mersinli, kafilemizin ev sahibi oluyor ve kendisine birkaç mühendis arkadaşı eşlik ediyordu.

Biz, Şevket Rado, Hayri Alpar ve ben bir arabadaydık.

Ankara'dan yola çıkmadan önce, karayolları genel müdürü ve gene karayollarının o ilk, öncü elemanlarının deyimiyle karayollarının babası Vecdi Diker kafilemize bir yemek vermiş ve bu yemeğe Adnan Menderes, Samet Ağaoğlu, Tevfik İleri, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Hasan Polatkan ve daha birkaç bakan şeref vermişlerdi!

Böyle bir Anadolu gezintisi, doğrusu ya, hepimiz için bü-

yük bir nimetti. Ülkenin hemen hemen üçte ikisini kucaklayacak böyle geniş bir seferde, demokrasiyle kucaklanmış olan toprak adamlarımızı, Anadolu'nun çileli ama şevkli çocuklarını, başladığı haykırılan kalkınma belirtilerini, CHP'den sıyrılışı, DP ile kaynaşmayı veya aksini, velhasıl her tarafıyla Anadolu'muzu görecektik.

Rahatça diyebilirim ki, yazı hayatımın en faydalı, en hareketli ve en neşeli gezisi budur!

Ve gerçekten de geniş bir Anadolu lamelifinde, Erzurum'daki dadaşın gözündeki "demokraaasi"den, Mersin'deki yurttaşın gönlündeki Demirkıratlığa kadar o yeni siyasî uyanışın en renkli sahnelerini gördüğümüz gibi, ne verirsene ona razı bir halk yığınlarından, verileni değil, artık istediğini almaya eğilimli bir yeni millet manzarasına kadar, uyanışın ve silkinişin pek çok güzel tablosunu heyecanla seyretmişizdir.

Erzurum'da bir kahvede etrafımızı alarak, bize çay üstüne çay ikramında yarışa girenler arasındaki bir emekli öğretmen, "Şimdi şu demokraaasi gelmesine geldi ya, ben neden korkuyorum bilir misiniz; biz onu da kendimize benzetiriz" der demez, bir genç hemen yerinden kalkarak atılmıştı:

"Sen ne demek istiyorsun hoca? Biz bu demokraaasiyi yakalayınca kadar, onca zahmeti boşuna mı çekтік? Ne demek onu kendimize benzetmek? Görmüyon mu milleti? Demokraaasinin kılına bile dokunduracak hava var mı onda?"

Ve hiç unutmamak için, hepimizin sonra not aldığı şu vecizeyi hemen eklemişti:

"Demokraaasi artık bizim avrat gibi namusumuz oldu, ona dokunarı..."

Çok değil, birkaç yıl sonra, emekli öğretmen haklı çıkacaktır ama, o günlerde hava onun tahminine çokook uzak, bu delikanlının ataklığına ise yakın değil, adeta yapışıkı!

Her yörede herkese iş yapmak, çalışmak, kazanmak, mutlaka bir şeyler başarmak heyecanı geldiği, hemen görölüyordu.

Maraş civarında bir köyün bütün evlerinin maviye çalan beyaz badanalı olduğunu görmüş ve elindeki saplı fırçayı sallayarak yürüyen sevimli bir yaşlı kadına, "Kolay gelsin teyze, her taraf pek güzel olmuş, bu muhtarın emri mi?" diye sormuştuk.

"Yok be..." diye atılışını ve cevabını hiç unutamam:

"Ne muhtarı? Biz bunu sevincimizden yapıyoruz!"

O günlerin Anadolu'suna en yakışan sıfat da galiba budur: "sevinçli"

Evet, hangi ile, ilçeye gitsek, halk sevinçliydi. Her yörede sevinç, her kesimde sevinç vardı.

Demokrat liderler, bu genel sevinci, kayırmacı bir verime döndürme kolaylığına düşmeselerdi, Türkiye'de demokrasi daha sağlam bir beğeniye ve daha doğru bir anlayışa gelip dayanabilirdi sanıyorum.

Bu güzel gezide karayolları teşkilatımız, hummalı çalışma yarışının hiç şüphesiz lideriydi.

Dağ başlarında kurdukları şantiyelerde bizleri yatılı ağır-layan genç mühendisler, çalışmalarını heyecanla anlatırken, gözlerimizin yaşlarını tutamıyor, grayderlerin, dozerlerin operatörlerini amirleriyle birlikte aynı sofrada yarına ait çalışma planlarını yaparken seyretmenin keyfine doyamıyorduk.

Ama bu gezinin en tatlı anekdotu galiba Hatay postanesinde oluşanıdır.

Pek çoğumuz evlerimize birer kartpostal gönderme isteğiyle Hatay'ın hayli gösterişli postanesine uğramıştık.

Kasketli, beyaz sakallı, hani şu İhlap Hulusi'nin benim kuşağımca pek bilinen Ziraat Bankası afişindeki köylüye tıpa tıp benziyen bir ihtiyar, elindeki kâğıdı telgraf gişesindeki memura uzattıktan sonra bana dönüp, "Celal Bayar'a telgraf çekiyom" demişti.

Memur, nur yüzlü köylünün telgrafındaki kelimeleri saymaya tam başlarken durdu ve "Baba" dedi, "Celal Bayar demişsin, şunun başına bir 'sayın' koymak lazım."

Köylü hafifçe başını yaklaştırp, biraz duraksadıktan sonra ne dese beğenirsiniz:

"'Sayın' demek bedavaysa koy gitsin!.."

Bir başkası ve pek derin anlamlısına da Mersin'de rastlamıştık.

Mersin valisinin davetinden kalabalık grubumuzla çıkmış, bizi bekleyen karayolları araçlarına doğru yürüyorduk ki, sokakta birikmiş olan halkın ilgisi ve sıcak gösterileriyle karşılaşp şaşırmıştık.

Kadınli erkekli pek çok Mersinli ellerimizi sıkıyor, sırtları-

mızı okşuyor ve bize daha kalıp illerini, ilçelerinin sonuna kadar dolaşmamızı salık veriyorlardı. Bu kalabalık arasında çok yaşlı bir adamın, Sinan Korle'yle birlikte kalabalıktan bir an önce sıyrılmak için biraz acele eden benim önümü keseerek sorduğu soruyu, birkaç defa yazdığım gibi şimdi de tekrarlayacağım.

"Hee... Buree bak" demişti ihtiyar, kolumu tutarak, "bizim İnönü'müz şimdi kim?"

Bir an şaşkın, Sinan'ın yüzüne baktıktan sonra cevap vermiştim:

"Bizim İnönü'müz, şimdi Celal Bayar oldu baba."

İnönü'nün milli şefliğinden, führerlik gibi bir makam, bir İnönülük çıkardığı ve şimdi demokrasi memokrasi derken, bu makama kimin geldiğinin belli olmamasıyla aklının karıştığını anlatmak istiyordu sanırım!

Ve ihtiyardaki bu arayış, ondan sonra bütün gezimiz boyunca eğlencemizin başlıcasını oluşturmuştur!

Herhangi bir sohbette sıra Celal Bayar denmesine geldi de bir arkadaş "Bayar" dedi mi, arkadaşlar ağız birliğiyle bağırıyorlardı: "Bugünkü İnönü'müz!"

Gaziantep'te vali, pek çoğunun soyadı ya "Güzel" ya da güzelli bir şey olan şehir eşrafiyle birlikte bize gerçekten muhteşem bir şölen vermişti. Nutuk söyleyenin, demokrasiye methiyeler düzenin gırla gittiği bu yemek esnasında, genç bir avukat, Demokrat Parti'nin zaferini överken, "Biz" demişti, "eskiden, yani milli şeflik devrinin baskısı altında bunaldığımız devrede, İnönü adını anmamak için aramızda 'O' demeyi kararlaştırmıştık ve lanet okumak veya tan eylemek gerekince, 'Ona lanet olsun' demekle hem ferahlar hem de tehlikeden korunurduk..."

Yarımdaki Ahmet İhsan Ağabey'in kulağıma eğilerek fısıldayışını hâlâ gülerek hatırlarım:

"Eh! Yakında da berikine 'Bu' dersiniz, olur biter evlat!"

Geziden döner dönmez, evde radyo müdürü Zahir Törümküney'in bir mektubu açmamı bekliyordu.

Zahir, Macaristan'da okumuş, bu sayede iyi öğrendiği Macarca'dan ülkemize pek güzel ve seviyeli bir alay tercüme eser kazandırmış, sohbeti tatlı, övüldüğü zaman kızaran, yerildiği zamansa karşısındakine hep hak veren, mütevazı ama vakarlı bir arkadaşı.

Basın Yayın İstanbul il müdürlüğüne atandığı zaman, onu ilk Selim Baban'ın evindeki bir yemekte tanımış ve kısa zamanda kaynaşmıştı. Basın Yayın'daki görevinden kısa bir süre sonra sıkıldığını, devamlı formalite içinde evrak incelemekten bunaldığını daima söyler olmuştu ve kim bilir belki biraz da bu şekvası sebebiyle, oradan alınıp İstanbul Radyo müdürlüğüne getirilmişti.

Elimdeki mektupta da şimdi radyonun amblemi vardı ve Zahir beni, radyoevinin üst katındaki lojmanında yemeğe çağırıyordu.

Geziden iki gün daha geç dönseydim, davetin tarihi geçmiş olacaktı ama, tam vaktinde yakalamıştım ve ertesi gün de tabii buluştuk.

Ve bu defa gördüm ki Törümküney yeni işini sevmiştir. Lojmanı güzeldi. Kadrosu iyiydi. Radyo müdürlüğünün evrak ilgisi de Basın Yayın'daki gibi baştan aşağı sarıcı değil, arada birdi, hatta oyalayıcı ve eğlendiriciydi.

Yemek sonunda kahvelerimizi içerken birden sormuştur: “Radyoda konuşmaya ne dersin?”

Doğrusu böyle bir teklifi aklımdan geçirmemiştim. Önce bir duraksadım ama sonra, *Milliyet*’ten ayrılmış olduğumu ve hiçbir yere de yazmaya başlamadığımı düşünüp, “Bilmem ama, herhalde hayır demem” deyiverdim. O, “Biz” diye devam etti, “program müdürü arkadaşım ile yardımcım birlikte düşündük, hele Baki Süha’nın da bize katılıp senin tatlı dilini öve öve bitirmeyişi üzerine, bu karara büsbütün yapıştık. Şimdi aşağıya ineriz ve hiç itiraz etme, bu işi hemen bitiririz. Sen şu andan itibaren bizim radyonun haftalık sohbetçisisin!..”

Radyo konuşmalarım böylece başlamıştır.

Zahir’le birlikte aşağı indik. Odasına gelen arkadaşlarının hepsi bana çok sıcak davrandılar ve ben radyoevinden çıktığım zaman, her hafta pazartesi akşamları dokuza on kaladan dokuza kadar on dakikalık konuşma süresi ve konuşmasının adı da “Haftabaşı Sohbeti” olan bir radyo mensubu idim!

Tabii söylemeye gerek bile yok, bu konuşmaların hiçbirinde politika’nın zerresi olmayacaktı ve olamazdı da... Devlet radyosunda politika yapmak veya politikaya dokunmak, hükûmetin veya onun izin verdiklerinin dışında, kimsenin haddi ve harcı değildi.

Hakçası, bu benim işime de gelmiştir. Radyo özellikle konuşma alanında öyle sıkıcı idi ve öylesine tek taraflı bir politik ağırlıkla maluldü ki, onu dışa çekmek, çatılan kaşlarını ayırmak, sıkılan şakaklarını gevşetmek gerekti!

Aradaki bir kesilme dışında iki yıldan fazla sürmüş radyo konuşmalarında bir tek cümlelik, hatta kelimelik politika olmuştur ve aslaa gösterilemez.

Bu, hiç de önemi olmayan olayı neden yazıyorum bilir misiniz? Şu bir kırıntı politika dahi taşımayan konuşmalarım, gide gide gazete yazılarıma katlanamaz olmuş DP iktidarı tarafından yasaklanmıştır da, onu söylemek için!

Bana bu yasağı bildirmeye gelen müdür Mesut Cemil Tel’di. Zahir çoktaan uzaklaştırılmış ve yerine bu sanatçı, müzisyen ve gerçekten de deneyimli radyocu gelmişti. Ve kaderin cilvesi, Samet Ağaoğlu, Zahir’in değişmesi kararına vararak Mesut Cemil’i düşündüğünü bana söylediği zaman,

"Bir arkadaşımın ayrılmasının acısını ancak böyle silebilirim" diyerek onu hararetle destekleyen de bendim.

Mesut Cemil Bey, sıkıntısı yüzünden akarak gelmiş ve "Bunun hiçbir gerekçesi, sebebi, mazereti yok kardeşim, iktidar böyle istiyor" demekten öteye geçememiştir!

Ama bu radyodan ilk yasaklanışım, o vakte kadar tanışmadığım Falih Rıfkı Atay gibi büyük (bence Türkçe'de en büyük) yazarın bir "Pazar Sohbeti"ni benim radyodan ayrılışıma ayırıp, bana onur vermesini sağlamıştır. Bir de Doğan'ın pek güzel yazısıyla, neşemi hemen kazanmışımdır.

Falih Rıfkı Bey, "Ölçü" başlıklı yazısında, benim radyo konuşmalarımı, "Bedii Faik radyoda, sıcaktan bunalan insana serin bir ağaç altı nasıl gelirse, öyle idi" dedikten sonra, bir zerre politik tarafı olmayan bu konuşmaları iktidarın tahammülüne bir ölçü sayıyor ve kendine has o erişilmez üslubu ve buluşlarıyla canlarına okuyordu.

Doğan Nadi ise, pek mantıklı başka bir ölçüyü tatlı tatlı yazmıştır:

"İktidar Bedii Faik'in radyoda konuşmasını yasaklamış!..

Neden? Radyoda muhalefet mi yapıyordu? Hayır, hatta politika bile yapmıyordu. Muhalefeti yazılarında yapıyordu!

Haa anlaşılan, demek ya radyoda konuşulacak yahut da yazı yazılacak.

İkisi bir arada olamaz!

Yazı yazıp da, hükümete muhalefet etmemek kabil olmadığına göre!.."

Benim radyo ile bağlantım, daha sonraları da hep oldu, sürdü, koptu veya koparıldı. Ama radyo daima ilgimi çekmeyi sürdürmüştür.

Bunlardan en garibi, hatta yazılarım bahane edilerek konuşmamın yasaklanmasından da garibi, radyo danışma kurulundan resmen kovulmamdır ki, Sıddık Sami Onar ve Hâzım Atuf Kuyucak gibi iki büyük bilim adamını da isyana sevk etmişti.

Radyo danışma kurulu, o zamanın yeni yasasına göre, devlet temsilcilerinden, üniversitelerden, konservatuvardan ve gazeteciler cemiyetlerinden seçilen kişilerden oluşuyordu ve ilk olarak toplanışı iktidar tarafından ne hikmetse pek gü-rültüyle açıklanmıştı.

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nden ben seçilmiştim. Ankara'dan da Cehdi Şahingiray arkadaşım.

Toplantımızı Ankara Radyosu'nda yapıyorduk. İlk günün ilk dakikasında Rektör Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'ı başkanlığa, Prof. Suut Kemal Yetkin'i başkan yardımcılığına seçmiş ve hemen komisyonları teşkil edivermiştik.

Biz Cehdi ile birlikte söz yayınları komisyonundaydık. Başkanımız Prof. Hâzım Atıf Kuyucak, yardımcısı da radyodan Refik Ahmet Sevengil idi. Biz işimizi en çabuk bitiren komisyon olmuş ve Refik Ahmet Sevengil'in pratikliği ile Hâzım Atıf Bey'in bilgi dolu katkıları sayesinde raporumuzu imzalayıp başkanlığa verdiğimiz zaman, Cemal Reşit Bey'in başkanlığındaki müzik yayınları komisyonu veya hemen hepsi Ankaralı proflardan oluşan başka komisyonların çalışmalarını daha yarıyı bile bulmamıştı.

Sonunda onlar da tabii tamamlandı ve sıra büyük toplantıya geldi.

Hepimiz yerlerimizi aldığımız zaman, uzakta etrafında radyo müdürleri ve elemanları olduğu halde Halim Alyot'u seyrediyorum. Tabii gene terli, heyecanlı ve sigaralı!.. Bir köşede de Mesut Cemil Bey, Hikmet Münir, Münir Müeyyet başka bir grup oluşturmuşlar, başları önlerindeki kâğıtlardan nedense kalkmıyor!..

Sıddık Sami Bey toplantıyı açtı ve tartışmalar başladı.

Doğrusu ya her şeyin çok güzel seyrettiği, hükümet temsilcilerinin, başta Halim Alyot olmak üzere, yüzlerindeki tatlılıktan kolayca anlaşılıyordu.

Hele Prof. Suut Kemal Bey, radyo idarelerimizdeki ciddiyeti, kendine özgü o yukarıdan aşağıya konuşur gibi, her kelimesinde bir hikmet, her cümlesinde bir keramet olduğu inancıyla sıralamaya başladığı zaman, bütün radyo elemanlarımızın yüzlerinde güller açılmıştı.

Ve işte her şey böyle keyifli sürüp giderken ve hatta başkanımız Onar, Basın Yayın'ın bizler için hazırladığı büfenin, pek latif bir ifadeyle toplantı sonunda kaçırılmaması gerektiğini bile söyleyip herkesi büsbütün neşclendirmişken bir münasebetsiz adamın söz aldığı görülmüş ve başkanın "Buyrun" demesiyle birlikte de münasebetsizimiz konuşuvermiştir.

Bu münasebetsiz elbette bendim ve konuşmam da aslında pek açık ve kısıydı:

“Toplantıyı bitirmek üzereyiz, bu görülüyor. Yalnız bu vakte kadar sabırla bekleyip, hatta araştırdığım halde radyodaki pek önemli bir yayına hiç değinilmedi. Üstelik bu yayın, radyoda tam bir yeniliktir ve daha önce hiç uygulanmamıştır.”

Kıpırtıyı görmeliydiniz. Herkes, özellikle resmî elemanlar öyle dikkat kesilip, gözlerini yüzüme dikmişlerdi ki, bir an duraksadım ve sonra devam ettim:

“Evet radyoda Kuran okunmasından bahsediyorum. Allah'ın kelimidir, herhalde söz yayınlarında konuşulacaktır dedim, orada konuşulmadı!.. Makamla okunuyor, ihtimal müzik yayınlarında konuşulur dedim, orada da konuşulmadı!.. Bu durum karşısında, muhterem heyete hatırlatma yapmayı görev saydım. Böyle önemli bir yayının konuşulması gerektiğine inanıyor ve sayın başkandan bu konuda konuşma açmasını rica ediyorum.”

Konuşmamın konusunu öğrendikleri anda, resmî kadronun gene başta Halim Alyot olduğu halde, sağa sola koşuştuklarını görmüş ve gülümsemiştim. Sözümü bitirdiğim zaman ise, salonda yüzü gülenlerle, kaşları çatılmışların oranı, kızanların, sıkılanların lehineydi!

Ama ilk sözü Prof. Hâzım Atıf Kuyucak almış ve beni desteklemişti.

“Konuşmamız gerekir” diyor ve bana konuyu heyete taşıdığım için teşekkür ediyordu.

Ama Suut Kemal Yetkin Bey bu fikirde değildi, gündemi tamamlamış bulunuyorduk. Bunu en fazla en fazla gelecek toplantıda konuşabilirdik.

Başka söz isteyen yok gibiydi ve hepimiz başkanın ağzına bakmaktaydık ki, salona telaşla dönen Halim Alyot'un söz istediğini gördük:

“Sayın başkan, Sayın Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu, heyetimize bilgi sunmak üzere geliyorlar, lütfen biraz ara vererek...”

Başkan Onar, biraz rahatlamış gibiydi, hemen on beş dakika ara vererek heyeti çay içmeye davet etti.

Dışarda hemen hemen yapayalnız kaldığımı unutamam.

Bir, Hâzım Atıf Bey yanıma gelmiş ve beni yüreklendirmiştir. Bir de Cemal Reşit Bey selamladı ve “Fincancı katırlarını fena ürküttünüz Bedii Faik Bey” diyerek çay salonuna doğru yürüdü. İnanır mısınız, gazeteci arkadaşım Cehdi Şahingiray bile yanıma sokulmamış, tam aksine Halim Alyot ve resmî grubun arasında onları dinlemeyi yeğlemiştir.

Toplantının başlayacağı davetini alıp, salona dönerken, Halim Alyot ile göz göze gelince, yanıma sokulmak zorunu duymuş ve “Ah Bedii... Niçin bu huysuzluğu yaptın bir türlü anlayamıyorum” demişti.

Hiç cevap vermeden yürüdüm. Pek basit ve pek tabii bir hatırlatmayı huysuzluk veya densizlik sayan bir kafaya hangi söz işleyebilirdi ki?

Ve evet, Samet Bey teşrif etmişler ve o da genel müdürü gibi terler içinde, ama bu defa Türkçe’nin düzgününü hançeresinden süzerek, konuşmuştur. Önce heyete çalışmalarımızdaki gayret, dikkat ve sabır dolayısıyla teşekkürle söze başlamış ve sağdan soldan dolaşarak, nihayet hedefine ulaşmıştı:

“Pek değerli heyetinizin radyodaki Kuran yayını üzerinde bazı tereddütleri veya istekleri olduğu bana söylendi. Hemen belirtiyim ki, konu, radyonun danışma kurulunun incelemesine sunulması gereken geniş yelpazesi içinde değildir! Radyoda Kuran okunması bir program, bir radyoculuk konusu da değildir... Bu, hükûmetin gerek gördüğü bir aydınlanma ve aydınlatma konusudur ki, buna yetkisi tam olduğu gibi...”

Üst tarafını artık dinlemiyordum... Nitekim Ankara grubunun dışındakilerinin hepsi de başları eğik, önlerindeki kâğıtlara şekiller çiziyorlar... Yalnız başkanımız görevi gereği pür dikkat dinliyordu. Samet’in uzun konuşması sürerken, bir aralık Hâzım Atıf Bey’in bir kâğıdı elden ele geçirerek bana ulaştırdığını gördüm. Kâğıtta, “Bu sözleri dinlemek zorunda kalacağınızı bilseydiniz, herhalde konuyu açmama-yı tercih ederdiniz sanıyorum” yazılıydı. Başım la kendisini selamladım.

Samet Ağaoğlu’nun “aydınlatması” biter bitmez Sıddık Sami Bey, herkesçe malum o canım konuşma rahatlığı ve güzelliği içinde, meseleyi kestirip atmaktan başka çare görmemiştir:

"Muhterem hükümetin açıklamalarından anlaşılıyor ki, konu danışma kurulumuzun itina ile dışında bırakılmıştır. Dışımızda tutulmasına hükümetçe dikkat gösterilmiş bir konuyu zorla kendimize mal etmek mümkün olmadığına ve buna hiç de lüzum kalmadığına göre, kurulun toplantısını..."

Ooooh!.. Resmî yüzler biraz olsun ferahlamıştı. Pek güller açamamışlarsa da, ufacak kır çiçeklerinin pırıltıları görülmeye başlamış, hele Halim Alyot bu neşeyle yanıma kadar gelerek, "Herhalde sen bile tatmin oldun!" cakasını satmaktan kendini alamamıştır.

Bu defa kendisine, "Patronuna söyle de bunu bana o sor-sun ve cevabını da alsın" deyip yürüdüm!

O akşamki trenle İstanbul'a dönmüş ve fazla değil, üç gün sonra, danışma kurulundan çıkarıldığım haberini gazetelerde okumuşumdur!

Basın Yayın Genel Müdürü Halim Alyot, Anadolu Ajansı aracılığıyla basına, benim kendisi tarafından çıkarıldığımı açıklıyor ve tabii gene kullanılıyordu! Hem de bu sefer yetkisinin de olmadığını hiç fark etmeyerek!..

Nitekim ertesi gün Prof. Hâzım Atıf Kuyucak, böyle bir haksız ve kanunsuz tasarrufun yapılabildiği bir heyette kendisinin de yer alamayacağını bildirerek çekiliyor, ondan bir gün sonra da Başkan Prof. Sıddık Sami Bey hukukun tokadını patlatıyordu:

"Basın yayın genel müdürü, tıpkı Bedii Faik Bey gibi danışma kurulunun bir üyesidir ve nasıl Bedii Faik Bey'in, basın yayın genel müdürünü heyetten çıkarmak gibi bir yetkisi yoksa, ötekinin de yoktur. Ama görülüyor ki, keyfî davranışlar rahatlıkla yapılabilmekte ve bunun mahzurları aslaa görülmemektedir. Bu durum karşısında, ben de heyetten çekiliyorum."

Bu iki pek değerli bilim adamının davranışlarını, hayatımın en tatlı ve ibretli anıları arasında daima sakladım. Ve hâlâ gerinerek söyleyebilirim ki, kovulmaya değmiş, kovulmakla sevinir olmuşumdur.

Arkasını Gazeteciler Ccmiyceti de getiriyordu ve beni büsbütün ferahlatacaktı ama Burhan Felek'in bütün gayretine rağmen önlenmiş ve çooook sonra yanlış yapıldığı da görülmüştür ama ne fayda!..

Olay biraz da ibret vericidir:

Benim danışma kurulundan çıkarılmam üzerine, Cemiyet'e başvuran basın yayın genel müdürü ve arkasından Samet Ağaoğlu, derhal yeni bir temsilci seçilmesini ve böylelikle de hükûmete yardımcı olunacağını söylemişlerdir.

Burhan Felek Bey hemen yönetim kurulunu toplar ve konuşur:

"Arkadaşlar, biz Bedii Faik'i seçtik, onlar hakları olmayan bir çıkarma yaptılar. İşte Sıddık Sami ve Hâzım Atıf Kuyucak beylerin beyanları ve davranışları da ortada... Bana kalırsa seçimimizde ısrar ettiğimizi ve yeni bir seçim yapmaya gerek görmediğimizi bildirmeliyiz."

Burhan Bey'in, bence pek tabii bu teklifini, Enis Tahsin Til ve galiba Rakım Çalapala hemen desteklemişler, ama en büyük karşı koyma da en yakın arkadaşımдан, Şevket Rado'dan gelmiştir! Başka bir yakın, Hayri Alpar ise müstenkif kalır.

Dahası var; Burhan Felek, o ince zekâsıyla Şevket Rado'ya soruyor:

"Pekiy yerine sizi seçersek, kabul eder misiniz?"

Cevap:

"Elbette ve memnuniyetle..."

İç i yana yana bana gelerek olayı anlatan Burhan Felek Bey, "Şevket'i seçtik kardeşim, bunu istedi de..." dedikten sonra eklemişti:

"Bazen çok yakın arkadaşlar böyle uzaklaşabilirler, ama aldırma gençsin, daha neler göreceksin."

İstanbul'da bir süredir yepyeni bir gazete var. Adı *Yeni İstanbul!*.. Ama Babıâli'de değil, bu Beyoğlu yakasında Şişhane'nin başında çıkıyor. Tertemiz binası, *Corriere della Sera*'dan alındığı Babıâli'ye hemen yayılmış rotatifi ve adını herkes gibi kırmızı değil, mavi yazarak sürüden ayrılması bir süre dillerde gezmiş bir gazetedir bu!..

Başlangıçta hafıfsenmeye çalışılmıştır ama, çıkar çıkmaz tam Batılı havası ve gerçekten rafine kadrosuyla kendini ciddiye aldırınvermiştir!

Bu, bir zeytinyağı zengininin birkaç ay süren kısa *Güneş* macerası sayılmazsa, basınımızı, ikinci zengin sermayedarın teşrifi sayılabilir.

İlki *Yeni Sabah*'ı çoktan tutturmuş ve başlara güreştirir olmuş Safa Kılıçlıoğlu idi. Bu ikinci Habip Edip Törehan'dır!..

Törehan, Ticaret Bakanlığı'nda uzun süre çeşitli önemli görevlerde çalıştıktan sonra ayrılıp Almanya'yla pamuk ticaretine girişmiş, sorıra Almanya'ya, daha sonra savaşın Naziler aleyhine dönmeye başlaması arifesinde İsviçre'ye yerleşip iş hayatına orada devam etmiş bir "müteşebbis"imizdir!.. Hitler Almanyası'nın maliye dehası olarak tanınan Dr. Schat bacanağı idi. Riga'lı olan iki kız kardeşten birini Habip Edip Törehan, diğerini Dr. Schat almış ve bu yüzdendir ki, Habip Edip'in pek büyük servetinin Nazi liderlerinin kendisine emanet edilen İsviçre'ye aktarılmış ser-

vetleri olduğuna dair pek çok rivayet de çıkarılmıştır!

Servetin altında gölge üstünde şüphe var mıydı yok muydu, haklı mıydı değil miydi, hiçbir zaman da anlaşılamamıştır. Yalnız büyük olduğu besbelliydi.

Rahmetli Lütü Kırdar'dan Törehan'ın Nyon'daki villasının methiyesini dinlediğimde birazını mübalağa saymıştım. Ama sonra gördüğüm ve bir gün ağırlandığım zaman, Dr. Kırdar'ın az bile söylemiş olduğu kanısına varıp şaşırdım.

Zürich'teki "Baur au Lac" otelindeki bir daire devamlı emrinde tutulur. Paris'te de Plaza Athena'nın lüksü içinde bir başka daire her zaman emrindedir.

Habip Edip Bey, uzunca boylu, yüzü sonradan mı olmuş, doğuştan mı oluşmuş pek belli olmaz bazı çopurluklar ve gerekler taşıyan, doğrusu hayli nursuz, ama hayli de nazık bir zattı.

Her haliyle Alman'dır. Kapısını vurana "Yaaa" diye bağırarak, el sıkışırken topuklarını birleştirip Almanca-Türkçe karışımı bir memnuniyet garipliği gösterecek kadar... Ve tabii her fırsatta Alman kalkınmasını, Alman çalışkanlığını söyleyip övünecek kadar!..

Beni *Yeni İstanbul'a*, gazetenin kuruluşunda bulunmuş ve her biri önemli yerler almış, Burhan Belge, Mithat Perin ve Sacit Öget davet etmişlerdir.

Dördümüz Degustasyon'da buluşmuştuk ve davet sahibi pozunu kendine pek yakıştırmış olan Burhan Belge, durmadan konuşmuştu ama gerçekten de hemen her zamanki gibi pek tatlı konuşmuştu.

Burhan Belge DP'nin iktidarı arifesinde Mithat Perin'le beraber *Demokrat İzmir*'den ayrılmış ve az sonra da gene Mithat'la birlikte *Yeni İstanbul'a* geçmişti. Ve o sıralarda DP liderlerine, dilinin bütün sivriligiyle çatıyor ama bunu gazete de değil, ancak çıkarmakta olduğu *Haftalık Siyasî Mektup* adlı, dergi desem değil, gazete desem hiç değil, insanda şapırografla çoğaltılmış intibasını uyandıran ve sadece yazıdan oluşan küçük broşürümsü bir yayını sürdürerek yapıyordu! Ama tesirli olmadığını söylemek büyük haksızlık olur. Her yazısının dört kurucu üzerindeki asabiyet şimşeklerini, İstanbul'dan dahi görebiliyor, bu konuda az hikâye işitmiyorduk.

İşte o gün de *Haftalık Siyasî Mektup*'un son sayısını ya-

nında getirmiş ve bazı pasajları, sıra geldikçe bize okuyarak DP liderlerinin suyunu çıkarmaya pek fazla dalmıştı ki, Sacit ile Mithat nihayet araya girdiler:

“Burhan Beyciğim, bunlar harika da biz Bedii'yle önce şu işi konuşsak...”

Burhan Belge, gümüş tabakasından çıkardığı sigarasını âdeti gereği bir süre kokladıktan sonra yakarken, “Bedii'nin maksadı anlamadığını mı sanıyorsunuz?” dedikten sonra bana dönüp, “Seni önce kutlamam gerek, sen bizim Hacivatların arkasında durmaktan kendini içimizde ilk kurtaransın. (Hacivatlar dediği DP liderleridir.) Şimdi biz *Yeni İstanbul*'da beraberiz ve seni de aramızda görmeyi çok istiyoruz. Sanıyorum ki şu sırada radyoda konuşmak dışında bir yere de pek yazdığın yok” diyerek sürdürdü sözlerini.

Mithat ile Sacit, Burhan Belge'yi hemen tamamladılar:

“Yarın 11'de gazeteye gelersen orada detayları konuşuruz, hem patronla hem de yazı kurulundan kim varsa onlarla tanışırsın. Haydi kırma bizi.”

Gülerek, “Yahu” dedim, “şu anda işsiz bir yazar var karşınızda, kabul etmiyecek de ne yapacağım? Tabii kabul!.. Üstelik sizlerle birlikte olmanın keyfine ek olarak hem yazıp hem de Babiâli'den uzak durmanın değişikliği... Doğrusu ya reddedilir şey değil!”

Ve ertesi gün önce Sacit'in odasında Mithat Perin, Sacit ve ben buluştuk. Mithat, “Şöyle bir aramızda önceden konuşup sana bazı şeyleri bildirmekte yarar gördük” diye söze girdikten sonra, *Yeni İstanbul*'un o güne kadar çalıştığım gazetelere pek uymadığını, bunun bir mücadele gazetesi olmaktan hayli uzak, sakın, ölçülü bir fikir gazetesi olmasına çalışıldığını tane tane anlattı!

Sözünü bitirince, “Yani?” dedim.

“Yanisi tabii şu” dedi, “burada fazla kavgacı olamazsın! Hani *Tasvir*'de kızdığın, fazla yorulduğun, hele Cihat'la diştiğin zamanlarda ‘Of be! Şöyle hırsız gürsüz bir ortam bulup da sakın sakın bir yazabilsem’ derdin ya, işte burada onu bulabileceğine eminim!”

Ve Sacit Öget hemen tamamlamıştı:

“Bence Mithat biraz fazla abarttı, evet burada kavgacılığa pek cevaz yoksa da, senin onu ucundan kenarından gene de

yapabileceğine ben inanıyorum ve buna imkân hazırlamayı da rahatça üstlenebilirim.”

Arkadaşlarımı sadece dinliyordum ve uyarılarından elbette hoşnuttum. Üstelik, Mithat'ın dediği gibi, yalnız sakın bir köşe hasreti içinde değil, bir de politikadan hayli arınmış bir yazı çeşidini denemek arzusu içindeydim!

Sadece sormuşumdur:

“Pekiy hepsini anladım da, benden ne zaman, hangi sayfaya, hangi tarz yazı isteniyor, onu da söylerseniz...”

Sacit, upuzun bacaklarını masasının üzerinden aşırarak, Galatasaray kalesini koruduğu günlerdeki kadar çevik ve çabuk ayağa fırlarken cevap vermişti:

“Haydi şimdi yukarıya çıkalım, bu orada belirecek.”

Yukarıda patron vardı, ama o günlerde onun İsviçre’de olduğunu öğrendim. Biz şimdi yukarıdaki “Yüksek Danışma Kurulu” ile başyazıları yazan başyazarlar grubunun salonuna çıkıyorduk!

Bana bunları yürürken anlatan Sacit, alay eder gibiydi:

“Burada kurul çoktur, sen aldırma, hem şimdi herkes de burada değil, kimler gelmişse onlar yeter. Biz sadece Mustafa Nermi ile müessese müdürü Salih Zeki’ye bakarız. Mustafa Nermi patron olmadığı zaman onun yerine gazetenin yayınlarıyla ilgilenir, öteki de...”

Mithat'ın buradaki atılışını hiç unutamam:

“O parradır parra... Patronun kasası o!”

Evet, gerçekten de koskocaman toplantı masasının etrafında beş altı kişi vardı. Biz içeri girince, Mustafa Nermi hariç, hepsi ayağa kalktılar ve beni gerçekten sıcak karşıladılar. Mustafa Nermi, o anda kendisi olsaydı belki o da kalkardı ama, şu sırada o patron vekili idi, kendisinde değildi. Nitekim bu iki şahsiyet arasındaki gidip gelmeyi pek belli eden bir sallantıyı, poposunu hafifçe kaldırarak yaşamış ve elini uzatırken, “Hoş geldiniz” demiştir. “Hoş”taki “ş”nin “j”ye yaklaşmasından kendisinin Rumelili olduğunu anlamakta hiç güçlük çekmedim.

Tam karşısına, yani en uzağa otururken, masayı çevreleyen güler yüzlere bakıyorum:

Burhan Belge orada, Reşat Nuri Güntekin orada. *Tasvir*’den tanıdık Robert Guyon orada. Başka bir Reşat Nuri;

Darago da orada. Ve sonradan çok dost olup seveceğim tatlı insan Mithat Güldü orada...

Sacit ile Mithat, Mustafa Nermi'nin yanında, ama masadaki sıradan ayrı dizilmiş iki sandalyeye yerleştiler ve Burhan Belge söze giriverdi:

"Hoş geldin Bedii Faik, seni aramızda görmek bizim için cidden sevinç kaynağıdır..."

Ve hemen Mustafa Nermi'ye dönüp sordu:

"Ne dersiniz, burada teferruatı konuşmayı ben zait adederim, onu yazı müdürü arkadaşlar kendisiyle daha güzel kararlaştırabilirler. Biz bence burada, varacakları kararı şimdiden kabul ettiğimizi söyleyelim, yeter..."

Hiç şüphesiz, böylece biz üç arkadaşı rahatlatmak ve Mustafa Nermi'nin güvenmediği anlayışından uzak tutmak istiyordu ama, beriki hiç oralı olmadan ağır ağır konuştu:

"Dur bakalım yahu, önce bir mutabık kalalım, biz arzularımızı, Bedii Faik Bey karşılıklarını söylesin ondan sonra, zaten teferruat olarak ne kalır ki..."

Burhan Belge sigarasını yakmadan koklamaya girişti, Reşat Nuri Güntekin tebessümünü hiç söndürmeden, bana bakmayı sürdürdü ve hep birlikte Mustafa Nermi Bey'i dinlemeye başladık. Aman efendim, ne belagatti o!.. Mübarek adam, gazeteye bir yazar almıyor, sanki gazeteyi bir alıcıya satıyordu. Anlattı anlattı ve sonunda nasılsa bana dönebildi de benden beklenileni öğrenebildim.

"Gördüğünüz gibi" demişti, "ikinci sayfadaki fıkra köşesi-ne haftada üç gün Refik Halit Bey yazıyor. Şimdi biz üç gün de sizin yazmanızı istiyoruz. Veee ayda birkaç defa da humoristik röportajlar veya sohbet tarzı şeyler yazmanızı... İşte bu kadar!"

Niye saklayayım Mustafa Nermi Bey'in gazete diskurundan hiç mi hiç hoşlanmadığım gibi bu teklifinden de pek hoşlanmış değildim ama, Mithat ile Sacit kaşlarıyla gözleriyle kabul demem için öyle işaretler yapıyorlardı ki sadece "Kabul" diyebildim. Ama tam yerimden kalkıyordum ki, Reşat Nuri Güntekin'in Mustafa Nermi'ye dönüp bağırmasıyla ırkıldım:

"Bitti mi? Bütün teklifiniz, isteğiniz bu mu?"

Bu defa şaşırma sırası Nermi Bey'deydi.

“Bu kadar” dedi, “başka ne olacaktı ki?”

İşte o zaman *Çalikuşu* yazarının, ömür boyu unutamaya-
cağım güzel çıkışını dinledik:

“Hayret... Doğrusu bin defa, milyon defa hayret!.. Bedii Faik Bey’in, en büyük özelliklerinden biri küçük fıkralarıdır! Yani şimdi siz onun bu gazeteye, küçük fıkralarını dışarıda bırakarak mı gelmesini istiyorsunuz?”

Mustafa Nermi büsbütün şaşırmıştı:

“Bunu... Şey... Yazıları başladıktan sonra konuşabili-
riz...”

Burhan Belge ise tabii gülüyordu artık:

“İşte ben” dedi, “bütün bunları (eliyle Sacit ve Mithat’ı göstererek) bu arkadaşların kararlaştırmalarını isterken sizi tekrar tekrar konuşmaktan kurtarmayı düşünmüştüm.”

Mustafa Nermi Bey, gerçekten acınacak haldeydi ama, vaka-
rını bozmamaya büyük bir özen göstererek, Sacit ile Mit-
hat’a dönerek, “Siz” dedi, “Bedii Faik Bey’le lütfen aşağıda bi-
raz oyalanınız, biz yeni bir karara varıp hemen size ulaştır-
cağız.”

Biz Sacit’in odasında meselenin alayı içinde gülüşürken,
aramıza ilk katılan Reşat Nuri Güntekin olmuştur. Hâlâ si-
niri üstündeydi ve Sacit’in, “Ne oldu üstat? Hâlâ karar saf-
hasına gelinmedi mi?” diye sormasına karşılık, “Ben bırakıp
çıktım, elbet budalalıktan dönecekler, ama Allah sizlere yar-
dım etsin, bu kafa ile bu gazete...” dedi ve ellerimizi sıkarken
bana, “Gene de hoş geldiniz Bedii Faik Bey. Şimdi pek hoş
bulmasanız da, yavaş yavaş alışıp bulacağınızdan eminim”
demeyi de elden bırakmadı!

Beş on dakika sonra da Burhan Belge odaya gelmiş ve
haftada dört gün de birinci sayfaya küçük fıkra yazmamın
istendiğini, böylece haftada yedi yazım olacağını ve bunun
maddi şartlarının da Salih Zeki Bey’le yazı müdürleri arasın-
da hemen kararlaştırılıp bana bildirileceğini söylemiştir.

Hepsi de yarım saatin içinde bitirildi doğrusu. Hatta Mus-
tafa Nermi Bey bile, arkadaşlarını şaşkınlığa düşürerek,
müccesce müdürü ile yapılan toplantıya katılmış ve bu defa
kazancım konusunda benden yana ağırlık koyduğu yetmez-
miş gibi, Habip Edip Bey’in verileni dahi az bulması ihtima-
li olduğunu eklemeyi de unutmamış!

Akşam, tekrar Degüstasyon'da buluştuğumuz zaman, Burhan Belge, Sacit'in anlattıklarını keyifle dinledikten sonra, "Mustafa Nermi bu! Meşrutiyet entelektüellerinin hangisi farklıdır ki?.." deyivermişti!

Meşrutiyet münevverliğini Mustafa Nermi Bey'e yapıştırıp genelleştirmek elbette pek de doğru değildir ama, Burhan Belge'nin bir özelliği de iki üç tipi ele alır almaz, onları hemen bulundukları toplumun veya partinin veya hatta milletin prototipi yapıp genelleştirmekti!

DP liderlerine o günlerde ve daha da önceleri, "Hacivatlar" adını takmış, gerçekten de ince ve nükteli bir Hacivat tarifnamesi yaratmıştı. Ve hemen arkasından da hangi DP'liden söz açılrsa, hacivatlığı ona da hemen yapıştırmıştır!

Ne yazık ki, bizim *Yeni İstanbul*'daki Burhan Belge'li günlerimiz az sürer:

Bir Ankara seferinde, Samet Ağaoğlu'nun ısrarlı tavsiyesine dayanamayarak, Adnan Menderes'ten randevu istemiş ve kolayca da kabul edilmiştim. Adnan Bey, o gün son derece neşeliydi. Sanırım NATO'ya kabul edilmemizin artık gün meselesi oluşu ve böyle bir başarı karşısında muhalefetin büsbütün kol kanat kırık bir acz içine düşmesinin kaçınılmaz sayılması, bu aşırı neşenin ve zapt edilmez gibi görünen taşkun keyfin sebebiydi!

Nasıl ki, bu neşe içinde beni bile övmüş ve *Yeni İstanbul*'a yazmamın çok isabetli olduğunu söylemiştir. Ve işte tam bu sohbet içindeydi ki birden soruverdi:

"Burhan Belge nasıl? Ne yapıyor?"

"Gayet iyi efendim" dedim, "yalnız..."

O, beni şaşırtarak tamamladı:

"Yalnız pek keyifli değil sanırım, değil mi?"

"Evet efendim" dedim, "ben de öyle sanıyorum."

Ve işte o zaman gülerek:

"Söyleyin ona, hemen devletine dönsün öyleyse" deyivermez mi?..

Tabii İstanbul'a döner dönmez, Burhan Belge'yi aradım ve Menderes'in söylediklerini kendisine naklettim. Telefonda bir süre sesi çıkmadı. Sonra, belki beş defa, on defa Menderes'in cümlesini tekrarlattı. Hayır, bu da yetmemiş, akşam Degüstasyon'da buluşup konuşmamızı istemiştir. Ve akşam

Mithat'la birlikte Degüstasyon'da kendisiyle buluştuğumuz zaman da, bana neredeyse tam bir rejisör dikkati ve itinası içinde Adnan Bey'le konuşma sahnesini adeta oynattı ve o cümleyi durup durup tekrarlattı:

“Söyleyin ona devletine dönsün...”

Ve fazla vakit geçirmeden birkaç gün içinde de dönmüştür!

Menderes, kendisini aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi karşılar, sonra İstanbul'dan nesi var nesi yoksa toplayıp toparlanarak Ankara'ya nakletmesini ister.

Burhan Belge'nin temelli olarak Ankara'ya döndüğü trende, Adnan Menderes de vardı. Vagon restoranda Menderes, Samet, Köprülü birlikte oldular ve Adnan Bey orada Belge'nin *Zafer* gazetesinde görev alacağını ve “Radyo Gazetesi”nin de hazırlayıcısı olacağını kendisine bildirmiştir.

Ben trende değildim, bütün sahneyi, aynı trenle gitmekte olan Mithat Perin ve Behçet Cemal'den dinledim. Her ikisi de bir fotoğraf sadakatiyle her pozu yakalamış ve katkısız anlatmışlardır. İkisi de Burhan Belge'nin saygın tavrının ve yüzünü gül bahçesine çeviren keyfin, kendisine en az “Hacivatlar” diye tutturduğu günlerdeki kadar yakıştığını tespit etmişlerdi!

Yeni İstanbul'da gerçekten unutulmaz insanlar tanımışsındır. Behçet Cemal bunlardan biriydi. İttihatçıların üç büyük liderinden biri olan ünlü Cemal Paşa'nın oğlu olan Behçet, avurtları çökük bir zayıflık içinde, biraz Hitler'in propaganda nazır Dr. Goebels'i andıran, ama Almanları bile hayran bırakan Almanca'sıyla da Dr. Goebels'i belki de sollayan capcanlı, çalışkan mı çalışkan, dost mu dost, içten mi içten bir arkadaşı.

Gazetenin bütün Almanca tercümelerinden o sorumludur ama, ihtiyaç oldu mu Fransızca'ya da, İngilizce'ye de yetişir ve makinesinin başına oturmasıyla beraber, istenilen yazıyı hiç aksamadan ve duraksamadan çıkarıp Sacit'in önüne bırakıverir!

Benim Behçet'le *Yeni İstanbul*'da başlayan dostluğum, *Dünya*'ya geçmemden sonra da sürdü ve onu oraya çekmekte hiç vakit kaybetmedim.

Oğlumun, küçücük yaşta fitığı tıkanıp ameliyat olması

gerekince, birlikte Alman Hastanesi'ne koşuşumuzu unutamam. Alman başhemşire Behçet'in telefonla yaptığı rezervasyon üzerine şüpheye düşmüş, onu soruyordu:

"Siz bir akraba diye yer ayırttınız, nasıl oluyor siz Alman, çocuk Türk?"

Behçet gülerек o güzel Almanca'sıyla, başhemşireye kendisinin de Türk olduğunu anlatmak için epey uğraşmış ve ancak benimle yüksek sesle konuşmaya başlamasından sonra inandırabilmişti!

Kitaplıklarımıza Almanca'dan çevirdiği pek çok güzel kitap kazandırmıştır. Ne yazık ki en verimli çağında ecel onu bizden kopardı. Acısını hâlâ duyarım ve ne zaman ansam, dost yüzü ve zarif tavırları içimi sızlatır.

Yeni İstanbul'da, tabii Sacit Öget, başköşeyi kaplar. Tığ gibi, upuzun ve sporculuğunu adeta haykıran gerçekten güzel bir yapısı vardı. Bazen mürettiphaneden veya başka bir servisten odasına dönerken, etrafı kollar ve pek kimse olmadığını görür görmez, sıçrayıp ayağıyla kapının üst çerçeve kenarına dokunurdu!

Aktif sporculuğu çok uzun olmamıştır ama, çevikliğini ve inceliğini, aktif sporcuları bile kışkındıracak kadar uzun koruyabilmiştir.

Ve hiç şüphe yok, gazetecilikte de, gerçekten seviyeli, ciddi ve çok verimli bir yazı müdürü idi. Çok zevklidir de... *Yeni İstanbul*'un tam bir Batılı gazete görünüşü taşımasında onun payı en öndedir. Şakacıydı ama aslaa laubali olmadan... Neşeliydi ama asla sululuğa saptırmadan ve görevine çok bağlıydı ama aslaa anlayışsız ve bunaltıcı olmadan!..

Orhan Veli'nin öldüğü gün, şairin yüzünden alınan kalıbı (mulaj) ıslak ıslak elinde sallayarak gazeteye gelen Fikret Adil, Sacit'in odasına da girmiş ve elindekini bir marifetmiş gibi acı bir gülümsemeyle göstermişti. Sacit, hiç sesini çıkarmadan bir an baktı ve sonra başını tekrar kâğıtlarına eğdi. Ama Fikret Adil odadan çıkar çıkmaz, arkasından kapıyı tekmeyle kapatarak homurdanmasını unutamam:

"Biz bu solcularda kafa yoktur ama kalp vardır derdik. Bunda kalp de yok!"

Onu en olgun çağında pis bir araba kazasıyla kaybetmemiz, bence basına reva görülen ilahî acıların büyüklerinden-

dir. Ve galiba biraz da bu erken kaybı ve dolayısıyla başaracaklarının çoğuna el süremeden gitmesi, mesleğimizin klasik bunaklığının büsbütün kolayına gelmiş ve onu hiç anılmayanlar arasına rahatça yerleştirevermiştir!

Yeni İstanbul, bütün sayfaları, havası, seviyesi ve tüm muhtevasıyla gerçekten bir Batılı gazete görünümündeydi. Ama ateşsizdi, nabızsızdı, hatta nefessizdi!..

Bir gerçeği vakar içinde söyler, ama sonucunu sormaktan, hatta görmekten çekinerek... Bir olayı bulup çıkarır ve sükûnetle yazar, ama gerisini getirmekten veya daha sonrasını arayıp bulmaktan adeta korkarak...

Habip Edip Törehan'ın İsviçre'den getirdiği 1 000 saati, okurlarımıza dağıtma kararına varılmıştı. O yıllarda gazete piyangoculuğu, *Hürriyet* ile *Yeni Sabah*'ta henüz belirtmeye başlamış, başlayanlar da daha çok okuma teşvikine veya geçim derdi hafifletmesine yönelik şeylerdi.

1 000 İsviçre saati, iyi de duyurulunca, gerçekten büyük ilgi gördü ve gazete ilk defa Babiâli kodamanlarını, özellikle *Hürriyet*'i silkeledi.

Yeni İstanbul birden başa geçmiş ve saat kuponlarının sonuna kadar, hatta saat piyangosunun çekilişine kadar da bu birinciliğini sürdürmüştür!

Habip Edip Törehan'ın keyfinden dört köşe olduğu gündelerdir onlar... Herkese karşı mültefitti, her denileni, gazete için her istenileni de yapmakta hiç duraksamıyordu.

Tepebaşı'nda sonra yanan Şehir Tiyatrosu binasındaki çekilişe, eşimle birlikte benim de gelmemde nedense pek ısrar etmiş ve hâlâ anıları içimi yakan o tarihi tiyatronun anfisinde yan yana oturmuştuk.

Sahnedeki töreni idare eden Şevket Evliyagil bir ara muzipliği tutarak, anfiyi hıncahınc doldurmuş okurlara, "Bedii Faik Bey burada, alkışlayınız da sahneye çağırıp konuşmasını sağlayalım" demez mi?

Tabii artık kaçınılmazı yapmak zorundaydım ve kendimi birden sahnede buldum! Hiç, ama hiç aklımın ucundan geçmemiş bir durumdu bu ve Şevket Evliyagil'in elini sıkıp, önümdeki mikrofonu ayarlamaya çalışır gibi yaparken, gözüm Habip Edip Bey'in yanında oturan eşimin kuşkulu yüzüne takıldı. Sonra patrona baktım, o "Almanca" güler gibiy-

di!.. Acı mı, tatlı mı belli değil ama, hele bir beceremezsen benden hayır bekleme tertibinden bir yüz ifadesiyle...

Ama halk, öyle bir hayırhahlıkla yüzüme bakıyor ve öyle bir ışık yayıyordu ki, kendime gelmem çok kısa sürmüştür.

İlk sözüm, "Saatler olsun" demek olmuş ve inanır mısınız, halkla sahne arasındaki o sihirli bağı kurup, elektriklemeye yetivermiştir! Ondan sonra arkası geldi...

Saatin, hele biz erkekler üzerinde mutlaka bir çocukluk sızısını hatırlatıp, içimize yayılan acı-tatlı bir anısı old uğunu söyleyerek, birkaç sünnet fıkrası naklettiğim zaman, Habip Edip Bey'in gülmekten gözlerinden akan yaşlar bu defa "Almanca" değil, "Türkçe"ydi sanıyorum!..

Nitekim o keyiflidir ki, aynı akşam eşimle beni Exelsior Apartmanı'ndaki dairesine yemeğe davet etmiş ve hayli kıymetli bir saat hediye etmiştir.

Ama tabii her piyango sonrasının, klasik belirtisi *Yeni İstanbul*'da da kendini göstermekte gecikmedi. Ve tirajımız en baştan ortalara doğru pek hızla olmasa da düşmeye başladı.

Ben aslında, *Yeni İstanbul*'da alışık olduğum gazete hareketini ve ateşini bulamadığım için ve biraz da Mustafa Nermi Bey'in soğukluğundan doğan bir iştahsızlığın tesiriyle, gazeteye pek az uğramayı ve yazılarımı postayla göndermeyi yeğlemiştim. Maaşımı ve başka telif ücretlerini bile, o zaman oturduğumuz Heybeliada'dan şehre indiği zamanlarda eşim gidip alıyordu! Ama tabii hemen her gün birkaç defa Sacit'le ve Mithat'la telefon konuşması yapıp bilgi alışverişinden geri kalmıyorduk. Saat dağıtmamızdan sonra tirajımızın düşmekte olduğunu da, böylece öğrenmiş ve birkaç gün sonra da Mithat Perin'in, "Yarın bir toplantı yapılacakmış, Habip Edip Bey senin de bulunmanı istiyor" demesi üzerine de gazeteye gitmek zorunda kalmıştım.

Sacit'in odasında Mithat Perin ile Reşat Nuri Darago da vardı... Pek nazik ve sessiz bir zat olan Darago, nezleli halini işaret ederek, "Bu halde ne faydam olur? Kime anlatacağım? Samiye (patronun sekreteri) 'Sizi istiyorlar' dedi ve telefonu kapattı!" diyerek nazik nazik dert dökmeye çalışıyordu.

Reşat Nuri Darago, Osmanlı topçusunu ıslah etmek üzere - tarihçiler beni affetsin - sanırım Sultan Aziz devrinde Fransa'dan getirilen topçu uzmanı Yüzbaşı Şatonöf'ün toru-

nudur. Şatonöf İstanbul'u ve Osmanlıları çok sevmiş ve bu-
raya yerleşmeye karar verir vermez de bizzat serasker tara-
findan evlendirilerek çoluk çocuğa karışmış bir Fransız Os-
manlı'dır.

Reşat Nuri Darago'nun babası onun ikinci oğluydu ve o
da ağabeyi gibi babası kadar güzel Fransızca biliyordu. Re-
şat Nuri Darago, babasının ilk çocuğudur ve o da babası gi-
bi, dedesi kadar Fransızca bilmektedir!.. Ya Türkçe'si mi?
Tam bir İstanbul beyefendisi nasıl konuşursa öyle ve nasıl
yazarsa da aynı!..

Ve işte biz o gün bu beyefendi Reşat Nuri Darago ile, pat-
ronun galerisine ulaşan geniş merdivenleri ağır ağır çıkarak
çağrıldığımız toplantıya gidiyorduk.

Samiye herkes gibi bizi de karşıladı ve toplantı odasının
kapısını açtı. İçerde ilk gözüme çarpan öbür Reşat Nuri, *Ça-
lıkuşu*'cu Güntekin olmuştur. Bizi görür görmez hemen ya-
nındaki yeri işaret edip çağırdı. Tabii bermutat dudakları
arasında sigarası ve sigara dumanının hafif kısıtıldığı gözleri ve
ağırlıksızmış gibi görünen ipince vücuduyla, mevcudun en
ilginci de gene oydu. Mustafa Nermi Bey, patron yokken
oturduğu koltuğu bu defa sahibine terk etmiş ve yanındaki-
ne oturmuştu. Ama patron daha yoktu ve bermutat Sacit ile
Mithat da gene Mustafa Nermi'nin biraz arkasında, bizim sı-
radan ayrı tutulmuş yerlerindeydiler.

Ve Habip Edip Bey de nihayet geldiler. İlk sözü ne hik-
metse, "Bedii Faik Bey heyetinize dahil olmadıkları halde be-
nim davetim üzerine gelmişlerdir" diyerek benim durumu-
mu aydınlatmak olmuştur. O bunları söyler söylemez de Re-
şat Nuri Güntekin'in mırıldanmasını benim gibi zannederim
bir kısmı da duydular:

"Bizim heyetimize Bedii Faik Bey'in dahil olmayışı marifet
değil, ayıptır ayıp."

Pek az toplantıda bu kadar sıkılmışımdır ve toplantı iler-
leyip uzadıkça da gazeteden uzak durup sadece yazmakla
yetinmemdeki isabeti büsbütün fark edip kendimi adeta
kutladım desem yeridir.

Aman yarabbi, bir gazetenin yakaladığı tirajı neden tuta-
madığına dair, ne parlak fikirler ortaya atılmıyor, özellikle
Mustafa Nermi Bey tarafından ne akıl almaz örnekler, karşı-

laştırmalar, ipe sapa gelmez malumatfuruşluklar ortaya dökülmüyordu ki... Hoş, Habip Edip Bey'in de ikide bir Mustafa Nermi'yi destekleme faslından ortaya attığı Batılı, bilhas-sa Alman ve İsviçre doğumlu örneklerin ondan geri kalır tarafı yoktu ya...

Habip Edip Bey'in solunda oturan ve sonradan bir ekonomist olduğu bana söylenen Muhittin Bey'in (soyadını bir türlü tam olarak tutamamışım, Yashioğlu veya Vasoğlu gibi bir şeydi) söyledikleri bile gazetenin esas yönetici pozundakilerden daha rabitaliydi. Hiç değilse o zat, "Konuşmalarımızı biraz şahıslaştırsak, biraz önümüzdeki gazeteye yaklaştı-rıp hatta içine soksak..." demişti ama Mustafa Nermi Bey'in o menzil arabası süratini ve ağırlığını bırakıp, önümüzdeki gazeteye gelip dayanması için daha saatler lazımdı.

Ve işte tam bu noktada Reşat Nuri Güntekin'in patladığı görülmüştür ve bu anlamsız toplantıyı boş yere anlatmadığımın sizler tarafından görülmesini de sağlayacak, gazetecilik dersi bir cümlede şimşek gibi çakmıştır.

Elini şiddetle masaya vura vura, şöyle bağırdı *Çalikuşu* yazarı:

"Bu gazetede tamperaman yok beyler! Tamperaman olmadı mı, o gazetenin tiraj kaybetmesine şaşılmaz, tiraj almasına şaşılır!"

Birden bir bulut sessizliği ortalığı kaplamıştı. Mustafa Nermi Bey hafif sararmış, Habip Edip Bey de biraz morarmıştı. Sacit ile Mithat'a baktım, ikisi de keyiflerinden uçacak haldeydiler!..

Reşat Nuri Bey hiç oralı değildi, Habip Edip'e dönüp sadece sormuştur:

"Devam edeyim mi yoksa bu kadarı yeterli mi?"

Törehan biraz şaşkın, "Tabii devam ediniz beyefendi, sizlerden faydalanmak üzere buradayız" der demez de Reşat Nuri, "Teşekkür ederim" dedikten sonra, hafifçe dikleşerek sıralamaya başladı:

"Bir gazetenin eski deyimle mizacı vardır. Her şeyden önce bu vardır ve bunun içinde, gazeteciliğin gereklerine itina mutlaka yer almalıdır!.. Affınıza sığınıyor ve *Yeni İstanbul*'da nasıl bir mizaç, yani ne şekil bir tamperaman olduğunu anlayamadığımı söylemek istiyorum! Bu gazete muhalefet mi-

zaçlı mı? Bazen evet... Yani mesela Bedii Faik Bey'in bazı yazılarında veya Turhan Selçuk'un bazı karikatürlerinde bunu biraz görebilirsiniz! Ama başka? Hayır! Başyazıları bile sessiz ve gevşektir! Pekiyi bu gazete muvafakat mizaçlı mı? Bazen evet! Mustafa Nermi Bey'in yazılarının hepsinde veya bazı imzalı makalelerde bunu bulabilirsiniz! Ama mesela başyazılarında sık sık böyle görülmemeye çabalayan bir hal olduğu da hemen görülebilir! Beyefendiler, bu gazetenin hangi tamperamana bükülürse, ateşsiz görünmeye, hararetsiz sayılmaya gayret eden bir garabeti olduğu da ayrıca inkâr edilemez. Yazarlarını seçerken dahi böyle bir dengeye dikkat etmiş gibidir. Aynı sütunda bir gün ateşsiz, hararetsiz, hatta artık biraz anlamsız bir Refik Halit yazarken, ertesi gün ateşini ne kadar söndürmeye, hararetini ne derece durdurmaya çalışırsa çalışsın gene de sıcaklığı besbelli bir Bedii Faik yazıyor! Ben burada, iznini alarak Bedii Faik Bey'le yaptığım kısa bir konuşmayı nakledeceğim. Geçenlerde kendisine sordum: 'Tasvir'de, Tan'da öyle ateşli yazılarınızı okumuşuzdur ki, buradakileri doğrusu gene de güzel buluyorum ama daha az ateşli olduklarını inkâr edebilir misiniz?' Bedii Bey, teşhisimi aynen kabul ettikten sonra, bana 'Bu gazeteye bundan fazla ateş çok gelir!' demiş ve bana hemen Sacit Bey'in çekmecesinde duran, konması mahzurlu görülmüş yazılarını göstermişlerdi! İnancınız hepsi de nefis şeylerdi ve ben ne diyeceğimi şaşırmıştım. Beyefendiler, ya Refik Halit Bey tipine ve tutumuna karar verirsiniz, zira o bile bal gibi bir tamperamandır yahut da Bedii Faik Bey örneğine dayanırsınız! Ama Refik Halit Bey'i nasıl Bedii Faik'e benzetmeye çalışmıyorsanız, Bedii Faik Bey'i de Refik Halit yapmaya kalkışamazsınız!"

Reşat Nuri Güntekin birkaç yıl önce *Memleket* adında bir gazete de çıkarmıştı. Paris'teki kültür ataşeliği görevinden döner dönmez, CHP Ankara'daki *Ulus*'u İstanbul'da biraz daha bağımsız görünen bir gazeteyle desteklemeyi planlamış ve bunun çıkarılması görevi de Reşat Nuri Güntekin'e verilmişti. *Memleket* Halil Lütfi'nin matbaasında basılıyor ve ilk defa Finlandiya ve İsveç'ten getirilen nefis kâğıtlara basılarak, Babıâli'yi çatlatan bir güzellikte çıkıyordu. Ama zarfındaki bu nefasete rağmen tutmamıştır.

Reşat Nuri Bey o gün sözü buna da getirmeyi hiç ihmal etmedi:

“Biliyorsunuz” diyordu, “ben bir gazete macerasından henüz sıyrılmış gibiyim. CHP adına *Memleket*’i çıkardık. İnanır mısınız, *Memleket*’in, tam bir muvafakat gazetesi olmasında bile çok ısrar etmişimdir. Ama CHP yönetimi ‘Hayır’ diyordu, ‘*Ulus*’tan farklı olmalı ve bunu temin için de, gayet ustalıkla bizi de tenkit eder görünmeli’. Böylece beyefendiler tamperamansız bir gazete olmuşuzdur. Ve tabii rakiplerimiz bunu belirtmekte hiç vakit kaybetmediler, halk da zaten hemen fark etti ve o nefis baskıya, o el okşayan kâğıt imkânımıza rağmen zararla kapattık!..”

Reşat Nuri Bey konuşurken, Muhittin Bey, Guyon ve tabii Mithat ile Sacit artık başlarını sallamayı iyice açıktan yapıyorlardı. Ve Habip Edip Törehan ile Mustafa Nermi beylerin de ilgi duydukları bakışlarından adeta fışkırıyordu.

“Yani beyler” diye devam etti Reşat Nuri Bey, “bir gazete-ye güzel kâğıt bulup, temiz baskı yapmak ve herkesten farklı bir matbaa düzeni içinde rahat bir çalışma imkânı sağlamak, para dökmek, Batı gazeteleri gibi görünmesi için, hiçbir fedakârlıktan kaçınmamak yeterli değildir. Bunların hepsi, sadece güzel bir gövde demektir. O gövdeye ruh lazım, karakter lazım, nefes lazım! Bunların hiçbirisi *Yeni İstanbul*’da yoktur diyemeyiz elbet! Ama tam anlamıyla vardır ve yeterlidir de diyemeyiz. Sözlerim bu kadar.”

Ve hemen Habip Edip’e doğru meylederek eklemişti:

“Sizi üzdüm belki ama, hakikatleri ve inandıklarımızı söylemedikten sonra burada bulunmamıza bir mana veremiyorum.”

Habip Edip Törehan kendisine teşekkür etmeyi ihmal etmedi ve birden gözlerini bana dikip bir süre düşündükten sonra, “Bedii Faik Bey” dedi, “arkadaşların sizin görüşlerinizi de öğrenmek istediklerini sanıyorum...”

Hiç duraksamadan hemen cevap verdim:

“Ben efendim, şahsıma ait iltifatkâr sözlerini çıkararak, Reşat Nuri Beyefendi’nin bütün söylediklerine imza atabilirim. Yalnız şu kadarını eklememe izin versinler; bir gazete, yazı işleriyle, hatta teknik servislerle hiç kaynaşmadan, sadece tepesinde oturularak yönetilemez. Ya yönetecek, o tak-

dirde o kaynaşmayı ve beraberliği yapacaksınız yahut da tepede oturacak fakat yönetmekten de vazgeçeceksiniz!”

Habip Edip Bey, kendisinden çok Mustafa Nermi Bey'i kastettiğimi hemen anladı ve nitekim ona dönerek, “Reşat Nuri ve Bedii Faik beylere bir cevabınız olacak mı?” diye sormakla bunu belli de etti.

Ama hepimiz hayretler içinde gördük ki, Mustafa Nermi Bey, söyleyecek bir sözü olmadığını belirtmekle yetiniyor ve başka konuşacak yoksa, toplantının kapatılmasını istiyordu!

Çok değil iki gün sonra Refik Halit'in yazılarına son verildi ve benim onun haftada iki güne indirilmiş olan yazı nöbetini de almam istendi.

Ada'ya evime kadar gelip bana bunu bildiren müessese müdürü Salih Zeki Bey ile Sacit, bir de mizahî tefrika yazmamın istendiğini ve bunu ne kadar çabuk yapabilirsem o kadar iyi olacağını eklediler.

Dahası var. O günlerde radyoda konuşmalarım sürüyordu. Sacit onların da ertesi gün gazetede yayımlanmasına karar verildiğini bildirdi.

Roman ve radyo konuşmaları için bir tek şartım olmuştur:

Turhan Selçuk'un onları resimlemesi!..

“Eğer bunu temin ederseniz, benim için hiç mesele yoktur” dedim.

Her ikisi de Turhan'ın uysal tabiatını göklere çıkararak ve bana olan sevgisini de ayrıca belirterek döndüler!

Yalancı böyle doğmuş ve bence o yıllarda sanat devresinin en güzel çağını yaşıyan Turhan'ın güzel çizgileriyle de bezenerek, gerçekten tutmuş ve büyük ilgi görmüştür.

Bir tefrikanın on bine yakın okuyucu getirmesi, o tarihe kadar savaş yazarlarının yedi-sekiz bine varan getirimleri ve Esat Mahmut Karakurt'un daima sekiz bini aştığı söylenen katkıları dışında pek rastlanmamış bir kazançtı!

Tam bu noktada Turhan Selçuk için hayli geniş bir parantez açmadan geçemeyeceğim.

Ben Turhan'ı *Yeni İstanbul*'dan önce tanıımıyordum. *Ak-baba*'da bazı karikatürlerini görmemiş değilim, hatta sevmemiş de değilim ama tanışmış da değildim.

Yeni İstanbul, sanırının onun ilk gazetesidir de.

Turhan, ince vücudu, düz yapışık saçları, her zaman hafif çıkan biraz kırıltı ve kısık sesi ve çok ama çok mahcup tavırlarıyla, gazetede herkesin çok sevdiği bir genç kabiliyetti.

Türk karikatürünün Cem'den Cemal Nadir'e kadar gelen kısa patikasında, çizgi kadar, hatta bazen onu aşan ölçüde yazının bulunduğu karikatür anlayışını paralayarak yalnız çizgiyi egemen kulan modern asfalt bana göre onunla açılmış ve döşenmiştir. Bu yoldan şüphesiz Ali Ulvi'ler, Nehar Tüblek'ler, Semih'ler, Ferruh'lar ve diğerleri de sadece yürüyüp gitmediler, onların da yolun yapımında elbet katkıları vardır ve büyüktür ama, Turhan'inkini ben hep başta gördüm ve görürüm.

Yeni İstanbul'daki Turhan, sanatını siyasi bir ideolojinin emrine sunmadığı için daha yumuşak, daha hümanist, daha sıcak ve çok daha da tesirliydi!..

Siyasi ideoloji!.. Hafazanallah Tanrı yazdıysa, lütfen bozsun!.. Ben Turhan Selçuk'un böyle bir ilişkiyi kendisine yaşıtırmaya kalkışan bazı okur mektupları karşısında, gözyaşı döktüğünü görenlerdenim.

Turhan o yıllarda imzasının sonundaki "n"nin son çizgisini hafifçe yuvarlatarak sola doğru bükerekdi. Bizde öküz altında buzağı arama sözü veya yağmur lafından "ördek"e kadar uzanıp alınma huyu boşuna söylenip, beyhude görülmemiştir. Hepsi fazlasıyla vardır. Nasıl ki, bazı halk "hafife"lerimiz Turhan'ın imzasındaki n'nin kıvrıntısında hemen bir orak görmüşler ve bunu gazeteye ve yalnız Turhan'a da değil, Mustafa Nermi'ye, yazı işlerine ve hatta bana bildirmek için hiç vakit kaybetmemişlerdi.

O gün gazeteye uğradığım zaman, Turhan'ı işte kendisine yukardan gönderilen bu mektuplar karşısında hırslı, üzgün ve gözyaşlı bulup, herkes gibi ben de üzülmüştüm. Arada bir acı acı gülüyor ve insanlardaki bu garabete şaşıtım tekrarlıyordu ama, komünist tanınmak, komünizmle damgalanmak, çok ağırna gitmişti ve ona katlanamıyordu. Ben ilk yazımda böyle düşünenlere paylarını vereceğimi söyledim, Sacit gülerek "Oho hoo... Dur bakalım bu meslekte daha neler göreceksin" diye işi alaya vurdu ama, hiçbir şey Turhan'ın üzüntüsünü hafifletmiyordu.

O tarihte komünist olmak, aydın olmakla eşit, insan olmakla bir ve başarılı kılınmakla da eş değerde sayılmıyordu daha. Komünist olanın dahi kendisini sanki çok farklı şeylermiş gibi sosyalizmin ardına sokuşturup saklamaya çalıştığı bir devirdir o! Hele böyle hiç komünist olmadan öyle damgalanmak!.. Aman yarabbi! Buna kim katlanmıştır ki bizim sessiz sakın ve efendi Turhan'ımız katlanacak?

Nitekim bütün aksi telkinlerimize rağmen imzasını ertesi günü değiştirmiş ve o tarihten sonra da Turhan'daki n'yi dümdüz dimdik yapmıştır!

Ama ne tuhaftır, imzasındaki çizgiler dikleşti ve orağa benzer hiçbir hat kalmadı ama, bu defa da imzasından def ettiği solu, Turhan Selçuk başına taç eylemeye doğru yavaş yavaş kaydı gitti...

Ve sanatın ustası olmaktansa, solun gözdesi olmayı kendisine yakıştırıverdi!

İmzasına şeklen yakıştıran bir ideolojiyi, ağlayarak reddetmekten yola çıkıp, gülerek ruhuna sindirmeye kadar varmak!

Bence az hüner değildir ve karikatür sanatına pek uygun bir ibret tablosu sayılacak değerdedir!..

Yeni İstanbul'daki başka bir "tip"i de mutlaka yazmalıyım. Adı Fikret Adil'dir. Onu benim *Tasvir*'de olduğum sıralarda yazdığı *Tanin*'den tanıyordum. Devrin muhalefetiyle alay etmeye yeltenen bir yazısına çok kızan Bahadır Dülger, yazdığı bir yazıda ona "Fikr-et, yani düşün oğlum" diye takılmış ve babasının, adını koyarken de mutlaka bunu kastettiğini yazmıştı! Fikret Adil'le *Yeni İstanbul*'da karşılaştığımız zaman bunu hatırlatarak, kendisine takılmışım:

"Eee... Bari burada fikr-ediyor musun?"

O da gülerek karşılık vermişti:

"Hayır, şimdilik zikrediyorum!"

Bu şakalaşmamız hep sürmüştür. Ben ne zaman ona "Fikr-et oğlum Adil, fikr-et" demişsem, o cevap vermiştir:

"Hem Bedii hem Faik, ikisi bir insana çok, birini bari terk et!"

Terbiyeli idi, hem de yapmacıksız, görmüş geçirmişlere has bir nezaket içinde. Ama biraz soğuk olmadığını, asıl muhiti, solcu arkadaşları bile söyleyemezler sanırım!

Talimhane'nin güzel bir yerinde sade döşeli bir apart-

manda yalnız yaşırdı. Yıllar önce evlenip ayrıldığını duymuşumdur ama kendisine bunu hiç sormamışımdır. Fikret Adil, hiç siyasi tartışma yapmaz, hele öyle sağlı sollu çekişmelere hiç mi hiç girmez. Ama solculuğu bir hayat tarzı yapmış, onu söylenmesine hiç de gerek olmayan tabiatına ait bir varlık saymış gibi davranmaya da özen gösterirdi.

Pek çok sol karşıtı hareketten ve resmî rüzgârdan saçının teli bile kıpırdamadan sıyrılmış olmasını, bazı arkadaşları onun Milli Emniyet'le ilişkili olmasına götürüp bağlarlar ve böylece iftirada veya ithamda karşıtlarını dahi fersah fersah geçerler!

O günlerden en az elli yıl sonra Nezih Demirkent'in birden ortaya atacağı, bazı yazarların Millî Emniyet'le ilişkili oldukları iddiası, aslında eski bir Babıâli macunudur!.. Gerçi mesela cebindeki Millî Emniyet hüviyetini, bazen hırsıyla çıkararak muhataplarına korku salacağını zanneden Melih Yener gibi tipler, *Marko Paşa*'ya, Aziz Nesin hapse girer girmez Millî Emniyet'te görevli bir albay olan babasına dayanarak el koyan Orhan bilmem ne gibi maceraperestler gerçekten vardı. Ama üst tarafı hep yakıştırmaya ve tuhafı hemen hepsi de solcularımızın birbirlerine girdikleri zaman başvurdukları karalamalardan ibarettir.

Fikret Adil'e yakıştırılan Millî Emniyet damgasının da bu cinsten olduğunda hiç şüphe yoktur.

Fikret, espritüel insanı sever, ama kendi konuşmasında espri yapmaya ne kadar gayret ederse etsin, yapamazdı! Bu gayreti, sanırım onu soğuk göstermekteki başlıca faktörü oluşturur! Yoksa bunun dışında, çok ölçülü ama ince bir iktisadçılığı, çok seyrek ama hayli sıcak da bir birleştiriciliği, kaynaştırıcılığı vardı.

Ben Orhan Veli'yi onun evinde tanıdım ve Fikret'e daha önce tanışmadığımı söylememin sonucu olarak, bu imkânı buldum. Aksilik, şairin o gün müthiş bir kırıklığı vardı ve Fikret ona vitaminler ve aspirinler taşıma telaşı içindeydi. Bu yüzden fazla konuşamadık ve şüphe etmediğim sohbet tadının eşğine bile varamadım ama, üçümüz birlikte radyoya beraber yürümüş ve Orhan Veli'nin ince uzun gövdesini, babası Veli Bey'in odasındaki koltuğa bırakırken söylediği hiç aklımdan çıkmamıştır. Benim beş dakika içinde stüdyo-

da olmam gerektiğini söylemem üzerine, “Nezle olma da nerede olursan ol kardeşim” demiş sonra Fikret Adil’in uzattığı pastillerden birini tiksindir gibi alırken eklemişti:

“Nezlenin insanı çocuklaştıracaklarını iyi anlamış olmalılar ki, bu şekerleri yapmışlar!”

Fikret Adil sayesinde Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir’i de tanımışım. Bu ikincisi İstanbul’a geldikçe *Yeni İstanbul*’a uğramayı giderek âdet haline de getirmişti. Kardeşi Suat Şakir yakın arkadaşlarımdandı ama konuşmazlar ve birbirlerinin değil aleyhinde, hakkında da konuşmazlardı.

Cevat Şakir’in güneşten kavrulmuş ve yaştan çok gene tabiatın başka etkilerinden kırıışmış yüzü, olağanüstü kalın sesi ve kalender mi kalender, ama ona başka türlüünün asla yakışmayacağı hissini hemen uyandıran kılığı hepimizin hoşuna giderdi.

Fikret Adil’le birlikte onu birkaç defa Asmalımescit’teki Fikret’in pek sevgili ama bence uyduruk meyhanesiyle, taa Moda’daki Koço’ya kadar götürebilmiştik!

Şehre inmiş bir dağ adamı veya kar adamı havası üzerinden öylesine akıyordu ki, Koço’da ailesiyle birlikte oturan 10-12 yaşlarındaki bir kız çocuğunun masamıza sokularak bana:

“Bu amca artist mi?” diye sorması üzerine, Cevat Şakir gürültülü kahkahalarından en müthişini patlatarak cevap vermişti:

“Artist falan değil, ben bekçiyim kızım bekçi! Bazı amcalarla teyzelerin dünyamızı bozmalarını önlemeye çabalarken de işte böyle oldum!”

Fikret Adil o günlerin dergilerinden birine bunu yazmıştır da... Ama bana kalırsa öyle kötü yazmıştı ve öyle etrafında dönen dolaşan bir uzatma içinde anlatmıştı ki, Cevat Şakir’in bile biraz kızdığını hatırlıyorum.

Fikret Adil’in Asmalımescit’in eski halini, yani rintlerin, sanatçıların, yazarların Asmalımescit’lerini anlatan hayli güzel bir kitabı da vardır. Kitabını, Sacit, Mithat ve benim için imzalamış ve üçünü bir arada Sacit’in masasına bırakmıştı. Ben gazeteye çok seyrek uğradığım için, tabii önce arkadaşlarım kitapları açıp, kendi isimlerini aramışlar, fakat kitaplarda bir cümlelik ithaf yazıları vardır ama isim yoktur. Bi-

rinde, "Sen Asmalımescit'te yaşamadın ama onu anlayacağından hiç şüphem yok" yazılı, diğerlerinde de gene buna benzer bir şeyler var ama kime hitap edildiği belli değil! Sacit ile Mithat gülerek Fikret'in evine telefon ederler:

"Yahu ne bu hal? Kitapları aldık ama hangisi hangimizin nasıl anlayacağız?"

Fikret tabii hemen dalgınlığının farkına varıp sormuş:

"Zarfa da mı koymamışım, zarfların üzerinde adlar olmaydı..."

"Ne zarfı kardeşim" der Sacit, "kitaplar burada üst üste duruyordu. Sadece üzerinde Sacit, Mithat ve Bedii beylere verilecek diye bir kâğıt vardı!"

Böyle bir durumda insan ne yapar? Ben gazeteye gelince üstlerini yazanın der, olur biter değil mi? Hayır, Fikret Adil o dalgınlığı dahi bilerek yapmış gibi bir tavır takınıp suni suni bir süre güldükten sonra, "Aranızda yazı mı tura mı atsanız da olur, nasıl olsa okumayacak değil misiniz?" demiştir.

Gazeteye uğradığım bir gün, bana düşen kitabı verirken, Sacit sinirlenip kendininkini parçaladığını, Mithat'ın da götü-rüp Fikret'in masası altındaki çöp kutusuna attığını söylemişti. Ben hiç sesimi çıkarmadan ilk sayfayı açtım ve okudum:

"Sen Asmalımescit'te yaşamadın ama onu anlayacağın-dan şüphem yok" yazılıydı. Sacit'e, "Ben yırtmam da atmam da, bunun bana yazıldığı besbelli" dedim ve çıktım.

Fikret Adil bunu hiçbir zaman unutmamış ve sonradan bana bir daha vermek lüzumunu neden duyduğunu anlamadığım kitabını uzatırken:

"Bu defa dalgınlık falan yok, buna ismini yazdım" demişti.

Yeni İstanbul'da Şevket Evliyagil de bir hayli çalışmış ve sonra birdenbire Ankara'ya atlayıvermiştir. Ahmet Dalı gibi kılı kırk yaran titizliğiyle tanınmış bir ciddiyetin, kendisini halkla ilişkilerden sorumlu yakınları arasına aldığı düşünülürse değeri daha kolay anlaşılır.

Üç erkek kardeşirler. Necdet olanı uzun süre *Cumhuriyet*'te muhabir olarak çalıştı. Sonra şair oldu, daha sonra naşir oldu ve en sonunda da milletvekili bile oldu! Öbürü, Fikret olanı da hayli önemli görevleri almış ve başarmıştır. Sanırım ya genel müdürlüğe ya da müsteşarlığa falan çıktı idi. Şevket içlerinde en sokulganı ve en candan olanıdır. Bir

dostun yardımına koşmak onun en büyük zevkiydi sanıyorum. Her koşuşmasını ve gayretini de belli etmemeye itina eden bir eğiliş bükülüş içinde yapar ve kendisine teşekkür edilmesinden adeta kaçardı!

Yeni İstanbul'da, tahsillerini henüz bitirip oraya seçilmiş kibar, güzel ve son derece çalışkan hanımlar da vardır. Güner İzer (Fansa), Selva Sezer bunların başında gelirler. Ve tabii o zamanlar henüz doçent olan Azra Erhat'ı da unutamam.

Bu sonuncu hanımefendiyle *Yeni İstanbul*'un düzenlediği bir hikâye jürisinde beraber olmuştum. Onun ve Fikret Adil'in seçtirmek için yurtdıkları solcu bir gencin hikâyesi yerine, çoğunluğu oluşturan bizlerin seçtiğimiz Hikmet Umur adlı amatör gencin hikâyesi kazanınca, ne yapıp ettiler son dakikada Mustafa Nermi'den Salih Zeki'ye kadar herkesi işe katıp, gazeteyi sonucu ilandan vazgeçirdiler!..

Sanırım her yarışmayı solcuların kazanması şartı, hele edebiyatta ve sanatta bunun mutlaka ayarlanması gereği, o tarihte kemikleşmeye başlamış, gide gide zamanımıza kadar granitleşerek hep ama hep sürüp gelmiştir!

Hesap tutmadı ve aksi belirmeye başladı mı da, hemen mızıkçılığa dalıp bir yaygara, bir kıyamet... Oyunu hemen bozmak! Hâlâ bu sürüyor ve solu iyi tanıyor ve sahte yaldızlarına kapılmadan yakından izliyorsanız bunu her zaman da rahatça görebilirsiniz.

* * *

1951 sonbaharına doğru araseçimler yapıldı. Ve tabii CHP büyük bir darbe daha yedi. 20 milletvekilliğinden 18'ini DP kazanmıştı. Ve daha fenası Nihat Erim, Necmettin Sadak, Lütfi Kırdar gibi CHP'li şöretler kaybedenler arasındaydı ki, bunun CHP'deki morali büsbütün bozduğu kısa sürede görülmüş ve mesela ilk olarak Kırdar'ın CHP'den istifa ederek DP'ye girmesiyle had safhaya ulaşmıştır!

Üst üste gelen seçim yenilgilerinin, Batı'dakinin aksine, bizde parti liderlerinde değil üyelerinde istifa gereği uyandırması, o tarihte gelenekleşmeye başlamıştır sanıyorum. Yenilgi liderin kılına bile dokunamaz oldu mu, gider üyenin karnına dokunur! "Burada kalırsam, sonuç, bu lider ve tutum-

la gene kayıp değil mi? O halde gitmekten başka çarem yok" kuruntusu kafalarda bir defa dönmeye görsün; istifa artık can yeleğidir!..

Nitekim bu hesabı, onca şiddetli saldırı ve bunca insaf tanımaz muhalefet atraksiyonuna rağmen, Nihat Erim'in dahi yaptığı kısa sürede görülmüş ve Erim-Menderes cilveleşmesi, araya bazı tutkal rolü üstlenenlerin de girmesi sayesinde, o tarihte başlamış ve hemen de tutmuştur! Safa Kılıçlıoğlu bu cilveleşmenin araçlarındandı ve bunu hiçbir zaman da saklamamış ve açıkça da oynamıştır.

Fakat CHP'deki asıl moral çöküntüsünün NATO'ya kabul edilmemizle oluştuğu inkâr edilemez.

NATO'ya girişimiz 1951 ekiminin 18'inde Londra'da imzalanıp ilan edilmişti.

Üç gün sonra İnönü, İstanbul'da bir basın toplantısı yaparak, hükümeti övmek zorunu duymuş, buna karşılık muhalefetin toparlanması gereğine de hafifçe parmak basmaktan kendini alamamıştır.

İnönü'ye göre hükümet Londra müzakerelerine ulaşan yolda gerçekten basiretli davranmış ve takdir edilecek bir olgunluk sergilemişti.

Doğrusu ya, o tarihte hiçbirimizin aklına, muhalefet lideri İnönü'den dahi alkış alan ve ülkede bir bayram havası yaratan NATO'nun, beş on yıl sonra "tu kaka" sayılacağı ve hele CHP'nin bu kötülemede başı çekeceği ihtimali aslaa gelemezdi!

Nasıl ki, NATO'ya girdik diye Rusya bize iki defa üst üste şiddetli notalar vererek, bu girişi kendisini çember altına alma düşüncesinde olan Batı devletlerinin oyununa gelmemiz şeklinde damgalamaya kalktığı zamanda, yılanmış komünistlerimizden ve sonra aslan kesilip, sanki hep böyle imişler gibi çalım satan kızıl yaygaracılarımızdan da gık çıkmamıştır!

Meclis'ten NATO kararı geçirilirken bir Cezmi Türk muhalefet etmiş, o da işin askeri faslı pek açıklanıp anlaşılamadığı iddiasıyla böyle davranmıştır. NATO'nun aslına esasına onun da karşı çıktığı yoktu.

NATO'nun Türkiye'deki kadar toplu bir hüsnükabulü hiçbir ülkede göremediği söylenebilir! Ama müteffikler için-

de, gide gide NATO'dan Türkiye kadar rahatsız görünmeye çalışan ve Türkiye kadar onu belaların belası sayan bir başka ülke de hemen yok gibidir!

Aslında çok daha önemli ve elbet çok daha yararlı olduğu halde o tarihte olay, mesela ilerde Tansu Hanım devrinde Avrupa'nın gümrük birliğine yalvar yakar girince yapacağımız kadar dahi bir bayram havasına sokulmamıştır! Bunda, tepesindeki tası fokurdadır gibi görünen Rusya'yı daha fazla tahrik etmeme basiretinin yattığı kadar, Demokrat Parti'nin adeta bayram yapmaktan yorulmaya başlamasının da payı vardır!

Nitekim NATO'ya kabulümüzün resmî bayramlarımızdan biri olmasını isteyen bazı milletvekillerinin tekliflerine Samet Ağaoğlu kürsüye fırlatarak engel olmuş ve "Eğer her dış politika başarısını bir resmî kutlama vesilesi yapacaksak, daha önümüzde çok yol var arkadaşlar, sonra çalışma günü bulamaz hale geliriz" sözleriyle de çok alkış almıştır! Samet Ağaoğlu aynı çıkışı, 14 Mayıs milli bayram ilan etmeyi teklif eden arkadaşlarına karşı da yapmıştı!

Fakat resmen bayram yapmamışızdır ama, DP'de bütün "didelerin ruşen", bütün gövdelerin gülşen, hele başların, hani o hâlâ zafer çelenkleriyle süslü başların ve hele hele onların da en tepesindeki başın, şen ve şakrak olduğu da mutlaktır!

Bu coşkuyladır ki Adnan Menderes, Ankara Palas'ın yandaki mavi salonunda yaptığı basın sohbetinde, bundan böyle muhalefetin kendilerine karşı ne diyebileceğini cidden merak ettiğini kahkahalar atarak söyleyebiliyor ve başarılarının gide gide kendilerini demokrasinin şartı olan muhalefetten de yoksun bırakacağını, sanki bundan korkarmış gibi alaycı bir ifadeyle belirtiyordu!

O toplantıda bulundum ve zafer sarhoşluğunun ve başarı şımarıklığının elle tutulur hale gelmeye başlayan katılığı karşısında ürperdiğimi iyi hatırlıyorum.

Ama yıllar ve yıllar sonra, bir başka politikacımızın "umudumuz" feryatlarıyla ancak uç uca kazanabildiği bir seçim sonucu başbakan olur olmaz kürsüye fırlatarak muhalefete karşı, "Biz milletiz, siz neyin alternatifi oluyorsunuz, millete karşı muhalefet nasıl olur?" sözlerini duyacağımı bilseydim, Mende-

res'in kakhahalarını değil ürpermek, belki de alkışlardım!

Sahi "umudumuz" dedim de aklıma takıldı, *Yeni İstanbul*'a hemen hemen adım attığım günlerde, kendisiyle tanışmama vesile olan İngiltere gezimizi anlatmanın sırasını hatıta biraz aştım sanıyor ve hemen ona geçiyorum.

İngiliz hükûmeti - kendi ifadeleriyle - demokratik Türkiye'den bir basın heyetini İngiltere'ye davet etmek istemişti. Savaş arifesinde başında Falih Rıfkı Atay'ın bulunduğu bir heyeti, savaş sonunda da Ahmet Şükrü Esmer, Muvaffak Menemencioğlu gibi daha ziyade resmî sıfatlı gazetecilerden oluşan bir başka heyeti çağırmışlardı.

Bizimki, demokrasiyi, pek dürüst ve coşkulu bir seçimle uygulamaya koyduğumuz devrenin ilk heyeti oluyordu!

Gönderilen pek süslü davet mektubunun ilişişindeki heyet listesini gördüğüm zaman, gerçekten de sevinmişim:

Zafer'den Mümtaz Faik Fenik, *Ulus*'tan Bülent Ecevit, *Vatan*'dan Sinan Korle, *Cumhuriyet*'ten Ahmet Hidayet Reel, *İzmir Ticaret* gazetesinden Ağâh Bartu ve *Yeni İstanbul*'dan da ben!...

Heyetin içinden yalnız iki kişiyle karşılaşmış bile değilim. Biri Bülent Ecevit, öteki Ağâh Bartu!.. Ama İngilizlerin, o tarihte daha bozulmaya veya değişmeye henüz başlamamış protokol dikkati ve usul erkân itinası, davet ettikleri bir heyeti kaynaştırmadan göndermeyi nasıl kabul eder? İkinci davetiyeler tabii hemen geldi ve hareketimizden bir akşam önce, Tepebaşı'ndaki o güzel İngiliz yapısındaki kokteyle çağrıldık.

Bülent Ecevit'le ilk karşılaşmam ve tanışmam işte o akşam olmuştur.

Biz Mümtaz, Sinan ve ben bir köşede, şu bizi uğurlama davetine katılmış olan bazı gazeteci arkadaşlarla konuşuyorduk. Birden koluna hafifçe dokunduğu bir gençle bulunduğumuz köşeye doğru ilerleyen Mr. Knock'u gördük. Knock heyetimizin mihmandarı olacaktı ve İngiliz Sefareti'nde çalışan Amerikan asıllı, tıknaz, sevimli genç bir adamdı. Yanındaki gence baktım, genç bir Hintli'ye benzer çehresi ve incecik vücuduyla bize doğru ilerlerken, kibar kibar gülümsüyordu. Mr. Knock yanıma gelip kolumdan tutarken, "Tanışmıyormuşsunuz, yeni öğrendim, Bülent Ecevit" dedi.

Karşımdaki genç adamın ilk anda üzerimdeki intibai terbiyesi olmuştur. Adeta radyasyon neşrederek varlığını haykırarak bir terbiye idi bu ve gerçekten kibar tavrıydı. Ve ses tonu, ağzındaki İstanbul Türkçesi'ne, sonradan kazanılmasına pek imkân olmayan o klasik tadı ve tesiri hemen veriyordu.

Derhal bir saplama yapacağım, bu ağzı kendisi gide gide solculuk uğruna bozmuş ve "sel"li, "sal"lı, "koşul"lu, "ivedi"li uydurmalarla berbad-ı perişan eylemiştir! Ama halktan oy istemeye sıra gelip de seçim nutku atarken, koşul yerine şart, yargıç yerine hâkim, üretim yerine mahsul, ivedi yerine çabuk veya acele, ivme yerine hız demeyi de hiç unutmaz ve aslaa elden bırakmaz!

Neyse biz gene o akşama ve sonrasına dönelim. Bülent Ecevit'e hemen ısındığımı söylemeliyim. Sanırım benim gibi onunla yeni tanışan Mümtaz Faik de öyle idi. Sinan Korle, kendisini kolejden zaten tanıyordu. Ve on beş-yirmi gün süren bütün gezi esnasında, heyetimizdeki her arkadaşın Ecevit'i sevip, nezaketine, terbiyesine hayranlık duyduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

O tarihte hava yolculuğu ancak ıskellikten çıkma çabalaması içindeydi. Mesela Londra'ya, sonradan Ankara'ya dahi işletilmesi güvensiz ve verimsiz görülen çift motorlu, pervaneli pır pır dediğimiz uçaklarla giderdik. Önce Atina'ya, oradan Roma'ya, Roma'dan Nice'e ve ancak oradan sonra Londra'ya!..

Bizim uçakta ön kısıma heyetimiz için iki masa konmuş ve onların çevresinde oturabilmemiz ayarlanmıştı. Bu sayede yol boyunca da konuşmak, kaynaşmak imkânı buluyorduk!

İçimizde Londra'yı iki kişi biliyor; biri birkaç yıl önce eniştesi Ahmet Emin Bey'le gitmiş olan Sinan, öteki de bir yıl önceye kadar Londra basın ataşeliğimizde, o eşi zor bulunur Nejat Sönmez'in yardımcılığını yapmış Ecevit!

Sinan, Mümtaz Faik'in İngiltere sorularına durmadan cevap vermekten bir aralık bıktı ve işi Ecevit'e aktarıverdi. Tabii o, Londra'da bir turist olarak bulunmanın çok ilerisinde olduğu ve hele bir de yeni döndüğü için, bilgi vermenin asıl ona düşmesi kadar tabii bir şey de yoktu ama inanınız, hangi konuyu aydınlatmaya koyulsa, mutlaka kızarak Si-

nan'dan izin ister gibi bir tavra girmiş ve dalma bu mahviyet içinde kalmıştır!

Roma'ya uğradığımız zaman, havaalanının transit salonunda kahvelerimizi içerken, gözleri pek az gören ve bu yüzden de kendisine ilgi ve itina gereken Ahmet Hidayet Reel'in, herhangi bir kaza yapmaması için fincanını kollayan ve herkesten önce onun oturacağı yeri ayarlayan Bülent Ecevit'e bir süre gözlerini diktikten sonra, Mümtaz Faik'in kulağıma doğru fısıldayışını hiç unutmam:

"Yahu" dedi, "bu çocuğun yanında hikâyenin hep en kapalıısını anlatmak zorunda kalacağız gibime geliyor, ne dersin?"

Bütün gezi boyunca Ecevit'in, hepimize karşı takındığı ilgili kibar tavır hiç değişmemiş ve hep sevgimizi çekmiştir.

Sinan'a söylediğimi iyi hatırlarım, nur içinde yatsın, ne zaman buluşup eski günleri konuşmuşsak o da bunu bana hep tekrarlardı:

"Kuzum Sinan" demiştim, "bu Ecevit'in küfrettiğini hiç gördün mü? Bana öyle geliyor ki, bu çocuğun pek küfür müfür bildiği de yok gibi..."

Sinan sadece gülmüş ve sorunun cevabı birkaç gün sonra, bir akşam vakti tiyatrodan dönerken, bizzat Ecevit'ten gelmiştir!

O yıllarda yepyeni parlamış büyük aktör Alec Guinness "Londra Festivali" dolayısıyla tertiplenen tiyatro ziyafetine, Hamlet'i oynayarak katılmaktaydı. Önceleri, bir akşam Laurence Olivier'in, bir akşam da onun oynaması kararlaştırılmış ve bir müddet de sürmüş ama, bizim gittiğimiz günlerde Olivier'in başka bir oyuna başlaması sebebiyle, Hamlet Alec Guinness'e kalmıştı.

Ecevit, bu tesadüfe çok sevindi ve o vakte kadar tanımadığımız Alec Guinness'i bize övdükten sonra, "Aman büyük fırsat, başka bir atraksiyonu falan teklife kalkıştırlarsa, lütfen kabul etmeyin de *Hamlet*'e gidelim" diye de üsteledi.

Ve gittik ve gerçekten de hayran olduk ve efendim, tiyatro çıkışında biraz acele edelim ve oteldeki yemek servisine yetişelim diye telaşla yürüyorduk ki, koskoca camekânı pırıl pırıl aydınlanmış ve içi baştan aşağı Churchill'in fotoğraflarıyla dolu olan bir foto mağazasının önünden geçerken, birden irkildik. Sinan'ın hemen koluma yapışıp beni dur-

durduğunu ve Mümtaz Faik'in de ağzı açık bakakaldığını hiç mi hiç unutamam.

Bülent Ecevit, birden vitrinin önünde durmuştu ve sonra “haaak tuu” diyerek kazıdığı genzinin muhteşiyatını vitrine püskürtürken, “Pis kapitalist” diye de bağırmişti!

Mümtaz'ın usulca “Görmezlikten gelin çocuklar” demesi ve Sinan'ın da “Küfür eder mi, etmez mi diye pek merak ediyordun, al işte cevabını...” diye fısıldaması, hâlâ kulaklarımdadır!

Ve gerçekten de öyle yaptık, hiç farkında değilmışiz gibi davranıp, ne kendisine ne de tiyatroya gelmemiş olan diğer arkadaşlara hiçbir şey söylemedik!

Sadece Sinan Korle otelde bir aralık üçümüz bir arada olabilince bize Ecevit'in kolejde de böyle bilindiğini ve solculuğunun pek yaygın olduğunu anlatmıştır!

Ama hepsi bu kadar!..

Sanki bir an için kendini kaybetmiş de sayıklamış gibi, o, gene kibar tavırlarını takınivermiş, gene ilgili ve itinalı oluvermişti!

Bu arada ikimiz birlikte resim ve heykel sergilerine gittik. Beni Epstein'i Sevenler Kulübü'nün sergisine o götürmüş, oradan seçtiğim kartlara yardımcı olmuş ve kulübe de birlikte üye olmamızı gene o sağlamıştı.

Yıllar ve yıllar sonra, Erbakan'la koalisyona saparken “tarihi yanığı” teranesiyle yobazlığı hafifletmeye çalışma telaşı içinde, onlara yaranmak için İstanbul meydanlarındaki heykelleri kaldırttığı zaman, bu anımı yazdım ve “Beni heykel kulüplerine kaydettiren Ecevit nerede?” diye de sordum!

Şimdi tam elli yılın verdiği rehavet ve hisleri sınırları artık işlere katmaz olmuş durgunluk içinde düşünüyorum da, Ecevit'te o yıllarda hayran olduğumuz inceliğin, biraz da kendi çevresinde olamamaktan doğan bir dikkatin ve gayretin neticesi olduğu sonucuna varıyorum!

Nitekim bunun ilk işaretini de orada görevli olduğu yıllarda bir araya getirip, küçük bir gazete dahi çıkarılmasını sağladığı öğrenci gençlere yalnız beni götürdüğü zaman vermiş ve onların yanında, hayli farklı bir Ecevit oluvermişti. Hiç şüphem yok, ben olmasaydım bu fark çok fazlalaşacaktı da...

Bir saplama daha yapayım... Yıllar sonra Churchill öldü-

ğü zaman, Bülent Ecevit, çalışma bakanıydı ve onlar da radyoyu her iktidar gibi emirlerinde tutmanın gayreti içindeydiler. "Radyo Gazetesi"nde, Churchill'in ölümü üzerine yapılan yorum, bana 1950'de Londra'da tanıttığı o gençlerden birine hazırlattırılmıştır ve maalesef bir ayıp belgesi olarak yayın tarihimizin koynuna girmiştir.

Rusya'nın bile ölümünü teessürle karşılayıp yaptıklarını övdüğü bir Churchill'e "İşçi düşmanıydı, emeğe daima karşı çıkmış bir emekçi düşmanıydı" diyecek kadar hem haksızlık hem de saygısızlık eden tek radyo bizimki olmuştur!

Londra'da gençken fotoğrafına tükürdüğü Churchill'in, siyaset kodamanı olunca, ölüsüne balgam atmaktan kendini kurtaramamıştı!

Ama Londra'daki o gezide, çok payı gene onun olan bençe yerinde ve güzel bir protestomuz da vardır.

Bizim için hazırlanan programa göre, bir sabah da ünlü *Times* gazetesini ziyaret edecek ve başyazarı ve editörü ile de konuşacaktık.

Tam saatinde, o tarihte hâlâ dünyanın en ciddi ve asık yüzlü gazetesi olmak vasfını taşıyan *Times*, bir çıkmazın tam karşısında yükselen eski bir binadaydı ve biz tam bildirilen saatte kapısından içeri giriyorduk.

Üniformamsı ceketinin yakalarında *Times* yazarı yaşlıca bir teşrifatçı bizi karşıladı ve şömineli büyücek bir odaya alarak, çekildi gitti. Önce hiç oturmaya bile gerek görmemiştik, nasıl olsa bir iki dakika içinde başyazarın makamında olacağımız inancıyla da duvardaki tabloları, masalardaki bibloları, koltuklara falan bakıp ahkâm kesiyorduk.

Ama beş dakika, derken on dakika geçince, Ahmet Hidayet Reel büyüğümüz el yordamıyla bir koltuk ayarlayıp hemen oturmuş ve ayakta duran Mümtaz Faik homurdanmaya başlamış ve mihmandarımız Mr. Knock'un telaşla odadan çıkması üzerine de Ecevit, Sinan ve ben -Ecevit'in teklifi üzerine- hemen Mümtaz Faik'e, "Eğer iki dakikaya kadar da gelip gereğini yapmazlarsa, çıkıp gitmekten başka yapacak bir şeyimiz olmadığı inancımızı" bildirmiştik. Mümtaz, "Bizim Knock dönsün bakalım, eğer hâlâ bir oyalama sezersek hemen çıkarız" der demez de, Mr. Knock'un ter içinde odaya dönerken, "Beş dakikaya kadar..." yollu ve gerçekten arada

kalmış insanlara has o acıklı acz ifadesini görüp hemen karara varmıştık:

“Haydi kalkın gidiyoruz.”

Ve hızla, hem de adeta koşarcasına sokağa bir çıkış çıktık ki, *Times*’ın kapı elemanları bile şaşkına döndüler. Ve beş on adım uzaklaştığımız sırada da arkamızdan telaşlı koşuşmalar ve sesler duyduk. Ben, Ecevit ve Sinan, arkadaşlardan daha hızlı ve fazla uzaklaşmıştık. Geriye dönüp baktığımız zaman gömlekli bir zatın, yanında başka biri olduğu halde, yolun ortasında yakaladığı Knock’a telaşla bir şeyler anlattığını gördük. Ecevit adamı tanıyordu:

“İşte başyazar ve editör bu” dedikten sonra sordu:

“Dönecek miyiz?”

“Hayır” dedik, “hiç orali olmadan yolumuza devam edelim, nasıl olsa geride kalan arkadaşlarımız da artık geri dönemezler.”

Ve evet, ünlü *Times*’ın, kendini beğenmiş ve Türk meslektaşlarını hafife almaya kalkmış ünlü başyazarını sokağın ortasında bırakıp ana yola çıkıverdik!

Güzel tarafı, nasıl haber aldıklarına bir türlü akıl erdiremediğimiz önemli birkaç Londra gazetesi, “Türk gazeteciler *Times*’taki bekletilmeyi protesto edip çıktılar” diye yazmışlar, hele *Daily Telegraph*, “Türklerin haklı protestosu” diye başlık atıp haberi vermişti! Tabii bizim Anadolu Ajansı’nı da arkadaşlar hemen bilgilendirmişler ve bu arada bazıları da gazetelerini arayarak haberi geçtikleri için mesele Türkiye’de daha geniş akis bulmuş ve gazetelerin ilk sayfalarında büyük başlıklarla duyurulmuştur!

Ben dönüşümde bu yüzden *Yeni İstanbul*’dan biraz sitem gördüğümü de söylemeden geçemeyeceğim. Aslında Londra’ya hareket etmeden önce, Habip Edip Bey İsviçre’de olduğu için, Mustafa Nermi Bey’e Londra gezisinde gazete için yapabileceğim herhangi bir istekleri olup olmadığını sormuştum ve Nermi Bey’in babacan bir tavırla, “Hiçbir şey yok, gezin, görün, dağarcığınıza atın ve gelin” demesi üzerine de Sacit ve Mithat’a veda ederken aynı soruyu yöneltmiştim. Sacit, “Dönüşünde yapabileceğin, yani yazacağın ne varsa söylersin, o zaman kararlaştırırız” dedikten sonra eklemişti:

“Londra’da Anadolu Ajansı gerçekten güçlü, her şeyi on-

dan alabiliriz. Şayet onu dahi atlatan ve aşan bir fevkaladelik olursa, tabii o zaman da zaten seni kimse tutamaz.”

Bizim protesto karşısında hiç kılımlı kıpırdatmayışım işte bundandı. Anadolu Ajansı'na benim önümde gereken bilgi verilmiş ve o da haberi geçmişti.

Nitekim Sacit de onu atlamamış ve hemen yakalayarak, gazeteye koymuştur. Ama diğerleri gibi büyütmeden ve “Arkadaşımız falanca bildiriyor” damgasını da tabii basamadan!

Tuhaf bu ya, tam o günlerde İsviçre'den dönen Habip Edip Bey'in, akli buna takılıvermesin mi? Bana kalırsa, onun aklına bunu bir takan olmuştu ve hazret, Sacit'i yukardaki makamına çağırıp bunu sormadan da kendini alamamıştı.

Tabii Sacit Öget, gerekeni söylemekte ve haberi Anadolu Ajansı'ndan almanın pek tabii olduğunu ve büyütülmesine o kadar gerek görmediğini, hiç duraksamadan söylemiştir ama Habip Edip Bey, ben Londra gezisinin bitiminde, Paris'e geçip orada okumakta olan kardeşimle eşini gördükten sonra İstanbul'a döndüğüm zaman dahi, aklındaki bir ukte gibi önüme sürmekten geri kalmamıştı:

“Londra'ya gidince gazeteyi unuttunuz ve arkadaşlarınızdan ayrı olarak bizzat yaşadığınız bir olayı dahi Anadolu Ajansı'na bıraktınız.”

Ve o bunları söylerken Mustafa Nermi Bey yanındaydı. Tabii hemen onun yüzüne bakmış ve hiç oralı olmadığını görünce de, “Beyefendi, ben o küçük haberde Anadolu Ajansı'nın bilgisini aşan bir taraf göremedim ve yoktu da. Eğer bu gazete, herhangi bir haberi kendi elemanının vermesini tercih ediyor idiyse, gene bunu yapabilir ve bazı arkadaşlarımızın yaptıkları gibi haberi imzalı koyabilirdi. Ama bana göre, bizim yaptığımız doğrudur ve affedersiniz, olayda ne o kadar büyütülecek bir taraf vardır, ne de Anadolu Ajansı'nın atladığı bir gerçek mevcut!...” deyivermiştim.

Her nasılsa bu çıkışım bu defa Mustafa Nermi Bey'i biraz tedirgin etmiş olacak ki söze katılmış ve güya orta bir yol bulmuşçasına, “Sacit Bey haberi bana gösterdi beyefendi, ben de tasdik ettim” demek lütfunda bulunmuştur.

Ama bu olay yüzündendir ki, o Londra gezisi hakkında tek satır yazmayan yalnız ben oldum. Sacit'in, Mithat'ın,

hatta Burhan Belge ile (daha o tarihte devletine dönmemişti) Reşat Nuri Bey'in ısrarlarına rağmen yazmadım. *Bir Garip Ada* adlı kitabım, Londra'yı ancak üçüncü gezişimden sonra *Dünya*'da basılmıştır!

Habip Edip Bey, zannederim benden sonra gene Mustafa Nermi Bey'le daha uzun uzadıya konuşması sonunda o site-mini haksız bulmuş olmalı ki, bu olaydan sonra bana karşı daima çok nazik davranmış ve bana ait her konuyu sadece bana sormayı hiç elden bırakmamıştır.

Hele o tarihte hâlâ İsviçre'de büyükelçimiz olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan yazmakta olduğu *Panorama* adlı romanı almayı başarırken, Yakup Kadri Bey'in, "Bir şartla, romanın tashihlerini Bedii Faik Bey kabul ederse..." demesi üzerine, benim Habip Edip Bey nezdindeki itibarım zannederim doruğa varmıştı.

İsviçre'den, bana ulaştırılmak üzere Salih Zeki Bey'e gönderdiği mektubu, Salih Zeki, Ada'ya getirmişti. Yanında da sütun sütun dizili *Panorama*'nın ilk sayfalarına ait prova baskıları olduğu halde.

"Önce Habip Edip Bey'in mektubunu oku, sonra bunları vereceğim" dediği zaman şaşırmadım diyemem. Mektupta Habip Edip Bey, büyükelçimizle temasını kısaca anlattıktan sonra, onun benim yazılarımı bu derece beğenip, övmesinden gururlandığını söylüyor ve hele romanını *Yeni İstanbul*'a lütfederken, tek şartının benim tashihleriyle ilgilenmem olduğunu söylemesinin, benim için de nasıl bir iftihar sebebi olduğunu anlayacağımdan duyduğu emniyeti belirtiyordu!

Ne diyebilirdim? Salih Zeki'ye, "Pekâlâ" dedim, "Habip Edip Bey'e saygılarımı bildirin, tashihleri de bana muntazaman gönderin. Yalnız düzelttiklerimi de tekrar görmek isterim ki, bir harf bile atlanmış olmasın."

Aslında gerçekten vaktim vardı, üstelik yıllar ve yıllar boyu hiçbir romanı çıkmamış bir Yakup Kadri'nin, bu kadar zaman sonra yazdığı ve üstelik de Atatürk devrine ait olduğunu söylediği romanını ilk görmek, okumak bana heyecan bile vermekteydi!

Ama hemen itiraf edeyim ki, *Panorama*'nın çıkması için şart olarak öne sürülen ben, onun çıkmasını sağlayan unsur olmakta da hiç gecikmedim ve bunu Yakup Kadri

Bey'in şüphesiz gururlandığım iltifatına rağmen gazetemeye karşı vazgeçilmez bir görev sayıp sağlamaya çalışmakta da hiç duraksamadım!

Eser, yıllar sonra *Cumhuriyet*'te yayımlandığı ve yani "mal" hiçbir zaman saklanmaz halde olduğu için, açıkça söylemenin rahatlığı içinde belirteyim ki, *Panorama* hiç ama hiç güzel değildi. Hele bir gazetede tefrika olacak tek bir tarafı, çekiciliği, hareketliliği, sürükleyiciliği, hatta hatta kendini rahatlıkla okutabilirliği dahi yoktu!

Yakup Kadri Bey, yıllar sonra, büyükelçiliğin renaveti içinde, bir roman yazmaya karar vermiş ve bunu sadece upuzun ama sonuna vardığınız zaman, çoğunu bir daha başından almak zorunu duyacağınız kadar anlam şaşırtıcı bir uzunlukta cümlelerle yapabileceğine inanmış ve ahir ömründe bence kendine kıymaktan başka bir sonuca varamamıştı!

Tabii ertesi gün durumu Salih Zeki Bey'e hemen bildirdim. Eğer bu roman tefrika edilirse, değil okuyucu kazandırmak pek çok okurun gazeteyi bırakmasına sebep olmaktan başka bir sonuç vermez diye de kati konuştum. Tabii Sacit'e de durumu hemen aktarmış ve bundan sonrasına karışmayacağımı, sadece tashihlerle gene ilgilenebileceğimi söylemişimdir!

Salih Zeki, hemen Sacit'in odasına iner ve Mithat'ı da aralarına katarak konuşurlar. Mithat'ın ilk reaksiyonu, "Bedii bu kadar kati konuşuyorsa inanırım. Üstelik de düşünmeli ki, Yakup Kadri Bey'in kendisini bu derece övmesine hiç kapılmadan bunu yapıyor" demek olmuş. Sacit de, "Ben de inanırım ama bir de biz okuyalım şunları" diyerek masasına Salih Zeki'nin bıraktığı prova tomarını işaretlemiş.

Ertesi sabah, bana ilk telefon eden Salih Zeki Bey oldu:

"Kardeşim" diyordu, "Sacit Bey de, Mithat Bey de sana çok hak verdiler ama gelgelelim Mustafa Nermi Bey, kendisine durumu nakleden Sacit Bey'e, 'Yakup Kadri'ye romanın işimize yaramıyor denilemez' deyip çıkmış işin içinden. Sana şimdi bak Sacit Bey'i veriyorum."

Sacit de telefonda Mustafa Nermi Bey'in, benim iddiamı duyduğu zaman gözlerini nasıl açtığını ve bu konuda hiçbir şey duymak istemediğini söylerken kendinden nasıl geçtiğini, alaycı buluşlarla süsleyip anlatmış ve sonra Mithat, Sa-

lih Zeki ve kendisinin verdikleri bir kararı benim kabul etmem halinde “İşi belki halledebiliriz” demişti.

Vardıkları karar benim doğruca Habip Edip Bey’e mektup yazmamdan ibaretti!

Hiç duraksamadan, “Yazarım” dedim ve ertesi gün mektubu Habip Edip Bey’e ulaştırmak üzere kendilerine yetiştireceğimi söyledim.

Pek uzun olmayan mektupta, her şeyden önce Yakup Kadri Bey’in edebî şöhretine titizlik göstermeyi görev sayarak hareket ettiğimi, sonra da gazeteyi düşündüğümü belirtiyor ve bu arada böyle bir iddiada bulunmakla, asıl kendime zarar verdiğimi, Yakup Kadri Bey’in beğenisine ve güvenine layık olmaktan çıkabileceğim gibi, Mustafa Nermi Bey’le kendisinin antipatilerini de kazanmamın kaçınılmaz olduğunu söyledikten sonra da ekliyordum:

“Ama ne yapayım ki muhterem beyefendi, bu roman güzel değil, hiç ama hiç güzel değil, hatta çirkindir ve *Yeni İstanbul*’da tefrika edilmesinin sorumluluğuna bir küçük tasih emeği ile de olsa katılmama imkân yoktur.”

Romanın yayımlanmasından hemen vazgeçildi. Habip Edip Törehan, telefonla bunu Mustafa Nermi Bey’e bildirdiği zaman, üstat biraz şaşırmış ama hiç ses de çıkaramamıştır. Sadece Sacit’e, “*Panorama* çıkmayacak, patronun emri bu” demekle yetinmiştir. Tabii Sacit, Mithat ve Salih Zeki pek sevinçliyidiler, hemen beni arayarak haberi verirken de, “Gördün mü oldu işte” demeyi ve bundan böyle Yakup Kadri Bey’den pek kötü bir not alma pahasına da olsa gazeteyi kurtardığım için gene de sevinmem gerektiğini, yarı şaka, yarı ciddi eklemeyi de unutmamışlardı.

Fakat hayır, bir süre sonra emekli olup Türkiye’ye döndüğü zaman, Yakup Kadri Bey’le tanıştığım ve pek çok da beraber olabildiğim halde, bu olaydan ne bahsetmiştir, ne de bana karşı bir soğukluk göstermiştir. Hatta tam tersine, hep mültefitti ve her zaman vakur bir beğeni içinde olmuştur.

Habip Edip Bey, bana meseleyi nasıl hallettiğini tabii hiçbir zaman söylemedi. Ama büyük bir civanmertlikle, benden hiç bahsetmeden işi çözdüğüne eminim. Nitekim yıllar sonra Falih Rıfkı Atay’a *Panorama* hikâyesini nakledip de, “Hâlâ çözemiyorum, Habip Edip benden bahsettiği halde mi

Yakup Kadri Bey tavrını bozmamıştır? Yoksa öteki beni hiç işe karıştırmadığı için mi, üstat bir şeyin farkında olmayarak bana karşı çok nazik ve pek mültefitir?" diye sorduğum zaman, hiç duraksamadan cevap vermişti:

"Habip Edip'in bir şey söylemediğinden hiç şüphelen olmasın! Yakup çok mağrurdur, aksi halde seni ömür boyu görmek bile istemeyebilirdi!"

Bir patronun, halletmek istediği herhangi bir işi, başkalarının sırtına yüklemekten ve başkalarından destek aldığını hiç göstermeye dahi gerek duymadan çözebilme dirayeti, bence bu olayda pek belirgindir ve doğrusu güzel bir ibret tablosudur da!

Yeni İstanbul'da benim için en güzel, en derin tesirli ve ilerdeki hayatımda damgası ve etkisi daima görülecek olay, şüphe yok Falih Rıfkı Bey'le tanışmamdır.

Falih Rıfkı Atay, Atatürk'ün başyazarlığı ile başlayıp, İsmet Paşa'nın Atatürk devri yıldızlarını, kendi yaldızlılarıyla değiştirme hevesine kadar uzanan uzun devrede, hep *Ulus*'un başyazarı idi. İnönü'nün yeni tutumuyla uyuşmasına imkân olmadığı gibi, onun başlıca değiştirme hedeflerinden biri olduğu da hemen anlaşılmış ve derhal *Ulus*'u bırakmıştır.

Nadir Nadi, onu *Cumhuriyet*'e kazandırmakta hiç duraksamamış ve o nefis "Pazar Konuşmaları" her nerede çıksalar hayranlık uyandıran gradolarını, *Cumhuriyet*'te büsbütün artırarak sürdürmüşlerdir.

Ama sanırım Nadir Bey'in DP listesinden bağımsız da olsa milletvekili seçilmiş olması ve bu yüzden de Demokrat Parti ricaliyile daha içli dışlı bir hale doğru ister istemez gider olması, Falih Rıfkı Bey'i tedirgin eder olmuş ve *Yeni İstanbul*'un çıkışından bir süre sonra da, Habip Edip ve Mustafa Nermi'nin ısrarları üzerine sohbetlerini *Yeni İstanbul*'a aktarmasının başlıca sebebinin oluşturmuştur.

Kendisine haftada bir değil, en az iki yazı yazması teklifi çok da götürüldü. Habip Edip defaatle evine gitmiş, Mustafa Nermi devamlı bu isteği tekrarlamıştır ama o, bir sohbetle yetiniyor ve doğrusu ya her gün yazarların hepsinden, hepimizden, çok daha etkili de olabiliyordu!

1946'nın, içlerimizde köpüren o CHP karşıtlığı hengâmesinde, Falih Rıfkı Atay şüphesiz oklarımızın başlıca hedefle-

rindendi. Aleyhinde yazmak, ona hücum edip, işi seviyesiz yakıştırmalara, uydurmalara kadar vardırırmak o günlerde adeta “umur-ı adiyeden” gibidir! Ama rüzgârlar durulup, sağanaklar dinince de hemen görüldü ki, mücadele sarası ile onu anlayamayan bizleriz ve hele Atatürkçülük davasındaki bükülmezliği ve yılmazlığı ile, onu oklanımızın hedefi değil saygı ve sevgilerimizin makesi yapmamız gerek!

Ben bu duyguya çoktaan kapıldığım ve onun hakkında -az da olsa- yazdığım eski yazlarımdan hepsinden utanır olduğum için, Falih Rıfkı Atay'ın büsbütün tiryakisi olmuş ve kitaplarının hepsini, hele gezi anılarını ve *Zeytindağı*'nı tekrar tekrar okumaktan neredeyse ezberlemeye kadar gelip dayanmıştım.

O günlerde *Yeni İstanbul*'da yazdığı “İbret” başlıklı sohbeti, daha önce *Cumhuriyet*'te çıkan ve kendisini beraat ettiren bütün bir ağır ceza heyetinin, bizzat Menderes'in emriyle görevlerinden alınıp Anadolu'ya tayinlerine sebep olan “Çetecilik” yazısı, yalnız demokrasi tarihimizin değil, edebiyatımızın da en parlak yazı örnekleri sayılmaya layıktırlar şüphesiz!

Ve işte ben tam bu duygular içindeyken, Sacit Öget'ten aldığım bir telefon yüreğimi hoplatıverdi:

“Falih Rıfkı Bey” diyordu, “seni sordu, gazeteye ne zamanlar geldiğini, geldiğin zaman kendisinin nasıl haberdar edilmesi gerektiğini, seninle tanışmak istediğini söyledikten sonra da dilersen bir buluşma gününü benim senden öğrenip kendisine bildirebileceğimi söyledi.”

Hemen, “Sen bana onun telefonunu ver de ben kendisini arayayım” dedim ve numarayı öğrenir öğrenmez de kendisini aradım.

Ertesi gün Markiz'de buluşmayı kararlaştırdık.

O yılların en gözde iki pastanesinden biri olan Markiz, *Yeni İstanbul*'a hayli yakındı, bu sayede de tam vaktinde orada bulunma endişem yoktu. Gazeteye bir saat önce vardım mı, istediğim zaman oyalamasını orada yapar ve Markiz'e dakikası dakikasına varabilirdim.

Ne olmuştur bilir misiniz? Ada'dan bindiğim vapur hiç olmayan şeyi yapmış, daha Sarayburnu açıklarına dahi varmadan, denizin ortasında duruvermiştir! Birdenbire makine uğultusunun kesildiğini ilk fark eden yol arkadaşım Selçuk Kaskan olmuştu. Aynı vapurda Yeşilçam'ın kötü adamı Ah-

met Tarık da var. Vapurun hareketsizliğinden kuşkulananlar, homurdanmaya başlayınca, Ahmet Tarık Tekçe kalktı ve kaptanın ahababı olduğunu söyleyerek onunla konuşmaya gitti. Yapılacak bir şey yok ki. Denizin ortasında sessiz sedasız duran bir gemi, sürükleniyor muyuz, duruyor muyuz o bile pek belli değil!

Ben durmadan sadece saate bakıyorum. Gerçi Falih Rıfkı Bey'le randevuma daha en az 2,5-3 saat var ama, bu gemi tekrar işler mi, işlemezse bir başkasının gelip bizleri alması bu vakte sığar mı, bilemiyorum ki!..

Yeşilçam'da daima kötü adamı oynamaktan neredeyse sokakta da öyle tanınmak raddelerine gelmiş biçare Ahmet Tarık, iri gövdesiyle geri döndüğü zaman yüzünden bir şey anlaşılmıyor hatta o kötü adam damgası hâlâ canlı duruyordu ama, yanıma oturur oturmaz kulağıma doğru, "Bir şey yok ağabey, küçük bir şüphe ile kaptan bunu yapmış, şimdi hemen yol verecek, rahatına bak" diye fısıldadığı zaman boynuna sarılacaktım! Öbür tarafımdaki Selçuk'a müjdeyi naklettim. Ve daha biz yüksek sesle etrafa da bildirip bildirmeme duraksaması içindeyken, geminin makine gürültüsü başlayverdi ve alkış, kıyamet tekrar yola düzıldük!

Aslında, gazetede hayli oyalanmış ve Tünel'in başından Markiz'e yürüyüş süresini hesaplayıp gitmiştim ama, pastaneden içeri girdiğim zaman Falih Rıfkı Bey'i görünce irkilmeden de olamadım.

"Geç kalmadım sanıyordum, çok beklediniz mi efendim?" diyerek telaşlanmama gülümsedi:

"Degüjis'te biraz işim vardı o sebepten ben erken geldim. Tam vaktinde gelen sizsiniz."

Ayağa kalktığı zaman boyunun çok uzun oluşu ve elini de çekinerek uzatıyormuş gibi kol yenlerini hiç kıpırdatmadan uzatışı dikkatimi çekmiştir. Çok sonra göreceğim ki, bu tarz el uzatıp sıkma Falih Rıfkı Bey'in değişmez tavrıdır ve istemeyerek de olsa karşısındakini bir parçacık eğilmeye zorlar gibi bir sonuç verir.

O ilk tanışmamızda, fotoğraflarından çok daha yakışıklı olduğunu ve en az yazılarındaki güzellik ve erişilmezlik kadar da güzel konuştuğunu hemen fark ettim ve bu yüzden ki, şahsıma ait pek ender sorularına dahi birkaç kelime-

lik cevapları verip, zamanı onun konuşmasından başka bir lüzumsuzluğa bırakmamaya özen gösterdim.

Saat dörtte buluşmuştuk, evlerimize dönme zamanının geldiğini ancak yedide hatırlayabilmişizdir!

Tabii hep politikaydı konuşması. Ama onun ağzında politika yorumları, analizleri ve iddiaları bile edebî bir hüviyet kazanıyor ve sadece keyif, ancak zevk veriyordu!

Ayrılırken, elimi gene hafifçe tutmuş ve “Gene görüşürüz” deyip hemen yolun karşısına yürüyüvermişti!

Bu hareketine şaşırmadım, hatta burkulmadım desem yalan olur! Onca içten konuşma, Atatürk devrinden İnönü’ye kadar varan o bazıları dikenli, bazıları taşlı ama çoğu güzel emekler ve tatlı anılarla dolu uzun yolda birlikte yürüme sonunda, benim anlayışım daha sıcak bir ayrılma, ne bileyim “Çok memnun oldum, sizinle tekrar görüşmeyi isterim, beni arayın yahut sizi ararım” tertibinden birtakım klasik laflarla biten bir ayrılma olmalıydı!

Doğrusu ya, eve dönerken vapurda, kendisini tanımanın güzelliği ile o ayrılık anındaki hafif soğukluğun tesiri, birbirleriyle hep çarpışıp durmuşlardır.

Ama bir süre sonra göreceğim ve öğreneceğim ki, Falih Rıfkı Bey, klasik merasim laflarını hiç söylemez ve telefonla dahi konuşup lafı bitince tek veda sözü sarf ettiği duyulmamıştır!

Eğer birkaç gün sonra, Fuat Divitçioğlu arkadaşım, telefonda o gün Park Otel’de yiyeceğimiz öğle yemeğinde bir iki misafirimiz olacağını söylemeseydi, doğrusu ya, bendeki o hayli kötü bir intiba uyandırdığım şüphesi pek kolay yok olmazdı. Ama o gün Dr. Bâkır ve Semih Beken adlı iki misafirimizin, Falih Bey’in Moda Kulübü’nde benden pek sık bahseder olması karşısında daha çok benimle tanışmak için geldiklerini öğrendiğim zaman, gerçekten rahatladım ve biraz da şüpheliğimden utandım!

“Kardeşim” diyordu Dr. Bâkır Bey, “Falih Rıfkı Bey’in hiçbir yazarı methettiğini duymamış bizler, sizden son günlerde sık bahsetmesi ve hele ‘Yazılarını mutlaka okumalısınız’ tavsiyesini de pek sık tekrarlaması karşısında merak ettik...”

Ve o tarihte sanırım, ya Etibank’ın yahut da Sümer-

bank'ın genel müdürü olan ve sonradan dostluğuyla hep övündüğümüz Semih Bey eklemişti:

“Ben Fuat’tan sizi çok duymuştum, Dr. Bâkır’la birlikte geçen akşam Falih Rıfkı Bey’i dinlerken aynı duygulara kapıl...”

Artık hiç şüphem kalmamıştı ya, hele birkaç hafta sonra radyoda konuşmam yasaklanıp da, Falih Rıfkı Bey *Yeni İstanbul*’daki o güzel “Ölçü” yazısında “Bedii Faik’in radyo konuşmaları, çölde bunalmış insanlara bir ağaç altı serinliği gibiydi...” der demez, radyodan kovulmama bile sevinecek duruma gelmişimdir!

Fakat o ilk konuşmamdan sonra, Falih Rıfkı Bey’le hayli uzun bir süre bir araya gelemedik. Bir defa *Yeni İstanbul*’daki yazısına teşekkür için telefon etmem, bir defa da İngiliz Se-fareti’ndeki bir kokteylde karşılaşmam dışında, taa *Dünya*’daki beraberliğimiz başlayıncaya kadar bir arada olamadık!

Ama ne zaman *Yeni İstanbul*’u ansam ve ne zaman elli yılın gerisindeki o güzel anılara dalırsam, onunla ilk karşılaşmayı ve tanışmayı bana temin edenin yine de *Yeni İstanbul* olduğu inancını yüreğimden koparamam!

Dahası var, radyo konuşmalarımı, her salı yayımlayan *Yeni İstanbul*, onların yasaklanması karşısında, yerlerine konacak bir dizi aramaktayken, gazeteye uğrayan Falih Rıfkı Bey, Sacit, “Acaba bir tavsiyeniz olur mu? Bedii’nin radyo konuşmaları yerine, oraya konacak yazı arıyoruz da” der demez, tavşan dişlerini büsbütün meydana salan John Bull’u andıran meşhur gülüşünden sonra, cevabı yapıştırmış:

“Basit, Bedii Faik Bey’e o konuşmalara devam etmesini söylersiniz, yalnız bu defa adı ‘Radyoda Konuştuklarım’ olmaz da, ‘Radyoda Konuşamadıklarım’ olur ve daha da merak uyandırır.”

Sacit ve gazete bu fikre tabii hemen sarıldılar ve bana durumu bildirdiler. Önce, “Biraz düşüneyim” deyip vakit kazanmak istemiştım ama, Sacit tavsiyenin Falih Rıfkı Bey’den geldiğini söyler söylemez hemen kabul edip, tam gününe de yetiştirdim. Üstelik bu defa rahattım, politika bile yapıyor, hatta radyonun kendisiyle bile alay edebiliyordum!

Sacit’in, “Sorar sormaz, hiç duraksamadan nasıl da buldu, şaşım! Yalnız büyük yazar değil, bence çok da büyük gazeteci kardeşim” deyişi hâlâ hafızamda capcanlı duruyor!

Demokrat Parti iktidarının ufaktan ufaktan başlamışken, birden komünizme karşı hayli şiddetli salvolara girişmesiyle, NATO'yu birbirlerine bağlamak, tam o tarihlerde, solcularımızın kafalarına sokulmaya başlamıştır. Bu rüzgârın Rusya'dan estirildiğine de (hangisi oradan esmiyordu ki) şüphe yoktur.

NATO'ya girişimiz üzerine bize üst üste verdiği iki notaya, gereken cevapları almış olan Rusya'nın boş oturması ve hele kendisine "Eğer durumunu samimiyetle incelerse, Türkiye'nin kendi güvenliğini temin babında tedbir almasının ne kadar gerçekçi olduğunu görebileceği" söylenen ikinci cevabın sertliği önünde bükülüp kalması mümkün değildi!

Tabii o da zahirinin icabı, Türkiye'ye yönelik propaganda püskürtmesini çoğaltmış ve esasen alesta ağzının içine bakan bizim eski, yeni, orta boy bütün kızıl tüfekleri durmadan dürtüklemiştir!

Demem ki, DP iktidarının, NATO'ya girmemizle hız alan komünizm mücadeleciliğinde, şu NATO'ya girişin hiç payı yoktur!

Ve demem, diyemem ki, böyle bir hamlede Amerikan tesiri veya Amerika'ya daha da hoş görünme isteklerinin hiç payı yoktur! Bunlar da vardı ve zaten hiç de yeni olmayan ve faaliyetleri çoktaan bilinen bir kısım solcularımızın sanki nevzuhur kişilermiş gibi, gürültülü bir operasyonla yakala-

nıp içeri alınmalarına bakar bakmaz da, bu tesir hemen görölüyordu.

Mihri Belli'nin eşı Sevim Tanı, DP milletvekili Şevket Mo-can'ın damadı Dünder Başımar ve sayıları yirmiye yaklaşan diğér kızılıklarımız hemen tutuklanmışlardır. Hem de komünist partisi kurmakla suçlanarak!..

Ve bir hafta sonra da Doçent Behice Boran, komünist faaliyetlerinin örgütlenmeye kadar gelip dayandığı iddiasıyla Ankara Üniversitesi'nden kovulurken, Türkiye Büyük Millet Meclisi, gizli bir oturum yapıyor ve komünizm aleyhindeki tasarını konuşmaya başlıyordu.

Tasarı, ceza kanunumuzdaki 141 ve 142. maddelerin değıştirilmesini hedefliyordu ve ikinci oturumda bu yapılmış ve böylece hükümetin komünizmle daha rahat ve etkin bir savaş yapabileceğı ilan edilmiştir.

CHP'nin muhalefetteki ikinci kurultayını toplaması da aynı haftalara rastlar. Ama sonradan sola kanat germeyi kimselere bırakmayan ve doğuşundan beri böyle olduğı çalımını da buna eklemeyi hiç elden bırakmayan CHP'nin kurultayında, DP'nin sola karşı gösterdiği şiddeti ve hiddeti ele alan hiç kimse yoktur. Üniversiteden birer ikişer atılmaları büsbütün hızlanmış profesörlere, doçentlere gözucuyla dahi bakan olmadığı gibi...

CHP'nin o ikinci kurultayında, memleket pek yoktur veya ancak dolaylı olarak vardır da, partinin iç konuları adeta "lebaleb"dir!..

İsmet Paşa için şüphesiz yeniden genel başkan seçilip seçilmemek gibi bir endişe yoktu. Yani onda, sonradan "aydın kıyımı" olarak adlandıracakları şu DP hiddetini ve şiddetini bir nebze olsun iğnelemek görülebilirdi. Ama o da olmamıştır!

Çok değıl, altı yıl kadar önce, attığı bir 19 Mayıs nutkuy-la milliyetçiliğı, ırkçılık, Turancılık taşkınlıklarıyla bulayıp hayli hırpalayan ve böylece de solun önünü açtığı bilinen aynı İnönü'ydü bu! Ve şimdi, önünü açtığı aynı solun yolu, şiddet ve hiddetle, kovmalar ve toplanıp içeri tıklımlarla adamakıllı tıkanırken, hiç ses çıkarmamaktaydı!..

Hatta biraz da aksine, hükümetin dış politika tutumunu takdirle karşılamayı sürdürmüş, NATO'ya girişimizdeki başarılı hükümet politikasını tekrar belirtmiş ve hazır NATO'dan

bahis açmışken, şu komünizmle savaş şiddetinin ucuna olsun dokunma fırsatını kullanmamıştır!

Nitekim İsmet Paşa'daki bu uysallık, Bayar'ı coşturmakta gecikmedi ve muhalefet liderini Çankaya'ya çaya davet ederek, basınımızın pek hoşlandığı bir deyimmin "bahar havası" yakıştırmasının sütundan sütuna, kaleminden kaleme ve ağızdan ağıza dolaşmasını sağlayıverdi!

Ve Parlamento'da dışişleri bakanımız Köprülüzade Fuat Bey de, Meclis'e dış politika hakkında açıklamalar yapıırken, kendilerine verdiği destekten dolayı CHP muhalefetine teşekkür etmeyi unutmamış ve böylece de Çankaya'dan estirilen bahar havasına, bir demet kır çiçeği katıvermiştir!

O günlerin basını içinde bu bahar havası edebiyatına kendini çok veren de vardır, az veren ve hiç vermeyip yeren de!

Cumhuriyet'te Nadir Nadi bunu daima olumlu karşılamış ama sürebileceğine fazla inanmadığını belirtmeyi de hiç ihmal etmemiştir!.. En fazla öven ve süreceğine dair şüphelerini, elbette olduğu halde, belirtmeden bunu yapan, Naci Bey'in *Milliyet*'i ile Safa Bey'in *Yeni Sabah*'ıydı.

Nitekim bu tutumları sebebiyledir ki, çok değil on gün kadar sonra, Londra'ya gitmiş olan CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in BBC'de yaptığı bir konuşma yüzünden bahar havası kararmaya başlayınca, Gülek'e en ağır hücumları da gene onlar yapmışlardır. Ve hele hele Samet Ağaoğlu da ortaya atılıp, Gülek'in Londra konuşmasını yerden yere serip de, bahar havasını kışa doğru sürükleyince mesele artık yalnız basındaki destekçileri nazarında değil, her iki parti yöneticileri indinde de sönüp tükenivermiştir...

Kasım Gülek'in BBC'deki konuşmasında yadırganacak bir şey de yoktu. Elbette hükûmeti eleştirmiş, bazı partizanlıkları da örnekler vererek yermiştir. Türkiye'de o sırada bir "bahar havası" esiyordu ama Kasım Gülek'in onu sırtına yükleyip İngiltere'ye de sürüklemesi mümkün değildi ve hele bir yabancı mikrofona seslenirken, görevinin gereklerini yapmaktan uzaklaşması beklenir şey de değildi. Aslında bahar havası estirilmeden böyle bir konuşma yapılmış olsa, Samet Ağaoğlu'nun dahi kılı kıpırdıyamaz! Ama bunu biraz da fırsat bilmişlerdir ve bozanın kendileri olmadığını göstermenin fırsatı saymışlar ve hemen kullanmışlardır!

Eğilin de gene kulaklarınıza konuşayım.

Aslında Adnan Menderes kendi başlatmadığı bir bahar havasından hoşlanmamıştı. Hele Bayar'ın başlattığı böyle bir havanın uzun sürmesiyle, kendi tesirinin, hele parti içindeki ağırlığının azalacağı evhamındaydı!

Kasım Gülek, BBC'deki konuşmasıyla ona bu fırsatı vermiş, o da Samet eliyle iyi oynamıştır.

Menderes'le ilk çatışmasından sonra, bakanlıktan ayrılıp soluğu İstanbul'da alan Samet Ağaoğlu'ndan buna dair çok ibret verici sahneler seyretmiş ve Menderes'in kendinden sadır olmayan hiçbir harekete sıcak bakmadığına dair çeşitli örnekler dinlemiştir.

Eski *Demirkırat* ortağım, ayrılığa düşüp kenara çekildi mi yeniden birleşinceye kadar anlatmadık şey bırakmaz, ama çağrıldığı an koşar adım giderken de bu defa, yazsanız inkâr edeceğinden, söyleseniz aksini söyleyeceğinden hiç şüphe bırakmayan bir tavırla uçuverir.

Ama Kasım Gülek'in Londra konuşması, yalnız Menderes ile Samet'i harekete getirmedi elbette! CHP içinde de kıpırdayanlar olmuştur. Mesela CHP'nin propaganda işlerinden sorumlu genel sekreter yardımcılığını yapmakta olan Cemil Sait Barlas, Kasım Gülek'le uyuşmadığını iddia ederek görevinden hemen ayrılmıştı. Ve parti içinde, başından beri Gülek'i bir türlü içlerine sindirememiş olanlar da tabii mırıltılarını homurtuya çevirmeye başlamışlardı!

Gülek'le ilgili değildi ama, Yusuf Ziya Ortaç'ın CHP'den istifası da o günlere rastlar. Ve bundan sonra üstat, en az altı yıl Menderes'i övecek ve onun başlıca basın gözdeleleri arasında yer alacaktır! *Akbaba*'sına yeni matbaa kurma imkânı, yeni idare yeri döşeme ve düzeltme hamlesi ve hayli büyük bir kâğıt deposunu *Akbaba* için özel getirtebildiği birinci ve ikinci hamur kâğıtla doldurabilme kısmeti hep bundan sonra doğmuştur!

Portre

Yusuf Ziya Ortaç

Cağaloğlu yokuşunu kestirmeden çıkıyorum. Birden karşımda o belirdi. Gene güzel giyimli, bakımlı ve görünmeye hep özen gösterdiği neşeli tavırlarıyla, “Nasılsın Bedii?” dedikten sonra elim elinde eklemişti:

“Biliyor musun az önce ne oldu?”

Merakla sormuştum:

“Ne oldu üstat?”

“Şey” demişti, yukarda Nazmî Acar’a rastladım. Ne olmuş biliyor musun?”

Omuzlarımı silktilim. O devam etti:

“Kanser olmuş, vallahi ‘Ben kanser oldum’ diye bağırarak kendisi.”

Ve benim yanı ırkılmış, yanı meraklanmış halimi bir süre süzdükten sonra ne dese beğenirsiniz:

“Şimdi aldı mı kanser başına belayı!..”

Yusuf Ziya’yla ilk karşılaşmamı ve aramızda geçen birçok olayı size naklederken, çizmediğim resmini şimdi çizmeğe kalkışım belki tuhafınıza girmiştir. Hayır bunu bilerek yapıyorum ve bence Yusuf Ziya’nın çizilmesi gereken basınla ilgili portresi, CHP’den istifasıyla başlayan devrede asıl belirmiş olan gazeteci hüviyetinin hakkıdır!

Yusuf Ziya Ortaç, şüphe yok edebiyatımızın unutulmaması gereken, önce bir şairi ama bence ondan daha fazla ve daha önemli bir nâsirdir. Ve onun nesir yönü, en büyük pırl-

tısını ve fıskortmasını demokraside gösterdiği için de ben - tabii kendi görüşüme göre - onun bu anda fotoğrafını çekmeyi veya resmini çizmeyi daha uygun gördüm!

Gerçekten tatlı bir insandı. Yazdığı kadar değilse de gene de çok güzel konuşurdu. Bence emsalinde ve akranlarında pek az görülen bir mezîyeti, dinlemesini de konuşmak kadar iyi bilmesidir!

Mir'ler, Peltekis'ler, eh biraz da İtkin'ler, Blum'lar Beyoğlu'su'nun terzi ve pabuç müşterilerindendir. Terzilerin terzisi sayılan Peltekis'in ölümünde ağladığını hep söyler, Mir ve ortağının kayıplarına da sanki kanından birileri yok olmuş gibi yanardı.

Orhan Seyfi Orhon bacanağıdır ve o da iyi giyim meraklısı, Peltekis ve Mir hayranıdır. Bence Orhan Seyfi şirde onun biraz önünde, ama Yusuf Ziya da nesirde bacanağının biraz falan değil, en az bir fersah ilerisindeydi!

Yalnız güzel giyimde eşittirler.

Orhan Seyfi'nin bir "gurme" tarafı olup olmadığını bilmiyorum. Ama Yusuf Ziya tam bir "yemek" meraklısı, hatta hastası idi. İyi anladığı, gurme sıfatına tam layık olduğu da muhakkaktır!

Abdullah Efendi'nin henüz yalnız Parmakkapı'dan bir parmak dahi oynamadığı yıllarda, orada rastlaştık. Masalarımız da hep yakın olmuş, bu sayede ister istemez çıkışlarını, esprilerini duyduğum gibi, arada bir masadan masaya laf atıştırmalarımız da olmuştur.

Bir gün Doğan Nadi ile ben bir masadayız, az ilerimizde de, mutat yemek arkadaşı Cemal Hüsnü olduğu halde Yusuf Ziya oturuyor.

Bir aralık Doğan'a susmasını işaret ederek, dikkatini komşu masadaki konuşmalara çektim. Cemal Hüsnü'nün hayli yüksek sesi duyuldu:

"Yusuf Ziya, şu etin güzelliğine bak, kadife mübarek kadife..."

Üstadın cevabı gecikmedi:

"Hayır hayır Cemal Hüsnü, kadife değil, ipek kadife... İpek!.."

Yemek sonunda kalkıp bizi selamlaması üzerine, Doğan dayanamayıp, "Yahu üstat" demişti, "Abdullah Efendi'yi ne-

redeyse terzi İzzet'in atölyesine çeviriyordunuz! Neydi o kadifeydi değil, yok ipek kadifeydi..."

Yusuf Ziya kahkahasını yarım bırakarak, bir süre Doğan'ın tabağında biraz didiklenmiş ama hâlâ yarısı duran çingenepalamuduna dalgın dalgın baktıktan sonra, "Aman Doğanıgım" dedi, "sen tela yemekten, kumaşa bir türlü gelememişsin ki bizi anlayasın!"

Yusuf Ziya Ortaç'ın en beğendiği eseri, ne manzum piyesi Binnaz'dır, ne de ştirleri, manzumeleridir. En çok Akbaba'sını sevmiş, hep onunla gururlanmış ve en çok da onu kıskanmıştır! Akbaba'ya zarar gelecek, Akbaba satamayıp silinecek ve unutulacak diye ödü kopardı. Onu Akbaba'yı övdüğünüz kadar sevindirir, Akbaba'ya faydalı bir şey yaptığınız ölçüde de mesut ederdiniz. Ama Akbaba'ya dokunmak, Akbaba'yı iğnelemek ve hele ona zarar verebilecek bir harekete yönelmek mi, Allah yazdıysa bozsun, hemen düşmanınız oluverir...

Bu titizliğini ve bana göre pek aşırıya kaçan kanat genişliğini göstermesi bakımından ibret verici saydığım bir anımı nakletmeden geçmeyeceğim.

Babıâli'de bazı karikatüristler, Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu, galiba Nehar Tüblek ve başkaları bir araya gelmişler ve İlhan Selçuk'un öncülüğünde 41,5 adlı bir mizah dergisi çıkarmaya karar vermişlerdi. Topluca da bana geldiler ve İlhan, derginin başyazılarını yazmayı kabul edersem kendilerini sevindireceğimi ve güç katacağıma inandıklarını söyledi. Hemen kabul ettim ve 41,5'u da gerçekten son derece sevimli ve seviyeli (bana göre çıkmış ve hâlâ çıkmakta olanların en seviyelisi) bir dergi yapıp piyasaya sürdüler!

Konuştuğum herkesin onu beğendiğini görmüş ve hele aydın kesimin 41,5'teki zarıflığı ve kalite yüksekliğini övdüklerine şahit olup sevinmişimdir. Birinci sayısının iyi gitmesi çocukların şevkini, tabii benim dahi, büsbütün artırmış ve ikinci sayı birinciden de güzel çıkmıştır. Ve işte o ikinci sayının piyasaya çıkıp ellerde görüldüğü gündü ki, Yusuf Ziya'nın telefondaki sesi, "Bedîl Faik... Bedîl Faik..." diyordu, "sen bir mizah dergisine yazmayı isterdin de, makes mi bulamamıştın?"

"Aman üstat" dedim, "çoğu senin çocuğun sayılan böyle

bir grubu kıramazdım bir, 41,5'u da bana göre çok güzel götürüyorlar, ikl... Hem ben oraya başyaza yazıyorum, bana aynı yerl verebilecek bir başka mizah dergisi de bilmiyorum, bu da üç!..”

Sessizce dinledikten sonra, “Nerede basıyorlar ve sermaye asıl kımın biliyor musun?” diye sordu.

“Galiba” dedim, “matbaacı Murteza ve kardeşleri ortakmış.”

“Hah işte orada dur bakalım şimdi” dedikten sonra, adeta hırslanmışçasına, sesi çatlaya çatlaya ekledi:

“Bir telefonum yeter, hele zararın ucu görünür gibi olsun, işi bırakışına sapan taşı bile yetişemez olur.”

“Üstat, senin artık anaçlaşmış ünlü *Akbaba*’nın yanında birkaç güvercin veya bir iki renkli papağan olsa, bana kalırsa seninki zorlanmaz, horlanmaz, hatta daha da güçlü ve değerli olur” diyebildim de *Akbaba*’sının övülmesi karşısında gevşedi ve telefonu kapatmadan, “Bediiciğim, ben senin bir iki adım sonra batacak bir yerde bulunmana gönül yatırmadığım için uyarmak istedim işte o kadar” demek inceliğini gösterebildi!

Bu konuşmamı, 41,5’tan hiç kımseye nakletmemişimdir. İlhan Selçuk dışında, hemen hepsi karikatüristti ve Yusuf Ziya onlara hocalık, öncülük, patronluk yaptığı gibi, hâlâ da o bu imkânın içindeyken, berikler de ihtimal onun imkânlarına muhtaç olabilirlerdi!

41,5 gerçekten de zararın kendisini değil, muhtemel ucunu gören matbaacı sermayedar tarafından hemen kapatılmıştır. Bunda kımın telkini, kımın tavsiyesi vardır bilemem veya o hiç yoktur da ihtimal sadece kapitalin iradesi de olabilir, ama ne olursa olsun yazık edilmiştir!

Sanırım Yusuf Ziya *Akbaba*’nın bir köşesinde, 41,5 adlı mizah dergisinin kapanmasını, elem duyduğunu belirterek de yazmıştı.

Bir süre sonra Yapı ve Kredi Bankası’nın bir davetinde aynı masadaydık.

“Gözünüz aydın üstat işte kapandı” dedim.

Ne dese beğenirsiniz:

“*Akbaba*’nın kılına dokunacak dergi daha doğmadı ki, bunun ölümüne üzüleyim. Çocukça hevesler bunlar, geldikleri gibi çabucak giderler.”

Ama masamızda olan Vedat Nedim Tör'ün 41,5'dan bahsettüğimizi anlar anlamaz bana, "Ben de sana onu soracaktım, çok güzeldi neden kapattınız? Bir sıkıntı var idiyse..." demesi üzerine, İşe Yapı ve Kredi'nin yayıncılık gücü karışır korkusunu Ortaç'ın gözlerinde okumuşumdur!

Nitekim birkaç gün sonra Şevket Rado'dan, "Yahu bu Yusuf Ziya, sanki Kâzım Bey mızah gazetesi çıkarmaya kalkışacakmış gibi, durmadan o işin zararlarını ve hatta siyasi belalarını öyle bir sıralıyor ki..." tarzındaki telaş belirtilerini dinlediğim zaman acı acı gülmekten kendimi alamamıştım!

Evet, *Akbaba* bahis konusu oldu mu, üstat kartal kesilirdi. Bunu yererek anmıyorum. *Akbaba*'yı ayrılmaz, bölünmez bir parçası gibi görüp gösterdiğini belirtmek için söylüyorum. Zannederim biraz da bu aşırı bağı *Akbaba*'yı yalnız kendi tüneğinde görmek, hiç kimseyle paylaşmamak hırsı, ölümüyle birlikte *Akbaba*'yı da döşeğe sermiş ve az sonra arkasından götürmüştür!

Yusuf Ziya'nın *Akbaba*'daki başyazılarının adeta bir tiryakilik doğurduğu da doğrudur. Dergiyl alır almaz, onun tatlı üslubunu sindire sindire okumak hepimizin zevkiydi. Tabii pek çok kıskanani, çekemeyeni de vardır ve bunların hepsi, bu kadar güzel yazmasını, haftada bir yazma rahathğına bağlamayı da hiç dillerinden düşürmezler. Şüphe yok bu iddia dip doruk kof ve yanlış da değildi. Nitekim onun yazı hayranlarından biri olan Safa Kılıçioğlu, gazetesine Ortaç'ın her gün yazmasını teklif etmiş ve bunda hayli ısrar ederek başarmıştı da! Ama Yusuf Ziya Ortaç'ın kendisi başaramamıştır.

İş her gün yazmaya bınince, ne o üslup itinasına, ne o nefis terditlere ve tecahül oyunlarına vakit kalıyor ve yazı gittikçe düzleşip yavanlaşıyordu. Bunu hemen görmüş ve edip tarafı, Safa Kılıçioğlu'nun verdiği aldanan öbür tarafını hemen sarsıp silkeleyerek uyarmıştır!

Yeni Sabah'taki günlük yazarlığı, yanılmıyorsam bir ayı dahi pek doldurmamıştır.

Bir akşam Cercle d'Orient'daki bir davette yanıma gelip, bana günlük yazıdan vazgeçmesini anlatmıştı da.

"Kardeşim" diyordu, "siz bir yandan telefonla konuşup bir yandan yazıyor, bir yandan da karşınıza gelen adama laf ye-

tiştirebiliyorsunuz. Gazete yazısı ve yazarlığı bu. Her gün yazmak, asıl düşünceniz de bu! Ben böyle olamam ki... Her gün yazmak, yok öyle değil benimki, ille de güzel yazmak isterim ve bunu her güne bindirmeye sıra gelince de zorlandım işte. Kendi kendime dedim ki, her gün güzel yazamayacaksam, güzellikten mi vazgeçeyim, yoksa her gün yazmaktan mı? Tabii yazmayı bırakıverdim!”

Üstadı dikkatle dinleyen Fuat Bayramoğlu’nun çıkışını da söylemeden olamayacağım:

“Demek ki üstat” demişti, “bizler Falih Rıfkı’ların, Bedii Faik’lerin ve diğerlerinin kıymetlerini iyi bilmeliyiz, onlar hem her gün yazıyor hem de güzel yazabiliyorlar!”

Yusuf Ziya hiç duraksamadı ve hemen cevabı verdi:

“Ben kendimden bahsediyorum Bayramoğlu, onlardan da işte sen bahsedersin, olur biter!”

Yürüyüp uzaklaşırken Bayramoğlu arkasından mırıldanmıştı:

“Ben de şairim ama, lafın nereye gidip duracağını bilirim. Bundaki sadece lafı söylemek! Hem günlük yazı güzel olmaz demeye getireceksin, hem de tersi belircince ben kendimden bahsettim diyeceksin!”

Ertesi gün yazdığı bir taşlamayı bana ulaştırmadan da olamamıştır:

“Gündeliğe gidince apıştı Yusuf Ziya

İlham perileriyle kapıştı Yusuf Ziya

Dön dedik haftalığa, neyse ki söz dinledi

İşte şimdi sana bu yakıştı Yusuf Ziya.”

Akbaba’daki karikatürlerin çoğunluğuna konuyu kendisinin verdiği de bilinen bir şeydir. Karikatüristleri ikiye ayırmıştı: konularını kendileri seçip kendileri çizenler bir; verilen konuyu, hatta çizgi tariflerini bile Ortaç’tan alarak çizenler ikli.

İkinci kategorinin başında karikatürist Necmi Rıza gelir. Ona alt bir nüktesini, üstat herkese anlatmakla kalmamış, *Meşhurların Nüktelei* adlı kitapta bile yazmıştır.

Necmi Rıza kendisine heyecanla geliyor:

“Üstat, çok güzel bir konu buldum...”

Ortaç’ın cevabı:

“Yaa... Acaba kim düşürmüştü dersin?”

Bu *Meşhurların Nüktesi*'ni bir kitap dizisi yapmak fikrindeydi. Hepimiz de bunda teşvikçi olmuşuzdur. İkinci kitap için, nükte seçip biriktirmeye de başlamıştı. Falih Rıfkı Atay'a ait olanları benden istemiş, bildiklerini de benim ayırmamı dilemişti. Çabucak yapıp göndermekle kalmadım, Burhan Felek, Baba Behzat, Vasfî Rıza, Mahmut Morali'ya ait olanları da ekleyip kendisine ulaştırdım.

Öyle sevinmişti ki, öğle yemeğinde birlikte olmamızı istedi ve Abdullah'ın kapısından girerken, "Şimdi sana Doğan'ı, bana da Cemal Hüsnü'yü sormazlarsa çok şaşarım" demiş ve şef Ahmet'in bizi karşılarırken, "Doğan Bey ile Cemal Hüsnü Bey gelecek mi?" demesi üzerine de keyiflenerek, "Yok" demişti, "bu defa birbirimizi yemeğe gelmedik, yemek yiyeceğiz!"

Ne yazık ki, *Meşhurların Nüktesi* dizisine devam etmedi veya edemedi. Ne zaman sorsam, Akbaba'daki işlerinin yoğunluğunu öne sürmüştü, ona henüz vakit bulamadığını söylemişti.

Gerçekten de Akbaba'yı tek başına çıkardığı, yüklendiği ve yürüttüğü rahatça söylenebilir.

Yusuf Ziya Ortaç'ın "en sessiz devrem" dediği milletvekilliği de vardır. CHP'den seçilmişti ve o seçilirken, zannederim Zonguldak'tan aday gösterilmiş bacanağı Orhan Seyfi Orhon milletvekili olamamıştı. Ama sonra Adalet Partisi'nin ilk seçimi zaferinde, sıra ona gelecek ve bu defa Orhan Seyfi seçilirken, Yusuf Ziya Akbaba'sının başında kalacaktır!

DP iktidarı ve özellikle Menderes, gittikçe sertleşip, gittikçe despotlaştıkça, Yusuf Ziya Ortaç da yavaş yavaş, adeta ayaklarının ucuna basa basa onlardan uzaklaşmaya başlamıştır.

"İnönü'nün beyini var, kalbi yoktur. Menderes'te kalp var, tabii beyin de noksan değil"den yola çıkmış olan üstat, Adnan Menderes'in beyini kadar kalbinin varlığından da şüpheye düşme noktasına gelip dayanmış ve gerçekten içli ve güzel uyanlar da yapmıştır. Ve Allahtan ki, böylece uyandı ve 27 Mayıs İhtilali onu bu uyanıklık içinde buldu. Aksı halde, bir üzüntüyü de ondan çekebilirdik!..

Yusuf Ziya Ortaç'ın Babiâli'nin en renkli sıralarından biri olduğu inkâr edilemez!.. Babiâli'nin kaldırım tiplerinden olmadığı, hep yukarıda ve tepelerde oturan bir "senyör" olduğu da muhakkaktır.

İyi yaşamak, kumaşın en güzelinin en iyi diktirilmişini giyip, yemeğin en seçkinini yemek ve sohbetin en tatlısına, yer olarak da ya Lebon'u ya Yat Kulübü'nü ya Cercle d'Orient'i veya Abdullah'ı seçmek, onun için vazgeçilmez şartlardı! Hiçbir zaman da çizdiği bu çizgiden fazla aşağıya düşmemiş, hayatının çoğunda da hep üstünde kalabilmiştir.

Yaşlandıkça da eskimedi. Hiçbir merakını bırakmadı, aslaa kalenderleşmedi ve hele yemek konusunda hiçbir yasaklamayı kabul etmemiş, tam tersine boğazına düşkünlüğü, büsbütün zor beğenir bir gradoya yükseltmiştir. Ah! Keşke hepsini yapsaydı da, şu sonuncuda biraz perhizkâr, biraz yasak uysalı ve biraz bıkkın olabilseydi!..

Sıtkı Koçman'ın evinde kendisi şerefine verilen mükellef bir ziyafetten sonra, fenalaşması ve bütün gayretlere rağmen kurtulamayışı, hepimizin olduğu kadar, edebiyatımızın da elbet büyük kaybıdır.

Sahi bu arada bir de *Ulus* maceram var ki, onu anlatmam şart!.. Zira pek kısa olduğu halde, yıllar ve yıllar sonra, hakkımda yazmak veya TV programı yapmak nezaketini ve vefasını gösteren her gencin onu uzatıp, beni sanki *Ulus*'ta yıllarım geçmiş gibi gösterdiğini görmüş ve hayli de şaşmışımdır. Halbuki pek kısıydı.

Güneşli bir ilkbahar sabahı, Ayaspaşa'dan Dolmabahçe Stadi'na doğru yürüyorum. Hangisi olduğunu hatırlamıyorum ama önemli bir maç var. Stadyumda Doğan'la buluşacağız. Doğan futbolun kendisine pek değil de, üzerinde bahse girip oynanmasına meraklı! Müthiş de bir şansı vardır. En olmayacak takımı tutar ve hepimizi hayretler içinde bırakarak kazanır...

Hava o kadar güzel ki, maçı yarım bırakıp çıkarak Boğaz'da bir yerlerde içmeye gitmek ihtimalimizi bile düşünme düşünme yürüyorum.

Birden, adımlı söyleyen kalın bir ses duyup irkildim ve döner dönmez gördüm ki, Dr. Kemal Satır'dır. Gülerek ve içtenlikle bir omzumu tutarak hatır sorarken, yanındaki şişman zatı da hemen tanıtmayı ihmal etmedi:

"Cemal Sağlam'ı tanır mısın? Bizim *Ulus*'un yayın müdürü."

Ve hemen öğrendim ki, onlar da maça gitmektedirler ve birlikte yürürken beraber oturup oturamama ihtimalini he-

saplamakla bir süre uğraştıktan sonra Kemal Satır koluma dokunup beni durdurup baklasını çıkarvermiştir:

“Belki maçta birlikte olamayız Bediiciğim, iyisi mi hemen şurada söyleyeyim: bize, *Ulus*’a haftada bir iki olsun küçük fıkra yazar mısın?”

Biraz şaşırmıştım ama, hiç renk vermeden sordum:

“Faydalı olacağına inanıyor musunuz?”

Bu defa ikisi bir ağızda konuşur gibi:

“Elbette” dediler, “ona ne şüphe.”

Ve Kemal Satır ekledi:

“Hüseyin Cahit Bey de gerçekten sevinecek, bundan emin ol. Yalnız biliyorsun, biz kanadı kırk bir partiyiz, yani seni maddi olarak...”

Sözünü hemen kestim ve konuştum:

“Yazarım doktor, ilk şartım para almamak, ikincisi de yazılarımda tek harflik bile bir yanlışlığın olmaması...”

Ve *Ulus*’a yazmaya başlayışım işte böylece gerçekleşti!

Cemal Sağlam Bey’le mutabakatımız, yazıları postayla doğruca onun adına göndermem, onun da onların tashihleriyle ilgilenmesinden ibaretti.

Sanırım, bazen haftada iki, pek az da üç yazı olmak üzere, *Ulus* yazarlığım en fazla en fazla üç ay sürmüştür!

Ve devam edemeyeceğimi kendisine bildirdiğim Cemal Sağlam’ın “Biraz daha” diye ricası üzerine de, haftada bire indirerek, birkaç hafta daha yazdıktan sonra, topyekûn veda ile *Ulus* defterini kapattım.

Ama dedim ya ne hikmetse pek çok yazıda, mesela iki yıla yakın sürmüş *Yeni İstanbul* seferim yoktur da, *Ulus*, başka yerlerde yazdıklarım dahi oraya aktarılarak, hep vardır!.. Hele bunlardan sonuncusu ki, upuzun ve hayli de dikkatli bir TV programıydı. Benim *Ulus* olayından dört beş yıl önce çıkmış “Kambur” fıkrasını dahi *Ulus*’ta yazdığım anlatılıyordu!

Ulus gazetesinde, İsmet Paşa’nın kardeşini konu alan bir fıkranın çıkmasına imkân olamayacağının farkında bile değildiler genç araştırmacılarımız!..

Fakat *Ulus*’un bana Hüseyin Cahit Bey’in o kıbar ve pek ölçülü dostluğunu kazandırdığını hemen iftiharla söylemeliyim. Kemal Satır’la sonradan çok zıtlaştık, kutuplaştık, hat-ta mahkemeleştik ama, ne zaman rastlaştım Hüseyin Cahit

Bey'in dostluğunu kazanmama vesile olmasını şükranla yâd etmişimdir. O da *Ulus*'un en sıkıntılı devresinde, hiçbir karşılık beklemeden yaptığım sözde katkıyı unutmadığını hep söylemiştir.

Hüseyin Cahit Bey bir başyazısında beni işaret ederek, Demokratlara seslenmiş ve "Bu gençler sizi destekleyerek ve hep size inanarak seçimlere kadar gelmişler ve sonra kısa zamanda neden acaba muhalefete başlamışlardır, hiç düşündünüz mü?" diye sormuştur.

Adnan Menderes'in Ankara Palas'ın yemek salonunda yaptığı kokteylle karışık bir toplantıya Ziyad Ebüzziya ile birlikte gitmiştim. Bir aralık Menderes'le göz göze geldik, yanındaki Samet'e bir şeyler fısıldadıktan sonra, bize doğru geldiğini görüp toparlandık. Tabii her zamanki gibi gene gülüyordu ama elimi sıkarken, "Sayenizde" dedi, "artık Hüseyin Cahit Bey'den bile laf işitir hale geldik!"

Ve cevabıma imkân bırakmadan Ziyad Ebüzziya'ya dönüp sordu:

"Cihat Baban'ı göremiyorum, yoksa İstanbul'da mı?"

Ziyad sakın cevap verdi:

"Yok burada ama neden gelmediğini bilmiyorum."

"Neyse" dedi Menderes, "muhalefete geçmesin de..."

Ve hemen yürüyüverdi!..

Ziyad Ebüzziya, o uzaklaşır uzaklaşmaz bana yarı şaka takılmıştır:

"Sana bu kadar kızdığını ve kınıldığını bilseydim yanına sokulmazdım."

"Eee" dedim, "ne olsa benim gazeteci olmama sebep değil misin? Yanıma hiç sokulmasan da, seni istediği an buradan yakalayıp yere çalabilir."

Kibar kibar gülerken sesini hafifleterek, "Haklısın" demiştir, "o niyet etmeye görsün, bir adamı yermesi için, o adamın yaratılmış olmasını dahi pek rahat kullanabilir!"

Ama toplantının sonuna doğru bir araya gelebildiğimiz Samet Ağaoğlu, patronunun aksine pek sıcak davranmış, hatta *Ulus*'taki bir iki yazımın kendilerine dokunur olsa da, pek güzel olduğunu söylemişti.

Ankara Palas'tan, Muammer Obuz'un evine gene birlikte gitmek üzere çıkarken Ziyad Bey bu defa, "Yok yok..." dedi,

“Sarnet’in tavrından belli ki, Adnan Bey sana öyle kızgın falan değil, besbelli ki sadece sevgiyle sitem ediyormuş! Yoksa o kızsı, bu ifrit kesilir. O çiğ yese, bunun karın ağrısı tutar! Öteki kızacak da bu tatlı tatlı gülecek haaa? Yok öyle şey!”

“Öyleyse” dedim, “artık benimle birlikte rahat rahat yürüyebilirsin!”

Ve ortak dostumuz Obuz’un apartmanına yürürken onun gerçekten neşelendiğini görmüş ve ben de ferahlamıştım.

Demokrat Parti'nin, gazetelere ve gazetecilere karşı muhalefette iken gösterdiği yakınlık ve ilgi, iktidara geçer geçmez değilse de, hemen bir yılı dolmadan değişmeye, azalmaya ve hatta tersine bükülmeye başlanıyordu.

Basın Kanunu'nda heyecanla yapılan o ilk güzel değişikliklere, daha başından beri uzak durmuş olan Adnan Bey, hele o kanunun doğrudan Bayar'ın direktifiyle Meclis'e getirilmiş olmasını bir türlü içine sindirememiş ve önyak olanları da her fırsatta hırpalamaktan geri duramamıştır.

Böylece bizler, özellikle o kanunun çıkmasında ter dökmüş olan Cemiyet kadrosu, Basın Kanunu'nun ilk fırsatta sertleşmeye doğru büküleceğini anlamakta hiç de gecikmedik. Bu konuda hazır olmamızın faydasına inandığımız için de, hazırlıklara girişmişizdir.

Önce üniversiteyi uyarıp kazanmamız gerekiyordu. Men-deres o tarihte, henüz üniversite hocalarına "Kara cüppeli-ler" demekten hayli uzaktır ve DP kadrosu da profesörlerimizle, doçentlerimize itibar göstermektedir.

Pek çok temas yapmışızdır. Hayri Alpar, Şevket Rado ve ben, hocaları aramızda paylaşarak ve gerekince de Burhan Felek'in tatlı sohbetçiliğini de araya katarak, az profesörün veya doçentin kafalarını şişirmedik! Sıddık Sami Onar tabii rektör olarak başta geliyordu ve benim radyo danışma kurulu-ndan çıkarılmam karşısında yaptığı jest dolayısıyla, kendi-

sine daha çok ben gidiyordum. Sıddık Sami Bey, ilk görüşmemizde benimle birlikte gelmiş olan Burhan Bey'in girizgâhını dinledikten sonra, bana dönerek sormuştu:

"Basın Kanunu'nun tadil edileceğine dair bir haber mi aldınız, yoksa bunu ihtimal olarak görüyor ve yapıldığı zaman hazırlıksız yakalanmamak için şimdiden bir plan mı yapmak istiyorsunuz?"

"Her ikisi de varit diyebilirim. Bizim maksadımız, böyle bir sertleşme teşebbüsü karşısında üniversitenin yanımızda olmasını temin ve üniversitemizi de peşinen uyarma" demem üzerine de, bir süre boynunu âdeti veçhile omzuna yatırarak düşünmüş ve sonra birden tane tane konuşmaya başlamıştı:

"Hürriyet kısıtlayıcı her hareketin, üniversitede reaksiyon bulması pek tabiidir. Hiç şüphe etmem ki, şayet yapılırsa, Basın Kanunu'nun sertleştirilme teşebbüsü de bu reaksiyonu görecektir. Görmelidir! Ama tabii, bunun dozunu şimdiden görmek mümkün olmadığı gibi ayarlamak da kolay değildir. Ben sizlere, mümkün olduğu kadar çok arkadaşımın temas etmenizi rahatlıkla tavsiye edebilirim. Bunların içinde Demokrat Parti'ye aşın sempatizan olanlar bulunabilir. Ama onların dahi, basındaki tedirginliği fark etmelerinde fayda vardır. Hiç değilse sempati duydukları kaynağı uyarabilirler!"

Cemiyet'e döndüğümüz zaman, Hayri'nin temas ettiği bütün hocalardan da buna pek uyan cevaplar aldığını öğrendik ve tabii pek sevindik.

Bu temasımız, bazen yemekli, bazen kokteylli davetler fasıyla da sürmüştür.

Veee bir sabah, Adnan Menderes'in, o pek çalışkan ve fedakâr özel kalem müdürü Basri Aktaş'ın telefonuyla, ışıqları sönük bir mecraya giriverdi.

Basri, her zamanki ölçülü samimiyetiyle, "Bedii Faik Beyciğim, beyefendi konuşacak" dediği zaman irkilmedim desem yalan olur. Adnan Menderes, "Bedii Faik Bey, nasılsınız?" demiş ve hemen konuya girivermişti:

"Kuzum Bedii Faik Bey, şu Basın Kanunu telaşı nereden çıktı? Bunu bizlerden biri çıkarmışsa bilmem gerekir. Yok bir uydurma ise, onu da sizlere yakıştıramam."

"Ne duyduunuz ki efendim?" diyebildim.

Oho hoo... Coşku içindeydi artık:

"Nedir o üniversite hocalarıyla temaslar, üniversiteyi hazırlıklı kılmaya kalkışmalar?.. Bütün bunları hem yapacak, hem de duyamayacağımı sanacaksınız, öyle mi?"

Sıddık Sami Bey hemen gözlerimin önüne geliyor. Ne demişti: "DP sempatisini arkadaşlarla temas ediniz, onlar sempati duydukları kaynağı hemen uyarmakta gecikmezler."

İşte gecikmedikleri anlaşıyordu. Ama ben Adnan Menderes'e şimdi ne diyecektim! Sizin gittikçe bozulan tavrınız bizi uyardı mı demeliyim, yoksa içinizden niceleri "O Basın Kanunu'nu acemiliğimize denk getirip çabucak çıkarttınız ama, böyle kalacağını zannetmeyin" diye az moral bozmuyorlar mı?

İkinciye söylemeyi daha uygun ve daha politik buldum ve hiç isim vermeden, bu gibi tiplerin basında hoşlanmadıkları her satır karşısında bunu ve daha fazlasını tekrarlamayı âdet edindiklerini, bu durum karşısında endişeye kapılmaya hakkımız olduğunu da kendisinden beklediğimizi sakın sakın söyledim.

Sözümü hiç kesmeden dinlemiş ve sonra birden sormuştur:

"Bunu daha önce neden bana söylemediniz? Parti içinde böyle bir desise kazanının kaynadığını benim herkesten önce bilmek hakkımı nasıl unutursunuz?"

Ne diyebilirdim, şeklen de olsa haklıydı ve doğrudu.

"Haklısınız, bakınız burada hatalıyız, ama bunu dahi endişemizin çokluğuna ve telaşına veriniz lütfen" diyebilirdim.

O Ankara'ya ilk gelişimde kendisine uğramamı isteyerek ve açtığından çok daha sakın olduğunu, "Arkadaşlarınıza selamlarımı ve muhabbetlerimi bildiriniz" sözleriyle büsbütün belli ederek telefonu kapattı.

Burhan Felek, Hayri Alpar ve Şevket Rado'yla buluşur buluşmaz da konuşmayı aynen aktardım. Felek ve Şevket hemen iyimserliğe geçmişler, ama Hayri ile ben şüpheciler bölümünde durmayı tercih etmiştik. Burhan Bey, "Şimdilik profesör temaslarını keselim" dediği zaman Hayri biraz direndi bile:

"Bence kesmeyelim de biraz daha seyrekletirelim."

Ama Burhan Bey de, Şevket de Adnan Menderes'in bu

derece açık davranışı karşısında, herhangi bir temasın artık yakışksız olacağında, hatta Cemiyet'e de, davaya da zarar verebileceğinde ısrar edince, o da teklifinden vazgeçti. Ben yalnız Sıddık Sami Bey'in haberdar edilmesinde fayda görmüşümdür ve bunu söyler söylemez de arkadaşlarım "Kendi başına gidip yapacaksan evet" demişlerdir!

Nur içinde yatsın, Sıddık Sami Bey'den beş dakika için randevu istemiş ve beş buçuk dakika olursa, beni hemen kovmasını söylemiştim. Kabul ettiği zaman, "O kadar merak ettirdiniz ki, bu telaşı ve dakikalara bağlı bu aceleciliği bir türlü kavrayamadım" demişti.

"Tahmininiz çıktı efendim, içinizdeki DP sempatzanını arkadaşlarınız, kaynaklarını uyarmakta gecikmediler" dedikten sonra da Menderes'in konuşmasını kısaca anlattım ve saatime bakarak, "Oldu hocam, tam beş dakika, izninizle çıkıyorum, size minnettarız" deyip çıkıverdim!

İyimserliğe kapılamayıp, şüphecilikte kalmakta ne kadar isabetli olduğum, altı ay sonra meydana çıkacak, ondan bir yıl sonra bir daha ve sekiz ay sonra da bir daha anlaşılacak ve böylece Basın Kanunu, Adnan Bey'in her buhranında biraz daha sertliğe, her asabi krizi sonunda biraz daha tersliğe doğru kanırtıla kanırtıla, ilk görünüşünün tam zıddı bir hüviyetle ortaya salınacaktır!

Tabii her değiştirilme hanilesinde, boş durulmamış, savaşılmıştır. Hele vaktiyle CHP'nin Fuat Sirmen devrinde hazırlatıp da düştüğü için Meclis'ten geçirmeye fırsat bulamadığı aynı tasarı, hem de aynı hazırlayıcı Hadi Tan Bey'in adalet müsteşarı yapılmasıyla tekrar kotarılıp önümüze konduğu zaman. isyanımız Adnan Menderes'in doğruca yüzüne idi. İstanbul Kulübü'nün o zaman henüz yıkılmamış olan Taksim'deki binasında, Adnan Menderes gazete sahiplerine hem yemek veriyor, hem de yeni kanun tasarısını tanıtıyordu. Sağında Nadir Nadi, solunda ben oturuyordum. Tam karşısında da Falih Rıfkı Atay!

Ben, daha önce Nadir Bey'e, önümüze getirilen tasarının Fuat Sirmen'in adalet bakanlığı sırasında hazırlanmış tasarı olduğunu fısıldamış ve getirdiğim dosya ile bunu Adnan Bey'e gösterebileceğimi de eklemiştim. Solumda oturan Mit-hat Perin ki, o sırada daha milletvekili olmamıştı ama,

DP'nin üyesi ve onu destekleyen *İstanbul Ekspres*'in de sahibi idi. O dahi göz ucuyla önündeki notlara bakar bakmaz konuyu kavramış ve sırası gelince mutlaka söylememi teşvik etmiştir!

Nitekim Adnan Bey'in basına tabii kötülük değil, iyilikler ve aydınlıklarla dolu bir kanun tasarısı hazırlandığını gülererek anlatmasından sonra, kapıdakilere hafif bir işaretle "Müsteşar bey gelsin" demesiyle birlikte, ben önündeki dosyayı açtım ve sırtarak, sanki yeni bir marifetmiş gibi Fuat Sirmen tasarısını teker teker anlatmaya başlayan Hadi Tan Bey'i bir süre rahat bıraktıktan sonra, onun okumaya hazırlandığı zannederim beşinci maddeyi, cümlesini yarıda kesip, önündeki dosyadan okumaya geçiverdim.

Tabii Hadi Tan herkesten fazla şaşırmıştı ama en çok hayrete düşüp kızmakla gülmek arasında şaşırmış gibi, önündeki kâğıtlara göz diken de Adnan Bey olmuştu. Falih Rıfkı Bey'in de şaşkınlıkla gözlerini bana diktiğini görüyordum.

"Anlatayım efendim" dedim, "bu kanun tasarısını yeni hazırlamış gibi zatıâlinize getirmişler ama, 1949 tarihli bir kopyası bizde var, bizdeki Fuat Sirmen imzasını taşıyor ve CHP hükümetlerinden birinin de imzasına açık duruyor. Yalnız hazırlayan zat aynıdır, şu karşınızda oturan Hadi Tan Bey'dir. İtalya'nın faşist basın kanunundan hangi maddeleri aldığıнын ispatını da size hemen yapmaya hazırım."

Ortaya çöken sükûtu ihtimal fotoğraf makineleri bile tespit edebilirdi... Sonra hemen Adnan Menderes konuşmuştur:

"Nedir bu anlayabilmiş değilim, siz söyleyin Hadi Bey!"

Hadi Tan tabii sapsarıydı ama kendini hemen toparladı, işin kendisi için ölüm kalım meselesi olduğunu kavradığı yüzünün her hücresinden adeta fişkınr gibiydi:

"İzninizle efendim, eski bir tasarıdaki güzel ve hâlâ geçerli birkaç maddenin, yeni bir tasarıda da tekrarlanmış olmasının ne mahzuru olduğunu bendeniz de anlayabilmiş değilim. Müsaade ederseniz bu benzerlikler..."

Hemen atılıp sözünü kestim:

"Hayır efendim, benzerlik değil aynen aktarılmış maddelerdir bunlar. Karşılaştırıldığı zaman bu hemen görüleceği için, inkârında da bir fayda yok."

Falih Rıfkı Bey Adnan Menderes'in hemen sözünü kapar

gibi, “Gayet açık” dedi, “Bedii dosyasını bu zata versin veya ikisi bir arada karşılaştırma yapsınlar, mesele anlaşılın ve bitsin.”

Ve Nadir Nadi hemen desteklemiştir:

“Bence daha doğrusu, bu tasarı daha fazla hırpalanmadan ne olduğunun anlaşılması için, böyle bir karşılaştırma yapılmalı ve sonra eğer gerek görüyorsanız gene bizlere duyurulmalı!”

Adnan Bey ne yaptı bilir misiniz?

“Hayır” dedi, “ben Bedii Bey’den şimdi rica ediyorum, lütfen dosyasını kapatsın. Ve biz müsteşar beyin takdimini dinlemeye devam edelim. Eğer bu tasarı beğeninizi kazanırsa, Fuat Sirmen’miş, Cumhuriyet Halk Partisi’ymiş, ne gam!.. Güzel tasarı kanun olur biter! İster İtalya’dan alınmış maddeleri olsun, ister Patagonya’dan aktarılanı bulunsun...”

Hemen dosyayı kapattım ve üzerine de İstanbul Kulübü’nün ağır kristal tablalarından birini koyarak arkama yaslanıverdim!

Selim Ragıp Bey’in ince sesiyle yaptığı bir cümlelik Menderes övgüsünün ve Ethem İzzet’in “Haklısınız efendim, itirazı olan gene onu yapar” yollu tasvipçiliğinin yanı sıra, toplantıdaki devlet bakanlarının ve Maliye Bakanı Polatkan’ın “Elbette elbette, en doğrusu bu efendim” bağirtuları durulur durulmaz da Adnan Bey Hadi Tan’a seslendi:

“Devam edin müsteşar bey...”

Bu kanun, birkaç ay içinde çıkıvermiştir! Hem de bu defa, Fuat Sirmen’in tasarısında dahi olmayan birtakım ağırlıklarla da donatılarak... Ve basının hiçbir itirazı hesaba alınmayarak...

Basının ve onun peşinden CHP muhalefетinin “ispat hakkı” isteme feryatları bundan sonra başlamış ve Adnan Bey’in hep alaylarıyla karşılaşmıştır. İspat hakkını, “Nedir o bir şey istiyorlar, İsmail Hakkı mı nedir?” diye öyle hafife ve alaya almıştı ki, böyle bir hak, birtakım bağlar, bukağlar eklenerek de olsa verilmeye kalkışıldığı zaman, çoktaan ispat hakkı haysiyetinden çıkmış, onun alayına uygun İsmail Hakkı tertibinden bir şey olmuştu!

Sedat Simavi Bey, *Hürriyet*'in tuttuğunu anlar anlamaz, o vakte kadar çıkarıp, bal gibi de itibarlı kıldığı *Yedi Gün* adlı hayli güzel dergisini kapatıvermişti. Bunda *Yedi Gün*'deki hemen bütün elemanların *Hürriyet*'e aktarılmasının da elbet büyük payı vardır. Ama hakçası, *Yedi Gün*'ün kapatılmasıyla dergiciliğimizin o günkü görüntüsü sarsılmış ve tabii *Yedi Gün*'den kalan boşluğu doldurmak için çaba gösterenler, bunu iyi bir fırsat sayanlar da hemen zuhur eylemiştir!

En çok ve sık dergi denemesi de, hep birtakım “başba-yi”lerle, bazı matbaacılardan gelmiştir!

Bayiler matbaacıları teşvik ederler, birlikte bir güzel dergi ile *Yedi Gün*'den kalmış okurların hemen derlenip toparlanacağını genellikle Yenikapı meyhanelerinde coşku içinde anlatırlar, iki üç gün sonra afişler duvarlarda, ağaç gövdele-
rinde boy gösterir, arkasından dergi çıkar... Bir sayı... İki sayı... Hepsi o kadar! Derken bu defa başka bir matbaacıyla aynı terane!..

Tabii bu arada ciddi teşebbüsler de olmamış değildir. Bunların galiba en uzun ömürlüsü de Osman Nebioğlu'nun *Yirminci Asır* adlı dergisi idi.

O yıllarda Babiâli'nin yaygın hükümlerinden biri de “derginin gazete yanında fazla şansı olmayışı”dır!

Osman Kazma'yı veya İrfan'ı veya Hüseyin'i yahut Fazıl'ı velhasıl hangi “serbayii” isterseniz seçip konuşun, buna

benzer bir cevabı hemen alırsınız!

“Pekiy be İrfan, *Yedi Gün* yıllar boyu nasıl sürdü ve Sedat Bey’i rahatça geçindirmesi bir yana *Hürriyet*’in de doğmasına sebep olmadı mı?” diye sorabilirsiniz elbet. Ama cevap hazırdır:

“O bir defa oldu ve tuttu ağabey, onun çıktığı yıllarda gazetelerde doğru dürüst resim bile basılamıyordu. Şimdi öyle mi ya, dergi gibi gazeteler var artık.”

Şüphe yok bunda gerçek payı vardı ve hayli de yüksekti. Ama dergi fikrini ve müessesesini bu kadar kolaylıkla ve katiyetle reddetmeye, tam bir haklılık kazandıracak kadar yüksek de değildi elbette!

Daha tuhafı, derginin fazla satış şansı olmadığını Babiâli’ye en fazla yaymış olan, bu satıcı arkadaşlarla en çok dergi çıkarma girişiminde bulunanlar da hep aynı kişilerdir!

Böylece sanıyorum, özellikle gazete sahiplerinin dergi dememesine de kalkışmalarını önlemeyi ve o alanın bütünüyle kendi egemenlikleri içinde kalmasını hesaplamışlardı!

Osman Nebioğlu, bunu güzel belirtmiştir. *Yirminci Asır* dergisini hazırlarken, dağıtımını vereceği İrfan’a, “Biliyorum dergi fazla satmaz, ama ben gazete sahibi olmadığım için, sanıyorum biraz şanslı sayılırım” deyince, berikinin, “Orası öyle elbet ağabey, sen bu işi iyi bilirsin, bırakalım herkes kendi çöplüğünde kalsın” demesini, bize gülererek anlatırken eklemişti:

“Tam çarıklı erkânıharp planı ama fazla süreceğini sanmıyorum.”

Aslında pek çoğumuz da galiba böyle düşünüyorduk ama Babiâli’de dergiciliğin aksaya aksaya yürümesi hiç de kısa sürmüştür!

Edebiyat alanında Yaşar Nabi’nin azimle, şevkle yürüttüğü *Varlık*, mizahta Yusuf Ziya’nın adeta sırtında taşıdığı *Ak-baba* dışında, uzunca ömürlü olabilmiş veya zararın tam sınırında kalabilmiş bir ikincisi hemen hemen yok gibidir veya pek azdır!

Osman Nebioğlu, dediğim gibi iki sene güç dayanabildi.

Talat Mithat Hemşeri’nin *Türk Spor* dergisi hayli uzun yaşamıştır ve büyük imkânlarını *Olimpiyat* adlı spor dergisine kolaylıkla aktarabilen Denizbank’çı Yusuf Ziya Öniş’in

denemesi de biraz sürmüştür ama, bunların dışında hep biri çıkarken öteki batan bir spor dergiciliğimiz vardır.

Tabii Tahsin Demiray'ın sinema ve çocuk yayınlarını başarılı saymamak da haksızlık olur!

Tahsin Demiray, iyi bir yayıncı idi ve Babiâli'nin dağıtım hegemonyasının dışında kalabilmeyi, kendi şartlarını kolayca kabul ettirerek sağlayabiliyordu. Okul yayınları, çocuk yayınları onun asıl ağırlığını oluşturur ve yayınlarının İstanbul faslında, müessesesinin alt katında oluşturduğu dağıtım teşkilatıyla kapısına dayanan okurlara verdiği miktar, Babiâli'nin dağıtımcılarına düşenden hayli fazlaydı!

Ama, Demiray'ı da "dergi fazla şanslı değildir"cilere gösteremezsiniz! Ona karşı da cevapları hazırdr:

"Onun işi bu ağabey! Hem o mektepli cümbüşü kurmuş bir kere."

Bu hal denebilir ki, gene Kâzım Taşkent'in önce *Doğan Kardeş*, arkasından *Hayat*, onun peşinden de *Ses* dergilerini, Vedat Nedim ve Şevket Rado ekibiyle birlikte kurmasına kadar sürmüştür! Ve hele Türkiye'ye "tıfdruk" baskı imkânını kazandırmasından sonra, bir dergi varlığı ve ağırlığı doğmuş, dahası günlük gazetenin itibar seviyesine gelip dayanmakla kalmamış, gazete sahiplerinin bu dergi varlığını ve ağırlığını kendi yanlarına ve hizalarına alıp yerleştirmeleri sonucunu da doğurmuştur!

Dergiciliğimizin gelişmesinde de Demokrat Parti'yle başlayan atılımcılığın ve teşebbüs şevkinin büyük payı olduğu inkâr edilemez!

İkinci Dünya Savaşı'nda, karaborsaya düşmesinin önlenmesi fıkriyle, hafif pembeleştirilmiş ve biraz gayret edilse zımpara kâğıdına hayli yaklaşacak olan, kıtır kıtır, katır kurtur kâğıtlara basılan gazetelerimizin, Demokrat iktidarla birlikte, önce o utançtan oluşmuş gibi duran pembelikten arındırılmış bir beyazlığa, arkasından da ithal kâğıt parlaklığı ve yumuşaklığına kavuşması, aslında gazeteciliğimizin önemli merhalelerinden biri sayılmaya layıktır.

İthal kâğıda basılmış *Hürriyet*'i adeta okşaya okşaya çevirip inceledikten sonra, Eşref Şefik'in bağırışını unutamam: "İnsan bunu trenden atmaya kıyamaz be!"

O yıllar, tren yollarına dizilen çocukların, "Gazete!.. Gaze-

te!..” diye bağırarak, yolcuların gazete fırlatmalarını gözleyip bekledikleri yıllardı. Bu istek coşkusunun yarısı okuma aşkından doğma ise, öbür yarısının da babaların, amcaların kaçak tütününü gazete kâğıdına sarıp tüttürme arzusundan geldiği de bilinir ama, hemen herkes ray diplerine kadar sokulup ellerini uzatan Anadolu çocuklarını okuma aşkıyla yüklü saymaya pek teşne olduğu için ille de o gazeteler fırlatılır!

Eşref’in kastettiği işte buydu ve o gün, ithal kâğıdının parlak yumuşaklığını öve öve bitirememişti!

Hüseyin Rifat da güzel söylemiştir:

“Meşrutiyet’te *Şehbal*’in veya *Resimli Perşembe*’nin kapakları kuşeye basılmış sayılarını saklamak için yer beğenmeyenlerimiz vardı. Şimdi şu temiz baskıya ve güzel kâğıda bakıyorum da, galiba yakında gazetelerimiz de biriktirilmeye liyakat kesp edecekler!”

Kâğıt denince, hiçbir Türk’ün “Mehmet Ali Kâğıtçı” adlı idealist, atılımcı ve azimli mi azimli insanı unutmaması şarttır. Hele gazetelerimizin ve gazetecilerimizin, Türkiye’yi kâğıt yapabilen bir ülke seviyesine getirip oturtmakta en büyük pay sahibi olan bu zatı hatırlamayışları, ölüm yıl dönümlerinde olsun anmayı bile unutmaları ne kadar ayıplansa yeridir!

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’nda, eksik gedik de olsa okul kitaplarını basabilmiş ve pembeli grenli de olsa bütün gazetelerine kâğıt verebilmiş, hatta Hasan Ali Yücel’in o unutulmaz “Klasikler” külliyyatının büyük bölümünü, birinci hamur kâğıt beyazlığıyla bezeyebilmişse, bunların hepsinde, ama hepsinin kaynağında Mehmet Ali Kâğıtçı’nın payı vardır!

Sonradan devleşmiş İzmit’teki kâğıt fabrikamıza verdiği-
miz Seka adının başına “Mehmet Ali Kâğıtçı” ismi pek uygundu ama, bizim “matbuat”ımızda da, “basın”ımızda da ve tabii artık “medya”ımızda da konması gereken adlar faslında ilk olarak kendi çevrelerindeki-
lerden, sonra da tuttukları siyasi bölümden veya hatta futbol kulübünden isimler akıllara gelir de, başka kahramanların veya emekçilerin hiçbirini anılmaz bile!

Şu Dolmabahçe Stadi’na bakar mısınız? Önce adı İnönü idi, Demokratlar kaldırdılar ve Mithat Paşa koydular. Derken ihtilal geldi, bu defa adı Dolmabahçe oldu! Derken tek-

rar CHP'nin sesi duyulur ve dinlenir olunca gene İnönü'ye çevrildi! Bütün bunlar olurken basınımız da, hanı tenis maçlarında topu izleyenlerin başlarını bir sağa bir sola çevirip durmaları gibi, hep yapılanlar istikametinde baş döndürmüştür! İnönü adı kalktığı zaman "Tabii ya, Mithat Paşa daha yakıştı" diyenler nasıl gırla ise, ad tekrar yerine gelince, "Ha şöyle kadr ü kıymet bilmez kerataların haksızlıkları bit-sin artık" diyenler de elbet çoktu!

Kim bilir, ihtimal Mehmet Ali Kâğıtçı'nın adını da Se-ka'nın başına oturtmamakta biraz olsun isabet vardır. Bir siyasi parti veya bir belediye sorumlusu çıkar, onu da söküp attığı gibi, yerine bir parti büyüğünün veya Kocaelispor Kulübü'ne emeği geçmiş bir sporcunun veya teknik adamın adını oturtuverir ve basınımızdan teessüf homurtularından çok, övgü yaygaraları yükselebilirdi!

Bir emekli öğretmenin sözünü hiç unutmam:

"Kuzum Bedii Faik Bey, bir Falih Rıfkı'nın adı, imarına o kadar büyük emek verdiği Ankara'nın bir sokağında bile yok! Bir Peyami Safa'nın, bir İsmail Habip'in, bir Yusuf Ziya'nın, bir Halit Ziya'nın, bir Haşim'in, bir şunun bir bunun velhasıl yazılarıyla, şiirleriyle, hatta konuşmaları ve irşatlarıyla Türk kültür ve sanat hayatında derin izler bırakmış değerlerimizin adları, yaşadıkları muhitlerin olsun caddelerinde, sokaklarında veya hatta evlerinin duvarlarında bir plaket halinde de olsa yok!" dedikten sonra yorgun gözlerini iri iri açarak sormuştu:

"Yoksa bunların kusurları kendiliklerinden ölmeleri mi? Eğer öldürülseydiler, etrafa bakıyorum da, en azından bir caddeye kurulurlar, en hafifinden bir büyük tesise ad olabirirlerdi, ne dersiniz?"

Ne diyeceğim, acı ife güldüm ve Hasan Ali Yücel'le birlikte olduğum bir İngiltere gezisinde, üstadın söylediği sözü tekrarladım:

"İngilizleri büyük yapan, ne savaş zaferleri ne de sınaî ve ekonomi güçleridir. İngilizler, kendilerine hizmet vermiş hiçbir unsuru unutmadıkları ve unutturmamaya da daima çalıştıkları için büyüktürler!"

Neyse biz gene biraz daha dergiciliğimizin o devrine dönelim.

Bu alanda *Yedi Gün* dışında iki ekip unutulmamalı ben-
ce. Birincisi Tahsin Demiray'ın Kemalettin Tuğcu, Rakım
Çalapala, Sezai Solelli, Cemil Cahit Cem ve ressam Suru-
rî'den oluşan timi, diğeri de Faruk Gürtunca'nın çevresini
oluşturan İsmet Hulusi'li, Abdullah Ziya'lı ve çoğu ğretmen
olan arkadaşlarıyla dolu takımı!

Tahsin Demiray'ın ocuk ve okul hedefli yayınlarının t-
mnde Kemalettin Tuğcu gibi bir dinamounun ve Rakım a-
lapala ile eşi gibi gerçek eğitimci yazarların payı çok ama çok
büyük olduğu gibi, sinemaya ve magazine yönelik bütün ya-
yınlarında da Sezai Solelli ve Cemil Cahit'in payları aynı l-
dedir ve her iki bölüme yetişen Sururî gibi emsalsiz bir ka-
biliyetin çizgi payı da aslaa atlanmamalıdır.

Sonradan sinemamızda büyük şöhret olan Ayhan Işık'ın
da Demiray'ın ressamları arasında olduğunu hemen belirte-
yim. İyi hatırlıyorsam, gerçekten büyük bir gazete izgicisi
olan Firuz da bir aralık oradaydı!

Faruk Gürtunca'ya gelince, o Demiray'ın hiç olmayan ya-
zı katkısına karşılık, çıkardığı dergilerin en az yansını doldu-
racak kadar yazar ve Demiray'ın el dahi sürmediği, dergi ka-
hırlarının hemen hepsine omuz verir, sırt verir, el verir. Ter-
den sınıslıkla bir halde, Acı Musluk Sokağı'ndan, elinde yı-
ėınla yazı tomanı olduğu halde, arzalanan makinesinin yeri-
ne baskı tesisi peşinde koştuğunu görmek ne kadar olağan-
sa, kapısı önüne park etmiş kamyonndan kâğıt indirenlere
kumanda ettiğine veya elindeki yağlı bir silindiri onarmaya
gtrşne rastlamak da o derece tabiidir!

Sonradan adı "Cemal Nadir"e çevrilen Acı Musluk Sokağı
için söylediğim bir söz, pek hoşuna gitmiş ve galiba yazmış-
tı da! Ona gene böyle, ter içinde çırpınır halde rastlamış ve
abalarını acılı bir heyecan içinde anlatmasını dinledikten
sonra, "şimdi şu sudan ve musluktan eser bile olmayan so-
kağa neden 'Acı Musluk' adını takmışlar anladım hoca" de-
miştim, "senin gibilerin sular gibi akan acılı terlerini kastet-
seler gerek!"

Bunu hiç unutmamış, hele dergicilikten vazgeçip günlük
gazeteye yönelerek *Hergün*'n çıkarmaya başladığı zaman
daha sık konuşma imkânımız doğunca hep tekrarlamıştır!

Faruk Gürtunca ğretmenlikten gelmeydi. Sevgi doludur.

Hele çocuk sevgisi onun gövdesinden adeta taşar. Benim neslim onun *Çocuk Sesi* dergisini, benden hemen sonrakiler de *Afacan*'ını unutamazlar.

Ne zaman *Dünya*'daki odama gelse, daha kapıdan girerken çocukluğumun sloganını tekrarlardım:

"Bugün nedir, pazartesi

Hani bizim çocuk sesi."

O da her seferinde neşeyle bağırır:

"Şimdi yalnız büyük sesi var

Ama çıkınca çocuğun sesi

Görür gününü onlar!"

Şairdi de... İçten şiirleri, özellikle Anadolu'muzu anlatan bir tanesi, uzun süre okuma kitaplarının incisi olmuştur:

"Sen ne güzel bulursun gezsen Anadolu'yu

Dertlerden kurtulursun gezsen Anadolu'yu..."

Gene pek sıkıntılı bir gününde bana uğramıştı. Tesadüf o gün de gazetede arkadaşlara dağıtılan yoğurtlar fazla gelmiş ve bizim kahveci Ali Efendi de onlardan nefis bir ayran yaratmıştı. Hocaya ayranımızı ikram ederken,

"Bir ağaç kabuğundan içince bir tas ayran

Geçer varsa her yaran, gezsen Anadolu'yu..." diyerek şiirini okumam karşısında, gözyaşlarını tutamamış ve bir sürelik sessiz ağlayıştan sonra, "Yok yok... Bediiciğim şimdi sonunu değiştireceğim:

Geçer varsa her yaran görsen Bedii Faik'i" demişti.

Mussolini, güney vilayetlerimizden bir bölüme sahiplik tasladığı ve İtalyan şairi Danunzio'ya bu hezeyanını dillendirme görevi verdiği zaman, en çok kükreyen kalem sahibi de Faruk Gürtunca olmuştur. *Dokunmayın Bu Aslana* adıyla çıkardığı resimli büyük boy kitap, o yılların ellerde en çok gezen kitabı, hele okul çocuklarının ve hatta üniversite gençlerinin hemen hemen ezbere tekrarlayacak kadar benimse-dikleri bir yayın hareketidir!

Bence günlük gazeteye yönelmeyip, dergicilikte kalabilseydi, daha kalıcı eser bırakmakta ve hele çocuk yayını alanında çok yararlı işler başarmakta öncü olabilirdi.

Ama sanırım, resimli roman hengâmesi ve çizgi roman kargaşası ve furyası önünde haklı olarak duraklamış, hatta tiksiniştir.

“Çocuğa, kahramanlık menkıbeleri ulaştırıp, ruhunu beslemek başka, onu ‘vur kır’a, haydutluğa ve öldürmenin kolay olduğu inancına götürüp mıhlamak başka” diyerek, kendisine marifetmiş gibi getirilen çizgi roman tomarını, getiren bayiin kafasına fırlattığını iyi bilirim.

Aynı grup bana da getirilmiş ve aynı takdimci, “Abi yahu, bu bizim Faruk Hoca biraz oynatmış galiba, dergileri başıma fırlattı” diyerek, gamsız gamsız sırtmıştı!

Babîâlî’de o yılların önemli unsurlarından biri, başdağıtımcılar, yani “serbayı veya başbayiler” ise, onların hemen altında ikinci el dağıtım elemanları olan “madrabaz”lar da onlar kadar önemliydiler. Ve işte bu ikinciler arasından çıkan bir grup, dergi işine iyice ellerini daldırmış, hele çizgi çocuk romanı alanını adamakıllı yakalamıştı. Gürtunca’dan azar işiten bunlardır. Ama hiç istiflerini bozmamışlar ve özellikle Münir Hayri Egeli’nin oğlu acar Erdoğan’ın öncülüğüne kavuşup, çizgi roman dergiciliğini yirmilere, kırklara yükselttikleri zaman da çalımlarından geçilmez olmuştur!

Bu hengâmededir ki, gazetelerde de “ilave”cilik, pazarları dergi vermek, hafta aralarına kadar bunları bölüp yaymak sıtması yavaş yavaş başlamıştır.

Bu arada hiç mi hiç kıpırdamayan alan, dergiciliğin “siyasî dergi” faslıdır.

Sabiha ve Zekeriya Sertel’lerin ünlü *Görüşler* macerasından sonra, bu alan adeta endişeyle, korkuyla bakılan bir boşluk halindeydi! *Görüşler*’in *Tan*’la birlikte taşlanıp lanetlenmesi, Türkiye’de siyasî dergi denemesini uzun süre geciktiren bir faktördü şüphesiz! Onun yerine, çıkarılmakta olan dergilere tek tük siyasî yazı konması yeğlenmiş ve uzun süre de devam etmiştir. Ankara’da çıkan *Akıs*, zannederim bu perdeyi yırtan ilk denemeydi ve pekâlâ da tutmuştur.

İşte henüz siyasî dergi yerine, eldekinin içine siyasî bir iki yazı konmanın yeğlendiği o yıllarda, hemen her çıkan dergiden yazarlara mutlaka teklif gelirdi. Arkadaşlarımı bilemem ama ben, hiçbirini fazla ömürlü bulamadığım için, kabul edemeyeceklerini düşündüğüm karşılıklar isteyerek atlatmayı planlardım ve çoğunlukla da hesabım tutardı. Tabii Osman Nebioğlu gibi yakın, Avni İnel gibi çok sevdiğim ve zekâsına bayıldığım arkadaşların denemeleri müstesna!

Onlarla aramızda bir karşılık isteme ve bekleme bahis konusu olamayacağı için, sadece vakit bulup yazma sorunu vardı ve çoğu zaman da bunu aşabilmişizdir.

Ve işte o günlerdedir ki, öteki atılımcılardan bir tanesinin, matbaacı Latifin istediğim karşılığı vereceği tutmasın mı?

Tabii yazmaktan başka bir çarem kalmamıştı ve istenilen günde yazıyı yetiştirmem kaçınılmaz oluvermişti.

Kendi kendime "Adam madem büyük para veriyor, bari çok dokunaklı, hatta ses getirir bir yazı olmasına çalışayım" diye söylene söylene konu aramış ve sonunda *Yeni İstanbul*'a yazmayı tasarladığım "Çekoslovak Pavyonu" yazısını o dergi için kaleme almaya karar vermiştim!

"Çekoslovak Pavyonu" konusu, o günlerde bence bir devlet ayıbı görüntüsünü vermesi yönünden önemliydi. Daha önce belirttiğim gibi Demokrat Parti, NATO'ya girme gayreti içindeyken, birdenbire biraz da gereğinden fazla bir komünizm hışmına girişmiş, bir alay toplamalara, hatta pek malum ve ortalıkta dolaşıp boy göstermenin ötesinde pek aksiyonları görülmeyen tipleri dahi, sanki yeni tehlikeler ve yeni aksiyonlarmış gibi göstererek içeri almalara koyulmuş bulunuyordu.

Tabii bir iktidarda böyle bir hararet görülür de, onun ateşine odun atmak, hatta benzin döküp daha da harlatmak, hiç geri kalır mı? Tabii kalmamıştır ve İzmir Fuarı'nın, hem de demokrasinin ilk İzmir Fuarı'nın, Çekoslovakya pavyonuna dikilen gözler, oradaki her panoda bir komünizm yaygarası, her yazıda, sloganda bir kızıl kundakçılık propaganda-sı görmekte gecikmemişlerdir!

Komünizm propagandası? Pekiy ama Çekoslovakya zaten komünist değil miydi? Ve fuarlar ülkelerin mahsullerini ve mamullerini, hamlelerini ve hedeflerini bangır bangır haykırıp teşhir edecekleri makesler değil miydi? Biz bir komünist ülkeyi, marifetlerini gel göster diye hem davet ediyor, hem de bunu yaptığı zaman "Vay hain, benim ülkemde bunu nasıl yaparsın?" diye ayaklanıyorduk!

Ve işin tuhafı, DP hükümeti, Çekoslovak pavyonunu, komünist propagandası yapıyor gerekçesiyle, evet aynen ve harfiyen bu gerekçeyle kapatıvermişti!

Mübalaga-sız bütün gazetelerimiz ve hemen tüm yazarla-

nımız buna karşı haberi vermenin ötesinde sessiz kalmışlardır. Sonradan solculuğu neredeyse Lenin'e bile bırakmayanlarımız dahil, hiçbirinden ses yoktur!

Yazıyı biraz da bu yadırgamanın doğurduğu tuhaf bir hırsla yazdığımı iyi hatırlarım ve güzel olduğuna ikinci defa göz gezdirdikten sora karar verip, almaya gelmiş zata teslim ettiğim zaman doğrusu ya çok rahatlamıştım.

“Çekoslovak Pavyonu” yazısı, gittiği matbaada kurşun harfler yatağında evrilip çevrile dursun, ertesi gün Doğan Nadi'yle birlikte Park Otel'e öğle yemeğine gidiyorduk ki, Doğan biraz önce Celal Bey'in telefon ettiğini ve Park Otel'e onun da bir aralık uğrayacağını söylediği zaman, hiç de tedirgin olmamış ve hatta sevinmiştim. Celal Bey, Milli Emniyet'in İstanbul sorumlusu idi. Pek beyefendi, tatlı konuşan, o tarihte galiba İngiltere'de okuyan veya okumaya hazırlanan oğluyla gururlu, her halinden iyi bir aile babalığı süzülen sevimli bir zattı ve genellikle kendisiyle Park Otel'de, bazen de Abdullah Efendi'de karşılaşır, konuşurduk. Hayli de şakacıdır ve özellikle Doğan'ın içkiciliğini güzel fıkralarla taşlamayı pek sever.

O tarihte Milli Emniyet'in Ankara'daki başı Naci Bey'dir ki, o hepsinin üstünde bir ağırbaşlılığın, vakarın ve ciddiye-tin sembolü gibiydi.

Naci Bey'le Dragos'ta komşu da olmuştuk. Satmak istediği evinin anahtarı bizde durur, gezmek isteyenlere de bizlerden biri evi gösterirdi. Bu kadarcık tabii bir komşuluk görevinin dahi Naci Bey'e, bizlere çok ağır bir yük aktarmış gibi sıkıntı verdiğini görmüş ama ne söylesem hep faydasız kalmıştır. Nihayet evini sattı da sanırım rahat bir nefes aldı!

Doğrusu ya Doğan'la Park Otel'e varıp, arkadaşlarla da buluştuğumuz zaman, sohbetin tadından Celal Bey'in geleceğini falan da çoktaan unutmuştum. Ve ancak yemeğin sonundaydık ki Doğan'ın, “Vay Celal Beyciğim hoş geldiniz” diye ayaklanması üzerine, üstadın teşrifini gördük ve kendisini içtenlikle karşıladık!

Fazla uzatmayacak ve hemen konuya dalacağım. Celal Bey, bermutat İngiltere'deki oğlunun hasretinden ve evindeki bir tamir işinin sıkıntısından bahsettikten sonra birdenbire bana dönerek ne dese beğenirsiniz?

"Bedii Beyciğim, 'Çekoslovak Pavyonu' yazısını önce biraz yadırgamadık desem yalan olur. Altındaki imzanın gerçekten size ait olup olmadığına biraz tereddüt de ettik doğru-su" demez mi?

Sözünü keserek, "Aman Celal Beyciğim, yazım daha basılmadı, dergi gelecek hafta çıkacak. Siz yazıyı nerede bulup okudunuz?" demem üzerine de gülerek, "Biz onu daha matbaaya varmadan okumasını bilenlerdeniz!" demiş ve sonra Doğan'ın ve diğer dostların hayretle açılan gözlerini bir süre süzdükten sonra da eklemişti:

"Bugünlerde biraz hassasiyet gerekiyor... Mesele sadece bundan ibaret."

Ama Doğan'ın, "Meseleyi tam olarak bilmiyorum ama, oldu olacak bari Bedii'yi de içeri alın" demesi karşısında da biraz kızarak, "Biz kimin dost, kimin karşımızda olduğunu bilmeseydik, benim burada ne işim vardı Doğan'cığım? Eğer o yazının altında Bedii Bey'in imzası olmasaydı, yayınında mahzur olduğu fikri çoktaan matbaacısına gitmişti bile!" demekten kendini alamamıştı!

Bu, kısacık hatlarla anlattığım olayın rahatsızlığını bir süre üzerimden atamadığımı saklayamam.

Celal Bey ellerimizi sıkıp ayrılırken bana her ne kadar, "Umarım sizi üzmemişimdir Bedii Bey, sizinki de, benimki de aslında görevlerimiz gereği, bunu böyle görüp kabul etmek bence en rahatıdır" demişti ama ben uzun süre, bir yazarın yazısını yayımlanmadan okuma ve ahkâm kesme görevini hiç kimse için kabul edememişimdir!

Celal Bey gittikten sonra, bir süre daha kaldığımız yemek masasında, tek konumuz da tabii bu olmuştu ve dostlarım da sıkıntılarını saklamamışlardı. Doğan'a göre yapılan, yarısı bana ise yarısı da ona yönelik bir anlamlı uyarı idi! Bana göre birazı böyleyse, pek çoğuyla Milli Emniyet'in bambaşka bir anlayışın ve faaliyetin içine sürüklendiği anlatılmak isteniyordu. Doğan'ın "Nasıl?" diye sorması üzerine, "Düşünse-ne" demiştim, "tek parti devrinde daha sıkı bir cendere vardı ve şüphe yok, o devrede de yazılar istenildiği anda kontrol alınabiliyordu. Ama Milli Emniyet bunları hep gizlice yapmış ve hiçbir suale muhatap olmamaya daima dikkat etmiştir. Halbuki şimdi ne görüyoruz, onun hem de İstanbul baş-

kanı bize geliyor ve hayli latıfeci bir tavır içinde de olsa böyle bir kontrolü açıkça yaptığını belirtiyor! Bu Celal Bey gibi bir kurda uyan bir davranış mıdır? Bence hayır, hem de katiyetle hayır! Bunun altında bize anlatılmak istenen başka bir şey var bence! Ve o da ancak 'Artık karşınızda o itinalı, dikkatli, hesaplı kitaplı Millî Emniyet yok, haberiniz olsun' demek olsa gerek!"

Tabii Doğan hemen itiraz etmiş ve "Yok canım, seninki de biraz aşırı hafiyelik, bence Celal Bey dostça 'Dikkatli olun' dedi, hepsi bu" diye karşı koymuştu ama, ben meseleyi o kadar basite almayı bir türlü kabul edememişimdir.

Hatta önlemek istediğim halde bir türlü durduramadığım bir hırs ve inat içinde, bir de bahis teklif ettim:

"Gel dedim, şurada Nâzım ve Fuat'ın önünde bahse girelim, bence bizim Celal Bey yakında hem de çok yakında istifa edecek!"

Doğan hemen bahsi kabul etti, üstelik de iddia ettiğim istifa için bana bir aylık da süre tanıdı.

Daha önce de söylediğim gibi, Doğan hemen bütün bahislerde şanslıdır. Ama bunda ben haklı çıktım ve Celal Bey hem de aynı haftanın içinde istifa ediverdi!

Tabii o günkü yemekten dönüşte, ilk iş olarak yazımı verdiğim derginin, *Akbaba*'nın alt ucundaki idarehanesine koşmuş ve matbaacıdan yazımı aldırtdıkları zatın Hukuk Fakültesi'nde öğrenci olduğunu, işe tavsiyeyle yeni alındığını hemen öğrenmişimdir! Ve ertesi gün de, bütün karşı koymalarımaya rağmen çocuk işten atıldığı gibi, olayın cereyanı da hemen aydınlandı! Delikanlı yazımı aldığı gibi, bundan öncekilere yaptığı şekilde, hemen Acı Musluk Sokağı'nın köşesindeki Millî Emniyet binasına götürür ve orada on dakikalık bir fotokopi işlevinden sonra aslını matbaaya teslim eder! İşte bu kadar!..

Tam bir yıl sonra hatırladığıma göre Lübnan'a büyükelçi yapılarak görevinden alınan Millî Emniyet Başkanı Naci Bey, Falih Rıfkı Bey'le bana veda ziyaretinde bulunmak inceliğini gösterdiği zaman, kendisine şu yazı kontrolü olayını anlatmış ve Doğan'ın uyarı iddiasının mı, yoksa benim depdeğışik bir Millî Emniyet'in doğmaya başladığı yolundaki görüşümün mü doğru olduğunu sormuştum.

Naci Bey hafifçe gülerek bir süre durup yutkunduktan sonra, "Bizim dilimizde Doğan Bey'inkine olayın kabını, kabuğunu okumak denir! Sizininkine de istihbaratın derinlemesine yorumu deriz" demekten öteye bir kelime söylememiști!

"Çekoslovak Pavyonu" yazısının bazı komikliklere, biraz da tuhaf sıkıntılara yol açtığını da hemen söylemeliyim.

Bunlardan ilki, yazıyı "iktibas" eden, yani aktarıp tekrarlayan bir Anadolu gazetesinin soruşturmaya uğramasıdır ki, olayı *Cumhuriyet*'in mahalli muhabirinin verdiği hal erden öğrenen Doğan gülerek hemen bana aktarmış ve "Dur bakalım şu senin 'Çekoslovak' marifetin daha ne haltlar karıştıracak!" demiști. Çok şükür ki, o gazetenin sıkıntısı o kadarla kalmış, yazının asıl kaynağında hiç soruşturmaya uğramamış olması iktibasçı refikimizi kurtarmaya yetmiști!

Ama tarihi yazılarıyla tanınmış Niyazi Ahmet Banoğlu arkadaşımınki bu kadar kolay olmamıştır. Niyazi Ahmet de "Çekoslovak Pavyonu" yazısının bir bölümünü, yazdığı bir makalenin içinde belirtmiş ve üstelik de bazı cümlelerime karşı tavır da koymuști. Ama ne hikmetse savcılık basın bürosu onu sorguya çekmek lüzumunu duymuști ve bir saat kadar terletmiş, sıkmış, sinirlendirmiști.

Savcılık dönüşü Cemiyet'e geldi. Gülüyordu ama siniri hâlâ ayaktaıdı:

"Amma iş be kardeşim, yazıyı sen yazıyorsun, biz üstelik bazı yerlerini beğenmeyip tenkit ediyoruz. Ama gene de soruşturmaya uğrayan ben, burada oturan da sen oluyorsun!"

Ve "Anlat" demem üzerine de oturup basın savcılığının marifetini önüme dökmüști. Meğer benim alaycı bir edayla, "Çekoslovakya komünist propagandası yapmış! Elbette yapacak, çünkü komünist! Ama Çekoslovakya Türkiye'de komünist propagandası yapmış! Gene elbette yapacak, çünkü Türkiye'nin davetlisi ve üstelik böyle yapması adeta istenen ve böyle yapması pek tabii olan bir meşhere çağrılmış davetlisi!" tarzında sürüp giden yazımdaki "komünist propagandanın elbette yapılacağını" söylemem, yasak olan bir fiili övmek ve teşvik etmek anlamına geliyormuști!..

Niyazi Ahmet Banoğlu takipsizlik kararını ter içinde de olsa almıştı ama, birkaç gün sonra ben bu defa savcı Hicabi Dinç arkadaşımın huzurundaydım ve benimki pek o kadar

kolay olmadı. Tam üç defa gidip geldim, her seferinde de başka başka soruların komikleşmeye yüz tutmuş kulplarını yakalayıp Hicabi'nin önüne atmam gerekti ve sonunda, "Ya-hu Bediiciğim biraz daha dikkatli olsan da bizi de, kendini de üzmesen..." yollu malum dostluk yavelerinden sonra iş kapandı gitti!

Fakat daha komiğini söyleyeyim mi? Bundan en az sekiz on yıl sonra, Naci Sadullah, kendisine "Pis komünist" diye hakaret eden (ki bu yazının en hafif deyimidir) İlhan Darendelioğlu'na hakaret davası açmış ve mahkeme de Profesör Sahir Erman ile beni bilirkişi yapmıştı.

Rahmetli Sahir'le birlikte yazıyı incelediğimiz zaman gerçekten ürpermiş ve raporumuzda hakarete ait bütün unsurların fazlasıyla var olduğunu belirtmiştik!

Ben o zamana kadar bu Darendelioğlu'nu hiç tanımadım. Bir de öğrendim ki, adam Amerikalı McCarthy'i kalem efendisi saydıracak kadar azgın bir antikomünisttir ve Peyami Safa bile bu alanda eline su dökemez! Nasıl ki, bizim raporumuzun mahkemede okunması karşısında yerinden fırladığı gibi bağırması:

"İtiraz ediyorum, bu bilirkişinin ikisi de komünisttir. Hele Bedii Faik'in pek çok yazısını size getirebilirim. Bunlardan biri savcılıkça soruşturmaya bile uğratılmış ve Bedii Faik Bey Çekoslovakya'nın komünizm propagandasını övdüğü için..."

Allahtan hâkim fazla söyletmemiş ve bizlerin bilirkişiliğimizi hemen kabul etmiş olanın da gene kendisi olduğunu, biraz da sert bir üslupla hatırlatmıştı da, adam fazla konuşamamıştı!

Kim bilir imkân bırakılsaydı, ihtimal yıkılan Tan'da olmasa da, ondan sonra aynı adla çıkanda çalışmamdan başlayarak daha neler neler döktürmezdi!..

Olayı duyan Doğan, ertesi gün Park Otel'in barında beni karşılarken gülmekten kırılıyordu:

"Nee... Bu ne cesaret? Bir de tam bugünlerde kırmızılı kravat takıyorsun haa... Yok yok... Sen takibata çanak tutuyorsun artık" diyen sesi hâlâ kulaklarımdadır.

Portre

Doğan Nadi

Erken ağarmış gür saçları onun esmer yüzüne gerçekten bir halavet verir... Bu saçların siyahlığını aklınıza bile getirmek istemezsiniz. Öylesine onunla kaynaşmış, öylesine şahsiyetinin damgası olmuşlardır!

Doğan Nadi hiç şüphe yok, eşi az bulunur bir işret, meşveret, sohbet ve muhabbet adamı ve ancak bunların arkasından bir kalem elemanıydı!

Bu sıralamada kendi imzası da vardır ve benim görüşümden de öndedir. O kendisi için, işreti, yani içkiyi başa alır, üst tarafının sıralanışına aldırılmaz bile!

Ama kalem erbabı olmasını, muhabbet adamlığının gerisine alışımından bu faslın zayıflığı anlamı çıkarılmasın; ötekilerin fazlalığına, dökülüp taşan bir çoklukta oluşlarına işaretler bu! Yoksa yazıda, hele küçük fıkrada, özellikle ilk başladığı yıllarda gerçekten şaheserler yaratmıştır!

Missouri zırhlısını Amerikan Başkanı Roosevelt İstanbul'a göndermişti. Vefat eden büyükelçimizin naaşını onunla göndermiş ve kalbimizi kazanmıştır. Bu, savaştan sonra ülkemizi ziyaret eden ilk Amerikan denizci kaflesidir ki, mübalağacı ağırlamamız ve ille de aşırıya kaçan gösteri gayretlerimiz hemen başlamış ve İstanbul'un ara sokaklarındaki evlerin cephelerini bile boyama gayretine girişilmiştir. Her tarafta "Welcome" yaftaları görülüyor, her binada Amerikan bayrakları dalgalanıyor ve biz birden tertemiz edilmiş sokak-

larımızı seyretmeye doyamıyorduk!

Doğan Nadi işte bu abartmalı şehir temizliğini kasacık bir iki çizgiyle belirttikten sonra, hayıflanmanın en güzel alayını yapmıştır:

“Ah! Missouri ah! Sen Amerikan donanmasına gemi olacağına, İstanbul’a belediye başkanı olmalıymışsın!”

Her zaman ihtiyatlıdır ve teenniyle hareket etmeyi daima ataklığa veya aceleciliğe tercih eder.

AP ajansının Türkiye temsilcisi Leo Hoestater iyi dostuydu. Bir gün hep birlikteyken, Amerikalı dostu Doğan’a, “Sana” dedi “güzel bir şey getirdim, nasıl kullanacağına artık sen karar ver.”

Ve tuttu bir kâğıda yazdığı iki satırı Doğan’ın önüne bıraktı. Doğan notu okumuş ve hemen gülmeye başlamıştı. Bir yandan da, “Bu senin buluşun mu, yoksa bir yerde mi okudun?” diye soruyordu.

Leo ısrarla nottaki ifadenin kendi yakıştırması olduğunu söylemiş ve hatta biraz Doğan’a da mal ederek, “Dün akşamki konuşmamızdan çıktı” demiştir.

Az sonra ben de öğreneceğim ki Leo, o günlerin büyük sarası ve sıtması olan Amerikan yardımına değinmektedir ve hemen her milleti saran bu, Başkan Truman’dan dolar isteme hırsını, ünlü ruh hastalığı “Delirium Trimens”e pek benzeyen “Dolarium Trumans” şekline sokmuştur!..

Buluş gerçekten güzeldi ve Doğan hemen kullanmaya karar vermişti. Ama Leo’nun esprinin kendilerine ait olduğuna dair bütün ısrarlarına rağmen, o yazdığı güzel yazıda, “Bu günlerde Amerika’da pek yaygın bir tabir” ifadesini kullanmak ihtiyatkârlığını elden bırakmamıştır!

Bunda ne kadar isabet ettiğini de, bir hafta sonra Park Otel’e getirdiği *Washington Post*’ta işaretlemişti: “Dolarium Trumans”ın artık Amerika’da pek yaygın bir deyim haline geldiği yazılıydı!

Değil birisinin yazısından tabir çalmak, buluş aktarmak veya nükte aşırarak, ne olur ne olmaz belki aynı vardır veya benzeri biliyordur diyerek, önündeki espriyi dahi kendine mal etmeden nakletmek!

Bunu bir türlü kendilerine anlatamadığımız nice yazar, hele medya devri gelip çatınca, çalımlarından yanlarına va-

nlamaz olmuşlardır ve Doğan'daki şu dikkati ve ihtiyatı mesleki bir enayilik saymakta sanırım hâlâ berdevamdırlar!

Doğan tam bir barış adamıydı. Kavgayı hiç sevmez, hırs-
lanıp bağırduğu nadir zamanlarda da herkesten önce kendisi
foslar, söner ve gülerdi.

Yazlarından alınıp da sert karşılıklara girişenlere de hep
şaşmıştır.

"Yahu ben şaka yapıyorum, bu herifler kavgaya kalkış-
yorlar" demeyi diline pelesenk etmiş gibiydi. Bu sertliklerin
hepsini de yazıda cevapsız bırakır, ancak işi tadında bırakıp
kendisine takılanlara karşılık verirdi.

Doğan'ın bir pazar yazısında kendisinden bahseden tek
cümlesine fena halde kızdığı anlaşılan Nizamettin Nazif ağır
bir yazı döşenmişti. Doğan'a cevap vermesi gerektiğini söy-
leyen de tabii hayli çoktu. Hepsine gülerek aynı cevabı ver-
miştir:

"O benim akranım değil, ben çember çeviriyorum, o tû-
fekle oynuyor! Gitsin mahalledeki kopuk amcalarla oynas-
sın!"

Doğan'da da, ağabeyi Nadir Nadi gibi çok kuvvetli bir aile
bağı vardır. Bunu sanırım "Yunus Nadi ailesi"nin pek belir-
gin bir hasleti sayabiliriz ve gene sanırım Doğan'daki hatta
biraz da fazladır.

Cumhuriyet'te, iki kardeşin çekişme devreleri olmuş, hat-
ta aile arasındaki bazı gerginlikler ve fıkır ayrıntıların dışarıya
kadar taşmakla kalmamış, sonuçları dahi görülmüştür.
Ama Doğan'ın bir tek defa, bir tek cümlelik dahi ağabeyi
hakkında konuştuğu görülmemiştir. Tabii hiç şüphe yok
ötekinde de aynı vakar sürüp gidiyor ve kol daima yen için-
de kırılıyordu.

Nadir Nadi'nin çocukluktan kalma bir alışkanlıkta Do-
ğan'a hep ğ'nin yerine v'yi koyarak Dovan demesi hep dikka-
tımı çekmiştir. "Çocukluktan kalma" deyişim yakıştırma ve-
ya tahmin falan değil, bizzat Nadir Bey'in ifadesidir. Bir gün
sormuş ve gülerek verdiği cevabı keyifle dinlemiştim:

"Çocukluğumda böyle başlamışım, hep gitti artık, bazı ar-
kadaşlarım hatta babam birkaç defa bunu belirtmişlerdir
ama ben pek fark edemiyorum bile ve Dovan'a bence Dovan
denir. İşte bu kadar!"

Bir gün Park Otel'de gene yemekteyiz. Doğan'a, nasıl bir vesile düştü bilmiyorum ama, Nadir Nadi'nin şu "Dovan" deyişini yadırgayıp yadırgamadığını sormuştum.

Ama o daha bir şey söylemeye vakit bulamadan, ona takılmayı pek seven Nâzım Kalkavan, "Nee? Yoksa senin ağabeyin adını bile doğru söyleyemiyor mu?" deyivermez mi?

Doğan başını biraz omzuna doğru yatırıp Nâzım'a şöyle bir baktıktan sonra cevabı yapıştırdı:

"Yahu sen önce babana anana kendi adını düzgün söylemeyi öğret de sonra gel benim ağabeyimin hatınnı sor!"

Karadenizli olan Nâzım'ın babası Rıza Kaptan ona "Nâzum", annesi de "Nâzım" derlerdi ve bizim sevimli dostumuz o an, Doğan'a takılmanın neşesi içinde kendi çevresini unutturmuştu!..

Bu latif şakalaşma aramızda pek sık hatırlatılmış ve yeni yeni latifelerin, takılmaların doğmasına sebep olmuştur.

Doğan Nadi iki şeyi hiç sevmez, biri kavga ve çekişme, diğeri de içkısız sohbet!

Hele kavganın iki sevdiği insan arasında olduğunu duyarsa, aralarını bulmak için başvurmadık yol bırakmaz! Ve hele içkısız durmak ve dinlemek zorunda kaldığı da, mesela bir konferans, mesela bir tiyatro veya sinema ise mutlaka ya güç katlanır yahut da yarıda kaçır!

Şevket Rado bir gün kendisine sormuştu:

"Pekiyi ama futbol maçına gidebiliyor ve orada içkısız pekâlâ durabiliyorsun da..."

Doğan genizden gelmiş gibi hırıltılı olan meşhur gülüşüyle Şevket'i dinledikten sonra, "Yahu" demişti, "sen futbol maçı hiç görmedin anlaşılan, bir defa oraya biraz içmiş olarak gidiyoruz bir, sonra da orada mum gibi oturup bakmaktan çok daha fazla çevremizle konuşuyoruz iki ve bir de bunu dilediğimiz ses tonuyla yapabiliyoruz üç!.. Tiyatro öyle mi, orada mum gibi olacaksın! Ve içmek bir yana, karşındakilerle hiçbir diyalog kuramayacaksın!"

Ama böyle demesine bakmayın, en büyük hevesi bir tiyatro oyunu yazmaktı. Yazacağı piyese adını peşinen koymuştu da: *Tahta Perde*.

Bu, başlangıçta pek sevdiği Adnan Menderes'in gittikçe yanlışlar yapmaya başlamasını ve yanıltıla yanıltıla, diktaya

yönelişini anlatan bir oyun olacaktı. Doğan'a göre Menderes'in çevresini kuşatan bir grup onu bu yola götürmekte başlıca faktördü ve işte *Tahta Perde* bu çevreyi anlatacaktı!

Ne zaman Menderes'in günlük bir yeni marifetini, sertliğini ve tabii yanılığını konuşsak, hemen bu yazılmamış oyunu ortaya atmış ve "*Tahta Perde... Tahta Perde! Bir gün bunu yazacağım...*" diye hep söylenmiş durmuştur.

Tabii yazmayacağını hatta yazamayacağını hepimiz de biliyorduk ama içimizdeki aralık bir kapının "Doğan bu! Hiç belli olmaz, bir de bakarsın çıkarır" duygusuna hep yol açtığını da inkâr edemem!

Yazarken, eğer espriyi iyi yakalamışsa hiç zorlanmadığını iyi bilirim. *Cumhuriyet*'in alt katındaki sakın odasında, bazen yazısını bitirmesini beklerken, masanın bir köşesinde benim de aklıma takılıveren bir konuyu çabucak yazıp bitirmeme hep gülerek bakar, "Senin şu çabukluğun sâri valla-ha... Ne zaman böyle yapsan ben de hızlanıyorum" derken zile dokunup, çoğu zaman odaya hademesinden önce dalan kahveci Cemal'e bitirdiği yazıyı yukan götürmesini söylerdi.

Halk Partisi'ne "Halt Partisi" diyerek yazdığı küçük fıkra uzun süre ellerde ve dillerde gezmiştir ama Doğan'ı da gerçekten sıkıştır. CHP'nin gürültüyle mahkemeye koşması ve davayı tam bir avukat sürüsüyle yürütmekte kararlı olması, hele hele ilk kararın mahkûmiyet oluşu Doğan'ı fazlasıyla üzmüştü. Yargıtay'ın bozma kararıyla biraz düzelmişse de dava bitip tükenmek bilmez celseler halinde uzadıkça hep sıkıldı ve neşesindeki eksilmeyi gizleyemedi. Tecilli ve pek hafif bir cezayla işi atlattığı günü unutamam. Onun bu defa hatta eski neşesinin de üstüne çıktığını gören İzzet Kaptan, birden yerinden fırlayarak, "Ben gidiyorum" demişti.

"Yahu dur, yeni geldik" dememize karşılık da, "Yok canım hemen döneceğim, ben şu bizim Doğan'ı gene bize kazandıran hâkime bir teşekkür edip hele bir borcumu ödeyeyim de..." deyivermişti.

Ama o gün akşama kadar süren bu içkili sohbetin sonuna doğru Doğan'ı artık evine dönmeye zorlarken, ağabeyinin arkadaşı o ağırbaşlı ve pek kıbar Vefik Pirinççioğlu neredeyse aksi fikre saplanır haldeydi:

"Hâkıme teessûf ederim, Doğan'ı bize değil, daha çok gene içkiye kazandırdığı için!.."

Doğan'ın içkide meşhur bir "film koptu" halı vardır. Tam öyle olmuştu. Ve ne zaman böyle olmuşsa ertesi sabah gecenin hatırlamadığı faslını "Bende film kopmuştu" diyerek sorar ve dinledikçe de kahkahayı basardı!

Gecenin hıkâyesini ertesi gün öğle yemeğinde kendisine pek eğlenceli bir üslup içinde anlatan Fuat Divitçioğlu, Vefik Pirinççioğlu'nun sözünü nakletmeyi de bilhassa atlamamıştı. Çünkü Doğan'ın Vefik Bey'e karşı dalma çok saygılı bir sevgi içinde olduğunu hepimiz iyi bilirdik ve o gün Fuat, filmi kopardığı zaman Doğan'ın bu saygıda kusur ettiği duygusunu muzipçe ona vermek peşindeydi.

Bir aralık, "Yahu adam CHP'li olduğu ve senin davan partisine 'Halt Partisi' demenin sonucu olduğu halde, gene de aramıza kıbar kıbar katılmıştı, sen ise işi berbat ettin ve en sonunda o da tabî adeta patlayıp hâkıme teessûf ederim demeye kadar işi vardırdı" derken, bizlere de hafifçe göz kırpmasını gören Doğan hemen cevabı yapıştırmıştır:

"Nee? Yani sen şimdi onun hâkıme teessûf edişini bana bağlıyorsun da CHP'li oluşuna bağlayamıyor musun? İşte şimdi ben de sana teessûf ederim Fuatçığım. Bence tecile kızmıştır, içkiye değil!"

Aslında Vefik Pirinççioğlu, Doğan'ın ferahlamasına partisinin kaybindan daha çok önem veren dostlardandır ama, CHP elbet öyle değildi ve şu "Halt Partisi" sözünün aklanmaya varmasa da ona yaklaşmasından pek fazla tedirgin olduğu muhakkaktı. Nitekim CHP il teşkilatında görevli avukat Sırmalı'nın gazetelerde çıkan sözleri bunun açık delilidir:

"Bir davanın az bir cezayla sonuçlanması, aynı konuda başka şartlar altında yeni davalar açılmayacağı anlamına gelmez. Üstelik sonucu biz de temyiz ediyoruz."

Ve asıl kuşkuyu belli eden şu ilaveyi de hemen yapıyordu:

"Buradan herkese hatırlatıyorum ki, partimize bu ve buna benzer çirkin sıfatlar yakıştırmaya çalışan herkesle mahkemeler önünde hesaplaşacağız!"

Asıl korku işte buydu. Halk Partisi'ne Halt Partisi denmesi halka mal edilmemeli ve gerçekten de söylenmesi pek kolay böyle bir deyim gide gide gerçeğin yerini almamalıydı!

Doğrusu olmamıştır da! Doğan bir daha öyle bir yakıştır-
mayı ağzına veya kalemine almadığı gibi, dostlarına, özellik-
le de bana hiçbir vesileyle kullanmamama söylemiş ve bunu
uzun süre tekrarlamıştır!

Şevket Rado, birer taşocağı dediğimiz böbreklerinden çok
çekerek ve her yıl Evian'a su kûrüne giderdi. Düşürdüğü taş sa-
yısının 175'e dayandığını bilirim. Uçaktaydık ve Roma'ya gi-
diyorduk. 175'inci taşı düşürmüş ve tuvaletten çıkarken,
kağıdın üzerinde parıldayan küçük belayı güzel hostese gös-
termişti. O zaman uçak yolculukları, bugünkü gibi neredey-
se Eyüp, Üsküdar otobüsleri sevtyesinde değil, gerçekten üs-
tün ve rekabetin yarattığı zarif buluşlarla dolu bir platodaydı.
Hostes hemen kaptana koşmuş, az sonra yanımıza gelen
kaptan, Rado'yu tebrik ettikten sonra, şimdi şerefine şam-
panya içeceğimizi ve sonra dilediğimiz kadar içkinin emrimiz-
de olduğunu söyleyip kıbarca bizi selamlayarak çekilmişti.

Şevket, Doğan'ın da yılda bir defa olsun Evian'a gitmesin-
de pek yarar bulur ve sağlığı için bunda sık sık ısrar ederdi.

Doğan da her seferinde, "Bedii'yle olduğu gibi yolda gene
taş düşüreceğine söz verirsen ve öyle bir kaptanla hostesi de
işe katarsan gelirim" der ve güler geçer...

Ama bir gün, aramıza katılan doktoru Osman Saka'nın
da Şevket'i desteklemesi ve Doğan'ın gitmesinde çok ısrarcı
olması, meseleyi ciddiye çevirdi ve bizim Doğan, her türlü bi-
let vesaire sıkıntılarının Şevket tarafından sırtlanması ra-
hathı karşılarında da dayanamadı ve Evian'a gittiler!..

On beş gün kalmışlardır. Galiba daha doğrusu Doğan o
kadar kalabilmiştir.

Döndüğü günün akşamı Divan'da bütün dostlar buluş-
muştuk. Doğan'ın dinlenmiş bir hali hemen belli oluyordu
ama bunu kim söylese, yüzüne ters ters bakmayı ve başını
teessüfle sağa sola sallamayı da ıhlal etmiyordu. Sonunda,
"Yok yok..." dedi, "güzel yer, rahatlık tıyl falan ama bana bu
kadarı yetti de arttı bile."

Ve bana dönüp eklemişti:

"Hanı sana İngiltere'yi hiç sevmediğimi söylemiştim ya,
galiba İngilizlerin günahını fazla almışım, Evian'la benden öğ-
aldılar. Aman kardeşim, İngiltere'de altıdan önce içki ver-
mezler, on birden sonra verdiklerini keserler, böyle ülke mi

olurmuş derdim ya, Evlan'da saat altısı da bir, on altısı da... Orada temelden içki yok. Ve ben buna tam on beş gün katlandım! İngiltere onun yanında cennetmiş cennet!"

Evlan sonrası, içkiyi biraz daha artırdığını ne zaman görsək, Şevket'e, "Şu senin yarattığın on beş günlük zorlu boşluğu doldurmak için oluyor bunlar!" diye çataardık!..

Evlan dönüşünden sonra, meslek dışındaki arkadaşlarına daha çok düşkün olmuş gibiydi. Hepsı de daima sevdiği kişilerdir ama, bu süreyi belki de biz, işlerimizin yoğunluğu karşısında daha az buluşma fırsatı bulduğumuz için böyle yorumlama kolaylığına sapsmştık.

Şevket Rado'ya takıldım:

"Evlan işkencesi yüzünden seni görmeye bile katlanamaz oldu galiba!"

Ama Şevket telefonda bunu, "Bedil böyle diyor" diyerek nakledince hemen bana telefon etmişti:

"Neden senin yüzünü görmek istemediğim aklına gelmiyor da Şevket'i düşünüyorsun?"

Ve arkasından hemen kahkahayı basmış ve bir saate kadar Dıvan'a gelmezsek, bu defa gerçekten kınlaacağını söylemişti.

Bunlar artık onun, nepimızden gizlediği hastalığının başlayıp ilerlemeye koyulduğu günlerdir. Senede bir defa gittiği Amerika'ya daha sık gidiyordu. Eşi Amerikalı'ydı ve son günlerde Amerika'da halletmesi gereken birtakım işlerin varlığından özenle bahseder olmuştu.

Eşinin kalın çerçeveli gözlükleri ve kalkık kaşları yüzünden Doğan ona "Celal Bayar" adını takmıştır. Ve aramızda konuşurken eşinden söz etmesi gerekince "Celal Bayar" yahut "Bizim Bayar" demeyi hiç atlamaz.

Bu yüzden çıkmış komik bir olayı da hemen aktarıvereyim.

Hararetili bir konuşmaya dalınmıştı. Doğan bir akşam önce annesinin rahatsızlanmasını ve doktor Saka'yı bulmakta çektiği güçlüğü anlatıyordu. Ve tam bu arada, "Allahtan ki, Celal Bayar hemen hatırladı da, işi hallettik. Bizim Osman'm ikinci bir telefonunu bizim Celal Bayar olmasaydı, doğrusu ben yazdığım yerı bile hatırlayamazdım..." der demez, o gün ilk defa aramıza katılmış olan İzzet Kaptan'ın yeğeni Mustafa bağırmamasın mı:

"Uy... Kurban olayım, Celal Bayar sizin evde miydi daa?.."

Doğan'ın kulağına eğilerek, "Haydi bakalım şimdi gel de elin Laz'ına Celal Bayar'ın eşim olduğunu anlatabilirsen anlat..." deyişine günlerce gülmüşüzdür.

Doğan tabiatı gereği, bütün barmenlerle dosttur. Park Otel'deki Küçük Aram'dan Dıvan'daki Kara Avni'ye, Roma'daki Exelsior'un George'undan New York'taki Taylor'ın John'una kadar hepsini sever, ama galiba en çok Avni'yi severdi. Nasıl ki, meslek dışı dostlarından Mücap Ofluoğlu'nu, zeytinyağcı Ahmet'i, Osman Okyar'ı veya Vefik Pirinçcioğlu'nu da çok severdi ama, Orhan Boran'ı sanırım hepsinden biraz fazla severdi. Orhan Boran'ı sevmemek esasen zordur ve hepimiz de sevmişizdir ama, Doğan'ın ona laf söyletmez bir kanat genişini de bilir ve bizden farklı bulurduk.

Bu sevginin karşılıklı olduğunu da, Orhan'ın Doğan'ı görür görmez takındığı saygı ve muhabbet yüklü halinden hemen anlamak pek kolaydı!

Doğan'ı kaybettiğimiz gün, Beyazıt'taki cenaze töreninde en çok ağlayan, katıla katıla ağlayan da Orhan'dı. Meşhur mendillerinden kaçınıcı olduğu bilinmez bir tanesinin ıslaklığını yakamda bırakarak boynuma sarılıp, "Doğan Abi nasıl ölür? Buna nasıl inanılır?" diyen ısranlı haykırışı hâlâ kulaklarımdadır. O gün kendi acımızın yanı sıra, bir de Orhan'ı teselli etme çabasına düşmüştük.

"Doğan Abi nasıl ölür?"

Evet, her ölüm gibi şüphesiz onunki de yersiz ve vakitsiz sayılmıştı ama, her fanî gibi ölüm elbet onun da son durağı ve kaderinin bitim noktasıydı.

Necmettin Sadak'ın ölümü üzerine yazdığım yazıyı pek beğenmişti.

"Doğrusu ya, yazılanlar içinde en güzeli seninkiydi" dedikten sonra hemen eklemişti:

"Bana bak, ben ölürsem, ya hiçbir şey yazma yahut da yazarsan bundan farklısını yazma" deyişini unutamadım.

Ölümü üzerine yazdığım yazıyı beğenip beğenmediğini tabii bilemem ama elbet buluştuğumuz zaman soracağım.

Hoş, sormama gerek bırakmadan o hemen söyler ya!..

Ahmet Hamdi Başar (Limancı Hamdi) DP grubunda bir kalkınma planının gereğini söyleyip hemen harekete geçilmesini teklif ettiği zaman, Adnan Menderes'in nasıl sinirlendiğini Fevzi Lutfi Bey'den dinlemiştim. O günlerde Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu içişleri bakanlığından istifa etmişti ve Ankara Palas'ta sabahın çok erken saatinde birlikte kahvaltı ederken bütün ısrarlarıma rağmen istifasının sebebini anlatmamış, ama buna karşılık, sanırım gönlümü hoş eylemek için gruba ait bazı olayları anlatmaktan da kaçınmamıştı.

Ona göre Adnan Bey, plan fikrine karşı olmakla tabiatının gereğini yapıyordu. Aslında bu, pek çoğumuza göre böyleydi ama ben hiç ses çıkarmadan bu derece yakın bir arkadaşından başbakanın tabiatından gelen dalgaları öğrenmenin heyecanı içinde sadece dinlemeyi yeğlemiştim. O anlatıyordu:

"Arkadaşlardan şaşırın olmuştur tabii ama, ben Hamdi Başar plan deyip de Adnan yüzünü buruşturarak önündeki bir kâğıdı, belki de evraktı, parça parça etmeye başladığı zaman hiç şaşmadım. Hatta Samet'e eğilerek son derece asabi ve hırslı bir tavırla bir şeyler anlattığı zaman da, plan teklifinin hem de hırsla ve hınçla geri çevrilip sahiplerinin suratına fırlatılacağını hemen anlayıp, sakın sakın dışarı çıktım."

Sebebin Menderes'in tabiatından geldiğini, sanırım en az Fevzi Lutfi Bey kadar biliyordum ama hiç istifimi bozmadan sormuştum:

“Sizce bir ekonomik plan yapılırsa, Adnan Bey otoritesini mi kaybedeceğini sanıyor?”

Fevzi Lütü Bey, gerçekten manalı ve bir hayli de yakışıklı çehresini aydınlatan bir gülüşle birlikte cevap vermişti:

“Yok canım, otoritesini değil keyfini kaybeder, keyfini!..”

Evet, mesele galiba buradaydı; dilediğin yere keyfine uyan kitlenin hatırı için çimento fabrikası, istediğin bölgeye inadına veya rakip çatlatma zehabına uygun saydığın şeker fabrikası kurmanın serazatlığı, keyfiliği, coşkusu nerede, bir planın cenderesi içine girip, onun gereklerini yapmanın sıkıcılığına sapmak nerede?

Adnan Menderes, ölür de bu ikinciye kabul etmez ve ölür de bu cendereyi vatanın menfaati saymaz ve saydırmaz!..

Nitekim on yıl durduğu iktidarda, plan fikrini hep tekmelemiş ve tıpkı bizim ispat hakkını “İsmail Hakkı mıdır nedir?” diye hafife aldığı gibi, planı da “Pilav mıdır nedir?” yol-lu mahalle benzetmeleriyle hep alaya almıştır!

Ne tuhaftır ki, tam o günlerde her iki partiden de sık sık istifalar olur ve bunların her iki parti için dayanakları aynıdır: liderin tek söz sahibi oluşuna isyan!

Abdurrahman Boyacıgiller, hatta bunu pek açık söylediği ve Menderes’in partide şeflik sistemi uyguladığını yaydığı için, istifasına vakit bırakılmadan çıkarılmıştır.

Buna karşılık, CHP’nin Kars milletvekilleri Latif Aküzüm ve Abbas Çetin partilerinden istifa ederken, “Her şeyden önce açıkça ifadeye mecburuz ki, Halk Partisi içinde şeflik zih-niyeti eskisi gibi devam etmektedir” yollu demeçler vermekten kaçınmamışlardır!

Evet, demokrasi “demokraasi” olarak halk ağzına kadar sokulmuş ve halkoyu ile bir iktidarın devrilebileceği inancını yüreklerde estirip ortalıkta gezmiştir ve gezmektedir ama, her iki siyasî partimizin kapı eşliğini dahi aşamadığı da pek açıktır.

Parti disiplini ile hür tefekkürü bir arada kardeş kardeş yaşatan Batılı parti anlayışı, bize hâlâ gelmediği gibi, hele o yıllarda hatırlara bile uğramaz! Hem de pekâlâ Batılı olan veya öyle olması için bütün şartları taşıyan siyasî elemanlarımızın başlarına dahi uğramaz!

Mesela Cemil Sait Barlas elbette bunlardan biriydi ama,

CHP grubunda hem de grup adına konuşurken, partideki şeflik sisteminin de artık yavaş yavaş da olsa çözülmesi gerektiğini söyleyen Cemal Eyüboğlu'nu, kürsüye fırlatarak hayli hırslı bir tavırla hırpalamaktan gene de kendini kurtaramamıştı!

Basının o günlerde üçüzler diye bahsettiği, Abbas Çetin, Latif Aküzüm ve Veyis Koçlu'nun CHP'den istifa bildirilerinde Cemil Sait Barlas'ın bu davranışı açıkça belirtilmiştir de!

Nasıl ki Cezmi Türk, Yusuf Ziya Eken, Prof. Remzi Oğuz Arık gibi değerler de DP'den istifa ederken, Batılı olması için hemen her şartı haiz olan başka bir kafa, Samet Ağaoğlu da, onları ayıplıyor ve yerden yere vuruyordu.

Liderin böylesine krallaştırıldığı bir partide değil ekonomik bir kalkınma planını, hiç ama hiçbir planı yapıp geçerli kılamazsınız!

Plan, herkesten önce liderin de ona uymasını gerektirir. Yani lidere, hele böylelerine, başına geçirilen bir amir gibi gelir! Niçin istesin?

Yaptıklarının tümü partisince alkışlanır ve kalkınmanın ta kendisi sayılırken, dışardan gelen tenkitlerin hepsi de, ille bir düşmanlığın ve kıskançlığın eseri sanılırken, plan fikrini bir lidere uygun ve munis göstermek mümkün müdür? Bırakınız onu, liderin her yaptığını alkışlayan ve hikmeti vücudunun bu olduğunu da kabul etmiş bulunan çevresine bunu anlatabilir misiniz?

Nitekim işte plan fikrinin parti grubundaki halini anlatırken, Fevzi Lütü Karaosmanoğlu'nun çizdiği tabloda bu apaçık görülüyordu. Samet Ağaoğlu, Ahmet Hamdi Başar'a karşı kürsüye fırlayıp da, "Demokrat Parti hareketi, baştan aşağı tam bir plandır ve biz bu planın ruhunu bozacak veya ateşini azaltacak hiçbir yeni plan fikrini kabul edemeyiz" dediği zaman kopan alkış ve yükselen bağırış, Meclis dışına kadar taşacak haldeydi!" diyordu Karaosmanoğlu. Ve doğrusu, bunu Menderes'i tenkitten çok, onun gücünü gösteren ve bu gücün partide artık Bayar'ı da aşan bir kuntluğa varmak üzere olduğunu da belirtmek için söylüyordu.

Kendisine hemen sormuşumdur:

"Bu güçten rahatsızlık duymuyor musunuz?"

Cevap vermişti:

“Henüz değil.”

Ama üç dört yıl sonra Hürriyet Partisi’ni kurma hazırlıklarına girişildiği zaman, arkadaşlarıyla birlikte beni de ziyaret edişinde, “Vaktiyle bana ‘Menderes’in gücünden rahatsızlık duymuyor musun?’ diye sormuştun. İşte şuradakiler hepimiz; Ekrem Hayri de, Fethi de, Turhan Bey de bu rahatsızlığı duymanın sonucu olarak buradayız” diyecektir.

Ama tabii “Bad-ı harab el-Basra”!

O gün Fevzi Lütü Bey Meclis’e gitmek üzere, otelden ayrılırken, kendisini kapıya kadar götürmüştüm. Tam biz veda halindeyken, *Cumhuriyet*’in Ankara temsilcisi Mekki Sait ve bizim *Tasvir*’den dostumuz Sabahattin Sönmez’in birlikte geldiklerini gördük. Her ikisi de Karaosmanoğlu’nu saygıyla selamlarken, Mekki Sait, “Hayrola Sayın Karaosmanoğlu, umarım bizden gizli bir şey değildir” diye iğnelemeyi de elden bırakmamış, buna karşılık Fevzi Lütü Bey de, “Değil sizden, hiç kimseden gizli bir şeyimiz yok. Siz giyabınızdaki gizliliği -eliyle karşıdaki Meclis binasını göstererek- orada arayın!” demekten kendini alamamıştı.

İki meslektaşla salona dönerken, hemen öğrendim ki, her ikisi de Menderes’in atacağı bir fabrika temeli için düzenlenen sefere davetlidirler ve Mekki Sait’in gitme kararına karşılık Sabahattin Sönmez gitmeye hiç istekli değildir.

Mekki Sait hemen bana da bu tören için gelip gelmediğimi sordu.

“Tabii ki hayır” dedim, “buna zaten imkân var mı ki?”

İkisi birden:

“Neden olmasın?” dediler ve Sabahattin Sönmez hemen ekledi:

“Senden çok daha fazla kıvdıkları nicelerini bile çağırdılar. Üstelik sen 46 Demokratı sayılırsın, elbette bir yerin vardır ve gösterdiğin cesareti hâlâ unatamayıp konuşanlar çoktur.”

Böyle bir şeyi hiç düşünmediğimi, hatta törenden dahi şimdi haberim olduğunu söyleyip meseleyi kapatmak istedim. Ama ikisi de eğer istersem bunu kolaylıkla duyurabileceklerini bildirdikleri zaman da, hafif bir duraksamadan sonra yapmamalarını rica ettim.

İşte o zaman Mekki Sait gene hiç duymadığım bir konuyu önüme çıkarıvermiştir:

"Haa anladım, sen CHP'nin şu gazete meselesi için geldin!"

Doğrusu ya, bu sefer büsbütün şaşırmıştım ve "Ne gazetesini?" dememe galiba ikisi de biraz şaşıtı ama, sanırım az sonra samimi olduğumu hemen anladılar ve Mekki açıklamak zorunda kaldı.

Ne tuhaftır, o gün önce ondan, sonra da Avni Doğan ve Faik Ahmet Barutçu beylerden dinlediğim CHP'ye ait bir gazete hazırlığının, çok değil bir yıldan kısa bir süre sonra benim meslek hayatımın en önemli olayı olacağını aklımın ucundan dahi geçirmemişimdir!

Akşam Ankara Palas'ta karşılaşp da, davetimi kabul eden Avni Doğan Bey, "Faliş Rıfkı gibi emsalsiz bir kalemin partinin dışında, hatta bir kenarda kalmasının ne demek olduğunu nihayet paşamız da anladı ve İstanbul'da bir gazetenin kurulmasına evet diyebildi!" dediğı zaman, doğrusu ya önce CHP'de uyanan idrak seviyesine, sonra da Faliş Rıfkı Atay çapında bir kalem kudretinin tekrar mesleğın bağında, bahçesinde rüzgâr gibi esmesindeki veya yağmur gibi yağmasının farklılığına sevinmişimdir ama, bunun giderek benim hayatıma da dokunacağını, hem de yazı hayatımın en geniş bölümünü oluşturacağını hiç mi hiç düşünmemişimdir!

Hatta az sonra, Faik Ahmet Barutçu'nun bizi kırmayarak aramıza katılmasıyla, aynı konudaki sohbet koyulaşıp da kurulacak gazetede keşke benim de bir görev almam mümkün olabilse şeklinde temenniler neşe içinde ortaya atıldığı zaman dahi aklıma sokmamışım!

Yeni İstanbul'da bir defa artık çok rahattım. Gazeteye hemen hiç uğramıyor, yalnız yazılarımı göndermekle yetiniyordum. Sonra da, o anda bana partinin tam bir organı olacağı hissini veren böyle bir gazetede çalışmayı, bir sıkıntıya bile isteye sokulmakla bir tutuyordum.

Aynı akşamki konuşmalardan hemen çıkardım ki, CHP ve İsmet Paşa, Faliş Rıfkı'yı *Ulus*'tan ayırmayı başardıktan sonra, partinin ön planındakilerin hemen hepsi, Atay'ın dehşetli bir ifşaat hamlesine gireceğini düşünmüş ve bunu beklemişlerdir. Nihat Erın'ın İsmet Paşa'ya, "İddia ediyorum ki paşam, bir iki aya varmaz, İstanbul gazetelerinden birinde partiyi yerden yere çalan yazıları başlar..." dediğini anlatırken, Faik Ahmet Barutçu meşhur kahkahasını pat-

latmış ve arkasından eklemişti:

“Fakat kısa zamanda görüldü ki, Falih Rıfkı Atay, CHP'nin bütün mazisini, hem de hiçbir devreyi ayırmadan en şuurlu ve en tesirli bir şekilde savunuyor!”

Ve Avni Doğan Bey, kendisine has o hafif kısık ve tok mu tok sesiyle tamamlamıştı:

“Böylece paşaya, Falih Rıfkı Atay'ın, haftada bir çıkabilen sesi gide gide az gelmeye başladı. Böyle bir kalemden parti-yi ve memleketi mahrum etmenin yükü ise tabii daha çok ve ağır gelince de nihayet böyle bir karara vardı!”

Avni Doğan Bey, parti teşkilatından ve CHP sempatisini pek çok vatandaşın da Falih Rıfkı'yı öven ve destekleyen sayısız başvurunun geldiğini eklemiş ve “Bütün bunların birikmesi sonucu böyle bir kararın zorunluğu büsbütün ortaya çıkmıştır” derken, Faik Ahmet Barutçu başıyla hep tasdik etmiştir.

Aslında her ikisi de İstanbul'da partinin sesini duyurup, savunmasını yapabilecek bir gazetenin çıkma kararını ve bu kararın hatta dayanaklarını da biliyorlardı ama, bunun dışında gazeteye dair başka bir bilgilerinin olmadığı da hemen anlaşılıyordu. Nitekim “Gazetenin adı kondu mu?” dediğim zaman omuzlarını silkmişlerdir. “Çıkma tarihi belli mi?” diye sorduğum zaman da, dudak bükmenin ötesine geçememişlerdi.

Yalnız Faik Ahmet Barutçu kalkarken, “Daha çok bilgiyi hazırlıkları yapmakta olan Naşit Hakkı Uluğ'dan alabilirsiniz sanıyorum” dedikten sonra, kolumu tutarak eklemişti:

“Aslında duyduğum kadarıyla, bundan ötesi biraz gizli tutuluyormuş ama size açılabilirler sanıyorum.”

Gizli tutulmak istenen bir şeyin, memleketi büyük ölçüde ilgilendirmedikten sonra, açığa çıkarılmasını veya içyüzünün karıştırılmasını sevenlerden olmadığım için, tabii hiç orali bile olmadım ve aksine Ankara'da kaldığım o üç gün zarfında, *Ulus* gazetesine hiç uğramadığım gibi, tam aksine *Zafer*'deki dostlarımı görmeye gittim.

Yalnız ertesi sabah otelin kapısında rastladığım Cevat Dursunoğlu, mutlak hatır sormaların ardından, “Size sevinceğinizden emin olduğum bir haberim var: Yakında Falih Rıfkı Bey'in kalemine kavuşacağız” dediği zaman, olayı yeni

duymuş gibi davranmak zorunu hissetmiş ve kendisine müjdesinden dolayı teşekkür etmişimdir!

Zafer'deki dostlar tabii neşe içindeydiler. Mümtaz Faik'le Londra gezisinden beri pek bir araya gelememiştik. Beni karşılarken, "Ankara'ya gelişlerini hep başkasından duyuyorum ve artık tam gücenme noktasındaydım" deyişine karşılık takılmışım:

"Eee patronlarınız beni karşıya geçmiş sayınca, sizlere zarar vermekten korkuyorum doğrusu."

Mümtaz Faik, "Öyle değil ya, öyle bile olsa, karşıya geçmek arkadaşlıktan geçmek değildir ki. Karaköy'den Kadıköy'e geçmiş gibi olursun, işte o kadar!" demişti.

Sonra Fatin Fuat'ı, Ahmet Muhip'i ve kapıdan kafasını uzatan herkesi odasına çağırıp, "Bakın kim gelmiş?" diyerek benimle kucaklaştırmıştı.

Şu "Karaköy'den Kadıköy'e geçmek" deyimini de yıllar boyu aramızda tatlı bir şaka olarak hep sürdürmüştüzdür. Ne yazık ki, Irak ihtilali üzerine yazdığım yazılar karşısında küplere binen patronlarının emriyle bana karşı açtığı kalem kavgasına kadar süren bu sıcak ve tatlı dostluk, orada biraz eridi.

O kavgadan sonra da görüşmezlik etmedik. Ama Mümtaz'daki eski neşeden ve sıcaklıktan pek azı geriye kalmış gibiydi ve bu beni hep üzmüştür!

Neyse o gün, odasının hali gerçekten görülecek bir neşe ve sohbet kazanı gibiydi. Bir aralık kapıdan çevrilip getirilen Burunsuz Tevfik'e takılırken, Fatin Fuat'ın, "Kendisini nasıl olsa garda uğurlayacaksın ama, şimdiden bir merhaba de ve sor bakalım ne zaman gidiyor?" demesi karşısında, biçare Tevfik evvela şaşırılmış ama hemen toparlanarak, "Yolcularımla arama girmeyin" dedikten sonra elimi sıkarken, "Nasıl olsa garda buluşacağız" demeyi de elden bırakmamıştı.

Burunsuz Tevfik, mesleğin bir kenara ittiği ama pek çok meslektaşın ufak tefek ilgilerini de üzerinden aslaa eksiltmedikleri tiplerdendir ve en büyük merakı ve galiba da kendine göre en ciddi işi, Ankara Garı'na gidip akşam gidenleri uğurlamak, sabah da gelenleri karşılamaktı.

Ve işte bu neşeli gürültü arasında, Mümtaz Faik birden bana sormuştu:

“Törene geliyorsun değil mi?”

“Hayır, bir defa davetli değilim, sonra da yarın dönmem gerekiyor.”

Ama hemen hep birlikte bağışmışlardır:

“Davete boşver o kolay, sen dönüşünü bir gün geciktir olsun bitsin.”

Ve bütün karşı koymalarını boşlukta bırakmışlar ve ne söylesem ille de bir karşılık bularak gelmemde ısrar etmişlerdir.

“Yahu” diyordu Mümtaz Faik, “muhafelet gazetelerinin hepsi davetli, seni onlardan saysak davetin tabii olur, bizden saysak daha tabii olur, ee ne var bunda kaçınacak? Senin bir farkın, muhafeletle bir arada değil de bizimle olmaktan ibaret! Eh! Buna da laf söyleyenin...”

Ve böylece ertesi sabah erkenden Mümtaz Faik ve Ahmet Muhip Dıranas’la birlikte aynı arabayla, upuzun bir otomobil kervanı halinde Menderes’in peşine takılarak gittik!

Ve iyi ki de gitmişim.

Hayır, Adnan Bey’in halkı coşturmaya yönelik, malum ve klasik nutuklarını bol bol dinlemenin elbette bir yararı yoktu. Ama DP’nin iki yılını doldurmak üzere olduğu iktidar devresinde, biz ona karşı olanlarca yavaş yavaş değiştiği sanılan halk kitlelerinin, zerre kadar yerinden kıpırdamadığını görmenin elbet yararı vardı ve çoktu.

Benim 1952’de Adnan Menderes’i kucaklarken, ona Olimpos’un ilahlarından biriymiş gibi sevginin en coşkunu gösterirken gördüğüm şu halkla, 1948’de, 1949’da ve 1950’deki iktidar adımında, İzmir’de, Aydın’da, İstanbul’da, Bursa’da veya Kütahya’da gördüğüm halk arasında zerre kadar bir ateş farkı, coşku ve sevgi ayrılığı yoktu!

Bütün gezi boyunca bunu görmüş ve ister istemez zihni-me takılan çengeli hep kurcalamışımdır:

Acaba yanlış bilgilerle mi şaşırtılıyorduk, yoksa kalemlerimizin kudreti mi eksilmişti?

Ve hele koskoca bir muhafelet partisinin, paşasıyla, beyleriyle, teşkilatıyla, emekçileriyle iki yıllık çabasının, iktidar duvarında bir sıva çatlağı bile yaratamamış olması mümkün müydü?

Mümkün müydü ki, gittikçe yayılıp bütün devlet kadrola-

nını altüst eden partizanca tayinler ve kayırmalar hiç iz bırakmasın?

Mümkün müydü ki, o tekke açmalar, ezan bozmalar ve takkeyi, çarşafı sokağa çıkarmalar başka bir taraf indinde de olsa yara açmasın?

Ve "Devr-i sabık yaratmayacağız" diyerek iktidara gelmiş bir partinin, devr-i sabık yaratmanın en sunturlusunu yapar olması, halk kitlelerine hiçbir şey anlatmasın, bu mümkün müydü?

Pek çok şöhretli ve dava uğrunda emek harcamış elemanını bir dakika içinde sokağa bırakıveren bir iktidar partisi kendi bünyesi içinde olsun bir duraksamaya, kırgınlığa uğramasın, bu mümkün müydü?

Evet Menderes'e karşı gösterilen o coşkunun, vatanın o bölümüne has ve partinin iyi hazırlanmasından doğma olduğunu düşünmüyor ve durmadan da kendi kendime tekrarlamlıyor değilim!..

Ama karşımdaki gerçek, bu rahatlığı duymamdan çok, öbürlerini kafama çakar gibiydi ve benim o gün halkta gördüğüm sevgi varlığı ile parti organizasyonuna götürülüp düğümlenebilecek zoraki veya az belirgin sevgi klasiğinin bir ilgisi hiç mi hiç yoktu.

Gezi dönüşü arabada Mümtaz Faik atılan şeker fabrikası temellerinin çokluğundan bahsederken, biraz da beni taşlar gibi, "Yahu vatanı Hacı Bekir'in dükkârına çevirdik, gene de muhalefetin ağzında tat yok!" dediği zaman hiç ses çıkaramamış, sadece acı acı gülebilmiştim!

Akşamüstü Ankara Palas'a uğrayanlar arasında Ahmet Hamdi Başar'ı görünce pek sevindim. Fevzi Lütfi Bey'den öğrendiğim plan çekişmesinin ne de olsa asıl hedefi veya kahramanı oydu ve meseleyi daha detaylı anlatması mümkün-
dü. Karaosmanoğlu "Ben toplantıdan çıkıverdim" demişti. Halbuki Başar bütün bombardımanın asıl hedefi olarak tabii içerde kalmış ve varsa hıncı, olmuşsa kavgayı ve gösterilmişse bütün hırsı görmüştü.

Kısa bir hal hatır sorma girişinden sonra, kendisine meseleyi hemen açtım. Ve herhangi bir ifşaatta bulunma duygusundan veya korkusundan kurtulması için de, meseleyi hükûmet kanadından dinlediğimi, şimdi bir de kendisinden

duymakla dengeleyebileceğimi söylemeyi de ihmal etmedim.

Ahmet Hamdi Başar, önce acı acı gülümseyerek beni dinlemiş ve sonra da tane tane şunları söylemişti:

“Bedii Bey, Demokrat Parti’de esasen bir planın mevcut olduğunu göz ardı ederseniz, tabii benim teklifimin reddedilmesini bir plan fikrinin reddi anlamına almakta haklı olursunuz!.. Halbuki mesele öyle değil, Demokrat Parti Amerikalı uzman Barker’a ait olan bir iktisadi planı zaten benimsemiş durumdadır. Benim teklifim tamamen bize ait bir planın yapılması istikametindeydi. Grup, öteki varken ve yürütülürken böyle bir çabaya gerek olmadığı kararına varmıştır, hepsi bu!”

Hayretler içinde kalmıştım.

“Yani” dedim, “Samet Ağaoğlu, ‘Demokrat Parti hareketi baştan aşağı tam bir plandır ve biz bu planın ruhunu bozacak veya ateşini azaltacak hiçbir plan fikrini kabul edemeyiz’ derken, şu nevezuhur Mr. Barker’ın planını mı kastediyordu? Aman Hamdi Bey, partinizi savunmanıza saygı duyanım ama bu derece gülünç olmanıza...”

Kıpkırmızı oldu ve sözümü keserek, “İnanın Bedii Bey, Samet Ağaoğlu’nun bir plan fikrinden önce, Demokrat Parti’nin ruhuna ve ateşine dokunur bir konuşmayı hedeflediği şüphesiz pek belliydi ama, plan teklifinin reddinde sadece ve sadece mevcut bir planın ağırlığı vardır ve ben bunu söylüyorum” dedi.

Daha fazla uzatmanın anlamı yoktu artık, besbelli teklifinin hırsıyla geri püskürtülmesi onu sarsmış ve partideki yerinden ve itibarından olma korkusunu da içine salmıştı!

Bana ayırdığı vakte teşekkür etmem üzerine de hemen kalktı ve yemek salonuna biraz da hızla yürüdü.

Ama aynı gece, DP milletvekili Muammer Obuz arkadaşımından öğreneceğim ki, şu Barker planı gene Menderes tarafından *Times*’ın Ankara temsilcisiyle yaptığı bir görüşme sırasında ortaya atılmıştır. Ve başbakan Demokrat Parti’nin bir plan fikrini reddeder görünmesini Batı’ya karşı silmek için, esasen böyle bir planın varlığını ve kendilerinin onu benimsediğini söylemiştir!

Muammer Obuz, yarı ciddi, yarı alay, “Aferin Limancı Hamdi Bey’e!.. Talimatı aynen uygulamakla, sapasağlam bir

partici olduğunu göstermiş” dedikten sonra eklemiştir:

“Şimdi ben de aynısını yapmak zorundayım Bediiciğim, zira bu yolda telkin, hatta talimat aldık. Dışarda plan soruldu mu, var diyeceğiz ve Barker mı nedir işte onun planını hemen ortaya salacağız.”

Bu Barker planı, *Times*’ın Ankara muhabiri tarafından bir defa ve çoğu milletvekili olan DP yazarları tarafından da birkaç kez -o da sadece ad olarak- yazıldıktan sonra urutuldu gitti. Geriye, gene Menderes’in planı pilav sayan 6 ayları kalmış ve işi “patates fabrikası” deyimine kadar götür en bir başıboşlukla hep seçime yönelik, çoğu keyfe ve kayırmaya bağlı bir yatırım ve kalkınma hamlesi sürüp gitmiştir!

Bunların içinde elbette faydalı, hem de çok faydalı olanlar vardı. Ama pek çoğunun plansız, programsız bir hamlenin rüzgârıyla yapıldığı, yıllar geçince de meydana çıkmıştır!

İstanbul’a dönüşte şansım büsbütün yaver oldu. Naşit Hakkı Uluğ da trende ve yanında pek sevdiğim kardeşi Celal Uluğ da var!..

Naşit Hakkı, *Ulus*’un müessese müdürüdür ve yıllar boyunca da, Falih Rıfkı Atay’lı uzun devre dahil, bu görevde kalmayı başarmıştır. Bir tenis hastası olan ve yıllar sonra *Dünya*’da beraber de olduğumuz Celal Uluğ ise, o tarihte sanıyorum işsizdi ve bir aralık Modalı birkaç zengin işadamı arkadaşının kendisi için kurdukları küçük bir işin bozulması üzerine de Ankara’ya ağabeyinin yanına sokulmuştu. Çok naziktir, fazla alçakgönüllü ve görgülüdür. Yalnız dostlarına değil, hemen herkese hizmet arzına meraklı bir bükülüğü vardır ki, ne kadar vazgeçirmeye çalışırsak çalışalım, bunu bir nebze olsun değiştirememişizdir.

O gün de, daha “Dur bakalım hep birlikte yaparız” deme vakit bırakmadan, deli gibi lokanta vagonuna koşup yer ayırtmayı üstlendi, yataklı vagonun yemek sırasında mı, yoksa daha sonra mı hazırlanmasını istediğimi sordu ve üçümüz birlikte yemeğe giderken, hizmeti eksik bırakmış bir “butler”ın duraksaması içinde, adeta endişeyle yürüyordu.

Yemekte, şu hazırlanmakta olan gazete için İstanbul’a gittiklerini de ağabeyinden önce o söylemiş ve sonra birden saygısızlık ettiği veya gaf yaptığı zehabı içinde Naşit’e, “Affedersin ağabeyciğim, Bedii Bey’i görünce nasıl olsa anlatılır

diye düşündüm, buyrun artık susuyorum” diyerek, sözü ağabeyine bıraktı.

Ve o zaman Naşit Hakkı Uluğ’un anlattıklarından öğrendim ki, CHP sadece, yenisini alınca kullanmaz olduğu Atatürk’ün rotatifini, çıkacak gazeteye taksitle vermekle yükümlüdür. Üst tarafını İstanbul’da kurulan ve tamamen işadamlarından oluşan on kişilik bir şirket üstlenecektir. Falih Rıfkı Atay, gazetenin imtiyaz sahibi ve başyazarı olarak bu şirketin, diğerleri ölçüsünde de ortağıdır.

Bir şey daha öğrendim, Falih Rıfkı Atay CHP ile yapılan makine satış anlaşmasına partinin koymak istediği “parti prensiplerine riayet” şartını değiştirmiş ve onun yerine “Atatürk’ün prensipleri” deyimini koydurmuştur. İtiraz ederken İsmet Paşa’ya ve çevresine söylediği de şudur:

“Partinin kuruluş umdelerine sonuna kadar sadık kalabileceği ne malum? Onun için Atatürk’ü koymalısınız.”

İsmet Paşa kendisine hemen hak vermiş ve anlaşmadaki o madde böylece Atay’ın istediği şekle sokulmuştur!

Yıllar Falih Rıfkı Bey’in ne kadar haklı olduğunu gösterdi de! CHP değil umdelerini, İsmet Paşa’yı bile başında tutamadı, koruyamadı, ona katlanamadı ve kaçırdı!

Naşit Hakkı o yolculukta, gazetenin adında hâlâ bir belirsizlik olduğunu ve bunun da Falih Rıfkı Bey’e bırakıldığını söylemiştir. Kadronun da henüz belli olmadığını, yalnız İstanbul’dan ziyade Ankaralı elemanların düşünüldüğü gibi bence hayli garip bir sözü söylediğini de iyi hatırlıyorum.

Sözü kapatmak için, “Hayırlı olsun, aslında Falih Rıfkı gibi bir kalem kudretinin muhalefetiyle, CHP’nin ve tabii bizlerin iki yıllık bütün gayretlerimize rağmen, kılı bile oynamamış bir Demokrat Parti, nihayet sarsılabilir ve uyarılabilir sanıyorum” dedikten sonra şu son gezide gördüklerimi ve halkın özellikle Menderes’e karşı, sevgisinden ve güveninden bir tek kırıntının dahi düşmediği hissine kapıldığını anlattım.

Naşit Hakkı, bu gibi törenlere bakarak hüküm vermenin malum şüphelerini tekrarlardı ama, o da DP’nin hâlâ ilk günküne yakın bir sağlamlık içinde görünüşüne dair başka örnekler vermekten de kendini alamadı.

Ve iki kardeş yemeği yer yemez, kompartımanlarına çekilince, ben bir süre yalnız kalabildim ve sonra lokanta vago-

nunun en dipteki masasında oturmakta olana Kâzım Taşkent ve iki arkadaşı Emin Ansen ve Enver Bakırcı'nın davetleri üzerine onlara katıldım. Aslında iş âleminin görüşlerini öğrenmek elbet çok yararlıydı ama, Kâzım Taşkent iş âleminin henüz tam bir uyanış veya silkiniş içinde olmaktan uzak olduğunu, bunun yerine fırsatçılığın pek revaçta bir tutum olduğunu kısaca söylemekle yetinmiş ve daha çok benim Menderes'le yapılan gezide gördüklerime ağırlık vermeyi yeğlemişti. Tabii onlara da başbakanın hâlâ en ufak bir itibar ve sevgi kaybına uğramamış görüntüsünü anlattım.

"Yanıldığımı sanmıyorum ve bir bölgede görünenin genelştirilmesindeki hata payını da hesaba kattığım halde, gene de muhalefetin ve bizim gibi muhalefet yapan yazarların pek başarılı olduğumuzu söyleyemiyorum" demeyi de elden bırakmadım!

Kâzım Taşkent de, arkadaşları da, bir iktidarın yıpranması için gereken zamanı, bizim biraz aceleye getirdiğimizi ve muhalefetin en büyük hatasının bu olduğunu söylemişlerdir. Hele İnönü'nün, araseçime girilirken memurların denklemini toplamış halde onların üzerine oturarak nakil ve tayin bekler bir perişanlık içinde olduğunu bangır bangır söylemesindeki hatayı, bu aceleciliğin ve "Biz söylersek mutlaka tesiri olur" tafrasının bir sonucu olarak göstermişlerdi!

Şüphesiz haklı idiler ve işte bu gezi ve bütün o konuşmalardır ki, bana DP'ye karşı muhalefetin, biz yazarlar için mümkün olduğu kadar CHP'nin yaydığı havanın tesiri dışında kalınarak yapılması gereğini ilk olarak duyurmuştur.

Bu duygunun, olayların dağdağası içinde zaman zaman çok azaldığını, ama bazı anlarda da çoğalmanın da ötesinde adeta taşıdığını saklayamam. Ama azalsa da, çoğalsa da hep yüreğimde durmuş ve bu yüzden çoğu kez, bazı CHP'lilerin serzenişle başlayıp, ithama ve hatta iftiraya kadar dayanan karalamalarına hedef olduğum da görülmüştür!

O yolculuk sırasında Kâzım Taşkent'e plan konusunu da sormuştum. Yalnız bu defa grup kavgasından bahisle değil, şu varlığının söylenmesi telkini yapılmış Barker planını doğruca sorarak...

Ama Kâzım Bey ya o telkini almamış yahut da hiç aldırmamış olacak ki, "Bunu Adnan Bey'e sormalısınız. Çünkü

her türlü plan yalnız ondadır ve ancak ona sorulabilir” demekle yetindi.

Yalnız Emin Ansen, her zamanki neşeli ve hafif müstehzi tavrıyla, “Ancak kıyamete yakın, gelinler kaynana seveceklermiş!” deyip bizi güldürmüştür!..

Sırf Falih Rıfka Atay'ın sesini duyurmak ve emsalsiz kalemini koşturmak için çıkarılması planlanan gazete tam mart ayında karşımızdaydı. Adı *Dünya!*...

Ve tabii hemen her gazetenin ilk gününe musallat olan kusurların hepsini de taşıyordu...

Baskısı gecikmişti... Tashihi yanlışları boldu ve daha kötüsü başlıkların bir kısmı oturtuldukları yazılara zor uyan bir karışıklık gösterir gibiydi. Piyasadaki bazı sayıların baskı bozukluğu içinde olması da cabası!

Ama bir Falih Rıfka Atay vardı ya... Gerçekten de onun varlığı, bütün bu hataları, kazaları, cahillikleri ve yanlışlıkları daha ilk cümlesini okuduğunuz anda silip yok ediveriyordu!

Dünya'nın çıkışı, tabii en çok bize, yani *Yeni İstanbul*'a dokunmuştur. Falih Rıfka Atay'ın haftada ikiye çıkmış olan o emsalsiz sohbetleri, birden sığırına inivermiş ve gazetede gerçekten büyük boşluk yaratmıştı.

Falih Rıfka Atay, yeni gazetesine *Çankaya* adlı Atatürk'ü ve devrini anlattığı anılarını hemen armağan etmekle, gerekenden de fazla bir ilgi yaratmanın yolunu açmış oluyordu ama, gazetenin ilk günlerdeki gecikme talihsizliklerinin, okuyucularla arasına hayli büyük taşlar koyduğu da inkâr edilemez!

Tabii iktidarın kâğıt tahsisindeki nazlanmaları veya istek-

sizlikleri, o günün dağıtım şartlarının şahıslara ve dolayısıyla telkinlere veya tazyiklere bağlı olması gibi gerçekten bize has ilkelikler de buna binince, *Dünya*'nın ilk günlerini ve haftalarını hayli sıkıntılı geçirdiği rahatça söylenebilir.

Ben bu arada Falih Rıfkı Atay'ı tebrike gidip gitmemek arasında çok bocaladığımı da itiraf etmeliyim. Ama hayli uzun süren bir duraksamadan sonra, telgrafla kutlamayı uygun buldum. Beni düşündüren, yeni çıkan bir gazeteye gitmekle, hemen oraya girildiği veya daha kötüsü girilmek istendiği dedikodusunun Babıâli'ye pek kolay yayılmasıydı elbet!

O günlerde, artık ajansının başında olan ve kurduğu dar ama güzel bir ekiple pekâlâ da işini yürüten Kadri Kayabal, işi gereği yeni bir gazetenin çıkmış olmasından son derece memnun, bana gelmiş ve *Dünya*'nın matbaasındaki intizamı, kadrosundaki bazı elemanların değerini bir hayli övdükten sonra da, bu defa tabiatı gereği sormuştu:

“*Dünya*'ya geçmek istemez misin? Ben senin yerinde olsam...”

Hemen sözünü kesip, “Ben yerimden memnunum, böyle bir şeyi düşünmem bile” dedikten sonra konuyu sırtımdan atmak için, “Sen onu bırak da biliyorsan, şirketin gerçek sahipleri kimler, CHP'nin ilgisi veya ilintisi ne? Onları söyle” demiştim.

Ve böylece de bu konularda hayli behre sahibi bir kaynak olması dolayısıyla Kadri'nin can noktasına dokunmuştum ve o da gerekeni hemen yapmıştır:

“Şirket tam on kişilik bir işadamları heyeti. Hemen hepsi de CHP'li. Ve galiba partinin asıl ilgisi ve ilintisi de bu. Şekerci Hacı Bekir varmış, terzi İzzet varmış, sonra efendim bir un taciri olan Kemal Dönertaş varmış... Haa sahi senin Ada'daki ev sahibin Ali Sohtorik de var. Ve daha adlarını pek bilmediğim ve bana bilgiyi verenlerin dahi iyi bilmediklerini sandığım diğerleri... Tabii Falih Rıfkı Bey hepsinin başında!”

“Pekiy, yazı işlerinin başında kim veya kimler var?” diye sorduğum zaman da, “Haa işte burada biraz çuvallamış gibiler bence” dedikten sonra, hemen eklemişti:

“Zannederim Naşit Hakkı'nın veya bir başka partilinin telkiniyle Ankara'dan Nihat adlı bir genci getirip yazı işleri-

nin başına koymuşlar. Radyodan ayrılmış Hikmet Münir de *Dünya*'da ama, o sadece iç yazılardan sorumlu. Bizim tecrübeli ve sevimli Yekta Ragıp bile orada ama o da Nihat'ın başı değil, yardımcısı yapılmış. *Dünya*'nın yazı müdürü, üstelik İstanbul'a pek aşına değil ve galiba ısınabilmek için de içkiye fazla dadanmış...”

Kadri'nin anlattıkları, *Dünya*'nın başına ilk günlerde gelmesini olağan saydığımız bütün dertlere bu defa biraz da adeta istenerek çanak tutulduğu kuşkusunu uyandırıyor.

Nitekim birkaç gün sonra rastladığım Celal Uluğ'un hemen cebinden çıkararak gösterdiği bir fotoğrafa bakar bakmaz yüreğimin burkulduğunu iyi hatırlarım. Bu resimde *Dünya*'nın ilk baskısının güya kutlama anı tespit edilmişti. Ama Falih Rıfkı Atay yorgun ve perişan bir yüzle gazetesine bakarken görülüyor ve etrafındaki yazı elemanlarıyla teknik kadronun suratlarından düşenin bin parça olduğu hemen belli oluyordu. Kendisinin her zamanki şık ve itinalı halinin uçup gitmiş görüntüsünü parmağıyla işaret ettikten sonra, “İşte bu haldeydik ve hâlâ da pek fazla düzelmiş de sayılmayız” diyen Celal Uluğ, söylemeden de duramamıştı:

“Ağabeyimin kurma işi bittiğine göre, o bugünlerde Ankara'sına dönüyor, ben de kısa bir süre sonra ayrılacağım sanıyorum. Yok Bedii Beyciğim, yapamayacağım. Bazı geceler ellerimle bobin yuvarlayarak getirecek kadar çalıştım ama ne gören var, ne de takdir eden...”

Gerçekten üzülmüştüm. Hatta bir aralık, pek sevdiğim Hikmet Münir'e uğramayı bile düşündüm ama sonra gene dedikodu çekincesiyle vazgeçtim.

O sıralarda, *Ulus*'ta yazdığı “Gözü Kapalı Oy Vermek” başlıklı bir başyazısı dolayısıyla, Hüseyin Cahit Yalçın'ın dokunulmazlığının kaldırılması, Samet Ağaoğlu'nun Meclis'te grev hakkını yerden yere vururken, böyle bir hakkın sınıf çatışmalarına yol açacağını söylemesi ve CHP mallarına el koyabilmenin yolunu açmak üzere cemiyetler kanununda değişiklikler yapılmaya kalkışılması gibi olaylar öylesine vaktimizi alıyor ve o kadar dikkatlerimizi odaklıyordu ki, *Dünya*'nın sıkıntılarına değil zaman ayırmak, gözucunun ötesinde bir bakışı uzatmak adeta imkânsızdı!

Grev hakkı konusunda muhalefette iken, bu hakkın tek

savunucusu olabilmiş bir DP'nin iktidardaki bu tam tersi görüntüsünü, bu defa da CHP dengelemektedir. Şimdi de o, iktidardayken komünizme giden yol saydığı aynı grev hakkını baş tacı edivermişti. Nasıl ki, işçi konularının daima mahreki, kazanı olmuş Zonguldak'ta artık bunu söyleyen İnönü alkışlanıyor, buna karşılık hemen bütün işçi kuruluşları "Bırakın şu grev palavrasını ve işçi hakları yaygarasını da, biraz kalkınalım" dediği yayılan, hem de kendi milletvekilleri tarafından övünüle gerinile yayılan bir Adnan Menderes'e, "Komünizme karşı olmakta biz hükümetin önündeyiz" diye bağırıyorlardı!

Aslında her iki parti dünkü tutumları hatırlatıldığı zaman, hiç aldırmamakta da tam birbirlerinin aynı gibiydiler!

Tabii herkes ancak karşısında olanın mazisiyle zıtlaşmasını görüyor ve sadece bunu soruyordu. Muhalefet yazarları DP'ye, iktidar yazarları da CHP'ye sorup durmuş ve hepimiz de aynı pişkinliği görmüşüzdür!..

İstanbul Radyoevi'nde yaptığı bir basın toplantısında ben Samet Ağaoğlu'nun tam karşısına düşmüştüm. Kendisine seçim beyannamelerine kadar girmiş ve hatta Fuat Köprülü ile kendisinin pek çok konuşmasında yer bulmuş bir grev hakkının, şimdi nasıl olup da komünizme yol açan bir tehlikeye sayıldığı sorulmuş ve gözlerimin içine baka baka şu cevabı verebilmişti:

"Biz grev hakkının değerini kabul etmemiş değiliz. Ama bu hakkın verileceği bir süreyi taahhüt etmiş de değiliz. Bugün bizim söylediğimiz, vakitsiz alınmış bir grev hakkının sınıf kavgalarına yol açacağı ve dolayısıyla hem kalkınmamızı engelleyeceği, hem de doğruca işçilerimizi altından kalkılmaz zararlara sokacağıdır..."

Nasıl ki, *Zafer* gazetesindeki bir başyazısında Mümtaz Faik Fenik arkadaşımız da, "CHP grev hakkının sözünden dahi bir komünizm tehlikesi çıkarışını nasıl olup da unuttuğunu ve birdenbire işçi hakları savunucusu kesilirken, bırakın komünizmi, kalkınmamızı bile nasıl düşünmez olabildiğini anlatmak zorundadır" diye yazdığı zaman bu defa CHP sözcüleri, mesela Faik Ahmet Barutçu, mesela Kasım Gülek ve mesela Cemil Sait Barlas, "Şartlar değişmiştir" deyivermişler ve hemen hemen hepsi de bir ağızdan bunu söyler gibi hep

aynı dayanağa, partilerinin değil, şartların değiştiği dayanağına yaslanmışlardır.

Nitekim bu cevaplar üzerinedir ki, Menderes grubunda, “Kendilerine geldi mi, şartların değişmiş olduğunu söyleyebilen CHP’liler, bizim de aynı sebeple eski düşüncelerimizden ayrılmak zorunda kaldığımızı neden kabul etmezler, anlamak kabil değil” dediği zaman kopan alkış gürültüsü Ankara Palas’a kadar aksetmişti derler!..

1952 yazı İstanbul'da bütün sıcaklığı ve ihtişamıyla, her türlü sıkıntıyı unutturan bir güzellik meşheri halinde sürüyordu.

Aslında sıkıntının, biz muhaliflerin kafasından doğup yüreğine yerleşmesinin ötesinde, halka yayılmış bir duygu olmadığı da muhakkak gibidir. Hele o yaz güzelliği içinde, halkın hemen her kesimi neşe içindedir. Hele hele Demokrat Parti'yle beraber gelmiş olan, ithalat rahatlığı yalnız yeni iş alanları yaratmamış, pek çok malı pek kolay bulmanın rahatlığını da getirip halkın adeta yüreğine sokmuştur. Ama basın hürriyeti kısıtlanıyormuş, ama Halk Partisi'nin mallarına göz dikilmiş, ama grev hakkı yerin dibine sokulu, söyleme ve yazma hakkı raf diplerine tıklı imiş... Halkın ne umurunda! Hatta bunların hemen hepsini pek yerinde ve doğru sayanların, mırıldananları çok aşan bir ölçüde olduğu bile rahatça söylenebilir.

Ve işte bu yaz günlerinin neşesi ve gevşekliği içindeydik ki, Doğan Nadi'nin telefonuyla irkildim. Doğan neşeli sesiyle, "Bak şimdi ne söyleyeceğim, bu hafta içinde Ada'daki evinde bize bir öğle rakısı içireceksin. Bunu durup dururken icat etmedim, yanımda Burhan Felek de var, o da seninle konuşacak, Falih Rıfkı Bey de gelecek, esasen bu fikir ondan geldi ama biz üstlendik" dedikten sonra telefonu Burhan Felek'e verivermişti ve Burhan Bey'in dost sesi de:

“Yahu Bedii mesele şu, Falih Rıfkı Atay, Doğan’a telefon ederek, seninle yakınlığı dolayısıyla ondan birlikte olmanıza bir vesile yaratmasını istemiş, Doğan da bana açtı ve en doğrusu bu cezayı Bedii’ye yükleyelim, o bir davet yapsın dedikten sonra da seni aradık.”

Sözünü keserek, “Doğan’a teşekkür ederim en doğrusunu düşünmüş, gününü hemen kararlaştıralım” demem üzerine de o haftanın ortasında perşembe gününde anlaştık.

Ve az sonra Falih Rıfkı Bey’i arayarak daveti duyurduğum zaman, “Haberim var, teşekkür ederim” deyişine doğrusu ya, fazla şaşmadım; sadece bizde toplanılmasına sonradan değil, daha başlangıçta karar verildiği hükmüne vardım. Nitekim ertesi gün vapurda beraber olduğum Ali Sohtorik’ten Falih Bey’in benim davetimi ona da duyurduğunu öğrendiğim zaman, kendisini de beklediğimizi ve gelirse çok sevineceğimizi söylemem artık kaçınılmaz olmuştu!

Böylece perşembe günü öğleye doğru, Falih Rıfkı Atay, Burhan Felek ve Doğan Nadi önceden, onlardan biraz sonra da Ali Sohtorik dostumuz, elinde iki kutu Rus havyarı ve bir şişe Skoç viskisi olduğu halde geldiler ve kısa bir süre sonra, Doğan’ın “Yahu bütün bunları sofrada da konuşuruz” feryatları arasında masaya yerleşerek, tabii daha çok Falih Rıfkı Atay’ı dinlemeye geçtik.

Ne yedik, ne içtik hatırlamam bile. Ama Atay’ın ağzından gerçekten bal akıyordu ve anlatmasının bitip tükenmez olmasını dilemekte sanırım hepimiz birdik!

Bir süre başta Celal Bayar olmak üzere, DP liderlerini teker teker ele alıp, bazılarına ait geçmiş anekdotlarla hepimizi mest etti. Bir süre de CHP’li bazı tiplerin pek ibretli, sözlü karikatürlerini çizerek hepimizi şaşırttı. Ama tabii en çok ve en çok da yobazlık üzerinde durup, Şeyh Said’den, Bediüzzaman Said-i Kürdî’ye ve Rasih Kaplan’ın yavelerinden, Menemen alçaklığına kadar ne örnekler vermiş ve hepsine karşı Atatürk’ün davranışlarını öyle tesirli anlatmıştı ki, vaktin akşama gelip dayandığını bile fark edememiştik.

Saatler sonunda Doğan’ın o pek şirin reaksiyonunu hiçbirimiz unutmadık ve yıllar boyu tekrarladık:

“Aman Falih Beyciğim” demişti, “öyle bir anlatıyorsun ve öyle de insanı derinden yakalayıp sarsıyorsun ki, affedersin-

niz geleli altı saati geçiyor hiçbirimiz çişimizi bile hatırlayamaz olduk!"

Ve kendisini banyoya doğru götürürken kulağıma fısıldamıştı:

"Bir ara rakı yudumlamak için susmasaydı, galiba altıma kaçıracaktım!"

Misafirlerle birlikte benim de şehre dönmem gerekiyordu. Paris'ten gelecek olan kardeşimle eşini karşılamam lazımdı ve bu sayede de Falih Rıfkı Atay'ı, İstanbul'a dönen vapurun o saatte genellikle تنها olan köşelerinden birinde bir süre daha dinlemek fırsatını buldum. Yalnız dönüş sırasında Feklek'in Doğan'a, Doğan'ın Falih Bey'e bir şeyler fısıldamaya çalışmaları dikkatimden kaçmamış ama hiçbirine de tabii bir şey soramamıştım. Fakat ertesi sabah Ali Sohtorik'le birlikte şehre inerken, onun Galata'daki yazıhanesine uğrama teklifini kabul etmem her şeyi öğrenmeme yetti.

Ali Bey'in yazıhanesinde, çok kısa boylu ama pek de sevimli bir zat kahvesini yudumlarken bizim içeri girmemiz üzerine öyle heyecanla yerinden fırlamıştı ki, kahvesinin bir kısmını üzerine, bir kısmını da yerdeki halıya döküp besbelli üzüldü ama bu arada, "Hele şükür nihayet sizinle tanıştık" diye bana iltifat etmeyi de elden bırakmadı.

Ali Bey'in, adını söylemesi üzerine hemen anladım ki, bu zat *Dünya'nın* ortaklarından Kemal Dönertaş'tır ve az sonrakı sözlerinden de anlaşılacak ki, bir kutlama için oradadır.

Meğer bizim bir gün önceki yemeğin bir gayesi de, Falih Rıfkı Bey'in bana *Dünya'ya* yazmamı teklif etmesiymiş ve Kemal Dönertaş işte bunu oldubitti kabul ederek, Ali Bey'in yazıhanesinde haberi beklemekteymiş. Ama Ali Bey'in, "Hiçbir şey konuşulmadı kardeşim, Falih Bey hiçbir şey söylemedi ve ben de tabii o söylemeyince bir şey diyemedim ve böylece üstadı alıp buraya getirmekten başka bir çare bulamadım. Falih Rıfkı Bey gece telefon ederek bu yolu bir güzel de tavsiye etti. Meğer böyle bir teklifi Bedii Bey'in evinde yapmak birdenbire ona çirkin görünmüş. 'Sıcak bakmadığı bir şeyse, misafirine karşı bunu söylemekte zorlanır diye düşündüm' dediği zaman, okul talebesi gibiydi! Velhasıl işi bize yıkmıştır, işte bu kadar" demesi üzerine, Kemal Dönertaş "Allah Allah... Bu edip tayfası gerçekten tuhaf oluyor. Halbu-

ki biz iş hayatında tak tak söyleriz biter kardeşçim” dedikten sonra Ali Sohtorik’e dönüp, “Eh! Haydi öyleyse yap teklifi de bitsin bari” dedi.

Gülerek sözünü kaptım:

“Her şeyi anladım, sıkmayın canınızı teklifi yapılmış sayıyorum.”

Bu defa, “Yok ama” dedi Dönertaş, “daha söyleyeceklerimiz de var. Bir defa bu Falih Rıfkı Bey’e haftalardır yeni yazar veya hatta yazarlar almayı ne zaman teklif etsek, hep reddetmiştir. Ancak geçen günkü genel toplantımızda sizden kendisi söz açtı ve ‘Şayet alabilirsiniz onu alın, başkasını da aslaa istemem bilmiş olun!’ deyiverdi. Sonra da bazı tasfiyelerin gerektiği kendisine hatırlatıldığı zaman ‘Onu da Bedii Bey’in gelişine erteleyelim’ deyip çıktı işin içinden...”

“Bu benim için gerçekten büyük şeref, Falih Rıfkı Atay’ın tercih ettiği tek yazar olmayı ömrüm boyunca gurur konusu yapsam değer! Ama buna rağmen teklifinizi düşünmek, özellikle de çalışmakta olduğum gazeteyle konuşmak zorundayım. O gazete bana güvenerek ve dayanarak, bazı yazarlarını bile çıkardı. Şimdi onları yol ortasında bırakmam ve Falih Rıfkı Bey’i çok sevip saydıklarını bildiğim için, şöyle bir teklifi onlara götürmeyi düşünebilirim:

Onlara günde bir küçük fıkra yazmayı sürdürürken, size de Falih Bey’in düşündüğü her neyse onu yapayım ve yazayım. Böylece de hiçbir taraf kınılmasın!”

Ali Sohtorik de, Kemal Dönertaş da “Bu şimdi bizi aştı kardeşim” dedikten sonra Falih Rıfkı Bey’e danışma gereğini duydular ve bunu hemen yapabileceklerini söylediler.

Yaptılar da. Falih Rıfkı Bey tahmin ettiğim cevabı hemen vermiştir:

“Benim için hiçbir sakınca yok, bırakınız kendisine, bütün meselelerini kendi dilediği şekilde çözsün.”

İkisi birlikte beni kapıya kadar uğurlarken, “Sakın ha, *Yeni İstanbul* razı olmuyor diyerek bizleri de, üstadı da kırmayasın!” demekten de kendilerini alamadılar!

Yeni İstanbul’da meseleyi tabii ilk Sacit’e açtım.

“Hayırlısı olsun kardeşim, bence bize her gün bir küçük fıkra yazman pek yeterli bir bağlılıktır. Bunu kolayca da kabul ettirebilirim” demesi karşısında da beni bir yükten, Mus-

tafa Nermi Bey'le uzun uzun konuşma sıkıntısından kurtardığı için de sarılıp teşekkür ettim.

Kendisine, konuşmasına bir kolaylık olmak üzere, her gün yazacağım iki yazıyı da *Yeni İstanbul*'a göndereceğimi ve seçme hakkının eski gazetemeye ait olacağını söylediğim zaman da, bu defa Sacit pek sevindi ve ellerimi tutarken, "Daha fazlası can sağlığı ve bundan ötesine hiç kimse geçemez" dedi.

Ve teklifimin kabul edilmesi üzerine de hep böyle yaptım. Her gün yazdığım iki yazıyı da önce *Yeni İstanbul*'a gönderiyor veya bazen kendim götürüyordum. Ve orada her ikisini de okuduktan sonra Mustafa Nermi Bey birini seçiyor ve ben ötekini götürüp *Dünya*'ya veriyordum.

Bunda ne kadar isabet ettiğim az sonra anlaşılabak ve Habip Edip Törehan'ı çok şaşırtacaktır.

Mesele şuydu:

Ben iki küçük fıkradan birini sert ve daha ziyade tatlı sert ama, hayli de acıacı olarak ayarlayıp yazarken, ötekini çok daha yumuşak, sadece belki biraz tatlı ve şakacı ama öyle ses getirip götüren hiçbir tarafı da olmayan bir tarzda yazıyordum. Tabii Mustafa Nermi hep ikincileri benimsiyor, o sertleri, acıacıları hemen geri veriyordu.

Bu tutumu hiçbir gün aksatmamışımıdır. Hep "önce *Yeni İstanbul*, sonra *Dünya*" sırasını aslaa bozmadım! Aslında *Yeni İstanbul*'a yazmak istediklerimden hiçbirinin *Dünya*'ya gittiği vaki olmadığı gibi *Dünya* için düşündüğüm hiç bir yazım da ötekine gitmedi. Çünkü Mustafa Nermi'yi iyi öğrenmişim ve onun suya sabuna dokunmazlığı, tarafsızlık veya olgunluk sayan lapacılığını çoktaan kavramışım.

Ama bakınız bir gün ne oldu?

Hangi işgüzarısa o, taa İsviçre'ye Habip Edip Törehan'a kadar uzanmıştı ve benim güzel yazılarımı *Dünya*'ya ayırırken, şişirmeleri veya en azından az güzelleri, *Yeni İstanbul*'a bıraktığını söylemiştir!..

Bitmedi, çıktığı günden itibaren Atay'ın gazetesini arkadaşları Yakup Kadri Bey'e göndertmesi sayesinde, *Dünya*'yı da, *Yeni İstanbul*'u da okuma ve karşılaştırma imkânı olan büyükelçimiz de buna benzer bir karşılaştırmayı Törehan'a söylemez mi?

Artık bizim patron duramaz ve herhalde Almanca'sını mı, Türkçe'sini mi daha öne geçirip söylesin bir hayli şaşırıp duraksadıktan sonra, müessese müdürü Salih Zeki'yi telefon-da yakalar yakalamaz meseleyi anlatır ve iki gün sonra Türkiye'ye gelince bu işin hesabını soracağını bildirir!

Gelir gelmez sormuştur da... Ama Sacit'ten, "Ben karıştırılmadım, Mustafa Nermi Bey'e sorunuz" cevabını, Salih Zeki'den de "Yazıları bilemem, ben sadece talimatınız üzerine gereken ödemeyi yapıyorum" karşılığını alınca, vefakârı ve biraz da cefakârı olan Mustafa Nermi Bey'e yönelmek zorunda kalmıştır. Tuhafı, Nermi Bey'in "Ben onları seçtim" demek yerine, "Niçin böyle yaptığını kendisine sormak lazım" diyerek, sorumluluğu bana yüklemesidir.

Tabii hemen çağrıldım ve Habip Edip Bey, nazik olmaya ne kadar dikkat ederse etsin, gene de kızgınlığı ve sertliği belli olan bir tavırla, "Bedii Faik Bey, *Dünya*'ya daha çok önem verdiğinizi ve asıl güzel yazılarınızı oraya yazdığınızı bana söyledikleri zaman hiç ihtimal vermemiştim. Ama inceleyince gördüm ki maalesef doğrudur" der demez, sesimi biraz yükselterek, "Beyefendi" dedim, "lütfen Mustafa Nermi Bey'i de çağırır mısınız? Onun gıyabında değil, yanında ve yüzüne karşı söylemem gerekiyor!"

Hemen Samiye'sine seslendi ve biraz sonra Nermi Bey, tavrında hiçbir değişiklik olmaksızın gelip her zamanki yerine oturdu. Ve o oturur oturmaz da ben iki yazıyı önce ona getirip, onun seçmesinden sonra geri kalanı *Dünya*'ya götürdüğümü ağır ağır, biraz da abartmalı bir kelime taneliği içinde anlattım.

Habip Edip Bey gerçekten şaşırmıştı ve hele, "Sizin güzel bulup bana vermediğim için sitem ettiğiniz bütün yazılar, Mustafa Nermi Bey'in beğenmeyip ayırdıklarıdır, bu durumda ben nasıl kusurlu olabilirim ki?" diye eklediğim zaman yüzü sapsarı olmuştu.

Garibi, Mustafa Nermi'nin sessizce dinleyişi ve hiç reaksiyon göstermeyişidir. Habip Edip Törehan en güvendiği dağın karlanması karşısında, ne derece sınırlıydı bilemem ama, benim birdenbire Mustafa Nermi'deki bu sükûta müt-hiş sınırleneceğim tuttu ve duramadım:

"Beyefendi, yazılarının Sacit Öget Bey tarafından seçil-

mesini önleyip sorumluluğu üzerine alan kendisi, yazı seçiminde isabetsiz olduğu tarafınızdan tespit edilen de kendisi, ama şimdi burada benim itham edilmem karşısında hiç ses çıkarmayıp Buddha gibi oturan da gene kendisi! Ben böyle bir tabloyu romanda okusam inanmam, filmde görsem 'Olmaz' der isyan ederim."

Ve hemen yerimden kalkıp devam ettim:

"Burada seçim yanlışlıkları birbirini izliyor! Mustafa Nermi Bey'de yazı seçimi hatası, zatiâlinizde de adam seçme yanlışlığı birbirini tamamlamış sanıyorum!"

Ve kapıda dönüp, sesimi biraz alçaltarak, "Bugüne kadar gösterdiğiniz teveccühe teşekkür ederim, ama görüyorum ki, benim bundan sonra *Yeni İstanbul*'da yerim kalmamıştır ve gitmem kaçınılmaz olmuştur!" dedim.

Aşağıya indiğim zaman Sacit olacakları çoktaan tahmin etmiş haldeydi ve daha beni dinlemeden, "Kapıyı iyice çarp-saydın" deyip beni güldürdü de. Ama az sonra, Habip Edip Bey'in kendisini çağırması üzerine, uzun bacaklarını açarak ve her adımda dört beş basamağı birden aşarak yukarıya koşmuştu. Odadan çıkarken, beklememi istemiş olmasaydı ben bu arada çoktaan sokağı boylamış olurum ama, doğru dürüst bir vedayı bile yapmadan ayrılmak da içime oturduğu için bekledim.

Patronun yanında kalışı biraz uzun sürmüştür. Döndüğü zaman ise yüzünün asıklığı duruyordu ve ancak bir süre merakla kendisini seyrettirdikten sonra konuşmuştu:

"Seni kalmaya ikna etmemi istedi, hiç değilse yerine birini buluncaya kadar kalmalıymışsın! Bundan böyle de yazıların benden geçecek, Mustafa Nermi Bey hiç karışmayacakmış!"

Doğrusu ya, onca söze rağmen, kalmamı istemesine gene de hiç sevinemedim. Zaten Sacit de, "Ben söylerim ama karar tabii onun" demekten öteye geçmediğini bana bildirirken "Aslında ne değişecek kardeşim, yarın bakacaksınız bu defa beni müzevirleyecekler..." demeyi de ihmal etmemişti!

Böylece, sırf Sacit'in arzusunu kırmaz görünmek için, *Yeni İstanbul*'a kısa bir süre daha yazdım.

Ve artık ayrılmaya hazırlandığım günlerdeydi ki, karikatürist Turhan, bana iki üç küçük fıkra getirerek, bunları

kardeşinin yazdığını ve yerime konabileceklerini söylersem çok sevineceğini bildirdi.

“İs” imzalı küçük fıkraları dikkatle okudum, düzgün Türkçe’liydiler ama esprili değillerdi. Turhan’a bu tarafı anlatarak, kardeşinin, bir de buna gayret ederse gerçekten başaracağını söyledim. Ama gene de Sacit’e tavsiye etmekten geri durmadığım gibi, Salih Zeki, Habip Edip Bey’in benim tavsiye edeceğim kişiyi tercih etmelerini emrettiğini söylediği zaman, ona da, “Ben Turhan’ın kardeşini tavsiye ediyorum. Sacit’e de bildirdim” demekte de hiç tereddüt etmedim.

Sanıyorum İs imzasıyla benden sonra kısa bir süre *Yeni İstanbul*’a küçük fıkralar yazan İlhan Selçuk’un yazı hayatı böyle başlamıştır. *Yeni İstanbul*’dan ayrılacağı gün Turhan, kardeşini tanıştırdı da. O da Turhan gibi sevimli, mahcup, çok terbiyeli bir gençti. Kardeşimin Hukuk Fakültesi’nden arkadaşı olduğunu söylemiş ve yazmaya karşı aşırı isteğini hemen belli eden bir tavır içinde görünmüştür!

Bu yazma bağı ve isteği onda hep sürdü ve hâlâ da sürüyor... Gide gide ne kadar ayrı bölgelerde yer almış, ne derece zıt kamplarda görünmüşsek de, yazı bağında ve aşkında bir gerileme olmayışını hep takdirle gözlemişimdir.

Bana göre küçük fıkrayı kısa sürede terk etmesi aldığı en isabetli kararların başında sayılsa yeridir. O alan onun gerçek yeri değil, ilk heves dürtüsünün eseri idi. Bunu kavramakta gecikmemiş ve dediğim gibi isabetle de terk etmiştir.

Yusuf Ziya’yı size anlatırken naklettiğim gibi, İlhan Selçuk’la 41,5 dergisi serüveninde birlikte de olmuşuzdur. Ama ondan sonra, o sola, alabildiğince sola kaya kaya karşıya geçmiş oldu ve bir daha sanıyorum yüz yüze de gelemedik.

Cumhuriyet’in başına önce geçirildi, sonra pek çok engelli aşıp perdeyi delerek, kendi geçti. Ama hangi tutumda olursa olsun, gazeteyi ciddi bir ağırlık içinde tutmayı başarmıştır. *Cumhuriyet*’i hiçbir zaman sululaştırmadı, sınaştırmadı ve taşıdığı fikirleri beğenin beğenmeyin, Batılı hatta biraz da eski Batılı görüntüsünü aslaa bozmadı.

Bu tutumuyla, Yunus Nadi’den Nadir Nadi ve Doğan’a kadar, gazetelerinin hep ciddiyet içinde kalmasına çalışıp yırtınmış olanların hepsi hiç şüphesiz huzur içindedirler!

Tasvir’den beri küçük fıkralarının başlığı “Bir Damla” idi.

Tabii bu başlığı *Yeni İstanbul*'da da kullandığım için, *Dünya*'ya başlarken onlara "Bir Katre"yi götürmüştüm. Falih Rıfkı Atay "damla"daki saflıkla "katre"deki Araplık karşısında hafifçe yüz buruşturmuş ama ses çıkarmamıştı. Fakat *Yeni İstanbul*'u tamamen bırakıp da *Dünya*'ya bu haberle döndüğüm gün gerçekten çok sevinmiş ve söylemeden de duramamıştır:

"Hemen 'katre'ni kaldır, 'damla'nı koy."

Dünya'ya, *Yeni İstanbul*'u bırakmadan yazdığım aylarda dahi gazetenin yazı işlerindeki aksaklıkları ve boşlukları görmüştüm. Gerçi o ilk ayların arzalarına başlıca sebep olarak gösterilen Ankaralı yazı müdürü hemen geri gönderilmişti ama, geri kalan ikisi, Hikmet Münir ve Yekta Ragıp iş çokluğuna yetişemiyor ve hatta yetmiyorlardı. Hikmet Münir makalelerden, tefrikalardan ve fıkralardan sorumlu sıfatıyla, akşam olur olmaz, çekmecesini kitleyip gidiyor, akşam ve gece ki, o devrede gazetenin haberlerle donatılıp hazırlandığı süre yalnız oydu, Yekta Ragıp'ın omuzlarına biniyordu. Tabiatı gereği pek çekingen, pek nazik ve hayli de tereddütlü olan Yekta Ragıp'ın bunaltısını, bir akşam Falih Rıfkı Bey'le konuşmamızın uzaması dolayısıyla biraz fazla oyalandığım için, hemen görmüş ve birlikte çıkarken, Falih Bey'e, "Yann" demiştim, "size bir genç göndereceğim, kendisine son derece güvenirim, Yekta'yla birlikte çalışsın, göreceksiniz en fazla iki gün içinde yazı işlerine iş fazla değil, az gelecektir!"

Falih Rıfkı Atay, memnun olacağını hemen söylemişti ama ilk yazı müdüründen ağzı fena halde yandığı için, pek fazla iştahlı da görünmemişti.

Ama iki gün sonra, dediklerim harfiyen gerçekleşince, telefonla beni arayıp teşekkür etmiş ve gazeteye uğrarsam daha etraflı konuşacağımızı söylemeden de duramamıştır.

Tavsiye ettiğim genç Ali İhsan Göğüş'tü.

Onu ilk *Tan*'da tanımıştım. İncecik ama kupkuru denecek kadar ince ve bu yüzden boyu olduğundan da biraz uzun görünen, yakışıklı bir gençti. *Tan*'da o çağlarda "maarif muhabiri" dediğimiz, milli eğitimle ilgili haberlerin takipçisiydi.

Ama hayır, bu iş mi ona az, yoksa onun aldığı işi pek çabuk pişirip kotarma kabiliyeti mi fazla geliyordu pek anlayamadan her gün görüyordum ki, bizim Ali İhsan Göğüş, ga-

zetede yeni işler peşindedir ve nerede bir yardım ihtiyacı doğmuşsa, hemen oraya koşmaktadır.

Gecenin geç, ama çok geç saatlerine kadar gazetede kalan bir genç, bırakınız böylesine kendiliğinden yardımcı ve iş bitirici olsun, direk gibi cansız ve eşya gibi sessiz dahi olsa, yazı müdürleri evvel Allah onu canlandırıp, seslendirmeye yeterler ve böyle bir fırsatı aslaa harcamazlar! Nitekim az sonra gördüm ki, İhsan'ı da hemen odalarında bir köşeye yerleştirmişler ve haber ayırmadan, başlık atıp düzenlemeye kadar hemen bütün hizmet ağırlığının yarısını ona yüklemekte hiç duraksamamışlardı.

İşin tuhafı, ne Fatin Fuat, ne de Necdet, bu sömürmenin bir maddi karşılığı olması gerektiğini düşünmüşler yahut da bunu Naci Bey'le benim görmeme kadar idare etmeyi yeğlemişlerdi. Sadece Necdet, İhsan'ın çok kabiliyetli bir genç olduğunu söyleyerek sanırım dikkatimi çekmek istemiş ve bununla yetinmiştir.

Halbuki gazetede hepsinden daha geç saatlere, sabahın alacasına kadar kalan Naci Bey'in, Ercüment'in veya benim bunu görmememiz mümkün değildi ve nitekim her gece yazı işleri odasında harıl harıl çalıştığını gördüğü gencin, benim tarafımdan oraya konduğu inancıyla Naci Bey, beni kutlamıştır da...

Ve böylece İhsan'ın üzerine daha çok eğilmek ve onunla daha yakından ilgilenmek kaçınılmaz olmuş ve bunu hep yapmışımdır. Bir akşam üzeri, *Tan*'ın caddeyi gören geniş pencerelerinden biri önünde yaptığımız içten konuşmayı hep hatırlarım.

Gaziantep'te doğduğunu, babasını erken kaybetmesi yüzünden anneciğinin kendisine gönderebildikleriyle yetinen bir sıkıntı içinde Edebiyat Fakültesi'nde okuyup bitirmek üzere olduğunu o konuşmada öğrendim. Ve o söylemedi ama gazetede kendisine yatacak bir yer verilmesiyle, daha rahatlayacağını, bazen bizler gittikten sonra, bizim odadaki Chesterfield kanepede sabahladığını isithbarattaki çocuklardan öğrendim!

Bu kadar sıkıntı içinde, bu derece şevkli olabilmesi beni ona daha çok bağlamış ve ondan da bunun karşılığını hep görmüşümdür.

Kimseden bir teklif gelmemesine şaşıtığım ücret zammını, kendisi de ima yoluyla dahi söylememiştir. Ve ben bunu yaptırabildiğim kadar gerçekleştirip, kendisine bildirdiğim zaman da kıpkırmızı kesilmiş ve “Kendini niye yordun ağa-bey, nasıl olsa az sonra askere gideceğim, pekâlâ da katlanabiliyordum” diyebilmiştir!

Gerçekten de kısa bir süre sonra fakültesini bitirip hemen askere gitti. Ayrılırken, ikimizin de gözleri sulu, ikimizin de yüreği buruk mu buruktu. Askerden gönderdiği kartları, resimleri hâlâ saklarım. Babasını erken kaybetmenin kırıklığı içinde, beni baba bilip sevmesine izin istemeyi de o fotoğrafların arkasına, gerçekten güzel kaligrafiyle yazdığı hasret cümlelerinde belirtmişti.

Bu duygusunu yıllar ve yıllar sonra, İnönü kabinelerinden birinde turizm bakanı olduğu zaman, makamına oturur oturmaz beni telefonla arayarak, hiç kaybetmediğini de göstermiş ve beni ağılatmıştır:

“Siz benim babam gibisiniz, bakanlık makamına şu anda oturdum ve ilk sizi arayıp, saygı sunmayı bir evlatlık görevi saydım” diyen sesi hâlâ kulaklarımdadır!

Kızının doğumunda adını benim koymamı istemiş, böylece sonradan tanınmış bir yazarımız olan Zeynep Göğüş’ün de isim babası olmuşumdur!

Ve işte bağlarımız böyle, hatıralarımız öyle olan bu İhsan Göğüş’ün askerden döner dönmez, bana gelip iş beklediğini söylemesi üzerine, onu galiba önce *Yeni İstanbul’a* yerleştirmek istemiş, ama onların işi ağırdan alan tavırlarını fark eder etmez de, önümde apaçık duran *Dünya’ya* yönelmiştim.

İhsan’ın gelmesiyle birlikte *Dünya’nın* kazandığı dinamizm ve çehre düzgünlüğü hemen belli olmuş ve az sonra bu durum, şirketteki sermayedarlardan gazeteyle biraz fazla ilgili olanların bana gelip teşekkür etmelerini sağlamıştır.

Benim *Dünya’da* üç devrem oldu. Birincisi yalnız yazar olduğum devre ki ancak beş altı ay kadar sürmüştür. İkincisi, hem yazar hem ortak sahip olduğum devre. Üçüncüsü ise hem yazar, hem tek sahip olduğum devre!..

İhsan Göğüş, bunların sonuncusu hariç, hepsinde vardı ve hiçbir gün işini aksattığı, kaytardığı, başarısız kaldığı görülmemiştir. Çok sigara içer, biraz iş harareti, biraz da bu

zıkkım yüzünden zaman zaman arkadaşlarına karşı hırçınlaştığını fark ederdim, ama hangi dinamonun vızıltısı yok, hangi makinenin uğultusu ve gürültüsü duyulmamıştır ki!..

Ben *Yeni İstanbul*'u bıraktığımı ve tamamen *Dünya*'ya geldiğimi söylediğim gün, Falih Rıfkı Bey, bütün yazı kadrosunu ve sermürettip ile yardımcılarını odasına çağırarak, "Bedii Faik Bey, *Dünya*'nın başyazar yardımcısıdır. Bundan böyle bana sormanız gereken her şeyi ona soracaksınız" demiş ve odasının yanındaki küçük odanın bana ayrılmasını emrederek, herkesin beni selamlamasını bir an seyrettikten sonra, bu çeşit toplantıları hiç sevmeyen buruk tavrını hemen takınıp, "Haydi işlerinizin başına!" deyivermişti.

Az sonra Yekta Ragıp'ın koridorda karşıma çıkıp, "Elinizi sıkarak doğru dürüst bir hoş geldin dememize dahi imkân bırakmadılar efendim" diye hayıflanışını iyi hatırlarım.

Hikmet Münir de, "Falih Rıfkı Bey'in pek imkân vermediği kucaklaşmayı burada yapmamız nasipmiş" diyerek, rastlaştığımız mürettiphanede beni kutlamıştı.

Yekta Ragıp Önen'le *Dünya*'da tam yirmi yıl beraber olabilmişsem de, Hikmet Münir Ebcioglu'yla beraberliğimiz ne yazık ki kısa sürmüştür.

Radyodan gelmişti ve akli daha çok radyoya takılı olarak gelmişti. Orada bıraktığı boşluk doldurulamayınca da çağrılmış ve hiç duraksamadan, hemen asıl zevkine, en çok bağlandığı yere dönmüştür.

Aslında o da, terbiyenin timsali, ağırbaşlılığın mütearifesi gibiydi. Ve güzel İngilizce'sini tamamlar gibi kullandığı pipolarıyla da Batılı görüntünün hoş bir örneği idi!

Menderes'in başbakan oluşunun ilk haftalarında, Amerika'nın Sesi radyosundan Amerikalılara İngilizce seslenmeyi istediğini duymuş ve Samet'in, "Aman Bedii, Adnan Bey'in İzmir Koleji'nden beri hiç kullanmadığı İngilizce'sini birlikte gözden geçirip, yanlışlarını işaretleyebilecek bir arkadaş gerekiyor" demesi üzerine de ben o zaman radyoda başspikerlikten program müdürlüğüne geçmiş olan ve Ankara Radyosu'nun İngilizce yayınının spikerliğini de bırakmamış bulunan Hikmet Münir'i salık vermiştim. Şevket Rado, Kudsi Beğdeş arkadaşımızı, o sırada beraber olduğumuz Ahmet Muhip de bir hariciyeciyi söylemişti ama, ertesi gün Ankara

Palas'a yanakları kıpkırmızı ve gömlek yakasına kadar fışkıran terden her tarafı ıslak bir pırıltı içinde gelen Hikmet Münir'in halinden hemen anlaşıyordu ki o seçilmiş ve gerçekten de aldığı sorumluluk altında adeta ezilmiştir.

Kendisini benim tavsiye ettiğimi tabii az sonra öğrendi ve bu "kazığımı" her fırsatta tatlı bir şaka ile karıştırarak hep hatırlattı...

Hizmeti, Menderes'in umurunda bile olmamış ve kısa bir süre sonra Hikmet Münir'in partizanca tayinlere dayanamayıp istifa ettiği kendisine söylendiği zaman, duymazlıktan gelmiştir. Ama ne hazindir ki, aynı Hikmet Münir, *Dünya*'dan ayrılıp tekrar radyoya döndüğü zaman, DP'nin partizanlığı ve radyoyu keyfine bağlı tutuşu gırla idi. Bu hal ihtilale kadar da böyle sürüp gidecek ve Hikmet Münir, ilk ayrılışını hiç umursamayan aynı Adnan Menderes'in konuşmalarını bu defa candan nakletmiştir, "Radyo Gazetesi"ni pek tesirli okumuştur diye tevkif edilecektir!

BEDİİ FAİK

Bedii Faik Akın 1921'de Bandırma'da doğdu. Lise öğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladı. Tıp fakültesine girdi, tam doktor olacakken vazgeçip tütün ticaretine yöneldi ve yine tam başaracakken vazgeçip yazı hayatına atıldı. Orada kaldı. Hem de aşkla, zevkle, hırsıyla kaldı. Çeşitli gazetelerde uzun yıllar yazar olarak, daha sonra da Falih Rıfkı Atay'la birlikte çıkardığı *Dünya* gazetesinin sahibi olarak çalıştı.

Efendime Söyleyeyim, Yalancı, Hitler Anlatıyor, Rusya'dan, Bir Garip Ada, Sam Amca'nın Evinde, Pablo'nun Gülüşü, O Biçim, İhtilâlciler Arasında Bir Gazeteci, Akıl Cumhuriyeti İsrail belli başlı eserleridir.

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA (2.Cilt)

Matbuat Basın derkeen... Medya Bedii Faik'in yalnız yazı hayatını anlattığı bir anı dizisidir ve Türk gazeteciliğinin altmış yıllık geçmişinin, bugüne, medyaya kadar gelip çakılan kaderinin çok renkli bir tablosu gibidir!..

Matbuat Basın derkeen... Medya'nın ikinci kitabı, birinci kitabın kaldığı yerden başlıyor, yani 1949 senesinden... Bir devam niteliğinde olan bu ikinci kitapta 1950 seçimleri, DP'nin iktidara gelmesi gibi dönemin önemli olaylarına o günlerin etkili bir kaleminin gözüyle bakacak ve Ali Naci Karacan, Yusuf Ziya Ortaç, Doğan Nadi gibi unutulmaz simaların yazarın kendine has üslubuyla çizilmiş portrelerini bulacaksınız.

"Hayli kısa boyluydu. Ama boylu boslu hiç kimse onun kadar azametle yürüyememiştir sanırım. Hiçbir boylunun muhatabına onun kadar tepeden bakamayacağı gibi!..

... milyarder Paul Getty ve benzerleri gibi hemen hiç para taşımazdı.

... taksiye binışı gibi, inişi de öyle azametli ve servet radyasyonuyla doludur ki, kapıyı para vermeden çarpıp binaya girdikten neden sonra şoförün ayılıp arkasından dalarak, kapı kapı onu aradığına çooook şahit olmuşsunuzdur."

ISBN 975-6612-22-3

9 789756 612224